

KULTTUURIMAISEMA JA RAKENNUSKANTA

Tekijät:

Alkukartoitus arkkitehtuurin ylioppilas
Panu Savolainen vuosina 2004-2005.

Inventoinnin täydentäminen, vieminen paikkatietoon,
uudelleenkuvaus, tarkistus ja viimeistely Anne Vähätalo,
arkkitehti SAFA vuosina 2010-2014.

Kiitokset kommentoinnista ja täydentävistä tiedoista Tuusulan
museoamateurssi Jaana Koskenranta sekä lukuisat kohteiden
omistajat ja kyläaktiivit.

Taitto ja paikkatieto-otteet:
2014 Tuusulan kunta / Grapica Oy

SISÄLTÖ

Luokitus.....	5	RUSUTJÄRVI.....	77
Luokituksen kriteerit	5	Rusutjärven kylä - 228.....	83
Pääkohteet	5	223. Katila	91
Aluekohteet ja historialliset tielinjat.....	5	224. Rusutjärven koulu	94
 		116. Palstatilojen mökit, kesämökit ja kesähuvilat	96
V. NAHKELA-RUSUTJÄRVI-SIIPPOO.....	7	117. Kyöstilä, Kaunistranta ja Valkama.....	99
 		117A Kaunistranta.....	102
NAHKELA	13	117C Valkaman vanha ja uusi huvila 117D.....	103
242. Nahkelan kylä	20	118. Laurila.....	104
103. Perttilä	29	118B Järvi-Lauri eli Koivuranta	107
104. Heikkilä.....	31	119. Leppäranta	109
105. Majamäki.....	33	120. Mikkola	111
106. Nahkelan entinen alakoulu.....	37	121. Järvelä	113
107. Maula eli Maunula/Manula	39	122. Kauko.....	116
108. Marttila.....	41	221. Metsäpirtti - vanha metsästysmaja	120
109. Murto, Kivelä (239) ja Granberg (240).....	43	254. Vantaanjoen peltomaisema-alue	123
110. Marjala	45	 	
236 Mäki-Juula eli Jussila, 238 Välimäki ja 237 Silkko, Juulanmäen talot	47	LÄHTEET	124
SIIPPOON KYLÄ.....	50		
111. Tapani, Torppi ja Mattila	59		
112. (Mäki-)Heikkilä.....	64		
113. Rauhamäki eli Mäki-Tapani	68		
114. Nummikylä ja Mäkikylä	70		
115. Päivölä	74		

Nahkelan, Rusutjärven ja Siippon maakirjakartat sekä isojakokartat täydennyskarttoineen ja uusjaon kartta on digitoitu Kansallisarkistossa tammi-kuussa 2017 ja siksi niitä ei ole voitu käyttää tutkimuksessa (digitointia odotavat kartat olivat käyttökiellossa). Koska kartoilla on huomattava merkitys kylien historian ja maisemarakenteen muodostumisen esilletuojana, ne on lisätty viime metreillä tuomaan lisävalaisua kulttuuriympäristöselvitykseen. Isojakokartat ovat olleet kuninkaankartaston lähtömateriaalina.

LUOKITUS

Kohteiden ja alueiden luokittelussa on 1960- ja 1970-luvuilla käytetty kolmiportaista numeroluokitusta, jolla pyritään määrittelemään lähinnä kohteen säilytettävyyden aste. Luokitus on nyttemmin tullut takaisin käyttöön, mm. Pirkanmaan maakuntamuseon tekemässä Pispalan kaupunginosan inventoinnissa sekä Järvenpään kaupungin rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnissa.

Luokitus helpottaa inventoinnin tulosten hyödyntämistä maankäytössä. Paljon tietoa käsittävän raportin sisältö voidaan luokituksen avulla hahmottaa helpommin maankäytön suuntaviivoja laadittaessa. Luokituksen haittapuoli on välimuotojen puuttuminen hienovaraisuudesta huolimatta. Rajatapauksia on paljon, ja inventoijan tiedostamaton subjektiivisuus vaikuttaa luokitukseen väkisin.

Luokituksen käyttö on perusteltua, mikäli alueella on paineita uudisrakentamiseen ja ympäristön muutokset ovat nopeita. Tuusulan rakennuskanta ja ympäristöt ovat pääkaupunkiseudun lievealuetta, minkä vuoksi kunnan väestönkasvu ja sitä kautta uudisrakentaminen ovat nopeaa. Tuusulan maaseutu käsittää arvokkaan kokonaisuuden maanviljelyskulttuuriin liittyvää rakennuskantaa ja maisemaa, jotka ovat viimeisten vuosikymmenten aikana ehtineet kärsiä maisemaan sopimattomasta uudisrakentamisesta sekä suoranaisestä tuhoamisesta. Luokituksen ideana on Tuusulan tapauksessa auttaa tiedon nopeampaa siirtymistä maankäytön ratkaisuihin sekä rakennusvalvonnan työskentelyyn inventoinnin paikkatietojärjestelmään viennin avulla. Luokituksen avulla maankäyttöä voidaan ohjata tunnistamaan arvokkaat ympäristön osat ja inventoinnin yhteydessä luodun kuvapankin avulla huomioimaan ne asiat, joita numeerisesti ei voida ilmaista.

Numerot eivät välttämättä anna kuvaa kohteiden välisten arvojen suhteesta, sillä ehdoton säilymisen vaatimus voi olla hyvin erilaisilla kohteilla.

Osalle kohteista ei ole annettu lainkaan luokitusta. Joissain tapauksissa kohde ei täytä riittäviä säilyneisyyden kriteereitä, mikä ei merkitse, ettei sillä olisi lainkaan arvoa. Erityisesti useiden rakennusten kokonaisuuksilla saattaa olla historiallista merkitystä, vaikka rakennukset yksin olisivat vähäarvoisia. Myös erittäin huonokuntoiset kohteet on jätetty luokituksen ulkopuolelle, jos voidaan arvioida, että niiden kunnostaminen väistämättä tuhoaisi rakennuksen antikvaarisen arvon.

LUOKITUKSEN KRITTEERIT

Pääkohteet

Luokka I

Luokkaan kuuluvat automaattisesti RKY2009-kohteet ja maakunnallisesti arvokkaat kohteet sekä paikallisesti erityisen merkittävät kohteet, joilla voi olla myös mahdollisesti valtakunnallista merkitystä.

Ensimmäisen luokan paikallisia kohteita ovat antikvaarisesti hyvin säilyneet kohteet, joilla on suuri merkitys Tuusulan rakennusperinteen osana. Näihin

kohteisiin sisältyy useita arvönäkökulmia tai erittäin vahva yksi peruste. I luokan kohteiden kuvauksiin on liitetty lyhyt perustelu luokitukselta.

Suojelusuositus: Rakennuksia ei saa purkaa. Rakennuksiin sallitaan säilyttäviä tai alkuperäistä asua kunnioittavia muutoksia, jotka tulee tehdä harkiten ja rakennuksen kulttuurihistorialliset ominaispiirteet huomioiden. Luokan kohteita muutettaessa ja korjattaessa tulee Keski-Uudenmaan maakuntamuseolta pyytää lausuntoa rakennuslupaa, poikkeamislupaa tai suunnittelutarveratkaisua haettaessa.

Luokka II

Kohteita, jotka ovat vähintään kohtalaisen hyvin säilyttäneet rakennushistoriallisen arvonsa tai kerroksellisuutensa ja edustavat Tuusulan rakennuskulttuurin arvokasta osaa. Niihin saattaa sisältyä useita arvönäkökulmia kuten esimerkiksi autenttisuus, henkilöhistoria, paikallishistoria, rakennustaiteelliset arvot, rakennustyypin harvinaisuus paikkakunnalla.

Suojelusuositus: Rakennuksia saa purkaa vain erityisen pakottavasta syystä, joka täytyy perustella alan asiantuntijoita apuna käyttäen. Mahdollisia muutoksia saa tehdä rakennuksen ominaispiirteitä kunnioittaen ja muutoksissa tulee ottaa huomioon rakennusten historiallinen ilme ja aiempi muutoshistoria. Harkitut laajennukset tai muutokset ovat mahdollisia. Kohteita muutettaessa ja korjattaessa tulee Keski-Uudenmaan maakuntamuseolta pyytää lausuntoa rakennuslupaa, poikkeamislupaa tai suunnittelutarveratkaisua haettaessa.

Luokka III

Kohteita, joilla on paikallishistoriallista arvoa ja joissa on mahdollisesti tehty suuriakin muutoksia, ja jotka ovat mahdollisesti osana arvokkaampaa kokonaisuutta.

Suojelusuositus: Rakennukset tulisi pyrkiä säilyttämään. Muutokset tulisi tehdä rakennusta kunnioittaen, vaikka suuremmatkin laajennukset ovat mahdollisia. Muutokset tulisi toteuttaa rakennuksen muodon ja koon sekä ympäristön ehdoilla.

Osakohteet

Osakohteet on luokiteltu samojen periaatteiden mukaan kuin pääkohteet, mutta niiden ensijainen valinta perustuu niiden merkitykselle kokonaisuuden luojina ja täydentäjinä. Nämä kohteet voivat olla pääkohteita täydentäviä, esimerkiksi pihapiirien rakennuksia tai rakennelmia tai aluekokonaisuuksien osakohteita mukaanlukien siltoja, muuntamotroneja, kilometritolppia, taideteoksia.

Suojelusta yleisesti

Rakennuksen omistaja on velvollinen ylläpitämään ja huoltamaan rakennettua omaisuuttaan. Rakentamisen yhteydessä tulee tiedostaa rakennuksesta syntyvä vastuu ja velvollisuus varautua ylläpitokustannuksiin: rakennus ei ole koskaan kertaluontoinen sijoitus vaan jatkuvaa huoltoa ja rahallista panostusta vaativa omaisuus.

Suojella paikoillaan vai siirtää?

Tuusulassa on muutamia kylien ja taajamien keskusta-alueille ”jääneitä” vanhemman rakennuskannan edustajia, joiden käytöstä ja korjauksesta on käyty jopa vuosikymmeniä kestäviä kädenvääntöjä omistajien, paikkakuntalaisten ja ”suojeluviranomaisten” välillä. Tilanteissa, joissa aikaisempien

sukupolvien toiminta on tuhonnut ympäröivän rakennuskannan, paikoilleen unohtunut rakennus on ymmärrettävä joko siirtää sellaiseen mahdollisimman lähellä alkuperäistä sijoitusta sijaitsevaan paikkaan, jossa sillä on ikäistään ja arvoistaan seuraa tai vaihtoehtoisesti siirtää/rakentaa tämän yksinäisen ympärille luonteva ja vanhaa rakennusta kunnioittava ympäristö. Ensijaisesti vanha rakennus tulee säilyttää alkuperäisellä tai nykyisellä paikallaan, sillä sijainti kertoo omaa historiallista tarinaa juuri kyseisestä rakennuksesta ja sen merkityksestä. Käytännössä suuri osa hirsirunkoisista rakennuksista on siirretty kerran olemassaolonsa aikana: joko veistopai-kalta rakennuspaikalle tai muusta syystä paikasta toiseen mm. kauppa- tai perinnönjakotilanteessa; toisinaan vanha hirsirunko on ostettu uuden rakennuksen alta pois ja muotoiltu uudelleen pystytysvaiheessa. Vanhan, yksittäisen rakennuksen uudessa käytössä on huomioitava mahdollisimman tarkasti vanhan säilyminen sellaisenaan, sillä maankäyttö- ja rakennuslaki antaa mahdollisuuden poiketa uudisrakentamisen normeista silloin kun kyseessä on suojelukohde tai muutoin arvokas rakennus. Uudiskäyttötarkoitus tulee valita ensisijaisesti rakennuksen ehdoilla.

Erityisesti tulee huomioida rakennusten rakennusosien säilyttäminen sekä korjauksessa että siirtotapauksissa: rakennuksen rakennushistoriallinen arvo muodostuu alkuperäisistä rakennusosista: ovista, ikkunoista, heloisista, ulko- ja sisävuorauksesta, kivijalasta, koristelusta niin sisällä kuin ulkona (mukaanlukien vuorilaudat ja listat) ja kiinteistä kalusteista mm. kaiteet, kaapistot, komerot, portaat, uunit ja muut mahdolliset rakennelmat. Vanhassa rakennuksessa saa näkyä ajan kuluminen: kunnostuksessa tulee ymmärtää patinan ja lian ero. Useimmiten vanhat, ennen 1960-lukua valmistetut rakennusosat ovat kunnostettavissa. Paikallinen maakuntamuseo osaa antaa tarvittaessa neuvoja kunnostukseen.

Aluekohteet ja historialliset tielinjat

Rakennetun ja rakentamattoman suhde, pihapiirit, maisema-alueet. muutama selventävä rivi. maisemallinen ja historiallinen merkitys.

Luokka 1

Luokkaan kuuluvat automaattisesti RKY2009-kohteet ja maakunnallisesti arvokkaat kohteet sekä paikallisesti erityisen merkittävät aluekokonaisuudet, joilla on suuri paikallinen arvo ja myös valtakunnallista merkitystä.

Rakennuskannaltaan erityisen hyvin säilyneitä kokonaisuuksia, joiden rakennukset ovat pääasiassa 1 tai 2 luokkaa. Alueet sisältävät useita arvönäkökulmia, mm. rakennushistoriallisia, historiallisia tai maisemallisia arvoja. Alueilla voi olla uudisrakennuksia, mikäli niiden arvo on muuten kulttuurihistoriallisesti tai esim. taajamakokonaisuuden osana erityisen merkittävä.

Suojelusuositus: Kokonaisuuden keskeiset ominaispiirteet tulee säilyttää.

Tiet, pihojen rakenteet yms. tulisi huomioida. Uudisrakentamista tulee tehdä harkitusti ja tarkkaan huomioida mm. olemassa olevan ympäristön mittakaava ja rakennustapa. Luokan kohteita muutettaessa ja korjattaessa

tulee Keski-Uudenmaan maakuntamuseolta pyytää lausuntoa rakennuslupaa, poikkeamislupaa tai suunnittelutarveratkaisua haettaessa.

Luokka 2

Merkittävät aluekokonaisuudet.

Alueella on vanhaa, pääasiassa 2-luokan rakennuskantaa, jonka joukossa voi olla muutama uusi rakennus. Uudisrakennukset sopivat mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan vähintään kohtalaisen hyvin ympäristöönsä.

Suojelusuositus: Kokonaisuuden keskeisiä ominaispiirteitä tulee vaalia osakohteiden luokitusta noudattaen. Myös tiet ja pihojen rakenteet tulisi huomioida. Sopeutuva uudisrakentaminen on mahdollista.

Luokka 3

Muutoin mielenkiintoiset, arvokkaat tai seurattavat rakennetut alueet.

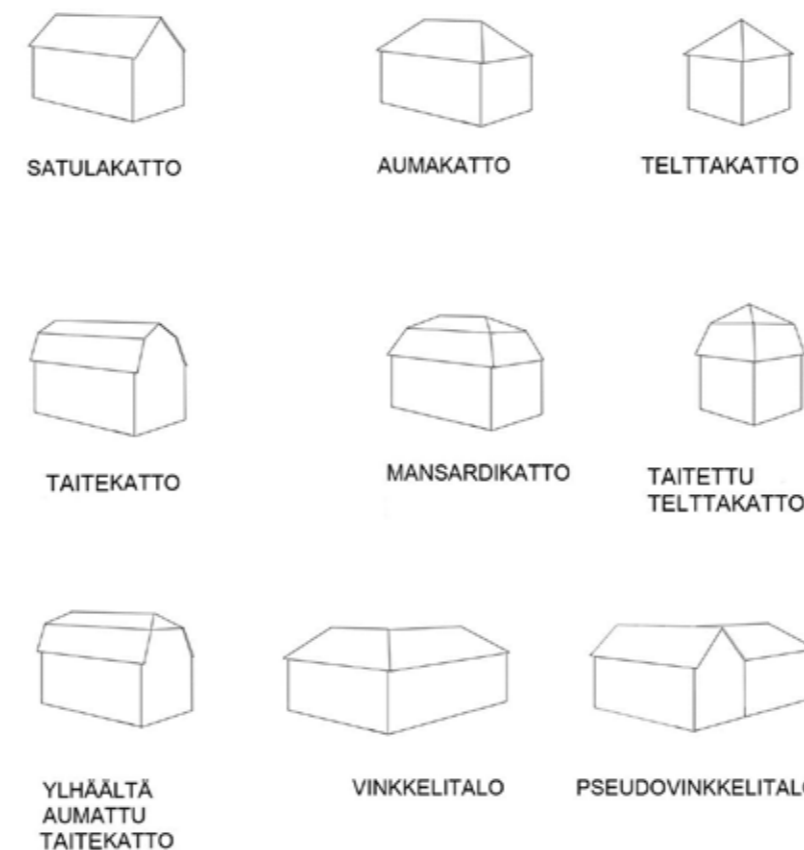
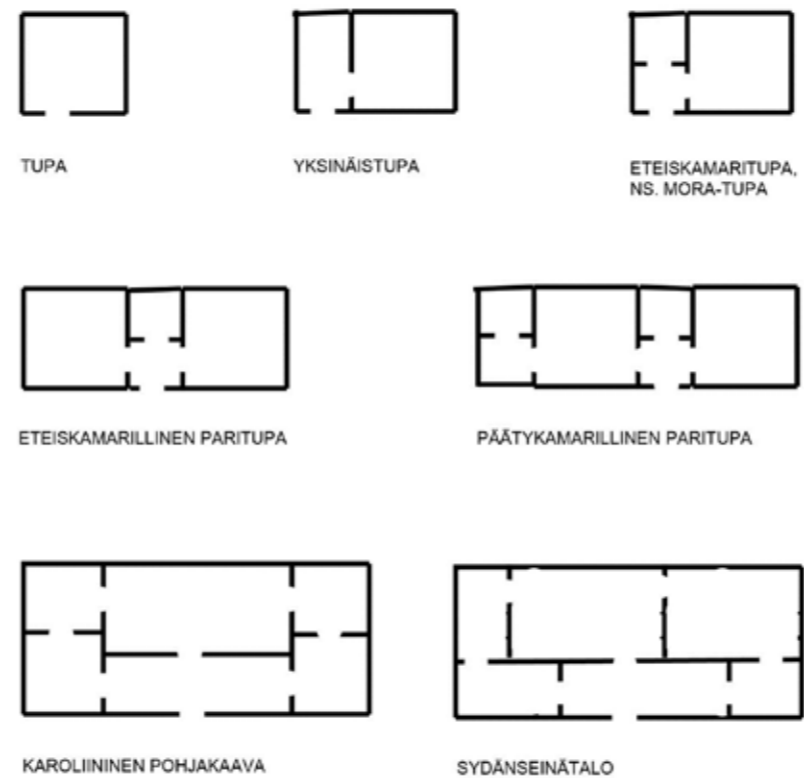
Alue on muuttunut esimerkiksi rakennuskannaltaan, rakenteiltaan, tiestöltään, pihastutuksiltaan. Rakennukset ovat pääasiassa II ja III-luokan kohteita ja alueella on useita uudisrakennuksia, joista suurin osa sopii kuitenkin vanhan rakennuskannan mittakaavaan ja rakennustapaan.

Suojelusuositus: Rakennuksia saa purkaa vain pakottavasta syystä (huomioidava mitä edellä on sanottu kohteista), myös tielinjaukset tulisi säilyttää. Uudisrakentaminen on mahdollista vanhaa rakennustapaa kunnioittaen.

Erilaisten kohdetyyppien keskinäisestä arvotuksesta

Inventointi sisältää ”suur”maisema-aluejaon (I-VIII), jossa on ensisijaisesti kiinnitetty huomiota yhtenäisiin maisema-alueisiin ja niiden erilaisiin tyyppisiin. Paikkatiedossa maisema-aluejako on esitetty nimellä ”Maaseudun kulttuurimaisema-alue”, vaikka Tuusulassa on myös kolme taajama-alueita. Maisema-aluejako on myös ollut johtotähtenä selvityksen vihkokoja luotaessa, vaikka maisema-alueet eivät aina noudata hallinnollista kyläjakoa. Pääsääntöisesti maisema-alueita ei ole arvoluokiteltu ellei kyseessä ole valtakunnallisesti tai maakunnallisesti tärkeän alueen sisältävä maisema-alue. Maisema-alue voi sisältää myös paikallishistoriallisen kehitysjuonteen, joka lisää sen omaleimaisuutta. Maisema-aluejako on luotu kaavoittajille ja suunnittelijoille Tuusulan maisemaa ja historiaa selvittäväksi kaavioksi yleiskaavoitusta ja täydennysrakentamista ohjaamaan.

”Rakennuskulttuurikohde” on tässä inventoinnissa aina muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta yksittäinen rakennus, jota erittäin usein ympäröi ”Rakennettu kulttuurialue” ja jolla on ”Rakennettua kulttuurialuetta täydentäviä rakennuksia tai rakennelmia”. Eli yksinkertaisimmillaan kyse on pihapiiristä (=rakennettu kulttuurialue), pihassa olevasta päärakennuksesta (=rakennuskulttuurikohde) ja talousrakennuksista (=rakennettua kulttuurialuetta täydentävät rakennukset tai rakennelmat). Rakennelma voi olla vaikka vanha kivaiata, kivipengerrys/porrastus, maakellari ja toisinaan myös pellon keskelle tai reunaan kasattu ei-muinaismuistoksi luokiteltava kiviröykkiö, joka on syntynyt pellonraivauksen yhteydessä ja jossa on havaittavissa selkeä rakennustaiteellinen pyrkimys (=symmetria, selkeä, järjestelmällinen latominen, keon päälle kasattu ”majakka”). Rakennettu kulttuurialue voi pitää sisällään myös puutarhaa, peltoaluetta, metsäläidunta tai muuta vastaavaa, jolla on kohteelle selkeä toiminnallinen ja maisemallisesti näkyvä yhteys.

Maaseudun rakennuskulttuurin pohjakaavat

Maalaistalojen pohjakaavat noudattavat yhtenäistä kehityslinjaa. Maaseudun rakentamisessa vakiintui 1700-luvun kuluessa yleiseksi rakennustyyppiksi paritupa. Rakennustyyppi syntyi usein yksinäistuvasta, kun rakennusta jatkettiin symmetrisesti toisella tuvalla tai salilla - toisinaan vanhasta tuvasta tehtiin sauna kuten on tapahtunut Seurasaaressa siirrettyssä Niemelän torpassa.

1700-luvulla säätyläisrakennuksissa yleistyi ns. karoliininen pohjakaava, jossa huonetilat jaettiin päätykamareihin ja keskeisesti sijoitettuun tupaan, jonka edessä oli koko tuvan levyinen eteistila. Mallin takana oli ruotujakolaitoksen virkatalot, joiden perusmuoto oli tämä neljän kamarin, salin ja eteishallin ratkaisu. Karoliininen pohjakaava jäi elämään erilaisina pienempinä variaatioina kansanrakentamiseen aina 1940-luvulle asti. Sydänseinätalot tulivat talonpoikaisrakentamiseen 1800-luvun loppupuolella. Ne olivat viimeinen askel ennen vapaiden pohjakaavojen syntyä. Sydänseinän molemmin puolin saatettiin huonetilat järjestää käyttäjän toivomusten mukaan.

Rakennuksen ikä on suunnilleen määritettävissä jo sen pohjakaavan perusteella, tosin määrittäessä on otettava aina huomioon myös paikallinen traditio sekä perustamistapa, työkalujen työstöjälki, nurkkaliitokset ja mahdolliset merkit aikaisemmista rakennusvaiheista - ja muistettava se seikka, että rakennusmateriaaleja, erityisesti hirssiä, ovia, ikkunoita laseineen, sokkelikiviä ja heloja on kierrätetty niin kauan kuin ne ovat olleet käyttökelpoisia.

Talojen kattomuodot

Kattomuodot kertovat pohjakaavoja selkeämmin erilaisten tyyllisuuntien vaikutukseen maalaistaloissa. Harjakatto on talonpoikaisrakentamisen ikivanha kattotyyppi, jonka ohelle muita kattotyyppisiä alkoi ilmestyä 1700-luvun lopulta alkaen. Taitekatto pohjautuu 1700-luvun lopulla rakennetuista säätyläistaloista, mutta suurin osa nykyaikaan säilyneistä taitekatoista on jugendin mukanaan tuoman 1910- ja 20-lukujen tuotosta.

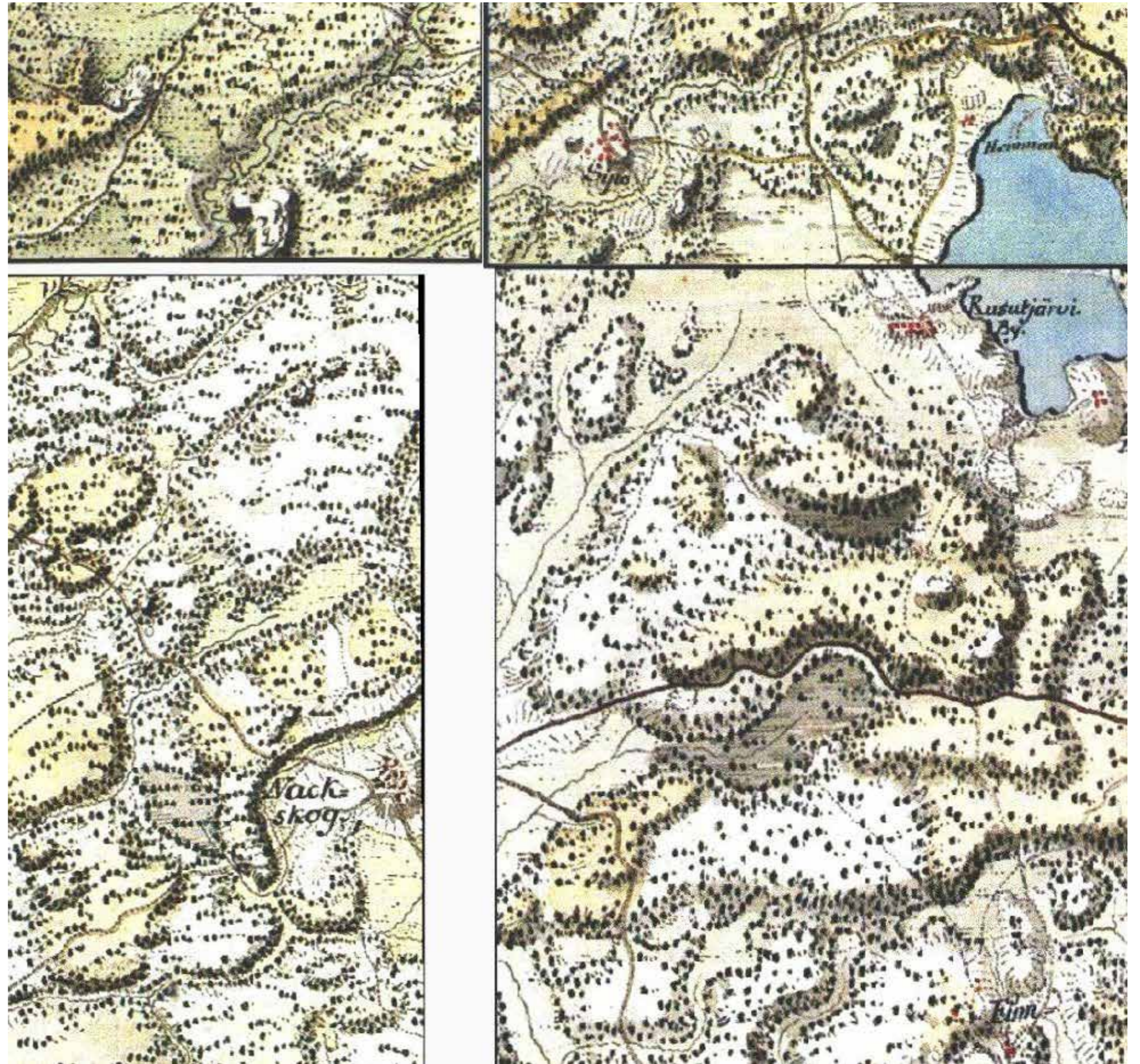
Aumakatto liittyy erityisesti empireen mutta myös 1700-luvun ylempien upseerien sotilasvirkataloihin mallipiirustuksineen. 1900-luvulla aumakattoa on käytetty klassistisissa rakennuksissa. Telttakatto on tavallaan aumakaton tyypitys, joka esiintyy pääosin klassistisissa, pohjamuodoltaan neliömäisissä asuinrakennuksissa ja erityisesti talousrakennuksissa kuten viljamakasiineissa ja eteläisessä Suomessa harvinaisissa kesänavetoissa. Myös funktionalistisissa pientaloissa on telttakattoja. Aumattu telttakatto ja mansardikatto esiintyvät lähinnä 1900-luvun alkupuolen rakennuksissa, joita Tuusulasta löytyy molemmista vain muutama esimerkki. Mansardikaton lapheet peittävät rakennusta kaikilta sivuilta, taitekatto vain kahdella vastakkaisella sivulla.

Vinkkelij- ja pseudovinkkelitalot eroavat siinä, että pseudovinkkelitalo on useimmiten syntynyt poikkipäädellä jatketusta rakennuksesta.

Frontoni on päätykolmio. Keskirisaliitti on rakennuksen pitkän julkisivun keskilinjalla oleva, mahdollisesti hieman ulkoneva, poikkipääty, jota on korostettu erilaisin arkkitehtonisin tehokeinoin kuten pilasterein. Pilasteri on esim laudoista tehty valepilari, joka ulkonee hieman julkisivusta ja saattaa piilottaa taakseen mm. pitkänurkkaisen hirsiliitoksen päät, följarin - tai ei välttämättä yhtään mitään.

V. NAHKELA-RUSUTJÄRVI-SIIPPOO

Nahkelan, Rusutjärven ja Siippoon kylien ympäristöt muodostavat avaran viljelysmaiseman, joilla on Nahkelan osalta maakunnallista arvoa. Avoimen maiseman ensimmäiset alueet ovat 1300-1400-luvulta; kylien asutuksen alkua ajoilta. Alueen kohdenumero on 243 Luokka 2.

Nahkelan, Siippoon ja Rusutjärven yhtenäinen pelto- ja niittymaisema-alue.
<http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KARTAT/%C2%B4%C2%B4-4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4%201776-1805/>

243 Siippoontietä Päivölästä kohti Alikylää.

243 Auralantie Heinilan ja Töyrylän välistä Nahkelaan.

243 Kylänpään kohdalta näkymä kohti Nahkelaa.

243 Kylänpään kuivuri Siippoontien mutkassa maamerkinä.

243 Rusutjärventieltä Koiviston ohitse kohti Nahkelaa.

243 Rusutjärventien pohjoispäästä kohti Nahkelaa.

243 Siippoo Auralantietä kohti Nahkelaa.

243 Siippoo Mattilan peltoaukea.

243 Siippoo Auralantietä kohti Rusutjärveä.

243 Siippoo Korventieltä kohti Rusutjärveä.

243 Siippoo Auralantietä kohti Rusutjärveä 5.

243 Siippoo Mattilan peltoaukea 1.

243 Siippoo Mattilan peltoaukea.

243 Siippoo Nummi-Mattilasta Alikylään.

243 Siippoo Mattilan peltoaukea.

243 Siippoo Auralantietä kohti Rusutjärveä 1.

243 Siippoo Nummikylasta kohti Päivölää.

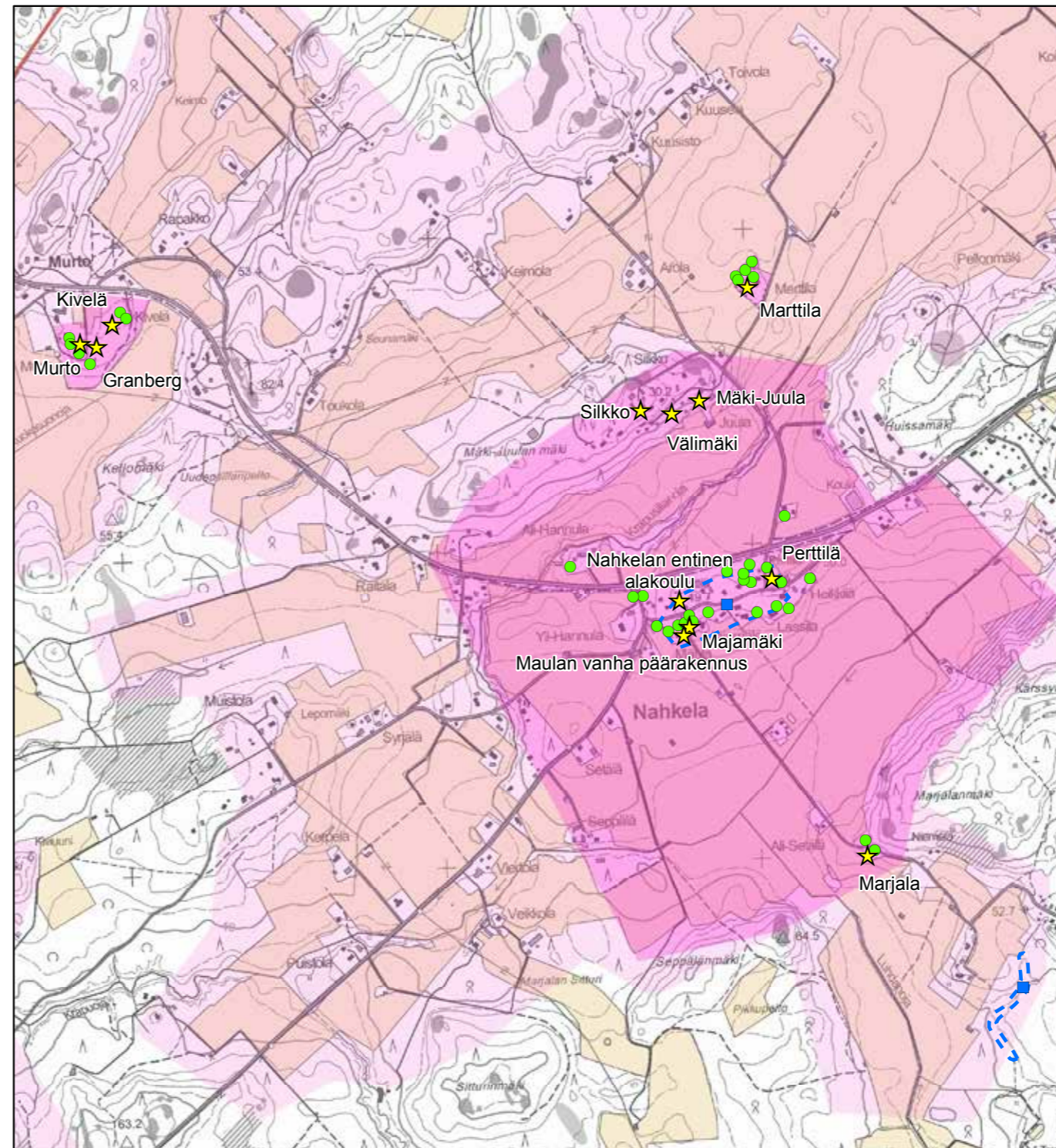
243 Siippoontie Alikylästä kohti Päivölää Rusutjärveä.

243 Siippoontien reunalla Päivölän ja Kylänpään ladot.

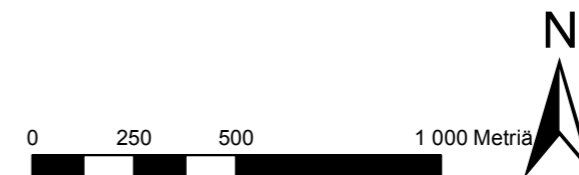

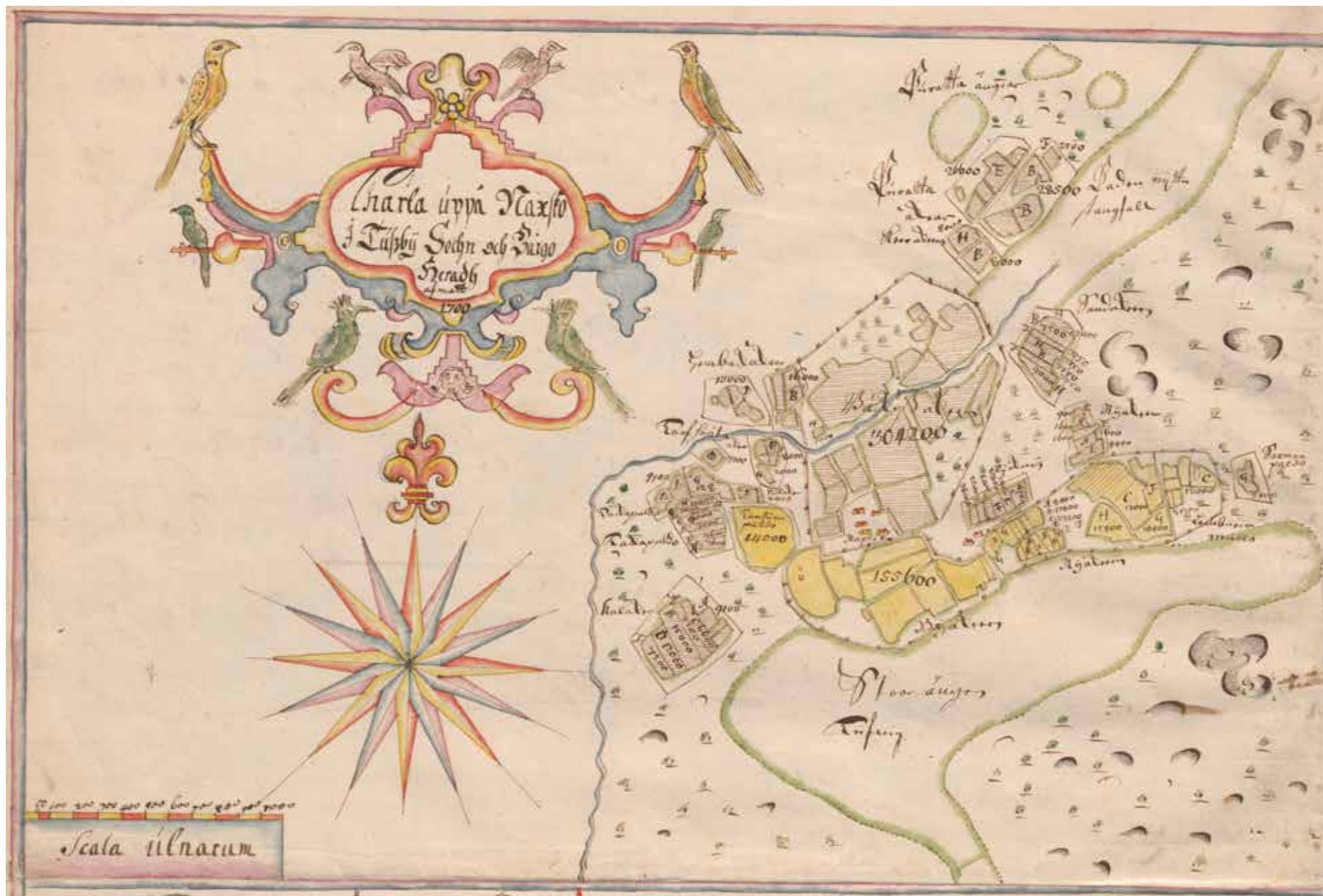
242 Marjalantieltä kohti Nahkelankylänmäkeä.

- ★ Rakennuskulttuurikohte
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäänösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohte 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue
- ▭ Maaseudun kulttuurimaisema-alue

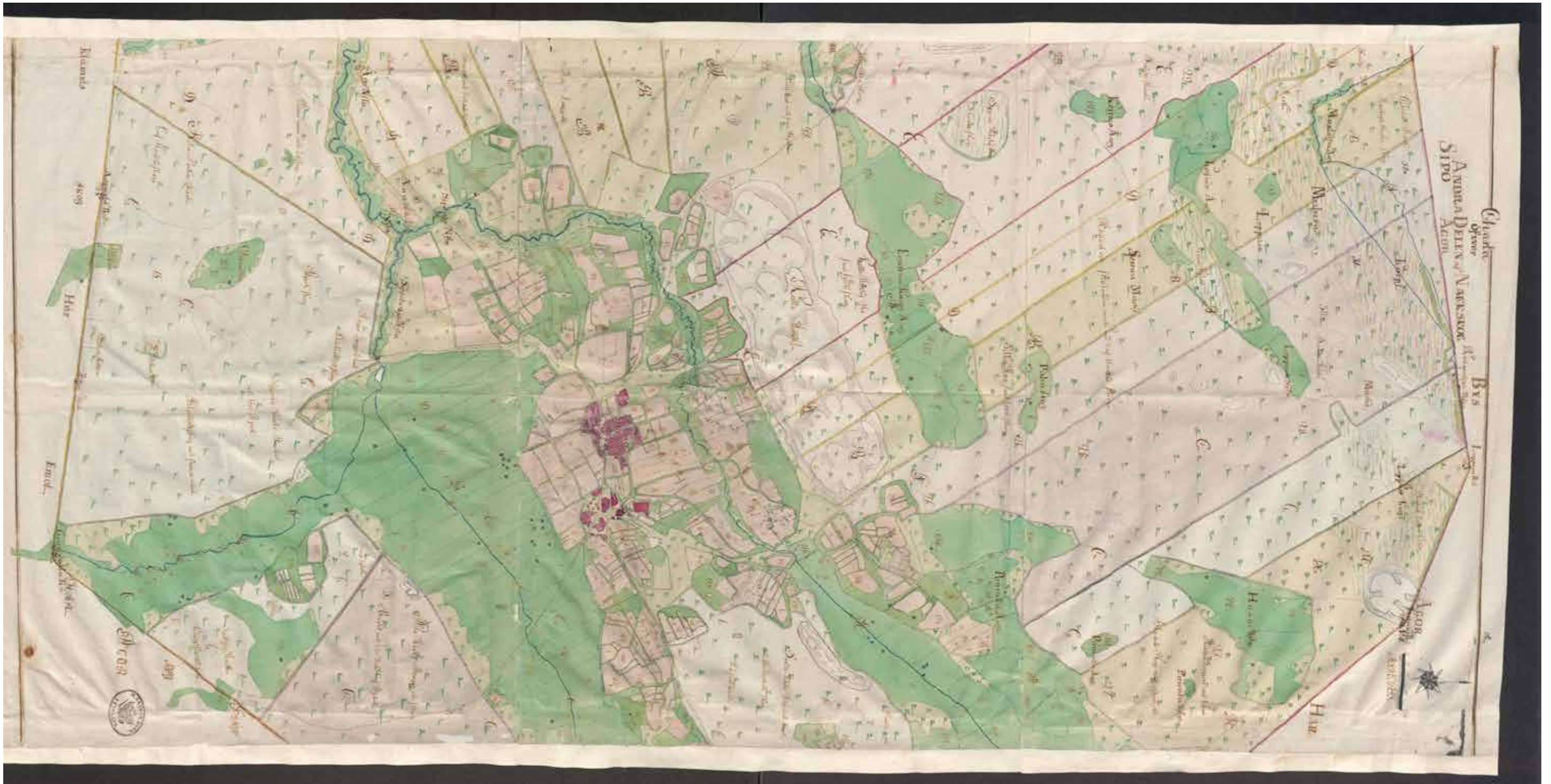
© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

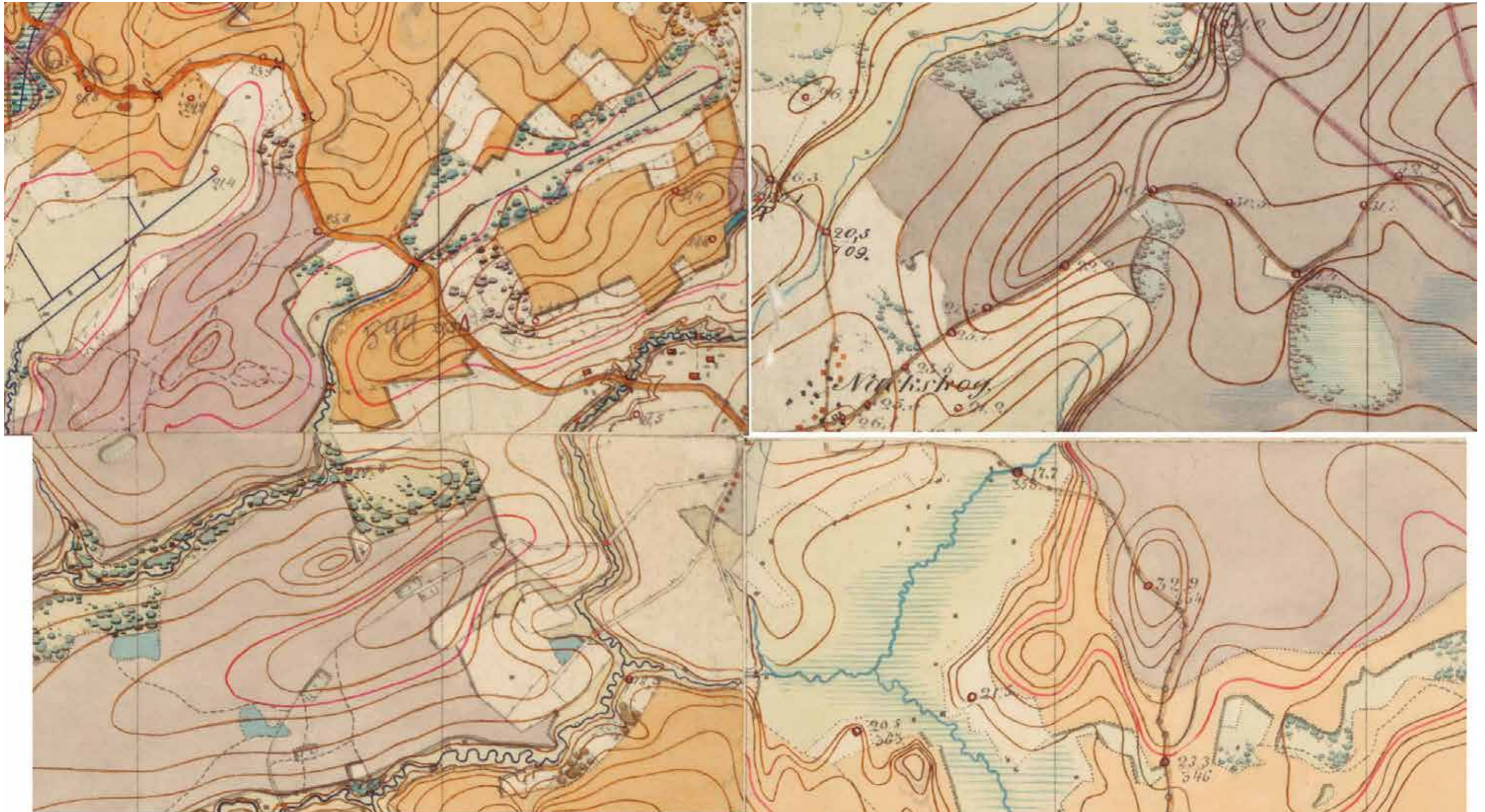

Nahkelan maakirjakartta vuodelta 1700, laatinut Samuel Broterus.

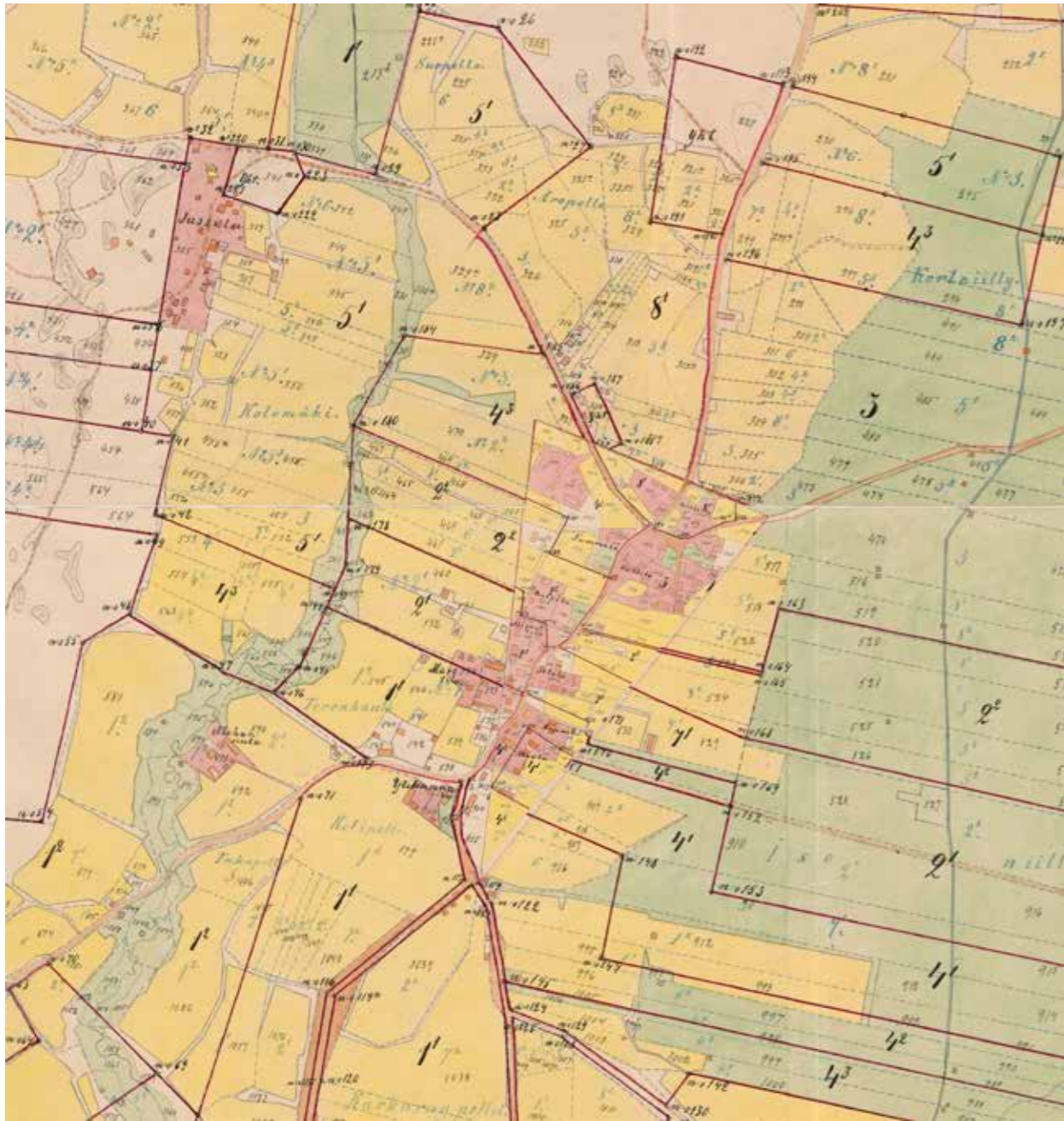
KA. Tuusula > Rusutjärvi; Rusutjärvi, Paijala, Nahkela i denna och samt Siippo by i Nurmijärvi socken: Egokarta med beskrifning 1700-1700 (B49i:8/1-4).

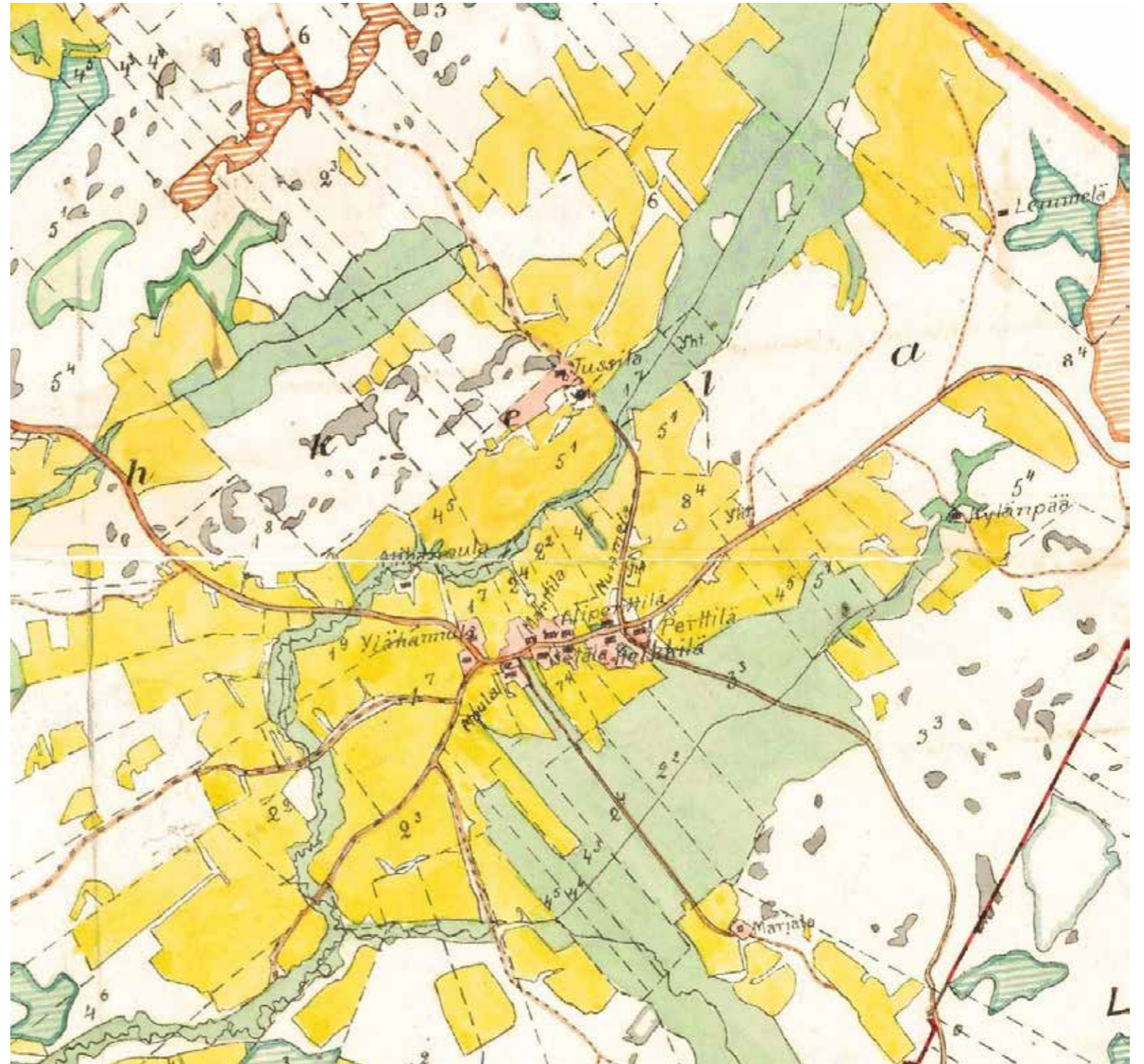
Nahkelan isojakokartta, jonka on laatinut vuonna 1779 Carl Hagström maanmittari E. Lalin vuosina 1771-72 tekemien mittausten perusteella. KA MH B49i: 5/5-15.

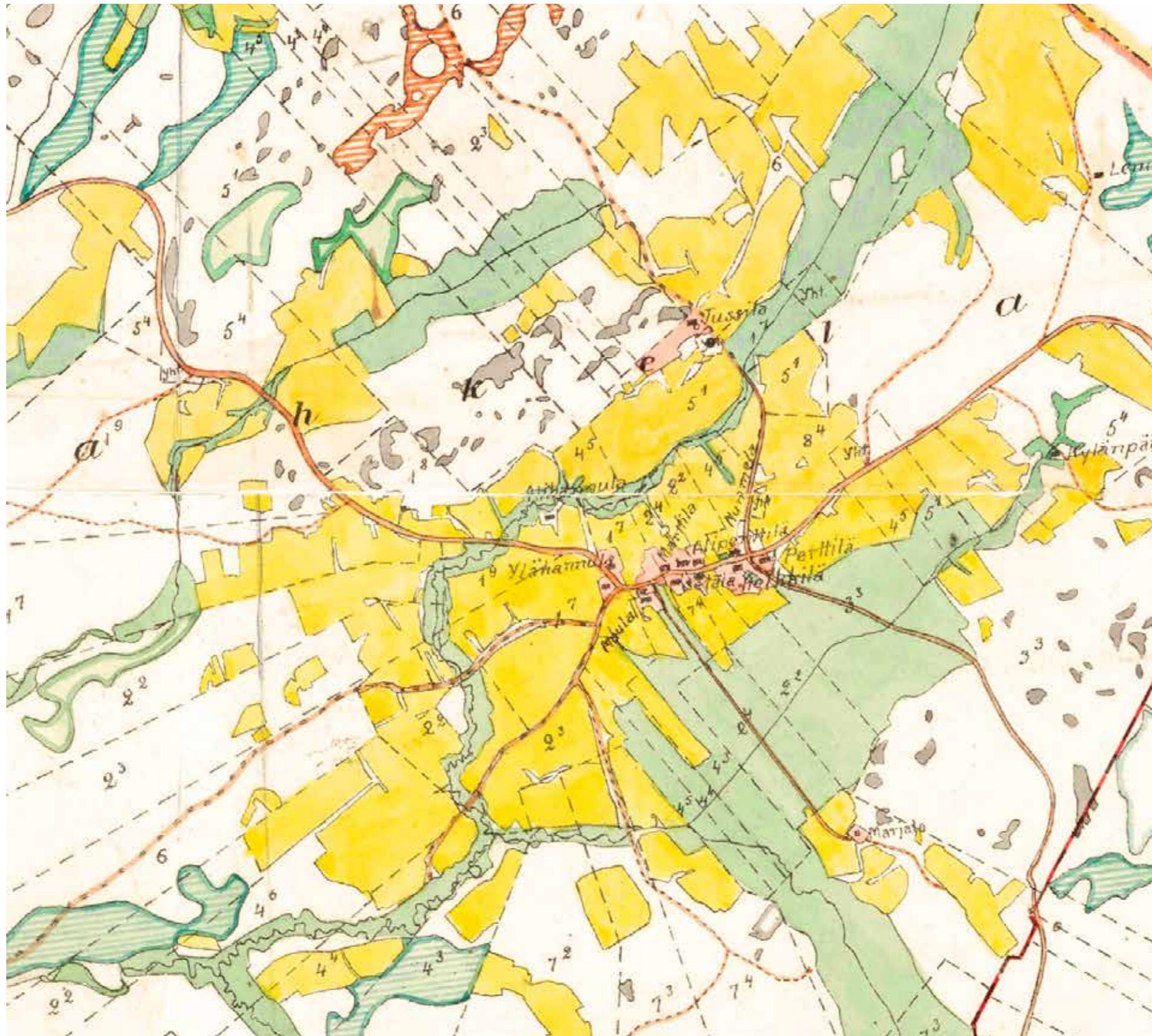
Nahkelan seutu Senaatinkartastolla 1870-luvulla. Kartta on laadittu yhdistämällä neljää eri karttalehteä. KA MH (Nurmijärvi IX 29, Tuusula IX 30, Helsinki VIII 29 ja Tuusula VIII 30).

Nahkelan kylä isojaon järjestelyn kynnyksellä 1900, Toimitus vuonna 1907.
Kartat on laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61.

Pitäjän kartta vuodelta 1923. KA MH Tuusula 2043 05+02.

Pitäjän kartta vuodelta 1923. KA MH Tuusula 2043 05+02.

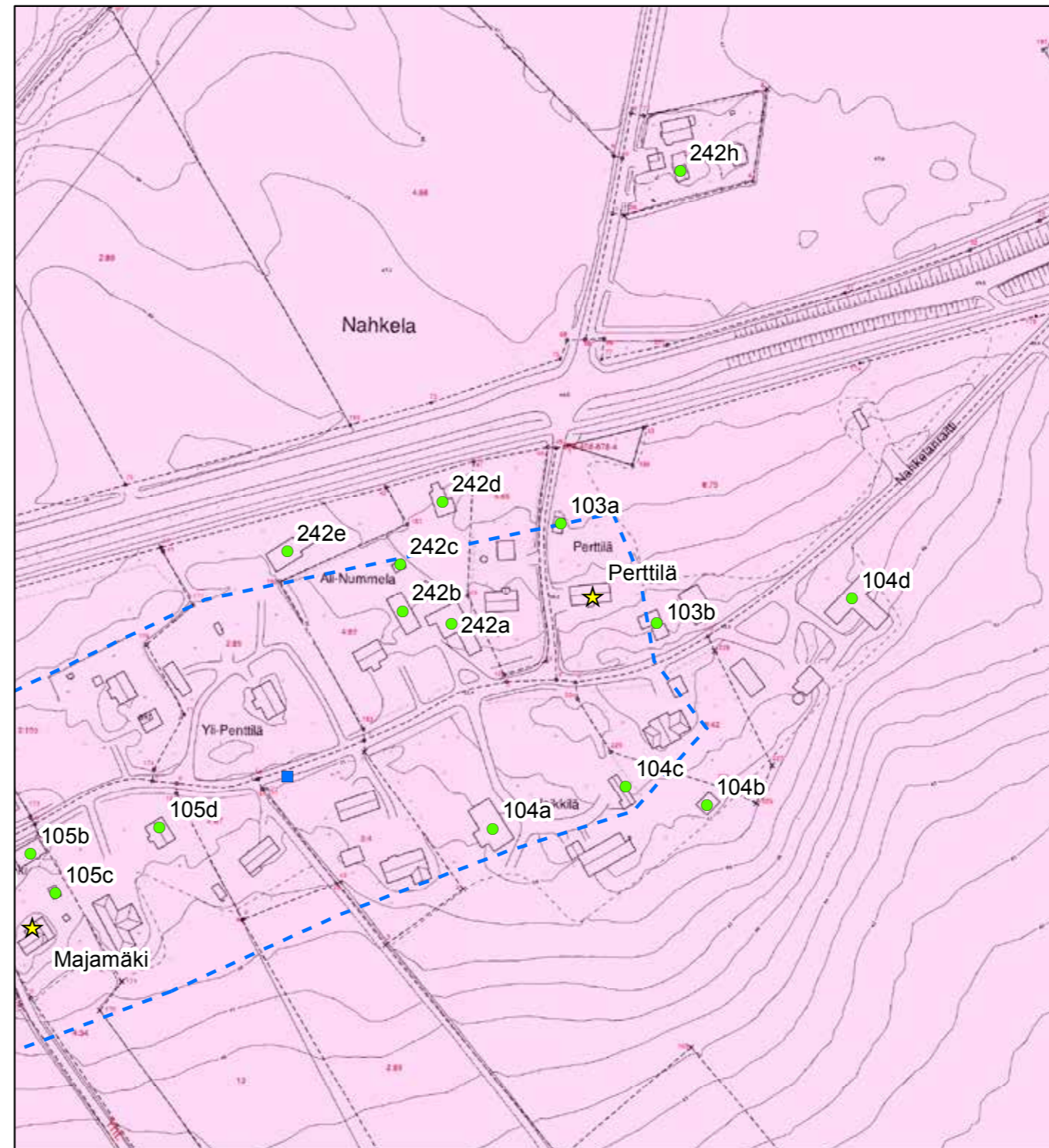
Nahkelan kylä topografikartalla 1936; karttalehti 204305_1936. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Nahkelan kylä topografikartalla 1945; karttalehti 204305_1945. Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

242. Nahkelan kylä

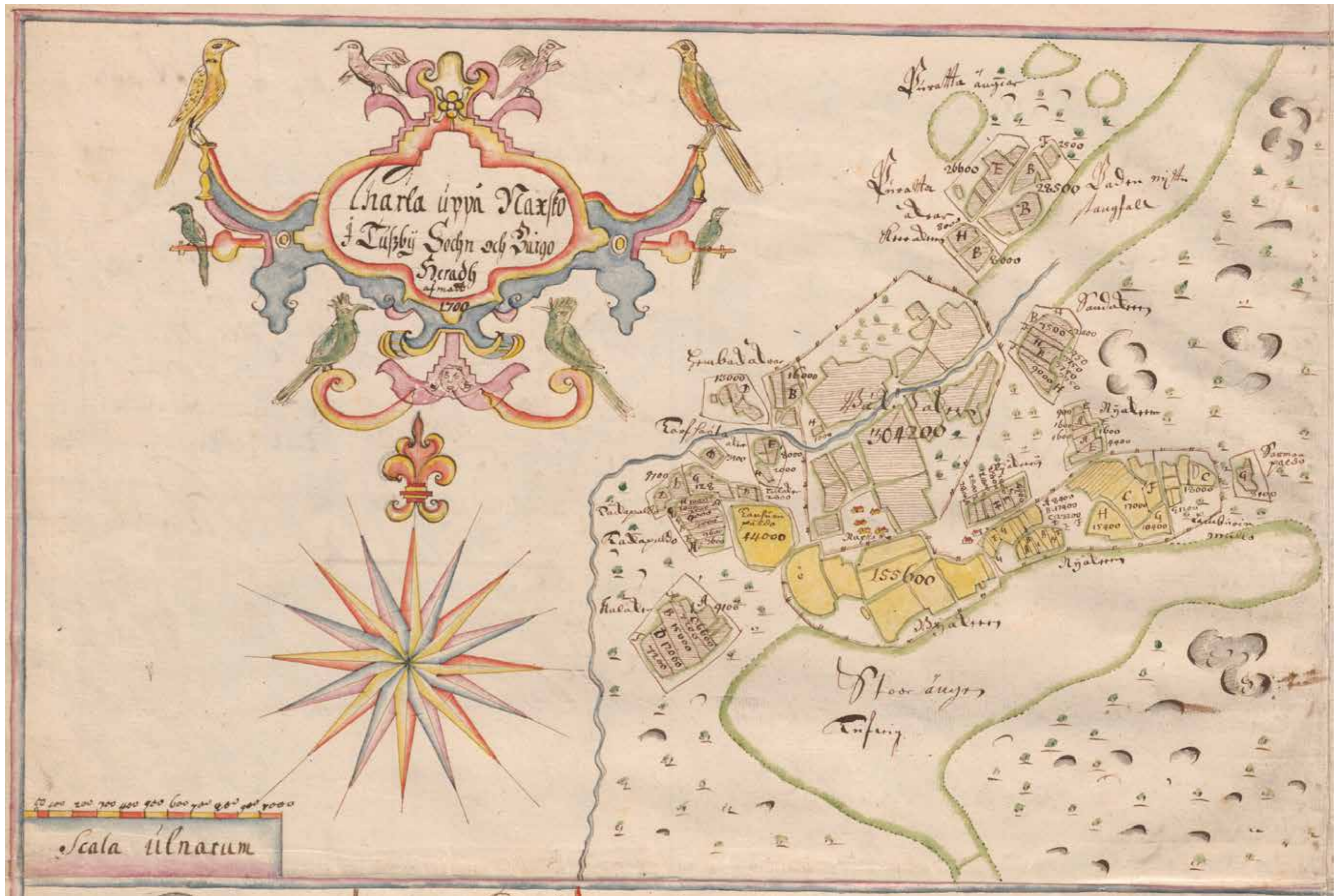
Nahkelan kylä sijaitsee entisen Nurmijärventien eli nykyisen Nahkelantien varrella Tuusulan länsiosan keskivaiheilla. Se on osa Rusutjärven lounaispuolen laajaa kulttuurimaisema-aluetta, joka tosin kapenee ennen Nahkelan viljelysmaisemaa. Kylän pellot ja tilakeskukset ovat ryhmittyneet Krapusillanojan varren laakeille kummuille. Nahkelan kyläalue yhdistää Nahkelan viljelysmaiseman ja Rusutjärven viljelysmaiseman toisiinsa.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

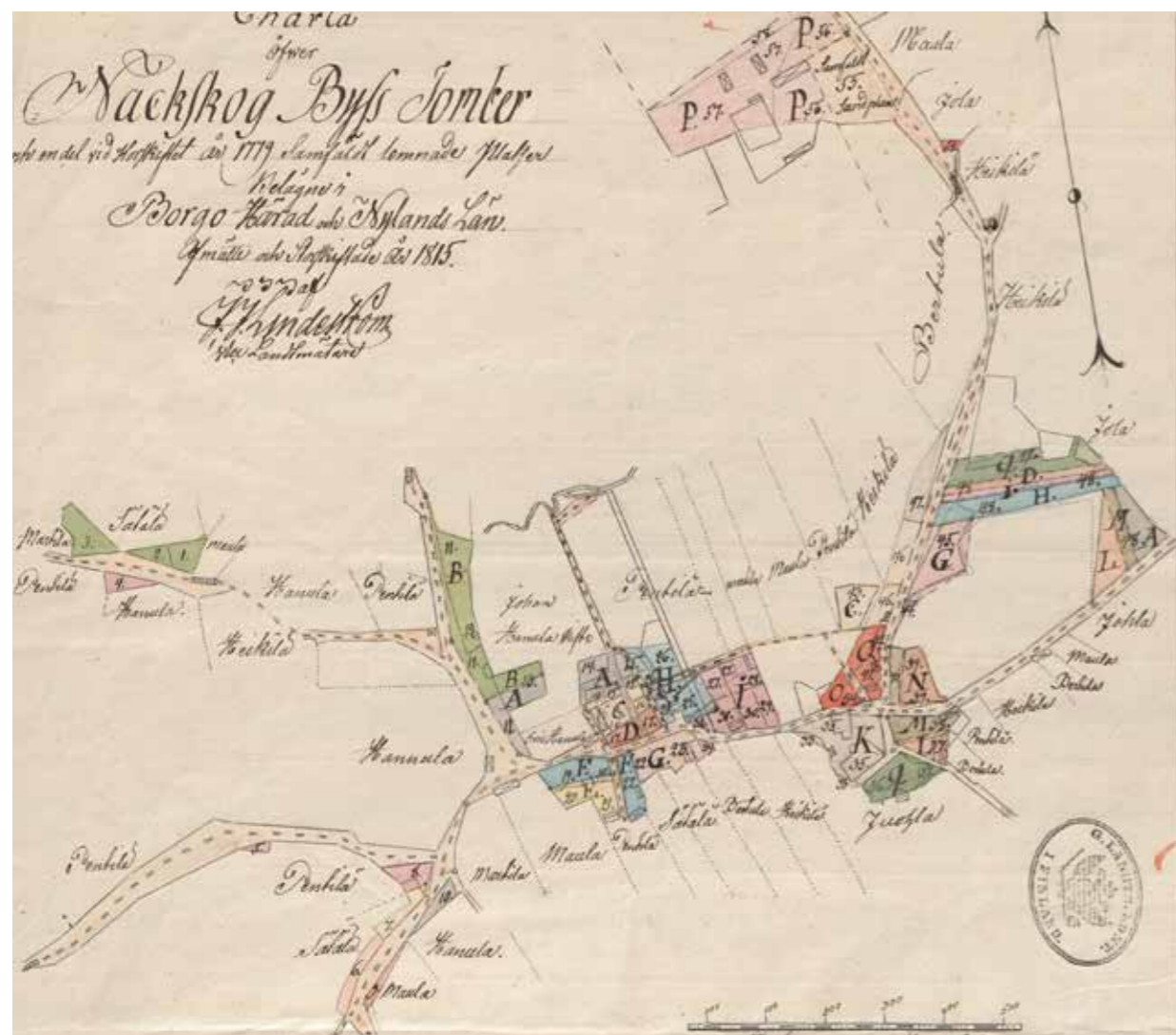

Nahkelan maakirjakartan laati Samuel Broterus vuonna 1700, jolloin kylä kuului vielä Nurmijärveen. Kylässä on havaittavissa kahtiajako: viisi asuttua taloa rykelmänä ja kaksi mahdollisesti asumatonta erillään idempänä, kylän kahdeksas talo on merkitsemättä. Rusutjärvi; Rusutjärvi, Pajjala, Nahkela i denna och samt Siippo by i Nurmijärvi socken: Egokarta med beskrifning 1700-1700 (B49i:8/1-4). KA.

Nahkelan isojakokartta, jonka on laatinut vuonna 1779 Carl Hagström maanmittari E. Lalin vuosina 1771-72 tekemien mittausten perusteella. KA MH B49i: 5/5-15.

Nahkelan kylän tontit taloineen ja yhteisalueet vuonna 1815, laatinut tunnistamaton maanmittari. KA MH B49i:5/17.

Ote Nahkelan isojaonjärjestelykartan tiivistä kyläalueesta. Kartan on laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61.

Ote Nahkelan isojaonjärjestelykartan tiivistä kyläalueesta 1900. laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61.

Kylän lävitse kulkeva maantie muutettiin 1700-luvun lopulla Nurmijärvelle vieneeksi yleiseksi maantieksi. Kylästä on myös johtanut tie Helsingin pitäjän Seutulaan ja johtaa sinne edelleen. Nurmijärventie muodostaa yhä viehättävän raitin Nahkelan keskustaan. Toinen tärkeä tie on 1800-luvulla osittain hävinnyt ”Ruotsinkyläntie” eli Lahelan ja Ruotsinkylän rajalle vienyt tie¹, joka ylittää Nahkelan eteläpuolisen kauniin peltomaiseman.²

Tyypilliseen keskiuusmaalaiseen tapaan kylä tuli verotuksen piiriin jo 1200-luvulla, jolloin mainitaan asutuksen käsittäneen kaksi vakituista savua ja toistakymmentä asukasta. Vuoden 1543 maakirjassa esiintyvät kaikki nykyiset kahdeksan kantatilaa sekä kaksi muuta taloa eli kaikkiaan kymmenen savua³ mutta 1600-luvulta eteenpäin luku vakiintuu kahdeksaan taloon ja kaikki talot oli läänitetty rälssitiloina Nassokin-suvulle; 1680-luvun reduktiossa talot palautuivat kruunulle. Hannula (RN:o 1), Penttilä (RN:o 2), Heikkilä (RN:o 3), Maunula eli Maula (RN:o 4), Jussila eli Juula (RN:o 5), Marttila (RN:o 6), Setälä (RN:o 7) ja Perttilä (RN:o 8) ovat kylän talot. Hannulan isäntänä vuodesta 1711 lähtien toimi Erkki Eskonpoika Hannula, joka myöhemmin, 1730-luvulla, tunnettiin Tuusulan kirkon rakennusmestarina ja Aleksis Kiven äidin isoisänisänä. Erkin kuoltua Hannula halottiin 1750-luvulla ja vielä kuninkaankartaston laadinnan aikoihin Ali-Hannula (**242i; luokka 2**) ei ollut vielä siirtynyt nykyiselle paikalleen Krapusillanojan ja Nurmijärventien kohtaamispaikan kainaloon, Yli-Hannula Nahkelanraitin länsipäässä on edelleen vanhalla paikallaan. Penttilä oli reduktion jälkeen jalkaväen vääpelin vapaatila, jonka viljelijä ajautui taloudellisiin vaikeuksiin ja lopulta tila halottiin 1732 kahteen osaan ja näistä toinen halottiin edelleen 1770-luvulla; 1779 yksi neljännes päättyi Rusutjärven Ollilan Mikko-pojalle, jolloin tätä neljänneistä alettiin kutua Mikkolaksi. Setälästä tuli reduktiossa torvensoittajan etuustila, sitten augmentti ja lopulta kersantin hevostila ja se säilyi jakamattomana kruununutilana⁴ kunnes virkatalojärjestelmä lakkasi olemasta.

Tilakeskukset sijaitsivat aina vuoteen 1905 asti kahtena lähekkäisenä, tiiviin ryhmäkylän (Ali kylä ja Yli kylä) muodostaneena kokonaisuutena kylätien varrella. Isojaon yhteydessä (1771-72) taloja ei siis muutettu kylästä pois vaan vasta isojaon järjestelyn jälkeen eli 1905. Tällöin Marttila, Kylänpää, Murto ja Korpela siirrettiin pois kylän keskustasta peltoaukeiden reunamille tasaisesti vanhan kylän ympärille. Vanhoista kantatiloista Setälä on hävinnyt kokonaan jakojen yhteydessä (nykyinen Setälä ei ole missään yhteydessä alkuperäiseen) ja Perttilä jaettu siten, että talouskeskus on siirtynyt naapurin, Heikkilän haltuun.⁵

Tiheä kylärakenne on siis hajaantunut vuoden 1905 jälkeen isojaon järjestelyssä jossain määrin, mutta toisaalta uudisrakentaminen on täydentänyt kylää. Osa halottujen kantatilojen puolikkaista siirtyi Ali- ja Yli kylän ulkopuolelle 1800-luvun kuluessa: Juulanmäellä ja Krapusillanojanvarressa on rakennuskantaa näkyvillä 1870-luvun alussa laadituissa topografikartassa.⁶ Puolet vanhoista kantatiloista on kylän vanhan keskustan ulkopuolella. Säilynyt raitti uudemman rakennuskannan kera an-

taa kuitenkin yhä käsityksen vanhasta kylärakenteesta. Myös itäisen ja läntisen rakennusryhmän voi yhä erottaa toisistaan. Tärkeimmät yksittäiset tilat kylän vanhassa keskustassa ovat Perttilä ja Maula - kolmas tärkeistä, Heikkilä, purettiin vuonna 1997. Niiden lisäksi on mainittava vuonna 1930 rakennettu Lepomäen päärakennus sekä Majamäen päärakennus 1860-luvulta sekä Maulan, Majamäen ja Ali-Nummelmän talousrakennukset. Vuonna 1925 valmistunut alakoulu on sekin tärkeä osa kyläkuva. Kylän pohjoispuolisella Jussilanmäellä eli Juulanmäessä on säilynyt Mäki-Juulan, Välimäen ja Silkon vanhat päärakennukset sekä pihapiirejä.

Nahkelan kyläkuva on viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana menettänyt ilmettään, kun Peltolan ja Heikkilän päärakennukset on purettu. Vanhoista päärakennuksista asuttuna on enää Majamäki. Nykyajan rakennusperintöä edustaa kylän länsireunalla oleva muutamotorni.

Vuonna 1905 valmistunut ja K. Lindholmin suunnittelema entinen yläkoulu, nykyinen alakoulu on keskustan koillispuolella. Rakennusta on 1960-70-luvulla voimakkaasti muutettu⁷ ja se on menettänyt alkuperäisen yksinkertaisen muotonsa ja arkkitehtoniset yksityiskohtansa.

Nummelmän pihapiiri on erityisen hienosti säilynyt ja kunnostettu, edustava kokonaisuus vanhasta Nahkelan kylämiljööstä. Pihapiirissä on edelleen vinkkeliin rakennettu pitkänurkkainen navetta-varastoyhdistelmä (**242a; luokka 2**), piirurakenteinen pihalato/varasto (**242b; luokka 3**), pieni hirsipinnalla oleva lyhytnurkkainen sauna (**242c; luokka 2**) ja tiiviistä kokonaisuudesta hieman kauempana oleva lakallinen paririipi, jonka lakoista toinen on poistettu toisen riihen muutostöissä (lato; ovet pitkällä sivustalla). (**242d, luokka 2**).

Muita kylämiljöön yksittäisiä rakennuksia ovat Yli-Penttilän latopari (**242e; luokka 3**) Nahkelantien varrella ja Tuusulanseudun sähkölaitoksen tyyppimuuntamo (**242g; luokka 2**) sekä jälkimmäistä vastapäätä sijaitseva Peltolaan kuulunut riipi (**242f; luokka 2**), joka nykyisin on osa Muutiilen tilaa. Vanhasta rakennuskannasta on säilynyt myös puolet Laaksolan tuvasta (**242h; luokka 3**).

Nahkelan kylä on säilynyt joiltain osin historiallisen kahteen osaan jakautuneen ryhmäkylän muodossa. Kylä muodostaa rakenteeltaan ja rakennuksiltaan Tuusulan rakennusperinteen kannalta arvokkaan ympäristön. Kylän lävitse kulkeva Nahkelanraitti on osayleiskaavassa varustettu sr-t-merkinnällä, samoin Nahkelantie. 2 LUOKAN ALUE.

242 Nahkelanraitin itäpäätä.

242 Nahkelanraittia idästä länteen.

¹ Kyseessä on ollut polun ja kärrytien välimuoto, luonnollisesti uraansa hakeutunut kulkuväylä kylän välillä.

² Matias Korkiavuori: Osittain hävinnyt tie kulki nykyisen XXX tilan asuinrakennuksen kohdalla nykyiseltä Nahkelankujalta viistosti pellon poikki kaakkoon metsänreunaan ja sieltä metsässä Hernemäen tien länsipäähän ja edelleen Ruotsinkylään ja Helsinkiin, ei siis Marjalantietä seuraten. Kyseessä oli Palojoki-Nahkela-Ruotsinkylä-Helsinki ”valtatie”.

³ Raimo Manneri, Tuusula-seuran aikakirjat XII, s. 49.

⁴ Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 18-20.

⁵ Raimo Manneri, Tuusula-seuran aikakirjat XII, s.53-55.

⁶ Topografikartta IX 29 ja IX 30.

⁷ Matias Korkiavuori, Tuusulan aikakirjat XII s. 66 ja 72. Matias Korkiavuoren haastattelu 20.9.2014.

242 Arolankujaa kohti Juulanmäkeä.

242 Arolankujaa kohti Juulanmäkeä.

242 Nahkelanraitilta kohti Laaksolaa ja Juulanmäkeä.

242 Nahkelanraitilta yli Isoniityn kohti Kärssynmäkeä.

242 Arolankujaa kohti Kylänraittia.

242 Arolankujaa kohti Juulanmäkeä.

242 Hannulan kuivuri ja ladot Krapusillanojan ja Nurmijärventien tuntumassa.

242 Nahkelantie Mäki-Juulanmäeltä kohti Ali-Hannulaa.

242 Nahkelan ja Rusutjärven välistä peltoa Koivumäentieltä.

242 Marttilasta kohti Koivumäkeä Nahkelan peltoaukeaa.

242 Koivumäki.

242 Marjalantietä ja Penttilän vanha lato.

242 Marjalantie Maulalta kohti Marjalaa.

242B Nummolan pihavaja ja 242A navetta.

242 Majamäen luhtiaitta raitilla.

242A Nummolan navetta latoineen.

242C Nummolan pihasauna ja Nummolan paririihi 242D.

242D Nummolan paririihi Nurmijärventieltä.

242A Nummolan navetta, pihavajoja ja 242C sauna.

242 Marjalantie Marjalasta kohti Maulaa.

242E Yli-Penttilän ladot metsittyneen pellon keskellä.

242H Arolankujan vanhaa rakennuskantaa Laaksolan tupa.

242G Nahkelantien muuntaja ja Aleksis Kiven äidin muistokivi.

242F Peltolan vanha riihi.

242F Peltolan vanhan riihen lakka.

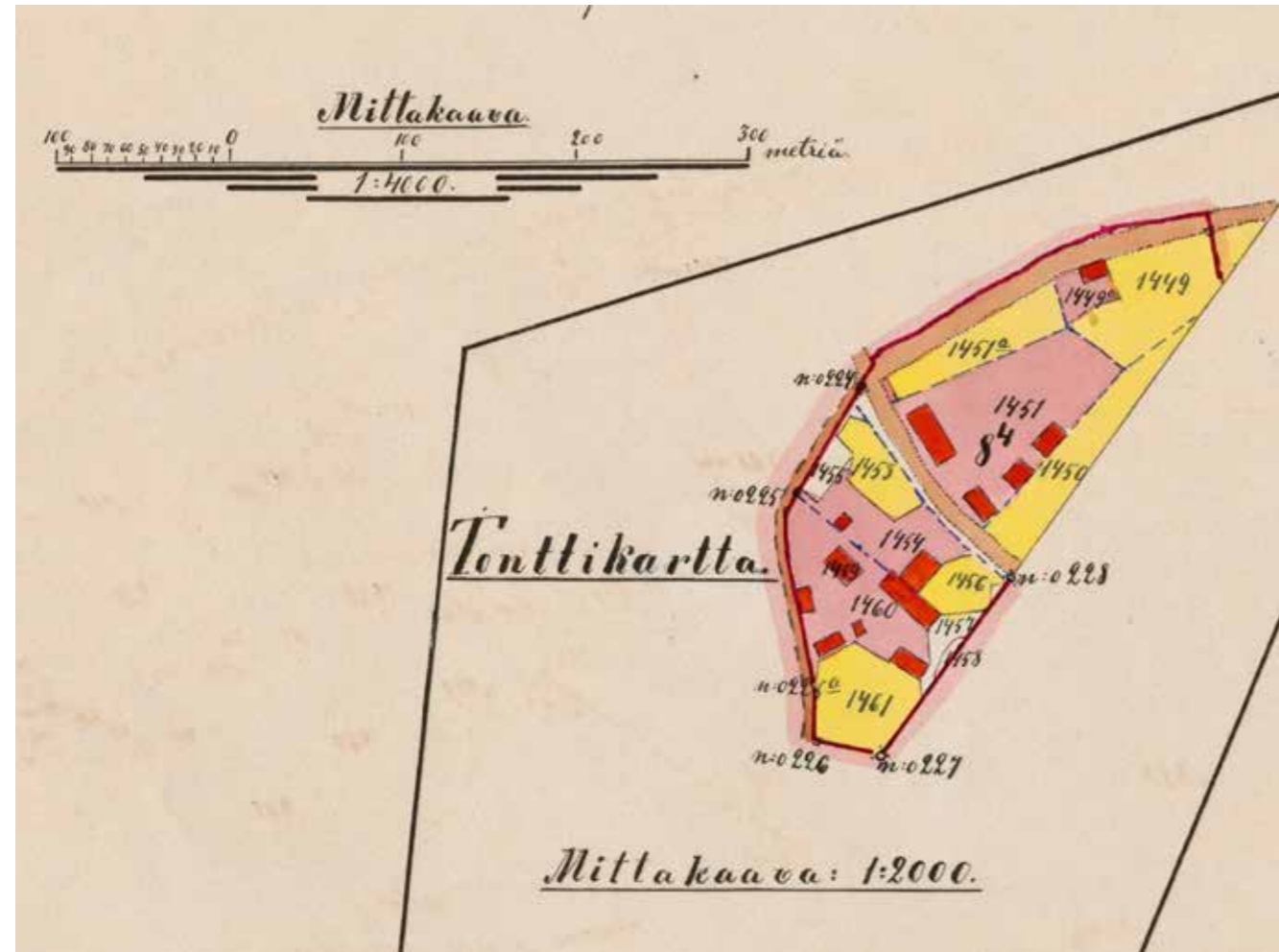
242I Ali-Hannulan päärakennus.

103. Perttilä

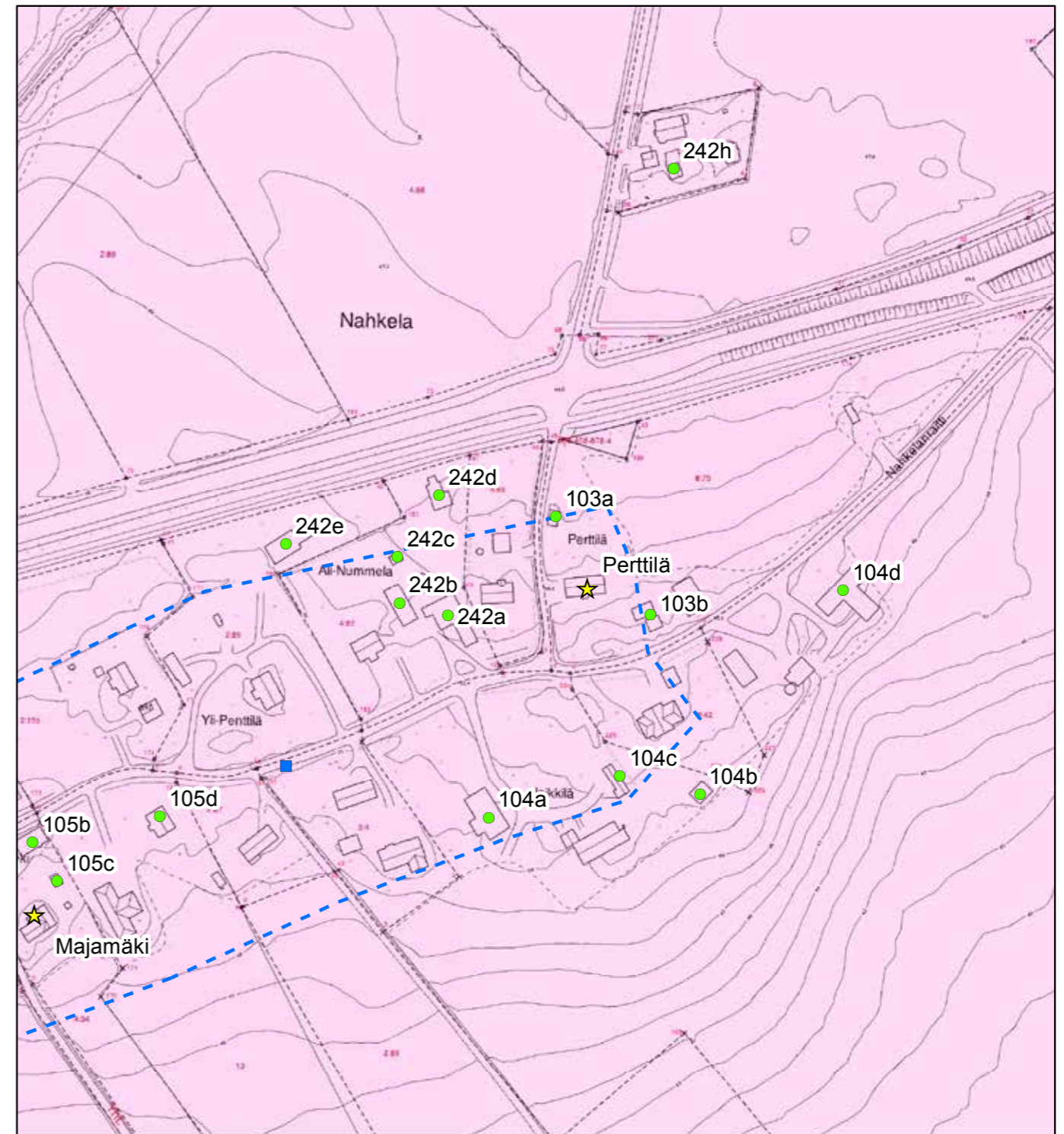
Perttilä (Rn:o 8) oli yksi Nahkelan kylän kantatiloista. Sen tontti on kylän vanhassa keskustassa, kylän koillispuolella. 30-vuotisen sodan jälkeen Perttilä oli piiskurin hevostila eli rälssitila. Tila jaettiin jo 1780-luvulla kahteen osaan, ja 1800-luvun alussa kolmeen yhtä suureen osaan - kaikkien tontit olivat vielä 1800-luvun alkupuolella vierekkäin Nurmijärventien ja kylätien risteyksessä.⁸ Nykyisin Perttilä, siitä huolimatta että on niistä ainoana säilynyt vanhalla tontillaan, ei ole enää Perttilän nimellä vaan se on osa naapurinsa Heikkilän pihapiiriä.⁹

8 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 20.

9 Raimo Manneri, Tuusula-seuran aikakirjat XII, s. 55.

Perttilän talon rakennuskanta vuonna 1908, lohkomiskartta 1909 Axel Herlin. KA HK B49i: 5/62-65.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

Perttilän päärakennus on leveärunkoinen, jyrkkäharjainen hirsitalo. Sen asu lienee 1900-luvun vaihteesta, mutta rakennuksen runkoon kuuluu todennäköisimmin myös vanhempia osia.¹⁰ Rakennuksessa on vielä luonnonkivijalka. Pystyvuorattu, umpikuistilla ja parvekkeella varustettu rakennus on maalattu vaalean vihreäksi. Tonttia on rajannut kuusiaita, joka on vuosien saatossa kasvanut kuusiriviksi. Talo on asumaton ja ennen pitkää uhanalainen.¹¹ Pihapiiriin kuuluu pitkänurkkainen hirsisauna (103a; luokka 2), jonka pukuhuone on kevytrakenteinen, piiru- ja alaja yläjuoksujen varaan rakennettu. Nahkelanraitin varrella on myös kahden piirurakenteisen piharakennuksen (103b; luokka 3) kokonaisuus, joiden ulkoasu antaa hyvän kuvan kevyestä, taloudellisesta ja silti kauniista ja suomalaisen maaseutuun sopeutuvasta talousrakentamisesta. Toinen piirurakenteinen vaja on verhoiltu tuppeensahatulla ja punamul-latulla, pystyyn asennettuna ja lomaverhoiluna raakalaudalla ja toinen on puskuasettuna, sileänä pystyverhoiltuna toteutettu kantatusta laudasta. Vuorilaudat ovat valkoiseksi maalattua, höylättyä lautta ja ikkunat pieniruutuisia.

Osayleiskaavassa pihapiirin keskeisin alue on merkitty sr(8)-merkin-nällä ja pihapiirin Nahkelanraitin varrella olevia rakennuksia sivuaa sr-t-merkintä. **2 LUOKAN KOHDE.**

103 Perttilän päärakennus 2005. PS.

103B Perttilän pihavaja pihan puolelta.

103 Perttilän päärakennus 2014.

103B Perttilän pihavajat.

103A Perttilän pihasauna.

¹⁰ Rakennusrekisterin mukaan 1920.

¹¹ Härö, lähde?

104. Heikkilä

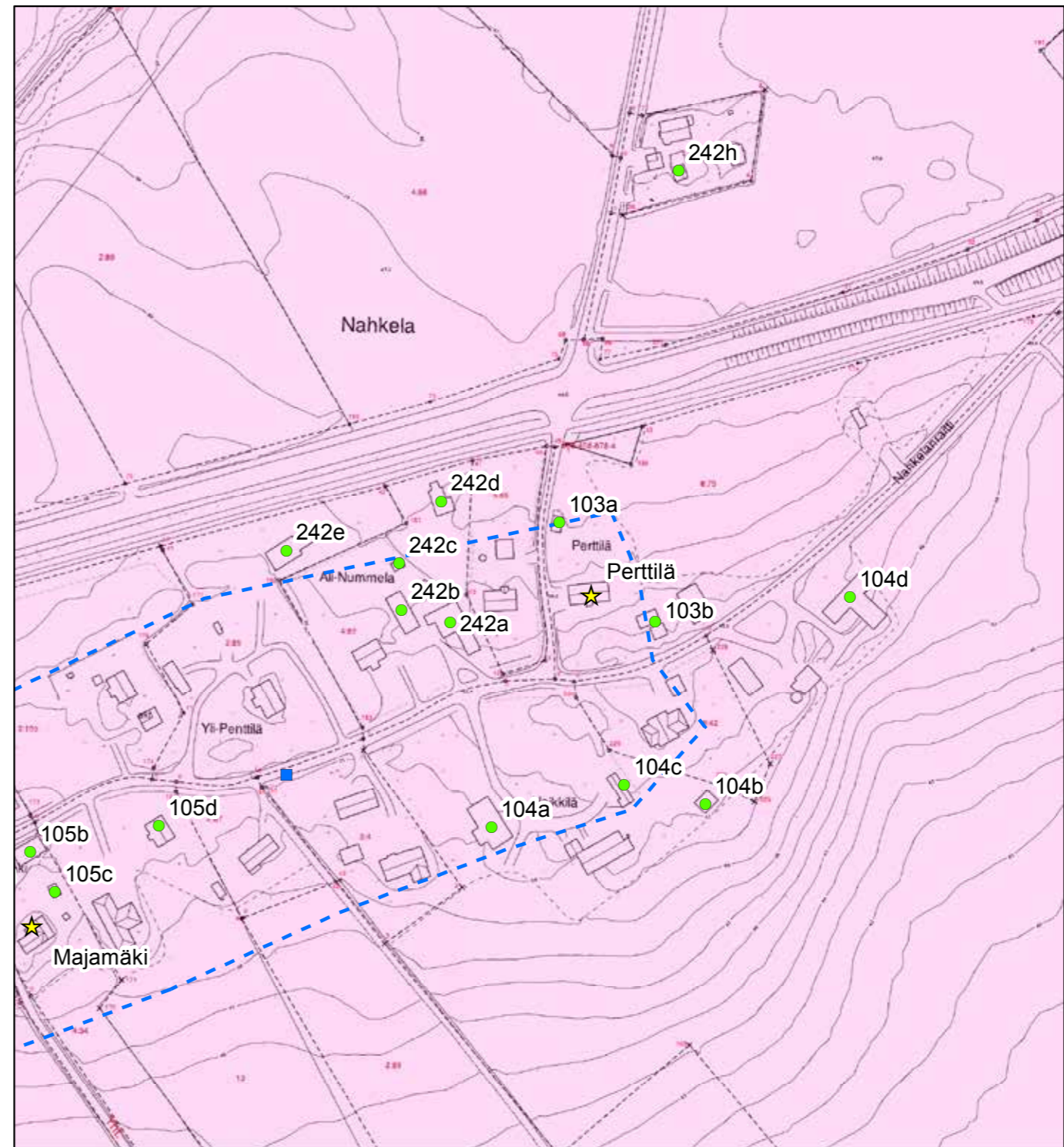
Heikkilä (RN:o 3) joutui 1680-luvulla rummunlyöjän virkataloksi ja vakiintui lopulta Uudenmaan jalkaväen kapteenin vapaatilaksi ja halottiin 1800-luvun alussa.¹² Tila on ollut saman suvun hallussa vuodesta 1664 lähtien.¹³ Heikkilä pysyi isonjaon järjestelyssä vanhalla paikallaan ja myöhemmin 1990-luvun lopussa siihen liitettiin Perttilän talontontti. Vanha päärakennus on purettu vuonna 1997. Se oli tärkeä osa Nahkelan kyläkuvaa, ja purkamista täytyy pitää varsin suurena menetyksenä. Pihapiirissä sijaitsee hirsinen aitta 1800-luvulta (104b; luokka 2) ja pitkänurkkainen, kalustovajaksi muutettu pitkänurkkainen, lakalla varustettu navetta (104a; luokka 3) vuodelta 1900 sekä lyhytnurkkainen, pystyverhoiltu saunan ja liiterin yhdistelmä (104c; luokka 3) 1900-luvun alusta. Talousrakennus sekä uusi päärakennus ovat 1960-luvun lopusta. Nahkelan raitin itäpäättäänä on Heikkilän suuri latokompleksi (104d; luokka 3) 1920-luvulta, jolla on maisemallista merkitystä Nahkelanraitin varrella (sr-t -merkintä) rapistuneesta kunnostaan huolimatta. 3 LUOKAN KOHDE.

¹² Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 19.

¹³ Raimo Manneri, Tuusula-seuran aikakirjat XX, s. 55.

Ote Nahkelan isojaonjärjestelykartan tiiviistä kyläalueesta 1900. Kartan on laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61. Nahkela_isojaonjärjestelystä_kylantalot.jpg

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohte
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohte 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 30 60 120 Metriä

104D Heikkilän lato.

104A Heikkilän vanha navetta Marjalantieltä.

104A Heikkilän vanha navetta uusiokäytössä.

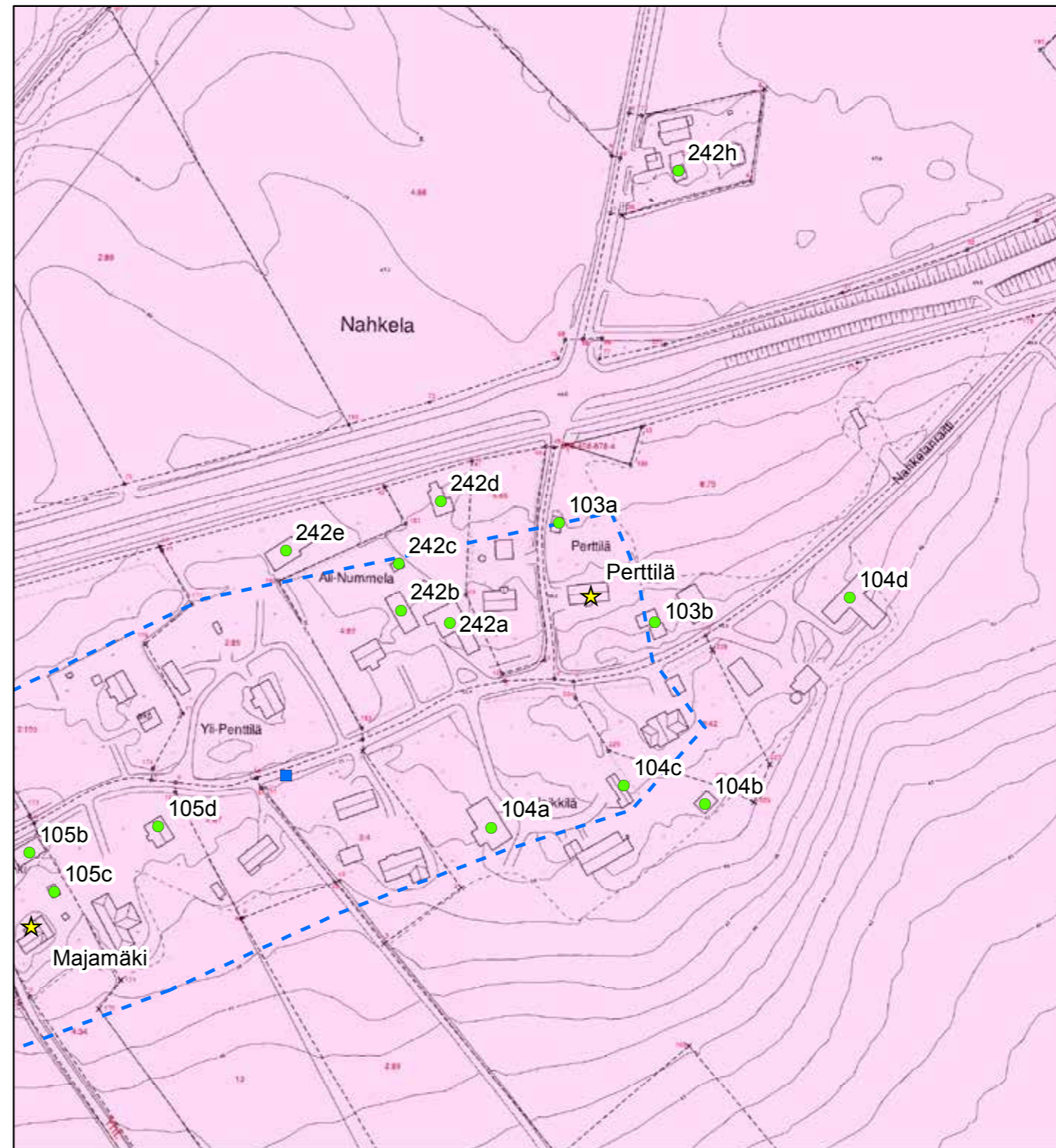
105. Majamäki

Majamäki on vuonna 1779 halotun Maulan toisesta puolikkaasta vuonna 1815 erotettu puolikas eli neljännes alkuperäisestä Maulasta. Sen päärakennus on poikkipäädellä varustettu vuonna 1860 rakennettu hirsitalo; jota on myöhemmin laajennettu: todennäköisesti 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alussa rakennettiin nykyisin salina oleva osa talon jatkeeksi. Näkyvin muutos on ollut tuvan ikkunoiden laajennus maisemaikkunoiksi 1950-luvulla: muut ikkunat on kunnostettu ja muutamain osin teetetty alkuperäisen mallin mukaan. Ulkovooraus on uusittu 1950-luvulla vanhan mallin mukaan. Salin komea kaakelitakka on tuotu Tuusulan vanhalta upseerikerholta.¹⁴

14 Matias Korkiavuoren haastattelu 20.9.2014.

Ote Nahkelan isojaonjärjestelykartan tiiviistä kyläalueesta 1900. Kartan on laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjännökset 2012 (Museovirasto)
- Muinaisjännösalueet 2012 (Museovirasto)
- Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 30 60 120 Metriä

Majamäki sijaitsee pihapiireineen tiiviisti kylän länsiosan talorykelmässä aivan Maulan vanhan päärakennuksen naapurissa. Pihassa on jäljellä joitakin vanhempia ulkorakennuksia: 1700-1800-luvun vaihteesta oleva kolmihuoneinen luhtiaitta (**105a; luokka 1**), 1910-luvulla rakennettu pitkänurkkainen, följarein tuettu hirsinavetta, jonka päädyistä on purettu talli (sisääntulo pihalle nykyisin on tallin kohdalla) (**105b; luokka 2**) ja vuonna 1949 rakennettu lyhytnurkkainen hirsipinnalla oleva betonitiilikattoinen sauna (**105c; luokka 2**). Majamäki on Nahkelan viimeinen asuttu vanha päärakennus¹⁵. Luhtiaitta on porrastettu rinteeseen suuntaisesti ja luhti on osittain piilotettu lautaverhoilun taakse: luhdista huoneisiin vievistä ovista ainakin yhdessä on alkuperäinen, keskiruudun ympärille muotoon höylätyistä laudoista kehitty tyypillinen renessanssi-tyylinen sisäänaukeava ovi puukoppalukkoineen. Osayleiskaavassa yhdessä Maulan kanssa sr(9)-merkitty aluerajaus: asuinrakennukset ja aitat kujan molemmin puolin.**2 LUOKAN KOHDE.**

105 Majamäen päärakennus Marjalantieltä.

105B Majamäen navetta.

105 Majamäen päärakennus.

105B Majamäen navetta.

105B Majamäen entinen navetta. PS.

105C Majamäen sauna.

¹⁵ Raimo Manneri, Tuusula-seuran aikakirjat XII, s. 53.

105A Majamäen luhtiaitta.

105A Majamäen luhtiaitan ovi.

105A Majamäen luhtiaitta.

Majamäestä itään sijaitsee Heino Heikkilän rakentama Lepomäen eli entisen Lassilan eli Ali-Setälän vanha päärakennus¹⁶ (105d; luokka 2), joka on vuodelta 1938. Se on jäänyt käytöstä uuden päärakennuksen valmistuttua. Rakennus on sopusuhtainen, pystyverhoiltu lyhytnurkkainen hirsitalo, jossa on neliömäiset pääikkunat, jotka on jaettu kolmeen yhtä suureen pystyikkunaan ja neljään ruutuun jaettuun yläikkunaan. Umpikuistilla on poikkeuksellisen kauniit pikkuruutuiset ikkunat.

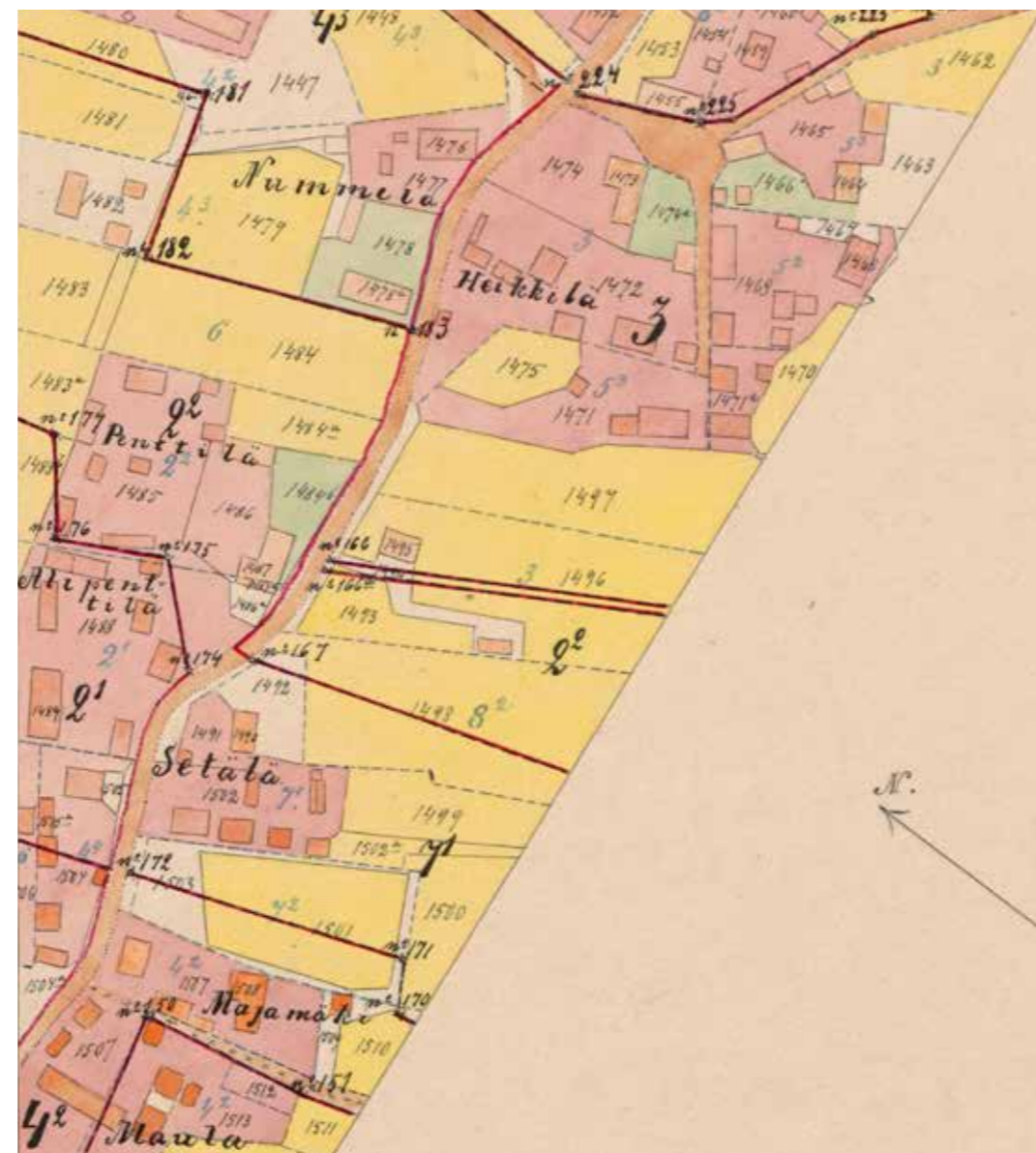

105D Lepomäen päärakennus.

105D Lepomäen päärakennus Nahkelan raitilta. PS.

16 Matias Korkiavuoren haastattelu 20.9.2014.

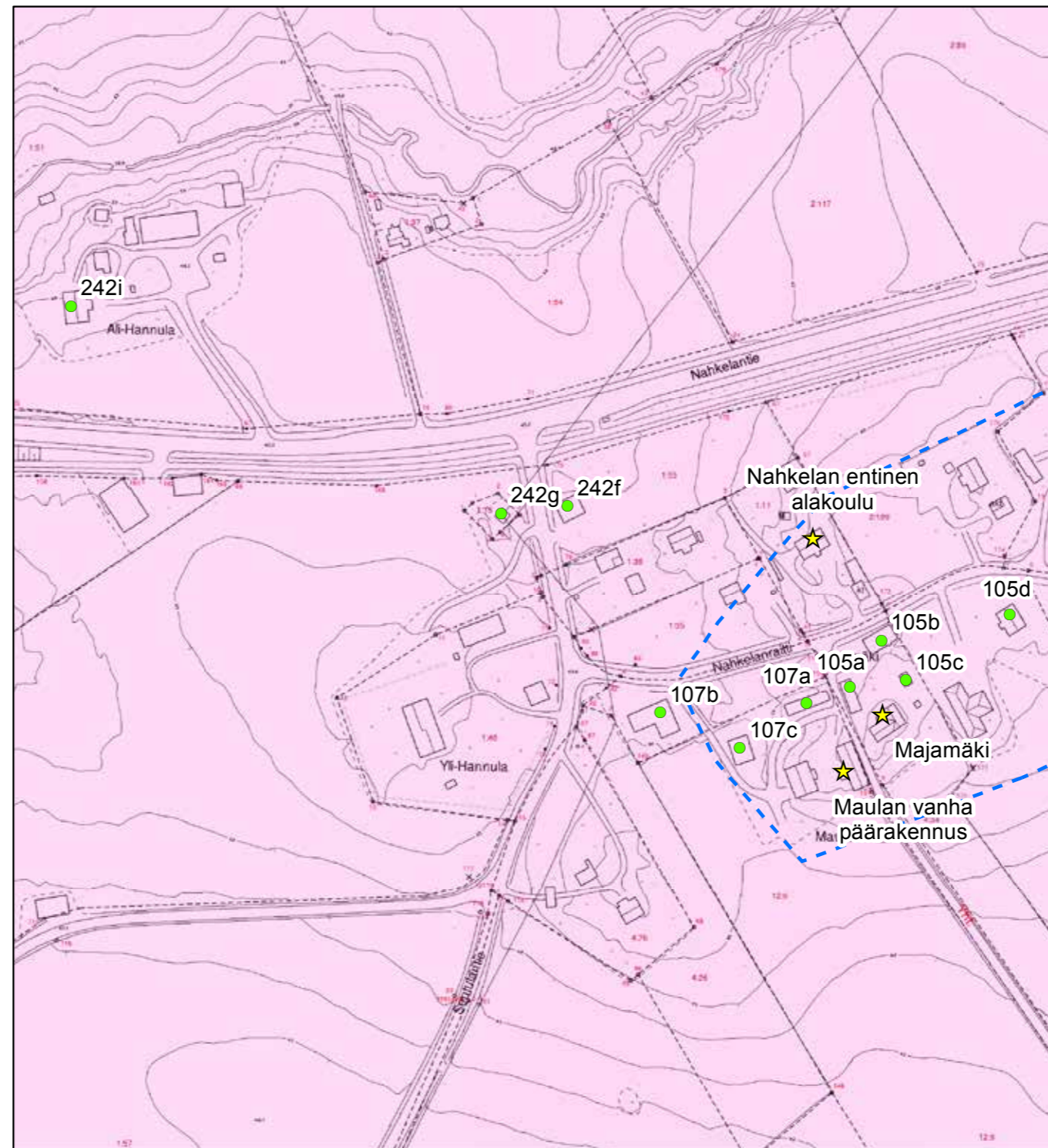
Ote Nahkelan isoajonjärjestelykartan tiiviistä kyläalueesta 1900. Kartan on laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61.

105D Lepomäen päärakennuksen kuisti.

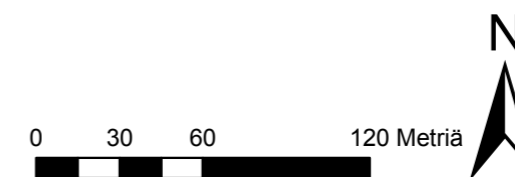
106. Nahkelan entinen alakoulu

Nahkelan alakoulu on ensimmäinen niistä alakouluista, joita Tuusulaan 1920-luvulla rakennettiin rakennusmestarien Arvo Elo ja J.A. Aarnio piirustusten mukaan. Arvo Elon suunnitelmat ovat vuodelta 1924. Oman kylän kirvesmiehen G. Wilhelm Zetterin urakoima rakennus valmistui seuraavana vuonna. Koulu on koulukäytössä vuoteen 1974 asti.¹⁷

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

¹⁷ Matias Korkiavuori, Tuusulan aikakirjat XII s. 71.

Koulu sijaitsee Nahkelan tiiviisti rakennetun kylän länsipäässä ja on tärkeä osa sen kokonaisuutta. Hirsirakenteinen, pystyllä peiterimoituksella vuorattu ja punaiseksi maalattu koulu on tyyliltään klassistinen. Tämän vuorauksen rakennus sai vuonna 1933 eli miltei 10 vuotta valmistumisensa jälkeen. Vuonna 1939 asennettu tiilikatto,¹⁸ joka vaihdettiin vuonna 2011 peltikatteeseen. Klassisistinen vaikutelma syntyy rakennuksen yleishahmosta ja yksityiskohdista, mm. kulmien ristikoidut pilasterit, kuusiruutuiset ikkunat, satulakattoiset kuistit pylväineen sekä päätyjen leveät räystäslaudat. Luokkahuone on sijoitettu talon länsipäähän. Muun alan vievät oppilaseteinen ja opettajan pieni keittiön ja huoneen asunto. Rakennus on nykyään asuinkäytössä. **2 LUOKAN KOHDE.**

106_nahkelan_entinen_alakoulu. PS.

106 Nahkelan vanhan alakoulun pihasauna.

106 Nahkelan alakoulu taustalla.

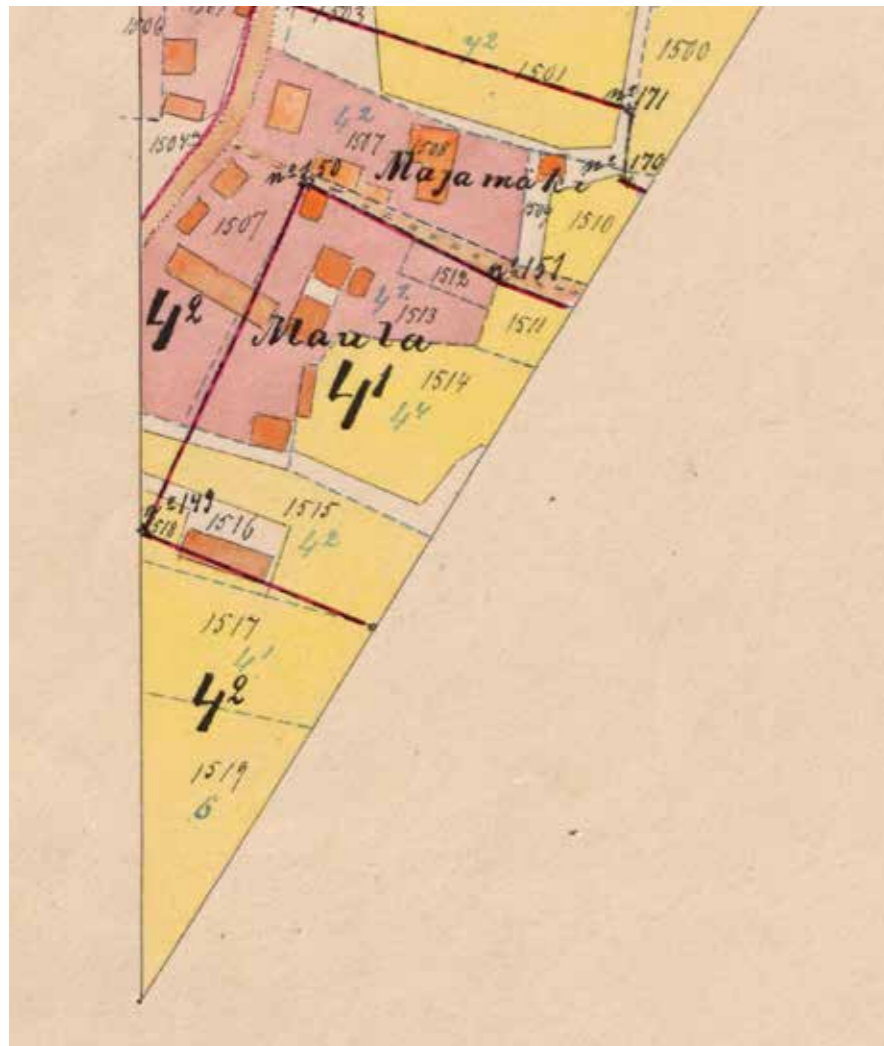
18 Matias Korkiavuori, Tuusulan aikakirjat XII s. 72.

107. Maula eli Maunula/Manula

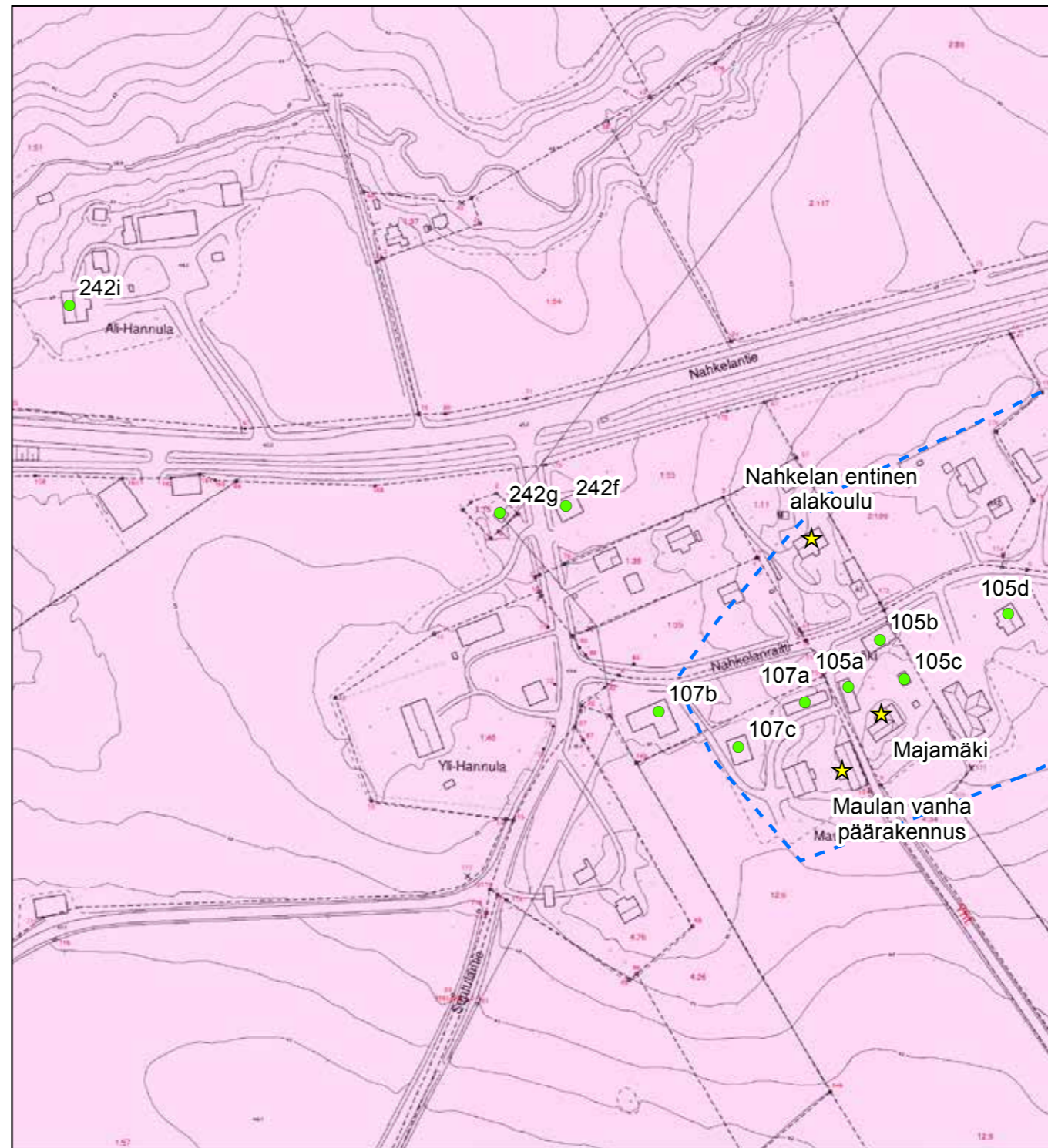
Nahkelan kantatiloihin kuuluva Maula sijaitsee vanhalla tontillaan kylän lounaispäässä, Lahelaan ja Helsingin pitäjään vieneiden kyläteiden risteyksessä. 30-vuotisen sodan jälkeen Maula vakiintui kapteenin vapaatilaksi ja on ollut saman suvun hallussa vuodesta 1681 lähtien.¹⁹ Maunula (RN:o 4) sai nykyisen nimensä 1800-luvun alussa. Tila halottiin kahteen aluksi nimettömään puolikkaaseen vuonna 1779: RN:ot 4:1 ja 4:2. Tila 4:1 jaettiin vuonna 1800 kahtia, joilloin toisesta puolikkaasta tuli Maula (4:3) ja toisesta Majamäki (4:4). Puolikas 4:2 halottiin vuonna 1815, joista toinen sai vuonna 1908 nimen Nummela (4:5) ja toinen Ylimaula (4:6) isojaon järjestelyiden yhteydessä.²⁰ Nummela sijaitsee kyläraitin itäpäässä ja sen vanhoja talusrakennuksia on edelleen tiiviinä muodostelmana Ali-Nummelan pihapiirissä.

¹⁹ Raimo Manneri, Tuusula-seuran aikakirjat XII; s. 52.

²⁰ Tuusulan kiinteistörekisteri.

Ote Nahkelan isojaonjärjestelykartan tiiviistä kyläalueesta 1900. Kartan on laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

Ainakin ennen 1800-luvun alkupuolen lisähalkomisia Maulan tilan molemmat puoliskot sijaitsivat vierekkäin Maulan nykyisellä tontilla.

Maulan vanha päärakennus on kahdella päätykamarilla jatkettu paritupa 1800-luvun puolimaista. Kamarit ovat muuta rakennusta nuorempia. Rakennuksessa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä yksityiskohtia ja se sijaitsee kauniisti pitkä sivu Ruotsinkylästä tulevaa tietä vasten. Pihapiirissä on jäljellä vuonna 1818²¹ rakennettu pariluhtiaitta (107a; luokka 1), jonka jatkeena on pitkä pihalato (luokka 3) ja entinen talli (107c; luokka 2). Nykyinen päärakennus on rakennettu viime sotien jälkeen. Viereisellä tontilla Elokarissa, on suuri harjakattoinen, lautaverhoiltu piirurakenteinen vinkkelilato (107b; luokka 3), jolla on suuri maisemallinen ja raittikuvallinen merkitys. Nykyisillä liikennemäärillä tien sijainti vaarantaa rakennuksen säilymistä; ajotien siirto olisi hyvä ratkaisu ja tien pinta ei saisi missään tapauksessa nousta nykyisestä.

21 Härön selvitys 1986.

Osayleiskaavassa yhdessä Majamäen kanssa sr(9)-merkitty aluerajaus: asuinrakennukset ja aitat kujan molemmin puolin sekä osa pihapiiriä mukaanlukien Maulan talli.

Maulan päärakennus on antikvaarisesti hyvin säilynyt paritupa, jolla on merkitystä Nahkelan kyläkuvassa. 1 LUOKAN KOHDE.

107 Maulan vanha päärakennus.

107 Maulan vanha päärakennus.

107A Maulan vanha pariluhtiaitta ja lato.

107C Maulan vanha talli.

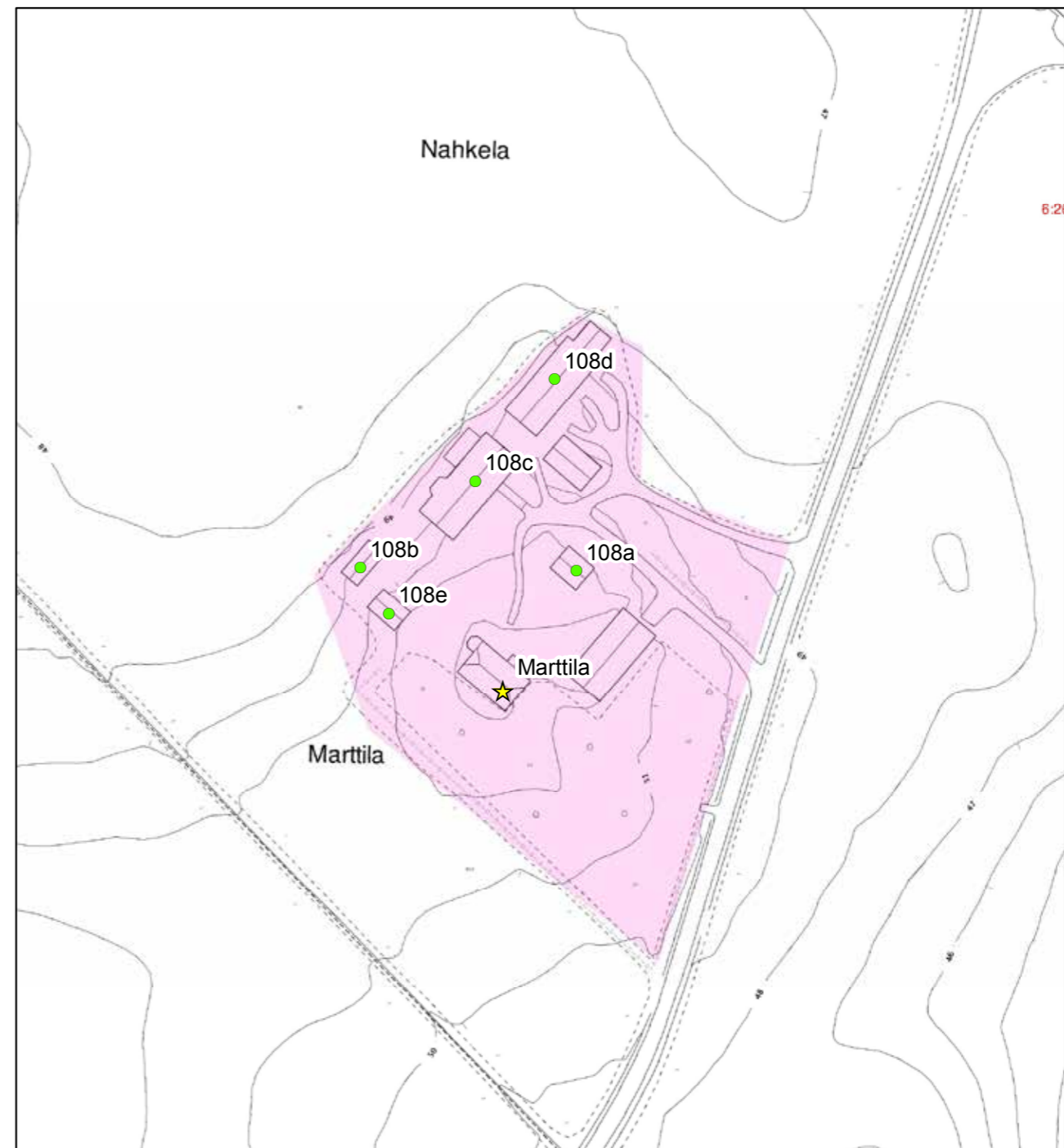
108. Marttila

Marttila (RN:o 6) oli 1680-luvulta lähtien augmentti, joka pysyi jakamattomana, mutta perinnönjaossa vuonna 1790 luovutettiin 1/2 ta peltoa osuutena yhdelle pojalle Antille, joka isännöi naapuritaloa, kolmannelle Perttilästä.²² Marttila on ollut Nahkelan kylän kantatiloja ja sijaitsi ennen isojaon järjestelyä kylän vanhassa keskustassa, Nurmijärvelle ja Helsingin pitäjään vieneiden teiden risteyksessä. Tuolloin tila siirrettiin kylästä pohjoiseen, keskellä peltoaukeaa sijainneelle nyppylälle nykyisen Arolankujantien varteen.

22 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 20.

Ote Nahkelan isojaonjärjestelykartan tiiviistä kyläalueesta 1900, jolloin Marttila on vielä alkuperäisellä paikallaan. Kartan on laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohte
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohte 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 15 30 60 Metriä

Siirron yhteydessä Marttila sai osittain uudet rakennukset. Rakennusmestari Oskari Suomela on laatinut päärakennuksen piirustukset vuonna 1907. Vihdissä asunut Suomela oli aikansa tunnetuimpia rakennusmestarisuunnittelijoita ja piirsi paljon juuri maatarakennuksia. Tuloksena oli tällä kerralla hirsinen, pystyvuorattu, päädyistä aumattu taitekattoinen ja niukoilla jugend-detalleilla koristettu rakennus.

Myöhemmistä julkisivumuutoksista ovat näkyvimmit yläosastaan pieniruutuisten ikkunoiden muuttaminen ns. T-ikkunoiksi sekä pienen viisisivuisen sirohkon avokuistin rakentaminen. Pieniruutuisia ikkunoita ei välttämättä ole aikoinaan edes toteutettu, sillä rakennuksen ikkunat lasiseineen vaikuttavat olevan alkuperäiset. Suomelan piirustuksessa talon pääväri oli vaaleanpunainen, nykyisin se on vaaleanharmaa.

Pihan muista rakennuksista vanhin on pariinkin kertaan siirretty hirsiaita (108a; luokka 2) 1800-luvun alusta. Sauna (108b; luokka 2) on vuodelta 1907 mutta se on koottu kahdesta vanhasta kehikosta²³, sementitiilinen navetta (108c; luokka 3) vuodelta 1937 ja puimala (108d; luokka 3) 1950-luvulta.²⁴ Saunan parina rakennusriviä täydentämässä on piharakennus (108e; luokka 3). Uusi tiilinen päärakennus on vuodelta 1976.²⁵ Pihapiirin rakennuskantaa kunnostetaan vähitellen huolella ja vanhaa kunnioittaen. Näkyvällä paikalla oleva tontti on rajattu kuusialdalla. Pihapiiri on osayleiskaavassa merkitty sr(7)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE.**

108 Marttilan päärakennus.

108C Marttilan navetta.

108 Marttilan päärakennus.

108E Marttilan piharakennus ja 108B Marttilan hirsisauna.

108A Marttilan luhtiaita.

²³ Keskustelu Marttilan pihalla; Sonja Mantere 9.10.2016.

²⁴ Härön selvitys 1986.

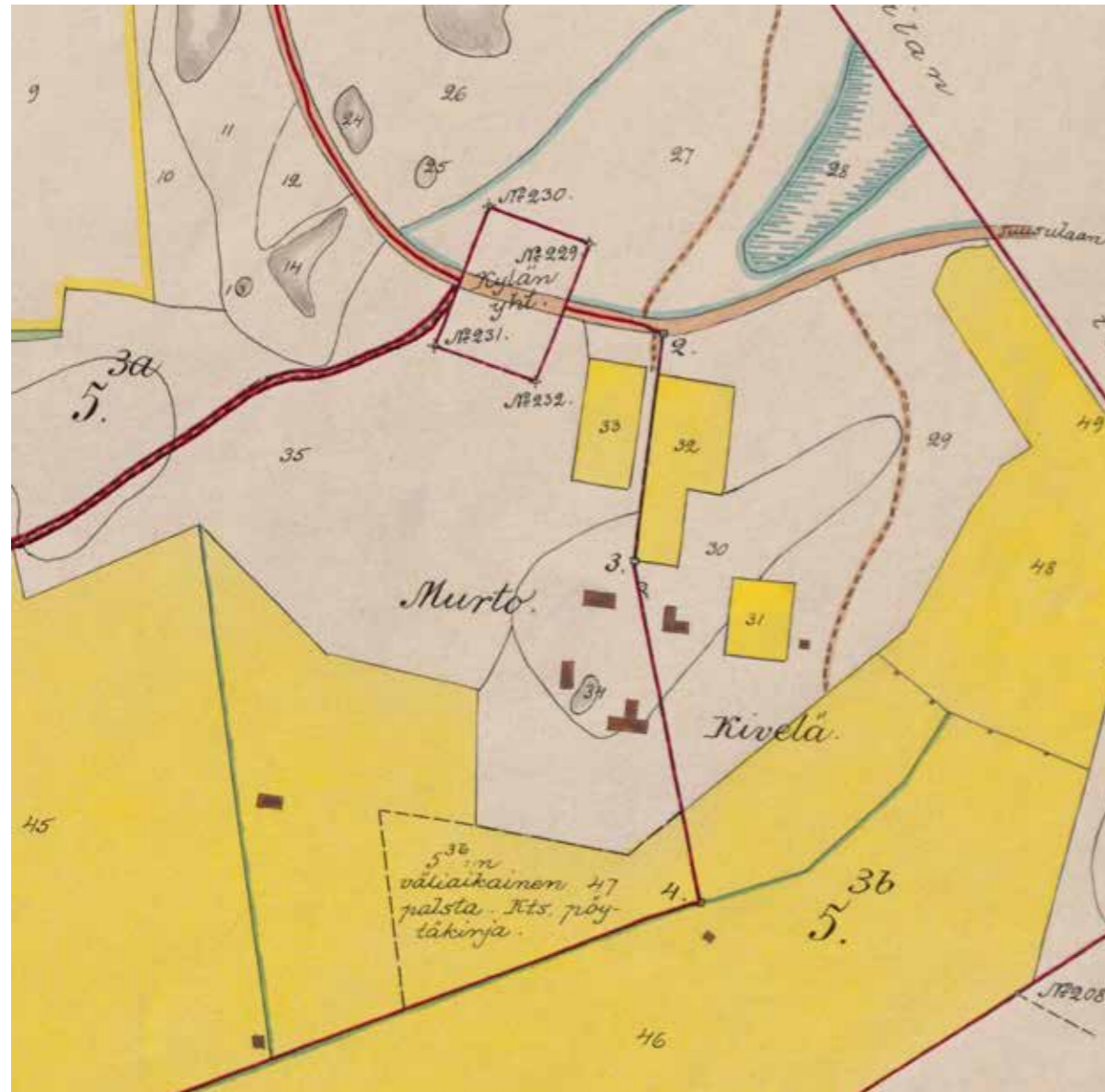
²⁵ Tuusulan rakennusrekisteri.

109. Murto, Kivelä (239) ja Granberg (240)

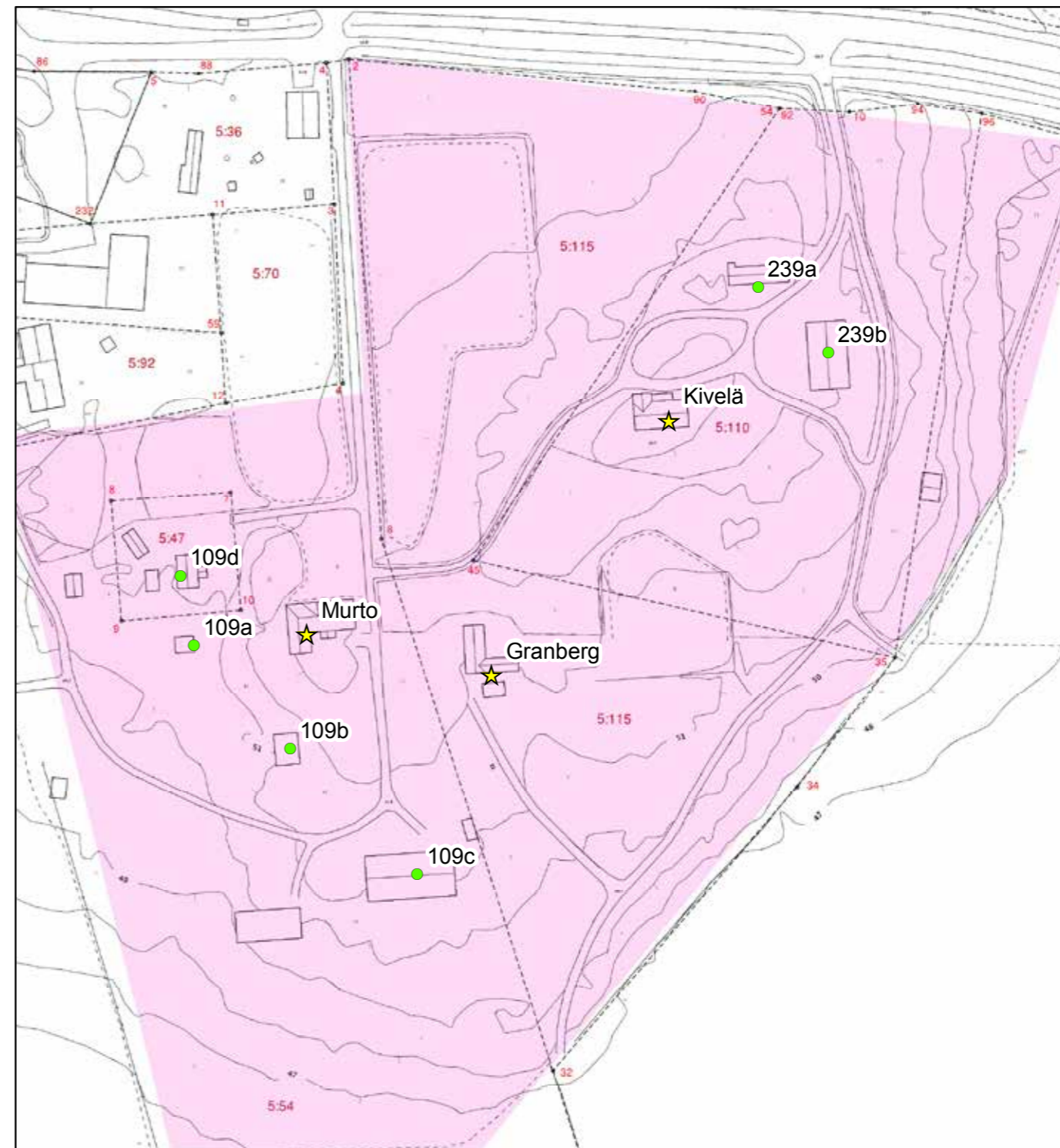
Murto on Jussilasta (RN:o 5) vuonna 1779 halotun nimettömän puolikkaan (RN:o 5:2) edelleen vuonna 1815 halottu puolikas (RN:o 5:3), joka sai nimen Murto vuonna 1866.²⁶ Murto siirrettiin Nahkelan keskustasta 1900-luvun vaihteen isojaon järjestelyssä kylästä huomattavasti lännemmäs, miltei Nurmijärven rajalle. Murto halottiin vuonna 1915 ja toiseksi puolikkaaksi tuli Kivelä (RN:o 5:12).²⁷ Murron nykyisellä paikalla oli jo 1870-luvun alusta viljelty pelto ja hirsilato, joten on mahdollista, että Murtoon on muutettu jo 1800-luvun lopulla, koska pihapiirissä on pitkänurkkaiset yksihuoneinen poskellinen pikkuaitta (109a, luokka 1) ja pariaitta (109b, luokka 1), jossa on poikkeuksellisesti lakka. Aitat on saatettu myös siirtää tilalle Nahkelan kylänraitilta.

26 Tuusulan kiinteistörekisteri.

27 Tuusulan kiinteistörekisteri.

Murron lohkomiskartta 1914, laatinut Edvard Tukkila. KA MH B49i:5/72-74.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohte
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohte 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 15 30 60 Metriä

Murron nykyinen päärakennus on rakennettu vuonna 1910²⁸ ja se on tyyppillinen tuon ajan maalaistalo, jota on hyvin pian jatkettu poikkipäädylä: talon porakivistä tehdyssä kivijalassa näkyy selkeä jatkos poikkipäädyn kohdalla materiaalin vaihtumisena. Talon julkisivut ovat olleet alun perin hirsipinnalla, joka on myöhemmin päällystetty rimalaudoituksella ja katteena on ollut pärekatto. Katto on myöhemmin päällystetty myöhemmin sinkityllä saumapeltikatteella.²⁹ Murron pihapiiri eteläreunalla on vuonna 1927³⁰ rakennettu betonitiilinavetta (109c; luokka 2) ja länsipuolella, aivan pikkuaitan vieressä, omalle tontilleen erotettu kapea ja korkea pieni rimalaudoitettu Aromaan mökki (109d; luokka 2) vuodelta 1950.³¹

Murrosta itään on tilasta vuonna 1915 lohkaistun Kivelän tilan rakennuskantaa: **Kivelän (239; luokka 2)** asuinrakennus vuodelta 1921.³² Pihapiiriin kuuluu myös kapea ja pitkä, tyyppillinen piharakennus (239 a; luokka 3) ja navettarakennus (239b; luokka 3) 1920-luvulta.

Kivelästä vuonna 1997 lohkaistun **Granbergin (240; luokka 2) tontin** asuinrakennus on vuoraamaton yksinäistupa, joka on Murron tilan ensimmäinen³³ asuinrakennus tällä paikalla ja se lienee 1870-luvulta. Rakennus on ollut muussa kuin asuinkäytössä.³⁴ Näiden kahden, saman suvun rakentamien talojen pihapiirit Murron pihapiirin kanssa muodostavat oman kokonaisuutensa. **2 LUOKAN KOHDE.**

109 Murron päärakennus.

109B Murron lakallinen pariaitta.

109 Murron päärakennus ja 109B lakallinen pariaitta.

109C Murron navetta.

109A Murron poskellinen pikkuaitta ja Aromaan mökki 109D.

28 Suuri maatilakirja III, s. 1324.

29 Reija Lappalainen, sähköposti 11.9.2015.

30 Suuri maatilakirja III, s. 1324.

31 Tuusulan rakennusrekisteri.

32 Tuusulan rakennusrekisteri.

33 Granbergin suku (myöhemmin Kuusivuori) rakensi Murronmäen ensimmäiset rakennukset. Reija Lappalainen ja serkkunsa.

34 Topografikartat 2043_03 ja 2043_02 vuodelta 1948.

110. Marjala

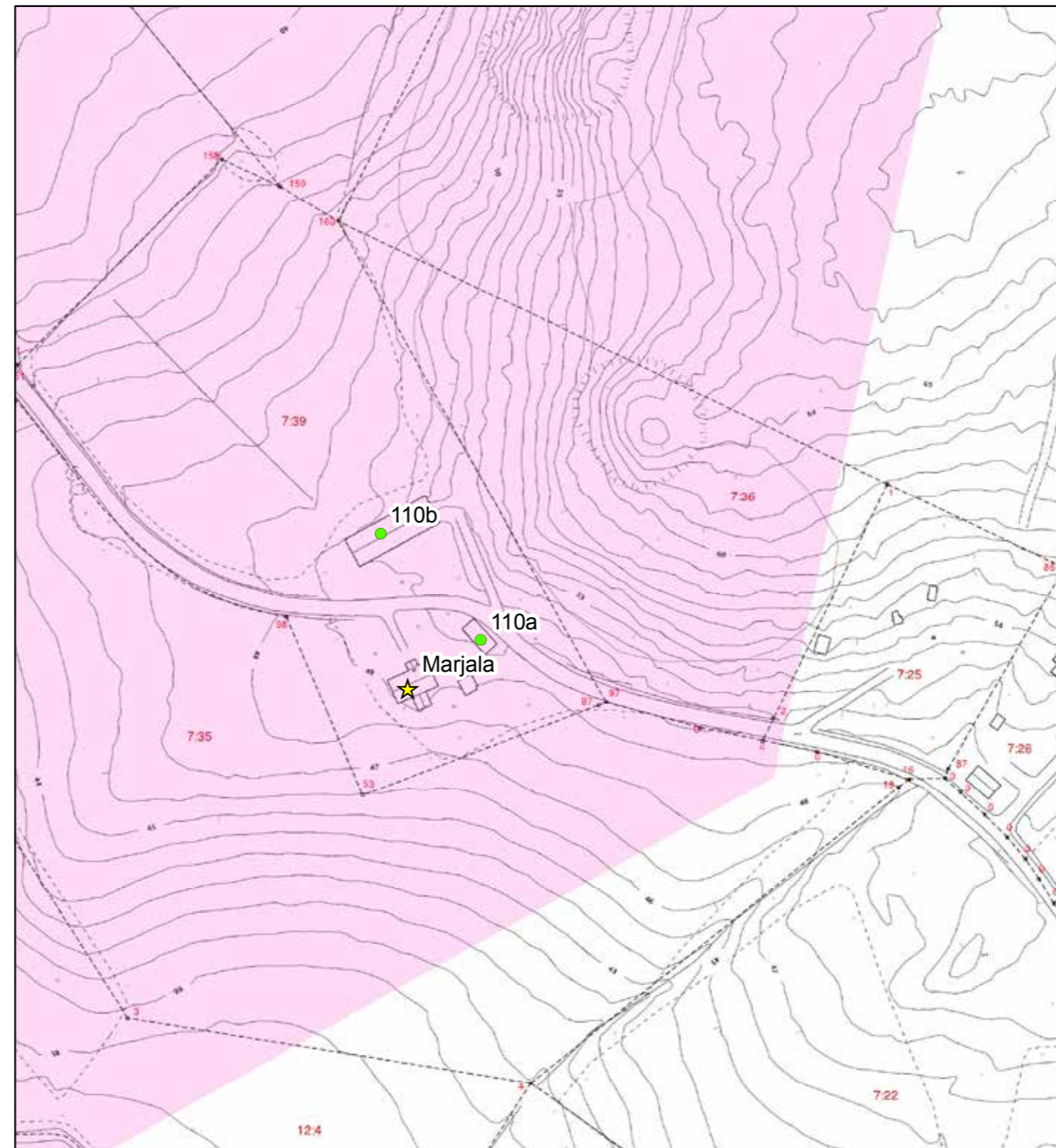
Marjala on Ali-Setälän (RN:o 7:10) tilasta vuonna 1930 lohkaistu pikkutila. Mahdollisesti kyseessä on torppa; mutta yhtä hyvin suvun jälkeläiselle lohkaistu tila, sillä samalla suvulla Marjala on ollut 1870-luvulta lähtien ja se on itsenäistynyt vuonna 1928.³⁵ Kiinteistörekisterin mukaan Setälän tila halottiin väliaikaisesti vuonna 1866 monen muun nahkelaisen kantatilan tavoin ja tällöin mm. Ali-Hannula on jo sijainnut Krapusillanojan varrella myös vuosien 1870-71 mittauksiin perustuvilla topografikartoilla. Samoissa kartoissa Marjalaa ei vielä ole, mutta 1920-luvun lopun pitäjänkartalla tila jo näkyy.³⁶

³⁵ Suuri maatilakirja III, s. 1322.

³⁶ Tuusulan kiinteistörekisteri. Topografikartta IX 29 vuodelta 1870-71.

Ote Nahkelan isojaonjärjestelykartan tiiviistä kyläalueesta 1900, jolloin Marttila on vielä alkuperäisellä paikallaan. Kartan on laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muuinajäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muuinajäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 20 40 80 Metriä

Suuren Maatilakirjan mukaan hirsinen, pitkänurkkainen, pystyvuorattu ja kolmihuoneinen asuinrakennus on peräisin 1800-luvulta, todennäköisesti vuosisadan loppupuolelta. Sitä on kuitenkin laajennettu ja muutettu vuoden 1965 jälkeen niin, ettei rakennusaika ole tunnistettavissa. Pihan komea, luhdillinen aitta (110a; luokka 1) on rakennettu kahdesta erillisestä hirsikehikosta, joista yksihuoneinen pohjoispään kehikko on vuodelta 1776³⁷ ja nuorempi kaksihuoneinen eteläpää on kaksi kolmannesta ilmeisesti alkuperäiseen paikkaan jääneestä aittarivistä, koska ns keskiaitasta puuttuu sitova nurkkasalvos. Aitat on yhdistetty sitomalla kehiöt toisiinsa yhdellä pitkällä, välipohjan korkeudelle veistetyllä uudella hirrellä. Jos jatkos olisi uusi kehikko, siinä olisi kaikki nurkkasalvokset ja aitat olisi yhdistetty lautarakenteisella väliaitalla tai latomalla karapuiden varaan lankkuja.³⁸ Sementtitiilinen navetta (110b; luokka 2) on vuodelta 1930³⁹; navetan jatkeena on puurakenteinen lato. Pihapiiristä avautuu näkymä Nahkelaa kohti. Osayleiskaavassa talo on merkitty sr(15)-merkinnällä. **3 LUOKAN KOHDE.**

110 Marjalan pitkänurkkainen päärakennus Marjalantieltä.

110A Marjalan kolmihuoneinen luhiaitta.

110 Marjalan päärakennus.

110B Marjalan navetta ja lato pihapiirin jakavan tien toisella puolen.

110A Marjalan aitan pääty.

37 Suuri maatilakirja III, s. 1322.

38 Aittarivin rakennustekninen analyysi.

39 Suuri maatilakirja III, s. 1322.

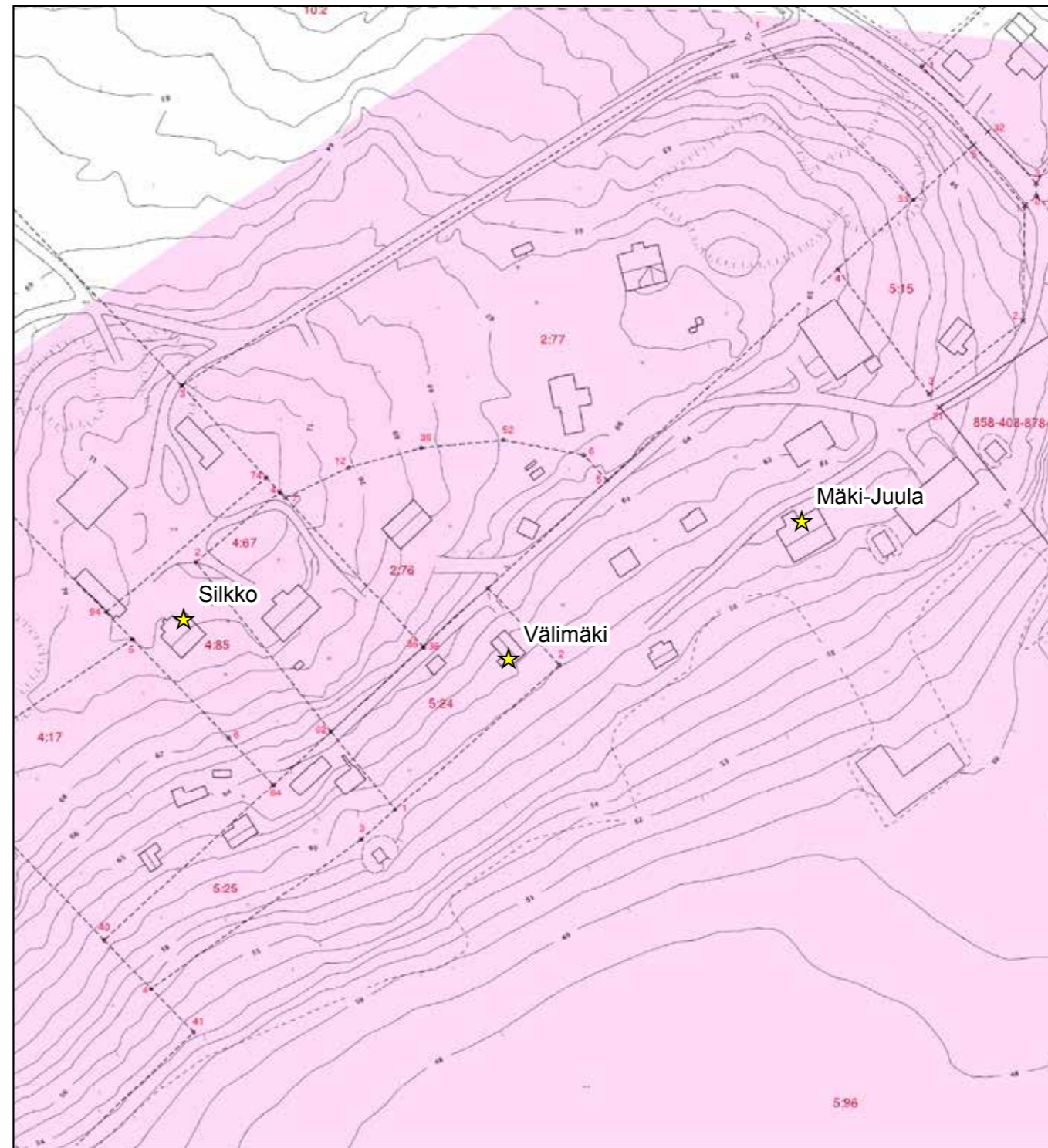
236 Mäki-Juula eli Jussila, 238 Välimäki ja 237 Silkko, Juulanmäen talot

Jussila eli Juula (RN:o 5) on Nahkelan vanhoja kantataloja, jotka ennen vuonna 1680 tapahtunutta reduktiota eli kruunulle palautusta oli kaikkien kylän talojen tapaan Nassokin-suvun rälssitilana. Heti reduktion jälkeen Jussila määrättiin torvensoittajan etuustilaksi, mutta jo seuraavalla vuosikymmenellä keimolalaisen ratsutilan augmentiksi.⁴⁰

⁴⁰ Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 19. Peltovuoren maininta Juulan halkomisesta 1730-luvulla ei saa tukea kiinteistörekisterin tiedoista ja Nummela puolestaan on Maulasta irrotettu tila.

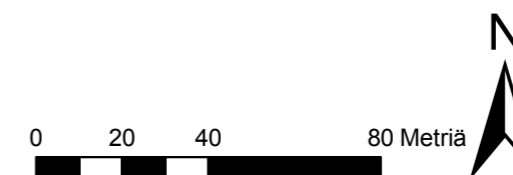

Ote Nahkelan isojaonjärjestelykartan tiiviistä kyläalueesta 1900, jolloin Jussila on jo vankasti Juulanmäellä. Kartan on laatinut Alex Linder. KA MH B49i:5/18-61.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohteet
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohteet 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

Mäki-Juula eli Jussila on vuonna 1779 halotun Jussilan talon (RN:o 5) puolikkaasta (5:1) muodostettu Jussilan kantatila. Toisesta puolikkaasta tuli Murto, jonka talonpaikka siirtyi kylän länsilaidalle.⁴¹ Mäki-Juulan rinteet ovat olleet peltoina jo 1770-luvulla ja itse mäki-alue on esitetty viljelyskelpoisena nummena.⁴²

Jussilaa kohtasi isojaon järjestelyt vuonna 1908⁴³, mutta jo ennen tätä oli Jussilana tunnettu tila siirtynyt Mäki-Juulan mäelle, koska viisihuoneinen pitkänurkkainen hirsirakenteinen asuinrakennus on rakennettu vuonna 1860. Jussilan pihapiiri on näkyvällä paikalla, Nahkelan kylän pohjoispuolella rinnepeltojen laella. Betonitiilinavetta on valmistunut vuonna 1924. Pihapiiriin kuuluu myös aitta ja muita talousrakennuksia. Jussilan tila on ollut 1760-luvulta lähtien samalla suvulla.⁴⁴

Jussilan puolikkaasta murrettiin vuonna 1910 Mäkelän palsta sekä itse tila lohkottiin kolmeen osaan (Keimo, Matara ja Jussila).⁴⁵

Välimäki (238) on lohkottu vuonna 1935 Kotomäestä, joka oli muutamaa vuotta aiemmin irrotettu Jussilasta. Välimäen hirsinen, tupakamari-tyyppinen asuinrakennus on vuodelta 1860. Tilan navetta on piirurakenteinen lautaverhoiltu rakennus vuodelta 1943. Lohkaistu Ali-Penttilästä 1925.⁴⁶

Juulanmäellä oleva **Silkko** (237) on Maulan maista irrotettu tila.⁴⁷ Tilan asuinrakennus on vuonna 1905 valmistunut harjakattoinen puolitoistakerroksinen, lyhytnurkkainen hirsitalo, jossa on ajalle tyypillisesti viisi huonetta käsittävä pohjaratkaisu: harjakattoinen umpikuisti, josta leveän eteisen kautta kuljetaan keskeistupaan ja osaan päätykamareista. Pihapiiriin kuuluu myös 1900-luvulle tyypillinen monta eri toimintoa saman katon alla käsittävä betonitiilinen karjasuoja vuodelta 1947; navetta, talli, sikala, kanala ja rehusuojat. Pihapiirissä on myös aitta, jossa on sauna ja autotalli sekä erillinen puimala ja vaja.⁴⁸ kaikki **2 LUOKAN KOHTEITA.**

238 Välimäen punainen tupa.

236 Juulan pihasauna ja vajoja.

236 Juulan komea navetta ja uusi peltikatto.

236 Mäki-Juulan rinnemaisema. PS.

236 Juulan piharakennuksia.

236 Mäki-Juulan eli Jussilan takana, edustalla tilan vinkkelilato.

41 Tuusulan kiinteistörekisteri.

42 Kuninkaankartasto.

43 Tuusulan kiinteistörekisteri.

44 Suuri maatilakirja III, s. 1312.

45 Tuusulan kiinteistörekisteri.

46 Suomen pienviljelijät IV, Uusimaa, s. 682.

47 Tuusulan kiinteistörekisteri.

48 Suomen pienviljelijät IV Uusimaa, s. 678.

236 Juulan päärakennus ja navetta, edessä lato ja takana kuivuri.

SIIPPOON KYLÄ

Siippon kylä kuului vuoteen 1931 asti Nurmijärven kuntaan.⁴⁹ Siippoo mainitaan ensi kerran vuonna 1395 asiakirjoissa nimellä Sippoböle.⁵⁰ Vuoden 1540 veroluettelossa Siippoossa esiintyy vain yksi savu, joka on kahden täysiveron suuruinen. Tämä savu saa nimensä Tapani vuosina 1605-47 tilaa isännöineestä Tapani Tuomaanpojasta.⁵¹ Hyvin todennäköisesti kyseessä on ollut kahdesta talosta yhdistetty kokonaisuus.⁵²

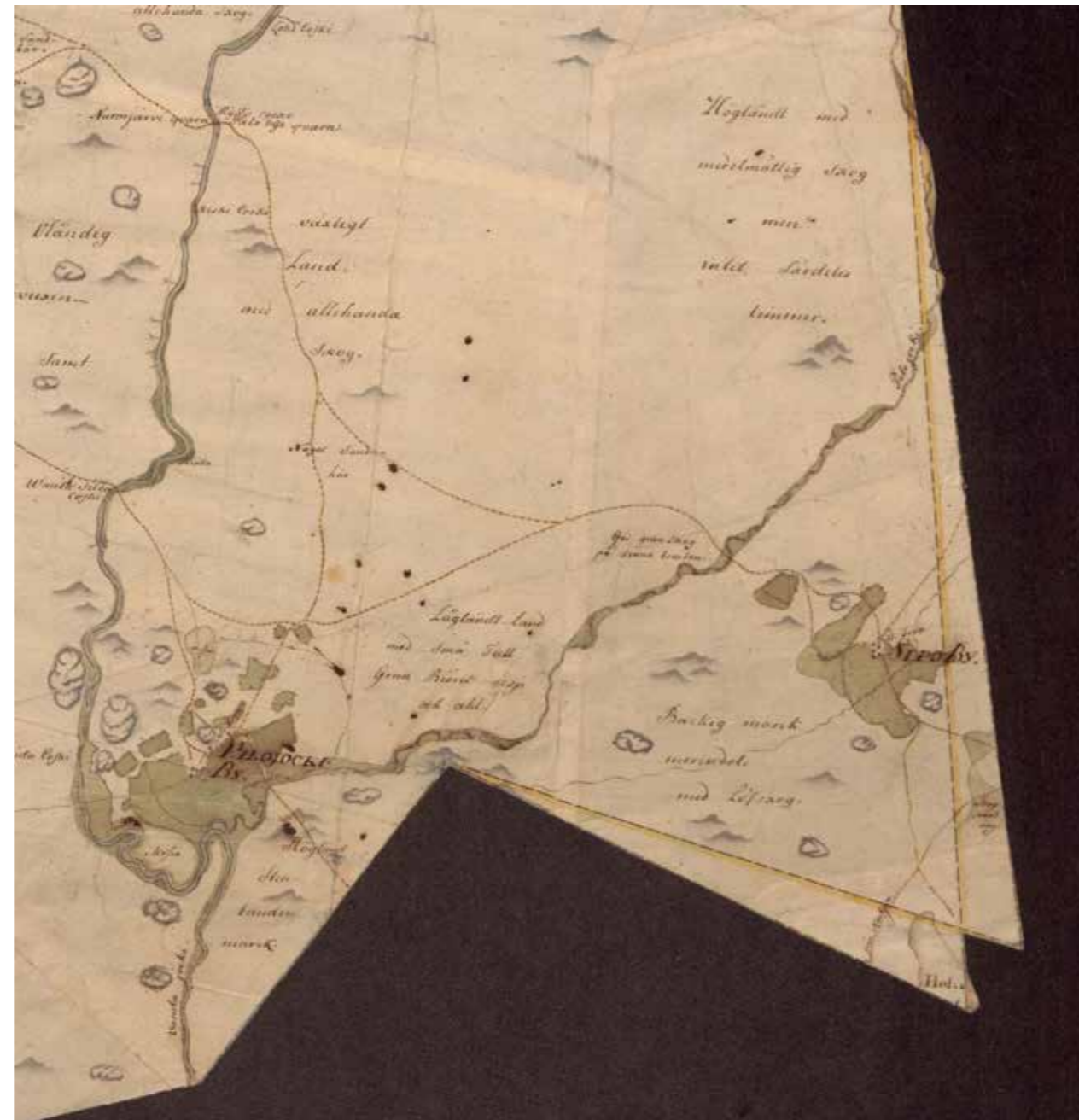
Kylä sijaitsi jonkin verran erillään Nurmijärven pitäjän muusta asutuksesta Palojoen itäpuolella ja kuului alkujaan samaan jakokuntaan mm Rusutjärven ja Nahkelan kanssa Tuusulan kappeliseurakunnan perustamisasiakirjassa, mutta Tuusulan noustua vuonna 1643 kirkkopitäjäksi, siirtyi Siippoo takaisin Nurmijärven hallintoon. Kylän ainoa savu, Tapanin tila (RN:o 4) jaettiin vuonna 1566 kahdeksi yhden täysiveron tilaksi ja toinen näistä halottiin: syntyi kolme uutta tilaa, Heikkilä (RN:o 1), Mattila (RN:o 2) ja Torppi (RN:o 3). Mattilan isännäksi tuli mahdollisesti Tapanin isännän poika. Heikkilä jäi autioksi vuonna 1588 ja sitä viljettiin yhdessä Mattilan kanssa 1600-luvun alun ajan. Torppi autioitui jo vuonna 1581 ja oli ensin kylän yhteisviljelyssä ja sitten liitettynä Mattilaan 1700-luvun alkuun asti.⁵³ Kaikki neljä tilaa sijaitsivat 1700-luvun lopulle asti tiiviinä ryhmänä kylämäellä, nykyisen Mattilan ja Tapanin paikalla.⁵⁴ Siippoo oli ryhmäkylä muodoltaan isojakokarttojen mukaan ja sellaisena se säilyikin hyvin pitkään, vaikka halkomisten myötä osa asutuksesta siirtyi varsinaiselta kylämäeltä eli Alikylästä Mäkikylään. Kantatilat jäivät yhä kylämäelle omaksi tiiviiksi kokonaisuudekseen mikä on nähtävissä vielä 1920-luvulla otetuista valokuvista.⁵⁵

Isojako toteutettiin vuonna 1776 koko kylän alueella Heikki ja Juho Mattilan vuonna 1774 tekemän aloitteen pohjalta. Jaon toteutti maanmittari C. Hartman ja tiloja oli jaon jälkeen edelleen neljä.⁵⁶ Jaon yhteydessä ei Siippon kylästä löytynyt ylijäämämaata⁵⁷, joten yhtään kruunun uudistilaa ei kylään muodostunut. Sen sijaan vuonna 1789 Eric E. S. Wijkin laatimassa Nurmijärven pitäjän geografisessa kartassa Siippon kylässä on viisi savua: neljän talon lisäksi kylämäelle on merkitty yksi sotilastorppa. Noin 1840-luvulla laaditussa pitäjänkartan työversiossa⁵⁸ taloja on jälleen tutut neljä ja tiiviillä kylämäellä, vasta tämän jälkeen kylän rakenne alkoi hajautua. Syinä olivat tilojen halkomiset ja torppien perustaminen: suurimmat pyrähdykset ajoittuvat välittömästi isojaon jälkeisiin vuosiin (halkomisia ja kahden torpan perustaminen) ja seuraavan kerran 1800-luvun ensimmäisinä vuosina.⁵⁹ Kehityksen täydensi 1910-20 -luvulla toimitettu isojaon järjestely eli uusjako.⁶⁰ Merkittävin muutos oli 1920-luvulla Kylä-Heikkilä siirto pois vanhalta paikaltaan Tapanin vierestä.

Kylään kehittyi 1800-luvun kuluessa kaksi keskustaa, vanha ns. Alikylä ja siitä länteen sijaitseva Mäkikylä. Mäkikylä kasvoi metsäharjanteen itäreunaan: Mäki-Heikkilä erotettiin 1802. Muusta asutuksesta jonkin verran erilleen sijoittuivat 1800-1900-luvuilla Nummi-Mattila, Töyrylä (ent. Kylä-Heikkilä) ja Päivölä sekä Nummikylän torpparialue.⁶¹

Siippon kylä viljelysmäisemineen on osa laajempaa Rusutjärven, Nahkelan ja Siippon kulttuurimaisemaa. Vanha Nurmijärvelle vievä kylätie on poikkeuksellisen viehättävällä tavalla säilyttänyt vanhan mutkittelevan kulkunsa ja asunsa. Tie yhdistää kylän tilat ja sen kaksi keskustaa toisiinsa. **Kulttuurihistoriallisesti huomionarvoisimmat kohteet ovat Vanhan Alikylän Tapani, Nummikylän torpparialue, Heikkilä ja Päivölä.**

61 Panu Savolainen, isojakokarttojen ja myöhempien karttojen vertailu.

Siippon kylä, Nurmijärven maantieteellinen kartta vuodelta 1789, laatinut Eric ES Wijk. KA MH MH 34/- -

49 Antti Rosenberg, Suur-Tuusulan historia 1920-1985 s. 3-6.

50 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia I, s. 86.

51 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia I, s. 79.

52 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia I, s. 86.

53 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia I, s. 93 ja liite s.534-541 koonnut Jalmari Finne.

54 Sirkka Holma, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 36-39.

55 Heikki Simola, Tuusulan aikakirjat XXIV, s. 73-88 valokuvat Alikylästä ja Mäkikylästä.

56 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia II, s. 56.

57 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia I, s. 199.

58 Nurmijärvi 2043 06 1a. Kansallisarkisto.

59 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia I, liite s.534-541 koonnut Jalmari Finne

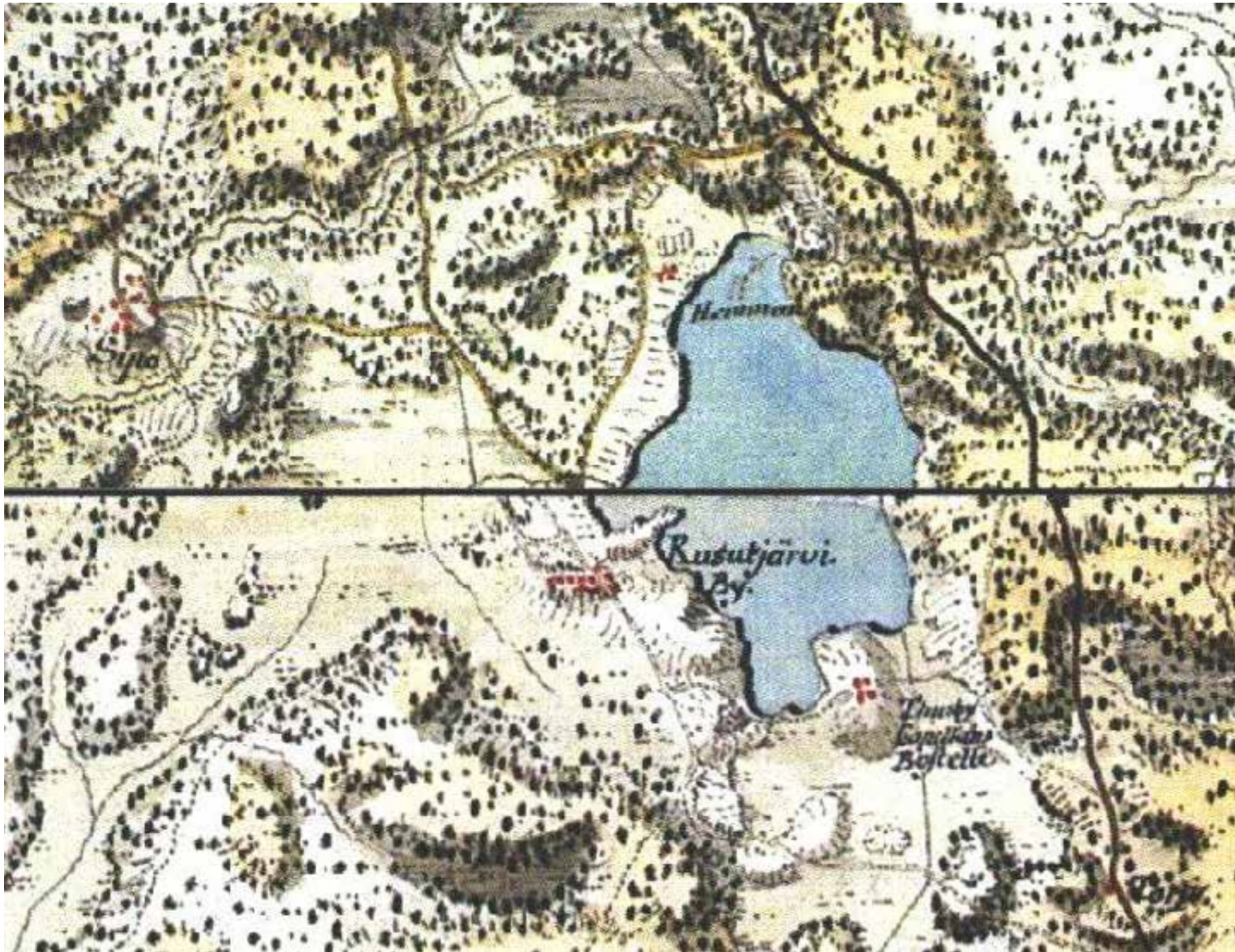
60 Sirkka Holma, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 36-39.

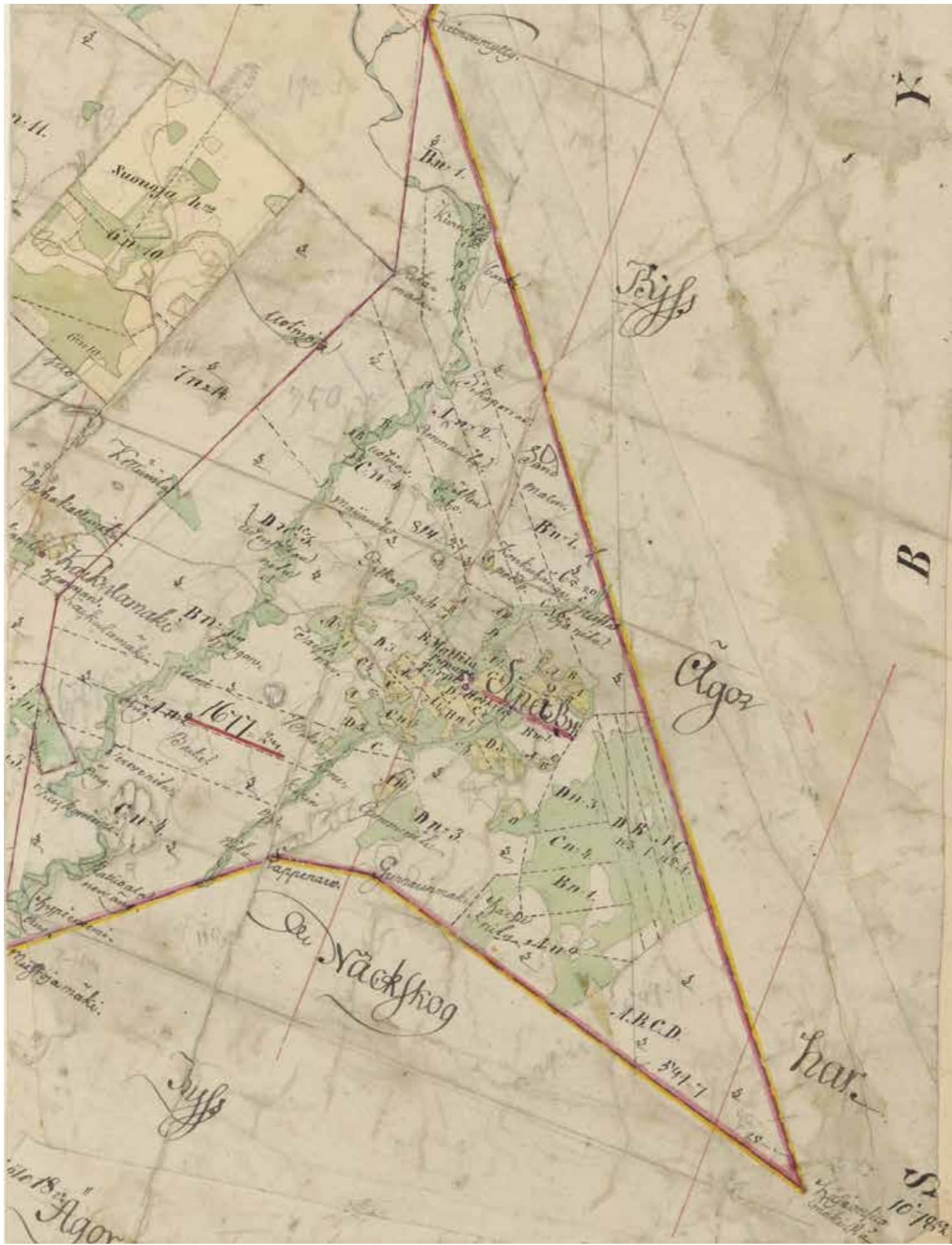
Samuel Brotetuksen vuonna 1700 laatimalla maakirjakartalla Stippoon kylänmäki sijaitsee samalla paikalla kuin tänäpäivänä, pellot ja niityt levittäytyvät kylänmäen ympäristöön viljelykseen soveltuville alueille. Rusutjärvi; Rusutjärvi, Paijala, Nahkela i denna och samt Sippo by i Nurmijärvi socken: Egokarta med beskrifning 1700-1700 (B49i:8/1-4). KA.

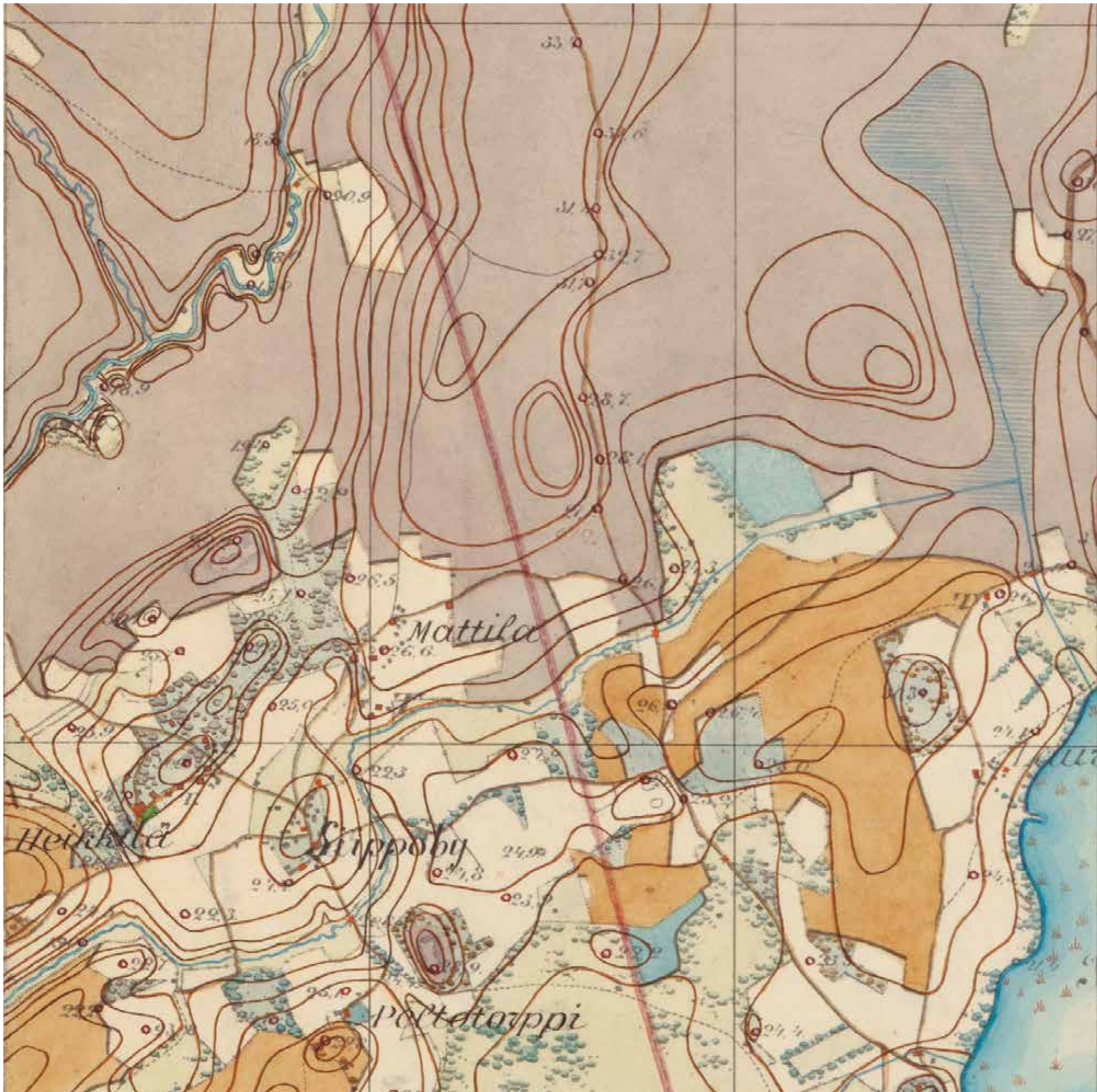
Siipoon isojakokartta, toinen osa, vuodelta 1775-76, laatinut C. Hartman. KA MH B33a:4/1-6

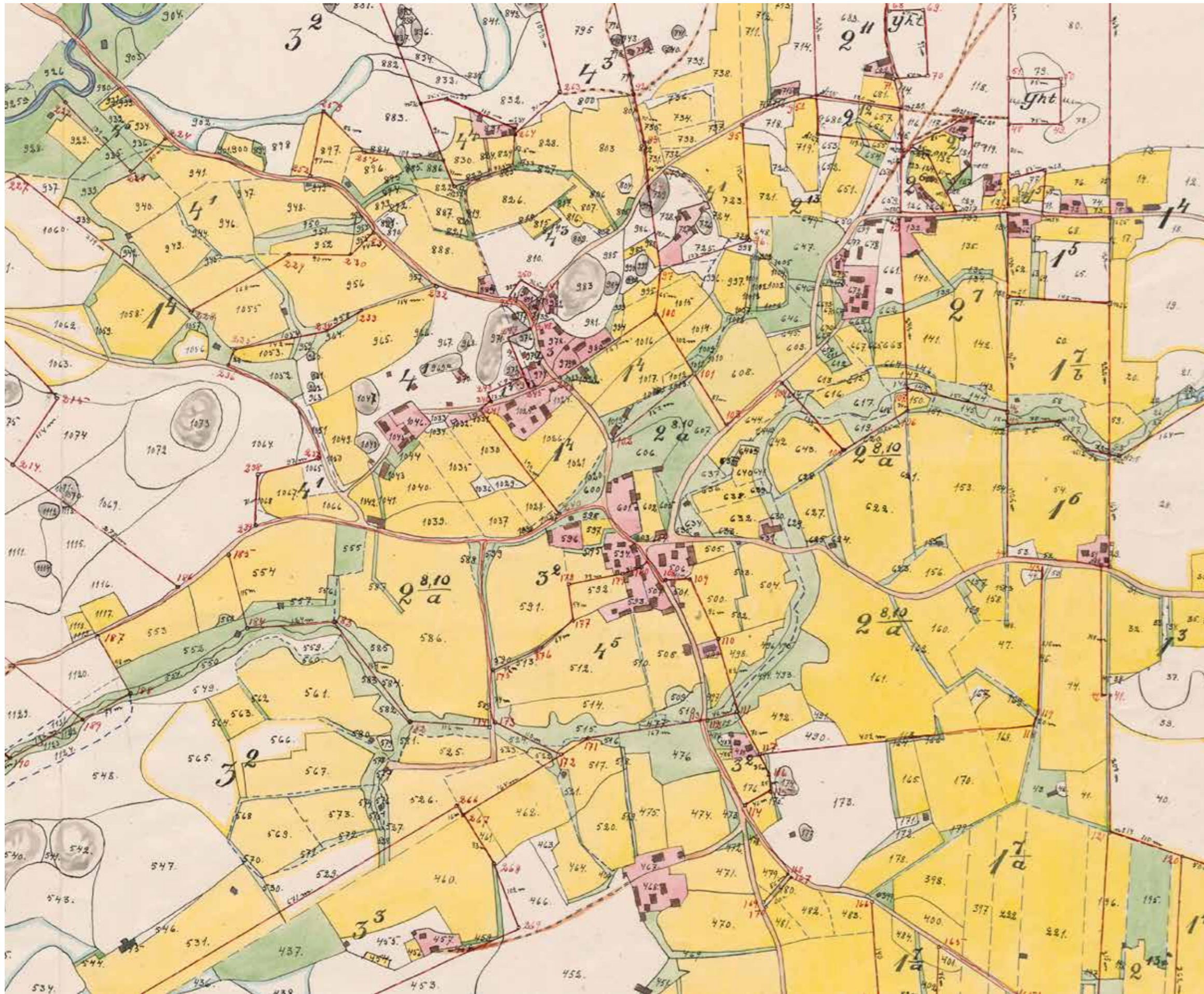
Rusutjärven ja Siipoon maisema-alue. <http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KAR-TAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4%201776-1805/>

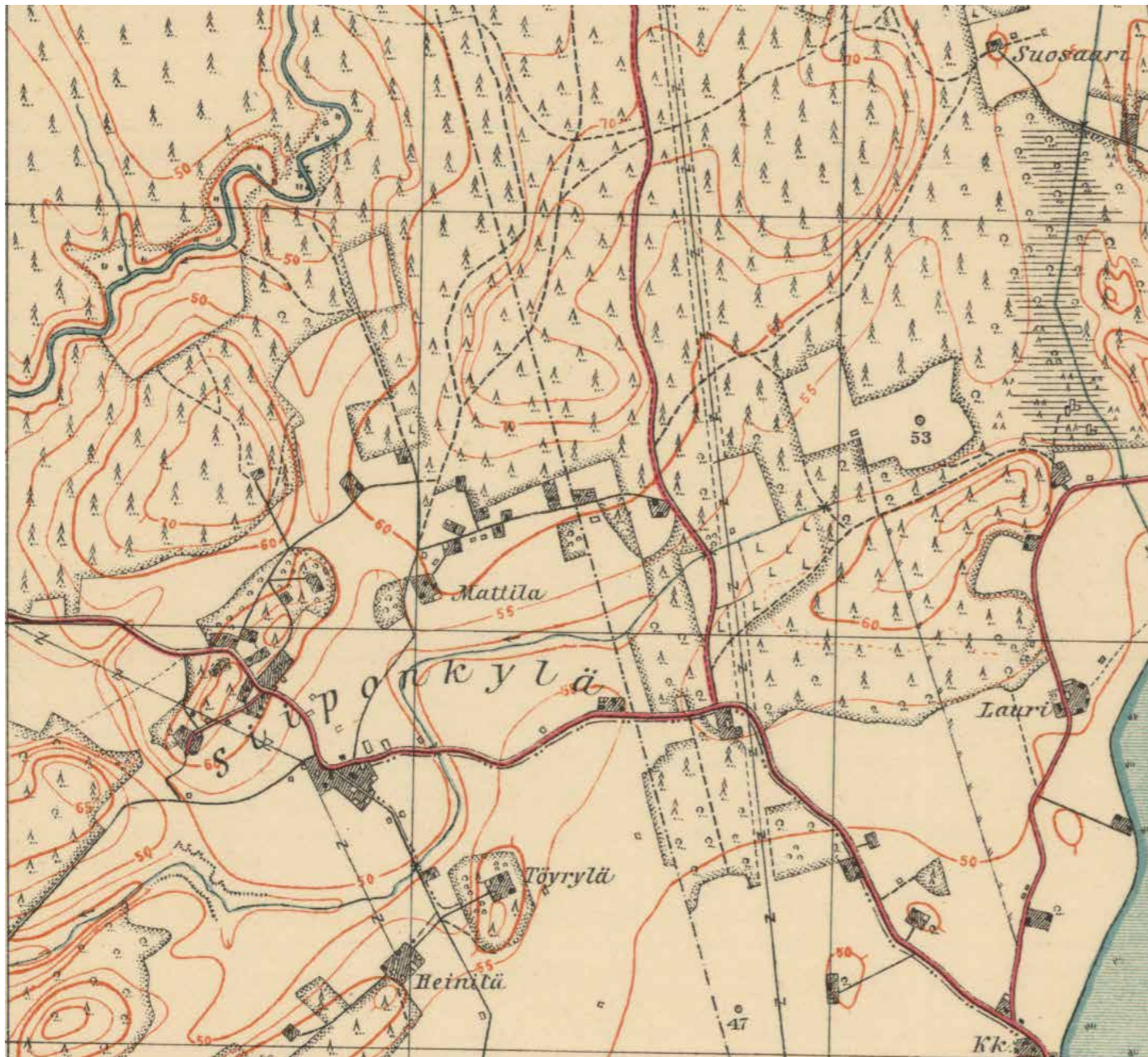
Siipoo 1840-luvun luonnosmaisella pitäjänkartalla.
KA MH 2043 06 Ia.* -/- - Nurmijärvi pitäjänkartasto.

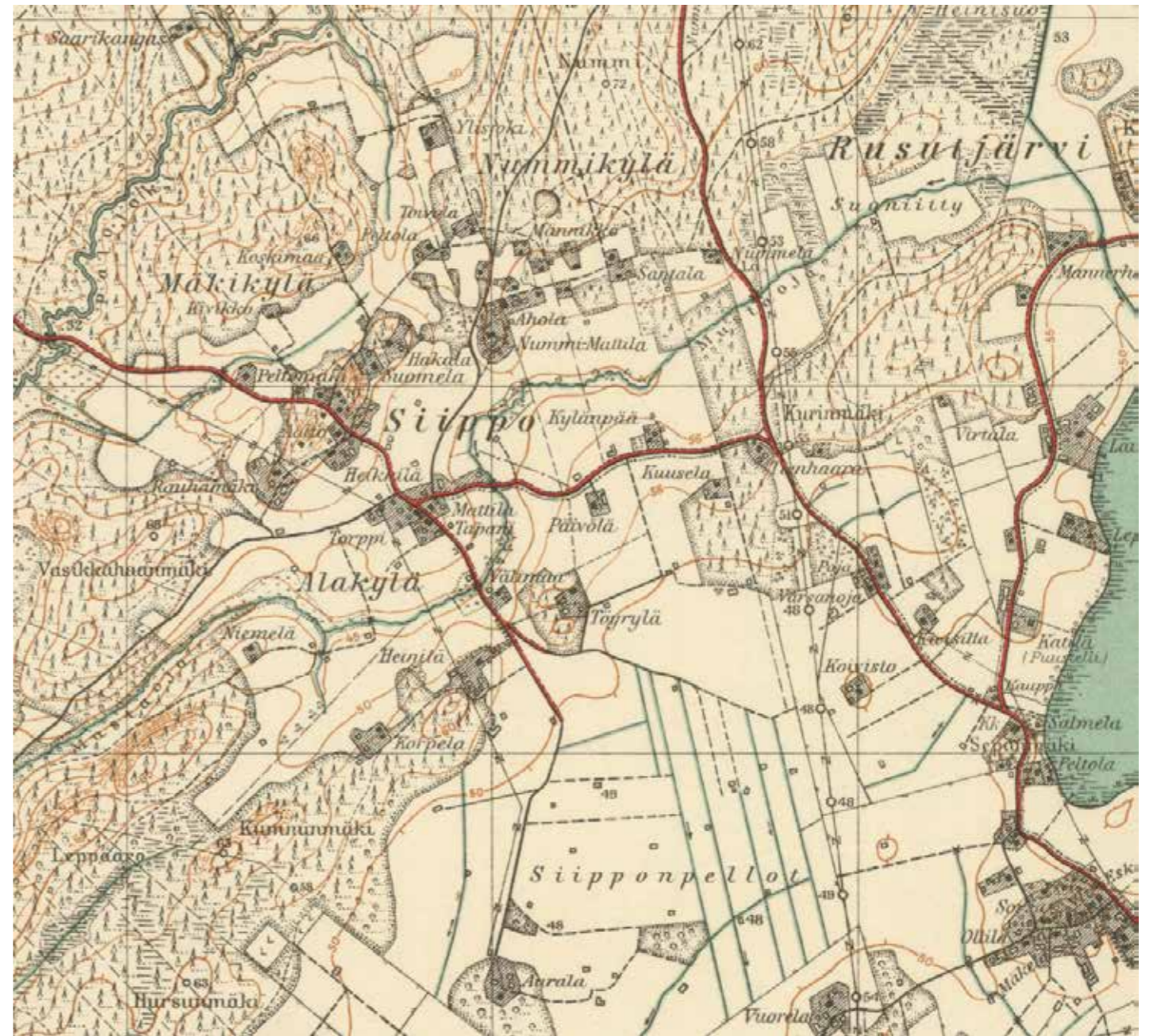
Senaatin kartastolla Siippon kylä on jakautunut jo kolmeen osaan. Karttalehti IX 30. KA.

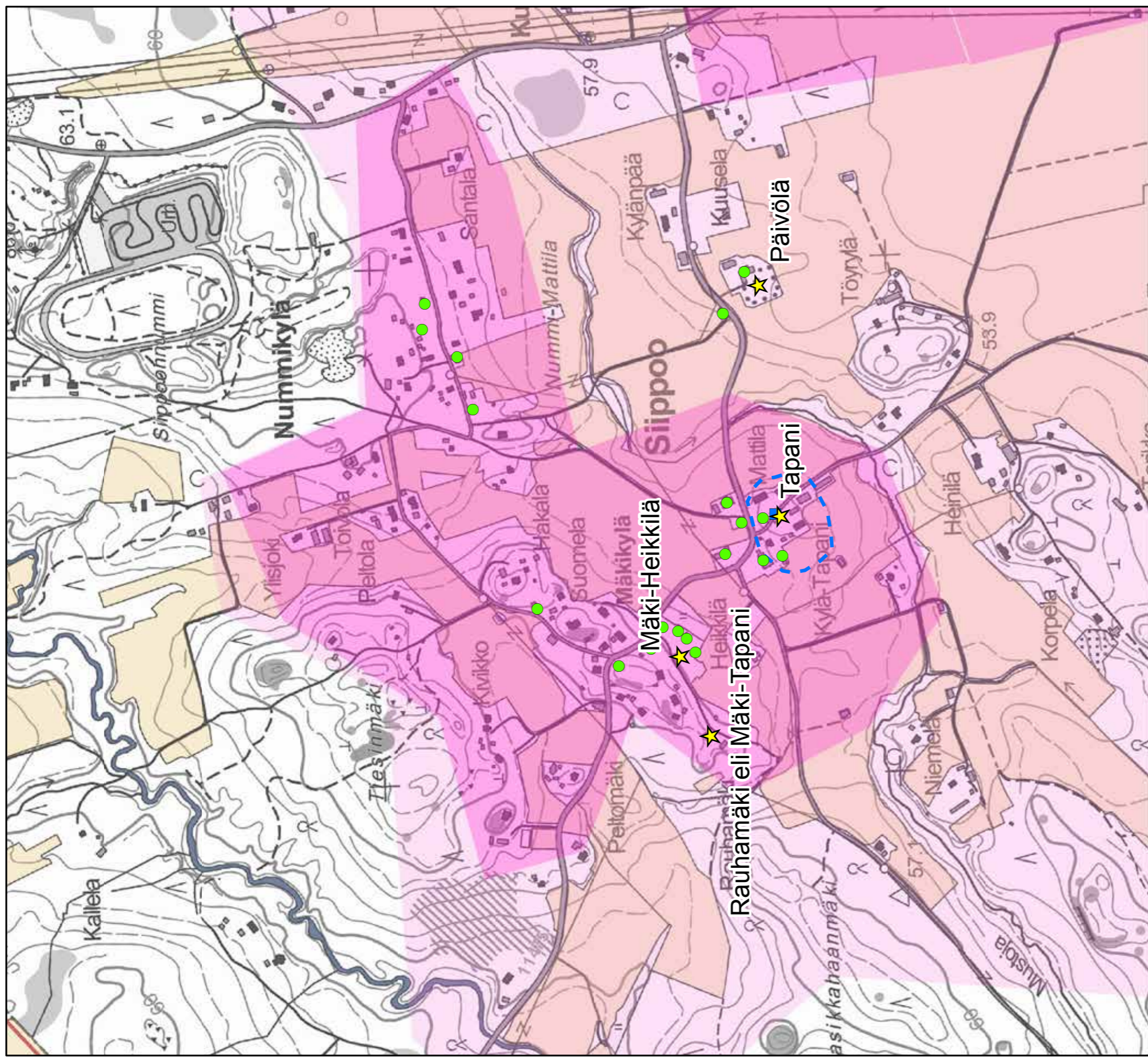
Siipoon kylän uusjakokartta mitattu 1916 ja jako on vuodelta 1923. Toimittivat Mauno Erander ja Lauri Erander. KA MH B33a:4/7-27.

Kartta 0204306_1928 Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

Kartta 0204306_1945 Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

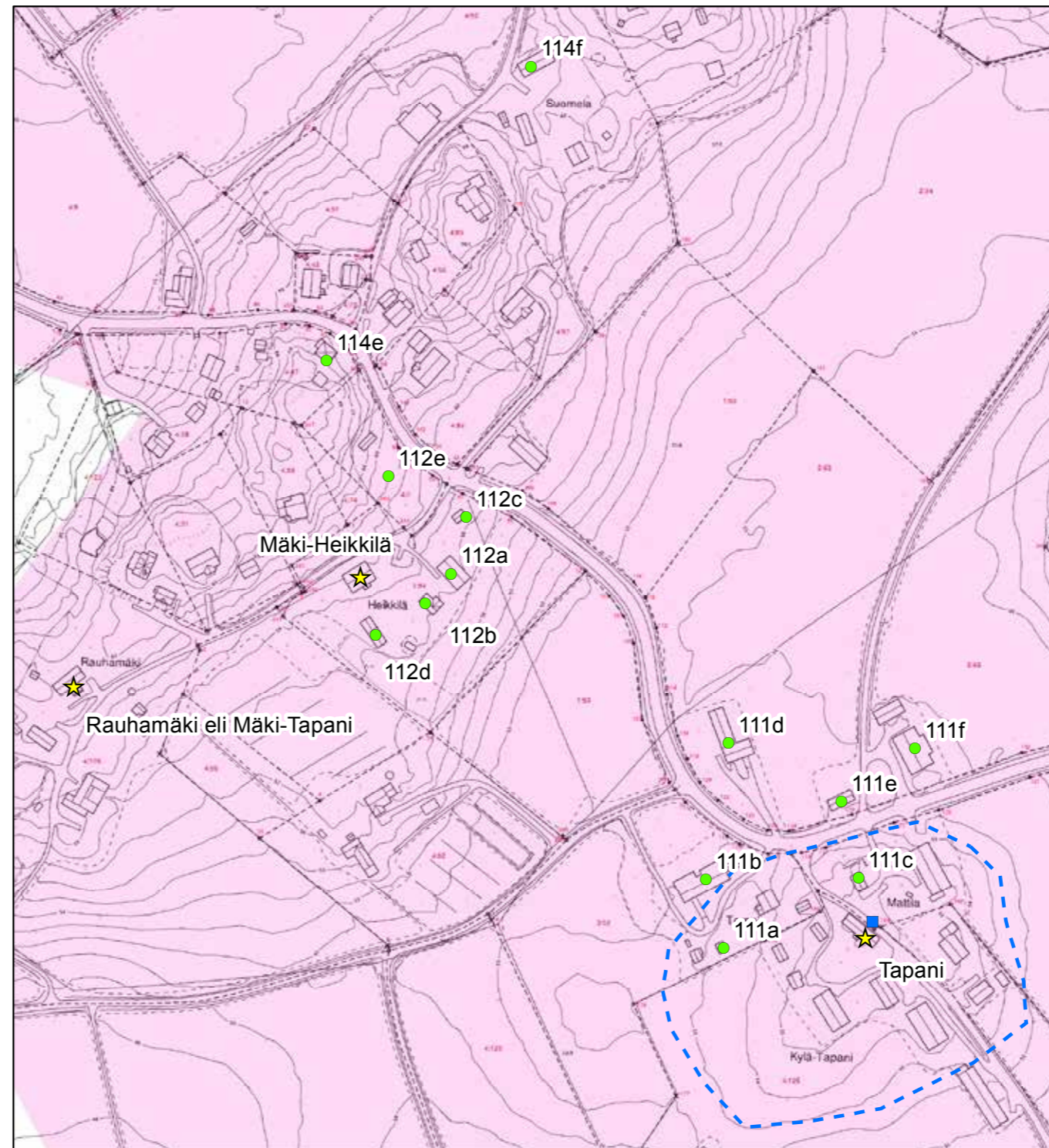
- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävät RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue
- Maaseudun kulttuurimaisema-alue

© Maanmittauslaitoksen peruskarttasteri 2016
CC BY 4.0

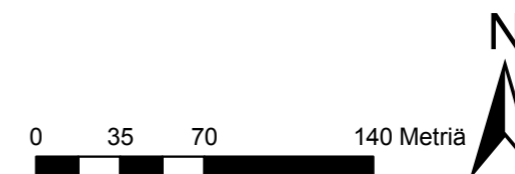
111. Tapani, Torppi ja Mattila

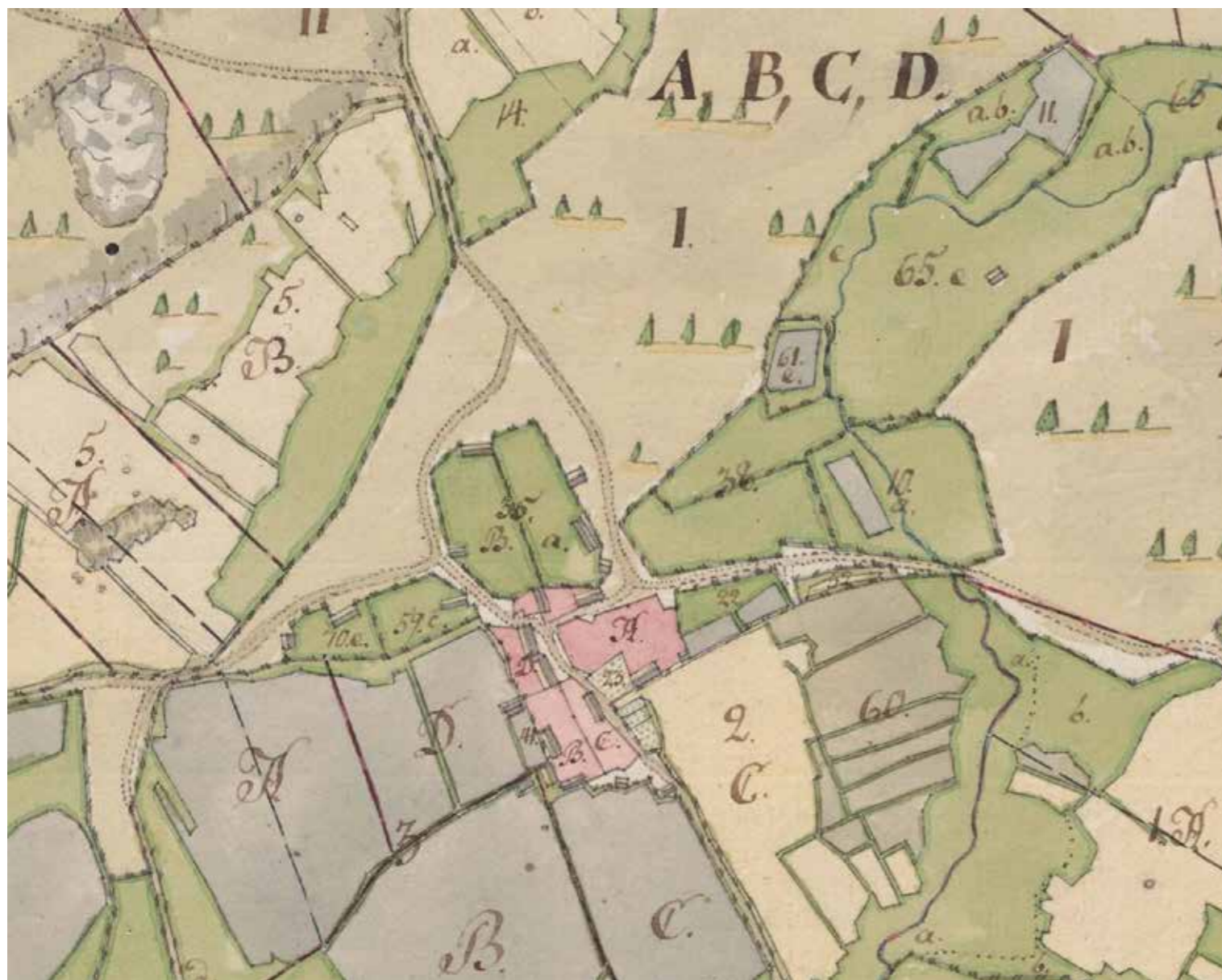
Siipoon kylän kantatila ja vanhin tila on vuonna 1540 veroluetteloon kahden täysveron talona merkitty Tapani (RN:o 4), joka vuonna 1556 on jakautunut neljäksi: yhdeksi kokonaiseksi eli Tapaniksi ja kolmeksi⁶² pienemmäksi, jotka ovat Heikkilä (RN:o1), Mattila (RN:o2) ja Torppi (RN:o 3). Kaikkien neljän rakennukset ovat perinteisesti keskittyneet kylämäelle eli Alikylään. Alikylä on osayleiskaavassa rajattu sr(2)-alueeksi.

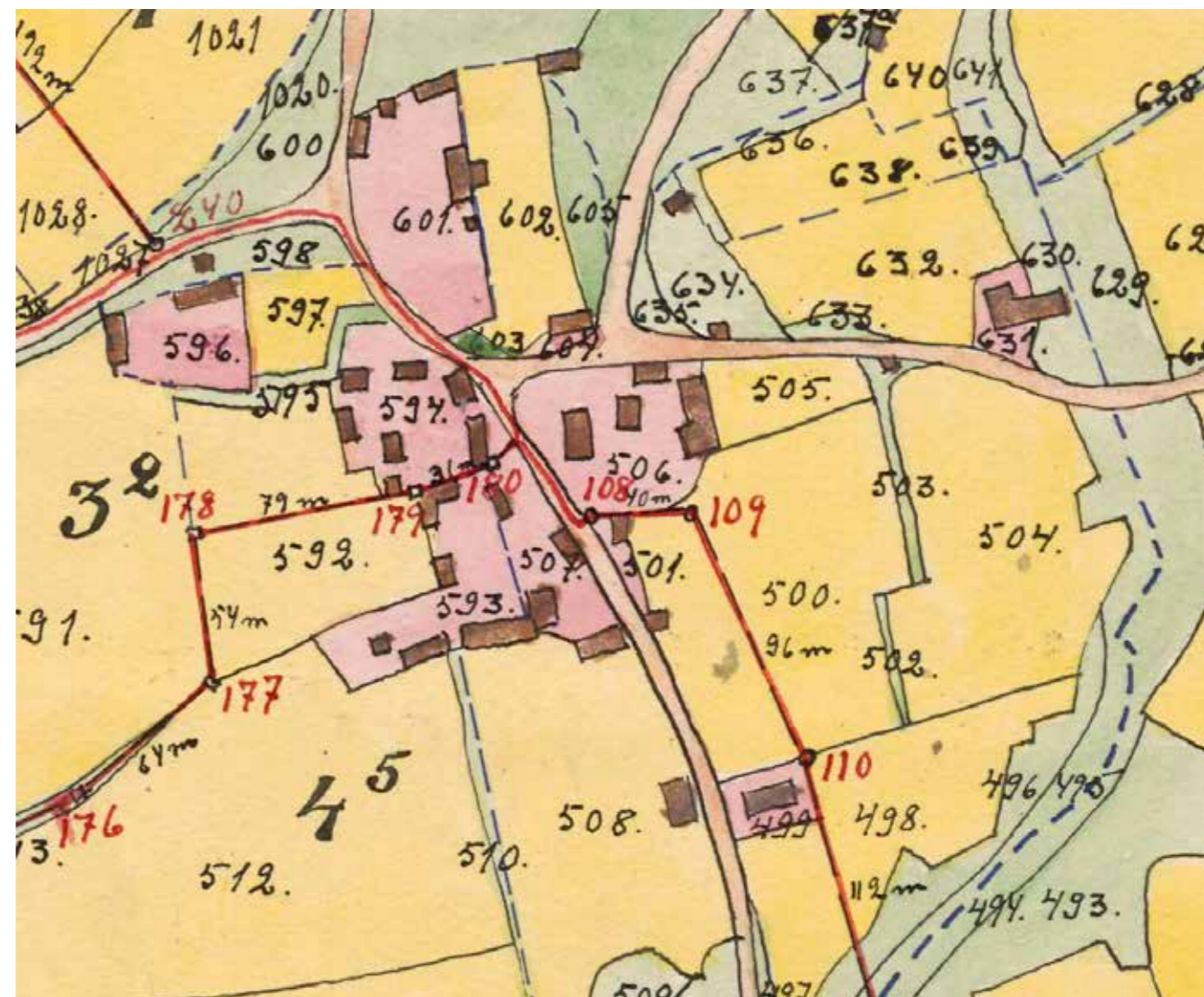
© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

Siipoon kylä on yhtenäinen ydinkylä vuonna 1775. Ote isojakokartasta.
KA MH B33a:4/1-6

Sama ydinkylä vuonna 1916. KA MH B33a:4/7-27.

On hyvin mahdollista, että Tapani on alkujaan ollut kahdesta talosta muodostettu yhteisviljelys, joka huonojen vuosien jälkeen on jaettu uudelleen. Tapanista tuli Kylä-Tapani vuonna 1805, joilloin siitä erotettiin Mäki-Tapani (Rauhämäki) ja Suomelan torppa.⁶³ Kylä-Tapani on ollut saman suvun hallussa vuodesta 1871 lähtien.⁶⁴

Tiiviillä, mutta rakennuksiltaan vahvasti uusiutuneella kylämäellä on säilynyt joitakin vanhempia rakennuksia. Tällaisia on Tapanin vanha käytöstä jäänyt paritupatyyppinen, pitkänurkkainen päärakennus aivan 1700-luvun lopulta (**111; luokka 1**) ja Torpin vanhalla kantatilalla (RN:o3) säilynyt vanha poskellinen, pitkänurkkainen kaksikerroksinen luhtiaitta⁶⁵ (**111a; luokka 1**). Torpin tilalla on myös nuorempaa rakennuskantaa edustava puurakenteinen navetta 1950-luvulta⁶⁶ (**111b; luokka 3**), jonka merkitys vanhan rakennetun kylämäen reunustajana pohjoisesta päin kylää lähestyttäessä on huomattava. Torppi halottiin vuonna 1815 ja tilan toinen puolikas siirtyi kylän eteläpuolelle, joen taakse mäelle Peltotorppiin, joka tunnetaan nykyisin Heinilänä. Peltotorpissa on ollut suuri tilakeskus jo 1870-luvulla, mutta todennäköisesti asuinpaikka on samanikäinen Mäkikylään siirtyneet kantatilat.⁶⁷ Heinilästä 1920-luvulla lohkaistun Välimaan vanha punaiseksi maalattu asuinrakennus (**111g; luokka 2**) on kattomuodoltaan poikkeuksellinen pieni asuminen: lähin samantyyppinen mutta huomattavasti suurempi on peltoaukean eteläpäässä oleva Nahkelan Marttila.

Mattilan piirurakenteiset ja tiiliset talousrakennukset Siippoontien pohjoispuolella ovat pääosin 1920-luvulta ja rajaavat vanhan kylän tiiviin keskuksen edelleen alkuperäiselle paikalleen. Lännessä talousrakennuskeskittymän aloittaa 1950-luvulta oleva puimalan ja ladon yhdistelmä, jota on jatkettu korkeahkolla viljankuivuritornilla (**111d; luokka 3**).⁶⁸ Aivan tielinjassa, miltei Auralantien päätteenä on Mattilan talli- ja ajokaluvaaja (**111e, luokka 1**), joka karttatietojen ja rakennustavan perusteella on 1920-luvulta; lyhytnurkkaisessa, rimalautoitetussa rakennuksessa on saattanut olla jopa asuinhuone/renkitupa. Kolmas rakennusryhmän huomattavista rakennuksista on suuri betonipilareiden varaan rakennettu muutoin puurakenteinen navetta (**111f; luokka 2**), joka on kauniisti säilyttänyt ominaispiirteensä: materiaalit ja pieniruutuiset ikkunat. Neljäntenä ryhmässä on suhteellisen tavallinen piirurakenteinen liiteri/vajarakennus navetan pohjoispäädessä. Mattilan 1900-luvun alussa pystytetty⁶⁹ päärakennus purettiin 1990-luvulla⁷⁰ ja sen jäljelle jääneen porakivistä ladotun kivijalan päälle on siirretty komea lyhytnurkkainen pariluhti (**111c; luokka 2**), jonka alakerta on kaksihuoneinen ja yläkerta kolmihuoneinen. Kylämäki sijaitsee maisemallisesti hienosti vanhojen kyläteiden risteyksessä.

2 LUOKAN KOHDE.

63 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia I, s. 538.

64 Sirkka Holma, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 36-39.

65 Aitan on kuvannut Museoviraston kokoelmiin Esko Aaltonen 1928-30. KK1929:412.

66 Kotiseutumme Tuusula, s. 507.

67 Topografikartat vuodelta 1870.

68 Kyseinen rakennus ei esiinny vielä vuoden 1945 topografikartalla ja koska kyseessä on sodanjälkeinen aika, 1950-luvulla on aikaisintaan voinut rakentaa kyseisen latokokonaisuuden, jollaisia tehtiin vielä 1960-luvun alussakin.

69 Suuri maatilakirja III, s. 1323.

70 Savolainen, haastattelutieto paikan päällä?

111E Mattilan talli ja 111F Mattilan navetta.

111 Tie Mattilasta Nummi-Mattilaan.

111 Siippoon Alikylän ja Mäkikylän välinen aukea.

111 Siippoon Alikylän ja Mäkikylän välinen aukea.

111 Mattilan lato ja 111E talli.

111 Siipoon Alikylan ja Makikylan välinen aukea 8.

111 Siipoon Alikylan ja Makikylan välinen aukea.

111C Mattilan uusi pariluhti.

111 Tapanin vanha päärakennus.

111 Tapanin päärakennus.

111 Alikylän vanha risteys Auralantieltä.

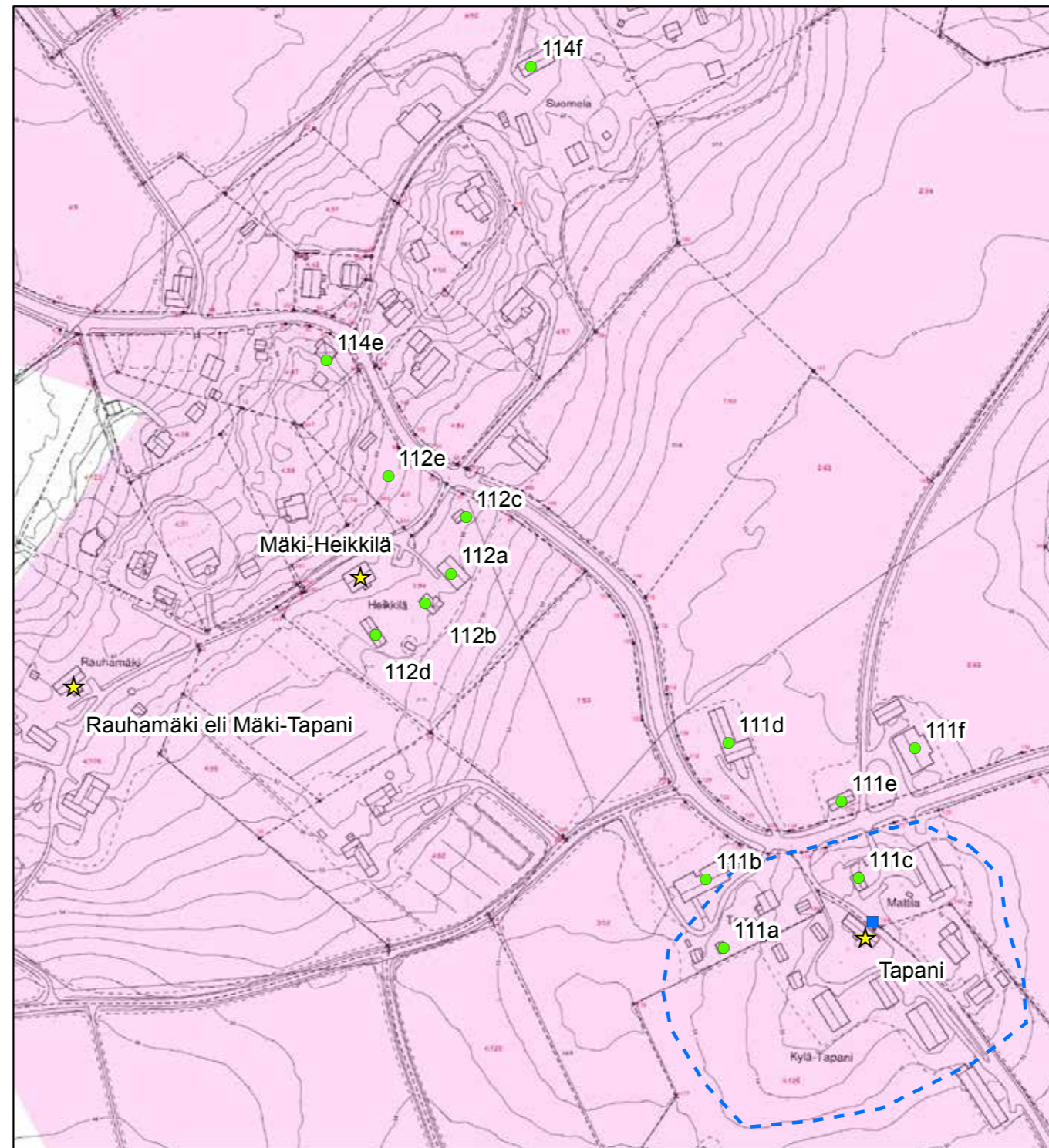
111D Mattilan vanha kuivuri ja Siipoon kylänraitti.

111G Välimaan vanha asuinrakennus.

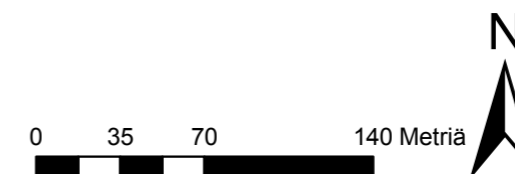
112. (Mäki-)Heikkilä

Heikkilä (RN:o 1) on yksi Siipoon vuonna 1566 muodostetuista, Tapanista erotetuista kantatiloista. Tila halottiin kahtia 1802 veljesten kesken, jolloin toinen puolisko sai nimekseen Mäki-Heikkilä ja itse toimitus vietiin loppuun 1815.⁷¹ Kylä-Heikkilä pysyi Mattilan, Tapanin ja Torpin naapurina vanhalla kylämäellä. Mäki-Heikkilä sen sijaan muodostui ilmeisesti jo tuolloin nykyiselle paikalleen kylän luoteispuolella sijaitsevaan rinteseen. Mäki-Heikkilä on tiloista se, joka tänään tunnetaan Heikkilän nimellä. Kylä-Heikkilän nimi muutettiin vuonna 1925 isojaon järjestelyssä eli uusjaossa Töyryläksi; Kylä-Heikkilän tilakeskus oli siirtynyt vanhasta kyläkeskuksesta kaakkoon Töyrylän mäelle jo muutamaa vuotta aiemmin.⁷²

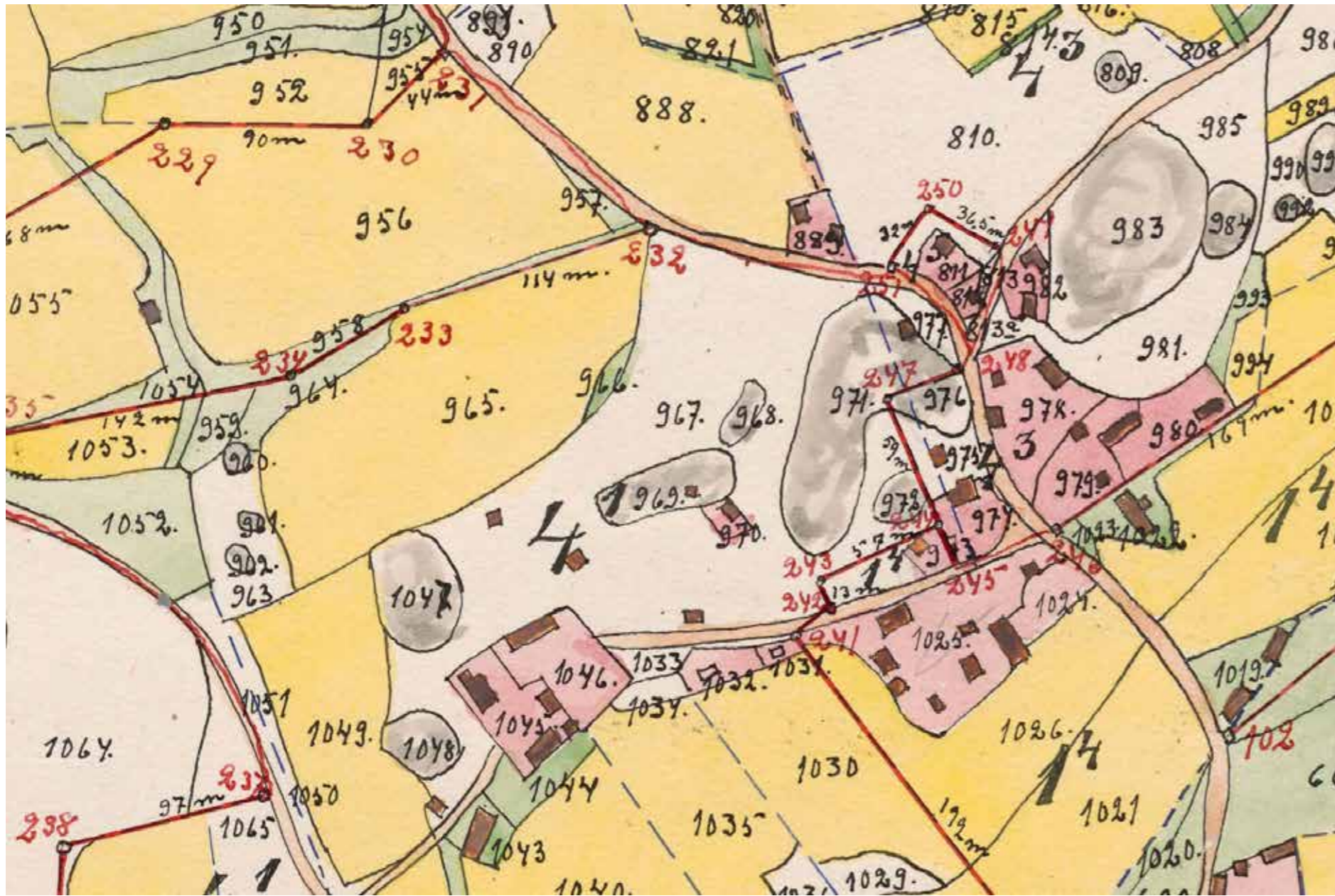
© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohte
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

71 Päivö Tommila, Nurmijärven historia I, Jalmari Finnen selvitys s. 534-535.

72 Tuusulan maarekisteri, Topografikartta vuodelta 1898 ja 1928. Suuri maatilakirja III, s. 1332-1333.

Siipoon Mäkikylä 1916 rakennuksineen.
KA MH B33a:4/7-27.

Mainitussa järjestelyssä vuonna 1916 laadittu kartta osoittaa Heikkilän pihapiirin nykyisessä asussaan. Vain yksi rakennus näyttää hävinneen ja se on mahdollisesti maakellarin maanpäälliset rakenteet. Tontille on merkitty kahdeksan rakennusta. Tilan päärakennus on harjakattoinen eteiskamarillinen paritupa, jossa salipäädystä on erotettu kapea salikamari pihanpuolelle.⁷³ 1890-luvun puolivälistä, jolloin Mäki-Heikkilän vävy herrastuomari August Heikinpoika Wallenius Hilma-emäntineen isännöi taloa.⁷⁴ Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä. Rakennuksen sokkeli on luonnonkivistä, leveä runko pystyvuorattua hirttä. Rakennuksessa oli susiovi vielä 1980-luvun lopulla.⁷⁵ August Oskar Wallenius piti maakauppaa Siippoossa vuodesta 1896 lähtien; hänellä oli puoti myös Nurmijärven kirkonkylässä (perustettu 1890) ja Nukarilla vuodesta 1903 lähtien (Nukarin kauppa oli aloittanut 1896 ja sitä piti aluksi Augustin veli). Wallenius oli aktiivinen myös kunnallisessa päätöksenteossa: hän oli Nurmijärven kuntakokouksen varajäsen vuosina ja sittemmin puheenjohtaja vuosina 1889-94.⁷⁶ Oletettavasti Walleniuksen kyläkauppana (112e, luokka 2) toiminut rakennus on edelleen olemassa ja sijaitsee Sademäki-nimisellä, Mäki-Tapanista vuonna 1925 erotetulla tontilla. Rakennuksen vanhin osa on perustettu luonnonkivistä muuratulle kivijalle, lyhytnurkkainen ja pitkänomainen peiterimalaudoituksella verhoiltu harjakattoinen hirsitalo. Ylärinteen puolelle on tehty nurkkakivien varaan perustettu pulpettikattoinen siipi ja alarinteen puolelle samantyyppinen jatkos pienellä kuistilla. Alkuperäinen hahmo on edelleen tunnistettavissa.⁷⁷

Pihapiiriin kuuluu joukko hirsisiä, pitkänurkkaisia talousrakennuksia. Ne sijaitsevat tontin itäreunassa ja ovat ratkaiseva osa Mäkikylän maisemallista julkisivua. Punamullatut ulkorakennukset ovat pääosin 1900-luvun vaihteesta. Komein rakennuksista on suuri, pitkänurkkainen hirsirakennus (112a; luokka 1), jonka neliruutuiset ikkunat ovat selkeästi alkuperäisen kokoiset ja muotoiset. Rakennus on vuodelta 1901 oleva navetta ja se on sijoitettu maastonmuotoa nerokkaasti hyödyntäen: lantala on piilotettu rakennuksen alle luonnonkivistä muuratun korkean kivijalan taakse, jolloin erillistä lantala ei ole tarvinnut rakentaa: kivijalkaan on vain jätetty hevuskärryn ajettavat kulkuaukot. Rakennuksen ullakolle vievä ajosilta on vastaavasti ylärinteen puolelta pihatieltä. Keskellä pihapiiriä on kaksikerroksinen pitkänurkkainen hirsitali (112b; luokka 1), joka on L-muotoinen. Itse talli on rinteen suuntainen ja poikittain, pääty kohden asuinrakennusta on ajokalustokatos ja sen päällä tallinvintti, jonka ajosilta on ylärinteen puolella navetan tapaan ja on valmistunut vuonna 1900. Aivan pihapiiriin saavuttaessa on pieni lyhytnurkkainen, pystylaudoituksella verhoiltu saunarakennus (112c; luokka 1), jossa on luonnonkivijalka ja pienet, kuusiruutuiset ikkunat. Pihapiiriä lännessä rajaa kahden keskenään erilaisen aitan rivi: eteläisempi on pitkänurkkainen pariluhti (112d; luokka 1) ja sen pohjoispäätyyn on rakennettu kiinni yksikerroksinen, hieman pienempi yksihuoneinen aitta/vaja, johon kulku on pitkältä sivulta. Talouspihan ja asuinrakennuksen pihan erottaa toisistaan kivipaasista ladottu muurinpätkä: kyseessä voi hyvinkin olla pihapiiristä kadonneen rakennuksen kivijalasta talteenotetut kivet. Tila muodostaa Mäkikylän julkisivun Alikylästä tultaessa.

73 Teppo Korhonen, tarkastuskertomus matkasta Tuusulaan 19.11.1987, Museovirasto matkaraportin liitekartta, kirjoitettu 3.12.1987.

74 Sirkka Holma, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 36-39.

75 Teppo Korhosen tarkastuskertomus matkasta Tuusulaan 19.11.1987, Museovirasto.

76 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia II, s. 437, 440-441, 483.

77 Heikki Simola, Tuusula-seuran aikakirja XXIV, s. 84. Kuva Mäki-Heikkilästä ja Mäkikylästä vuodelta 1917.

Sillä on suuri maisemallinen ja rakennushistoriallinen merkitys. Osayleiskaavassa pihapiiri on rajattu sr(1)-alueeksi.

Mäki-Heikkilän päärakennus on antikvaarisesti hyvin säilynyt 1800-luvun lopun maalaistalo. Tilan ulkorakennukset ovat säilyneet poikkeuksellisen hyvin. Tilakeskus on maisemallisesti erittäin merkittävä osa Siippoon kyläkuvaa. 1 LUOKAN KOHDE.

112 Mäki-Heikkilän päärakennus. PS.

112 Mäki-Heikkilän asuinrakennus ja 112B talli.

112A Mäki-Heikkilän hirsinavetta.

112C Mäki-Heikkilän sauna.

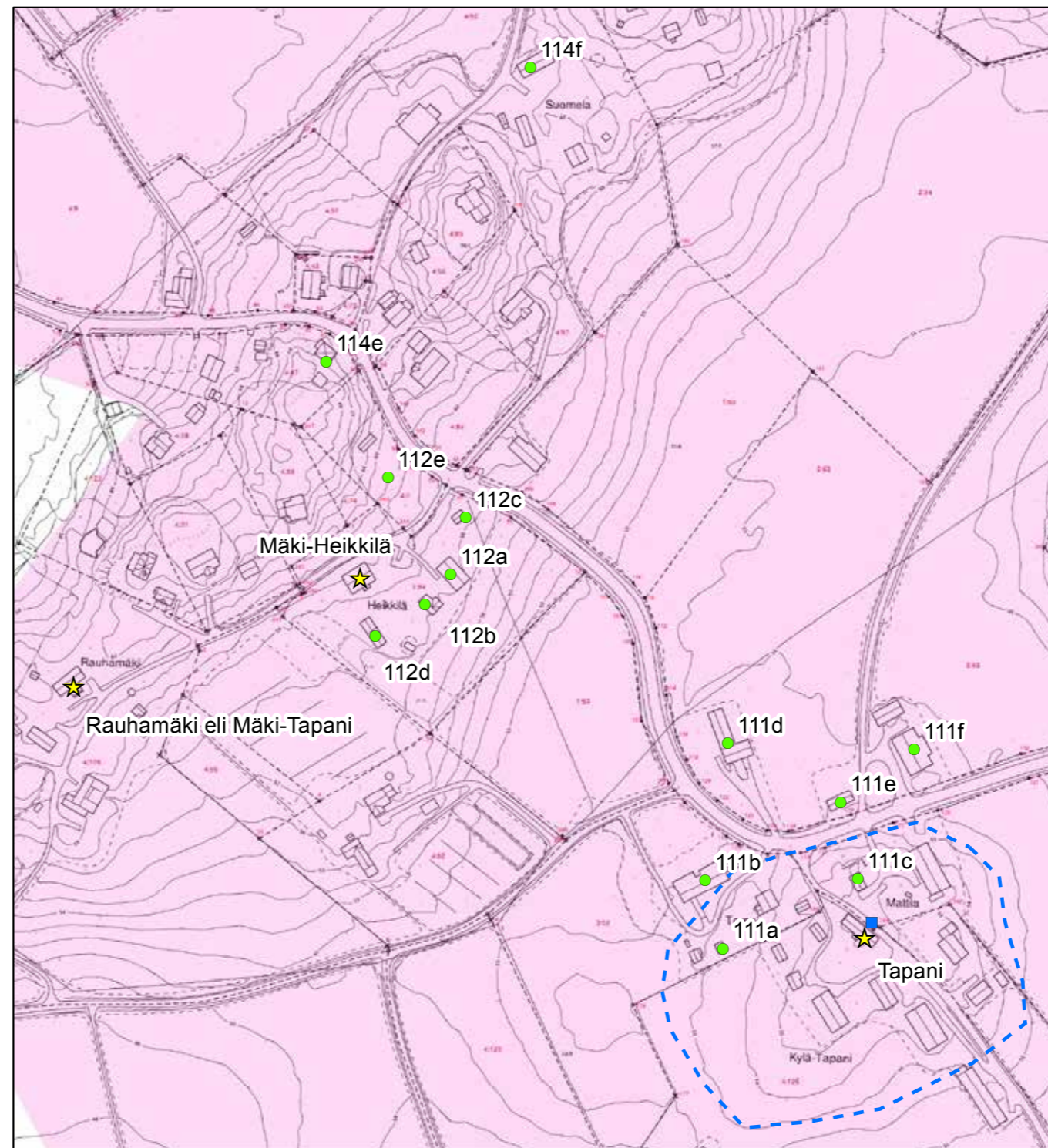
112D Mäki-Heikkilän pariluhti ja puuvaja. PS.

112E Mäki-Heikkilän entinen lato.

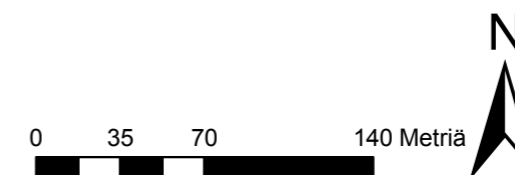
113. Rauhamäki eli Mäki-Tapani

Mäki-Tapani on jaettu Kylä-Tapanista vuonna 1805 ja itse toimitus on tehty 1811. Isännäksi tuli Kylä-Tapanista nuorempi poika, jonka jälkeläisiä talossa asui vuoteen 1890 asti.⁷⁸ Mäki-Tapani on tunnettu vuodesta 1925 lähtien nimellä Rauhamäki uusjaon jäljiltä.⁷⁹ Tilan päärakennus on rakennettu viimeistään noin 1800-luvun puolivälissä, mahdollisesti jo vuosisadan alussa.⁸⁰ Se on muodoltaan pitkänomainen puolitoistakerroksinen paritupatyypinen asuinrakennus, jossa on keskellä pitkää sivua aumattu, lasitettu umpikuisti ja lapeikkuna. Pihapiiristä löytyy myös navetta, aittarakennus, sauna, kuivuri jne. 2 LUOKAN KOHDE.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

78 Päiviö Tommila, Nurmijärven historia I, s. 93 ja liite s.534-541 koonnut Jalmari Finne.

79 Tuusulan kiinteistörekisteri.

80 Topografikartta 1870-luvulta. Aiempaa rakennusajankohtaa puoltaa Tapanin jako kolmeen 1805, joista pienin osa on Suomelan eli Tavonin torppa, joka itsenäistyi samanaikaisesti. Tuusulan rakennusrekisterissä on tieto 1800, mikä lienee ”noin” oletus.

Nummi-Mattila - purettu

Nummi-Mattila on syntynyt kahdessa vaiheessa 1560-luvulla muodostetusta Mattilan kantatilasta. Mattilasta erotettiin 1770-luvulla Yli-Mattila, ja Ali-Mattilasta vuorostaan 1820-luvulla Nummi-Mattila. On todennäköistä, että Nummi-Mattila oli tuolloin rakennettu nykyiselle paikalleen.

Kartta vuodelta 1916 osoittaa tilan tontilla olleen kymmenkunta rakennusta ja niiden ryhmittyneen kahden pihan ympärille sekä talon lähiympäristöön. Tilan rakennukset ovat sotien jälkeen jääneet käytöstä ja kolmea lukuun ottamatta olivat myös hävinneet; viimeiset rakennukset purettiin noin vuonna 2007.

Päärakennus oli vanhimmita osiltaan 1820-luvun lopusta. Se oli aluksi peräkammarillinen eteiskamaritupa, jonka itäpäättä oli myöhemmin jatkettu yhtä aikaa salilla ja väliseinän jakamalla kamarilla. Poikittain päärakennukseen sijaitsi kaksikerroksinen, vuonna 1839 rakennettu luhtiaitta. Molemmat rakennukset olivat hirrestä ja pitkänurkkaisia. Ne olivat koko sotien jälkeisen ajan autioina ja olivat edenneet korjauskelvottomaan kuntoon. Vuonna 2005 tehdyn inventointikatselmuksen aikana Savolainen totesi, että vesikatot olivat lahonneet ja päärakennuksen välikatot osittain romahtaneet. Luhtiaitta oli osittain lahonnut kasaan. Päärakennuksen pohjoispuolella oli samanlaisessa tilassa ollut aitta.⁸¹

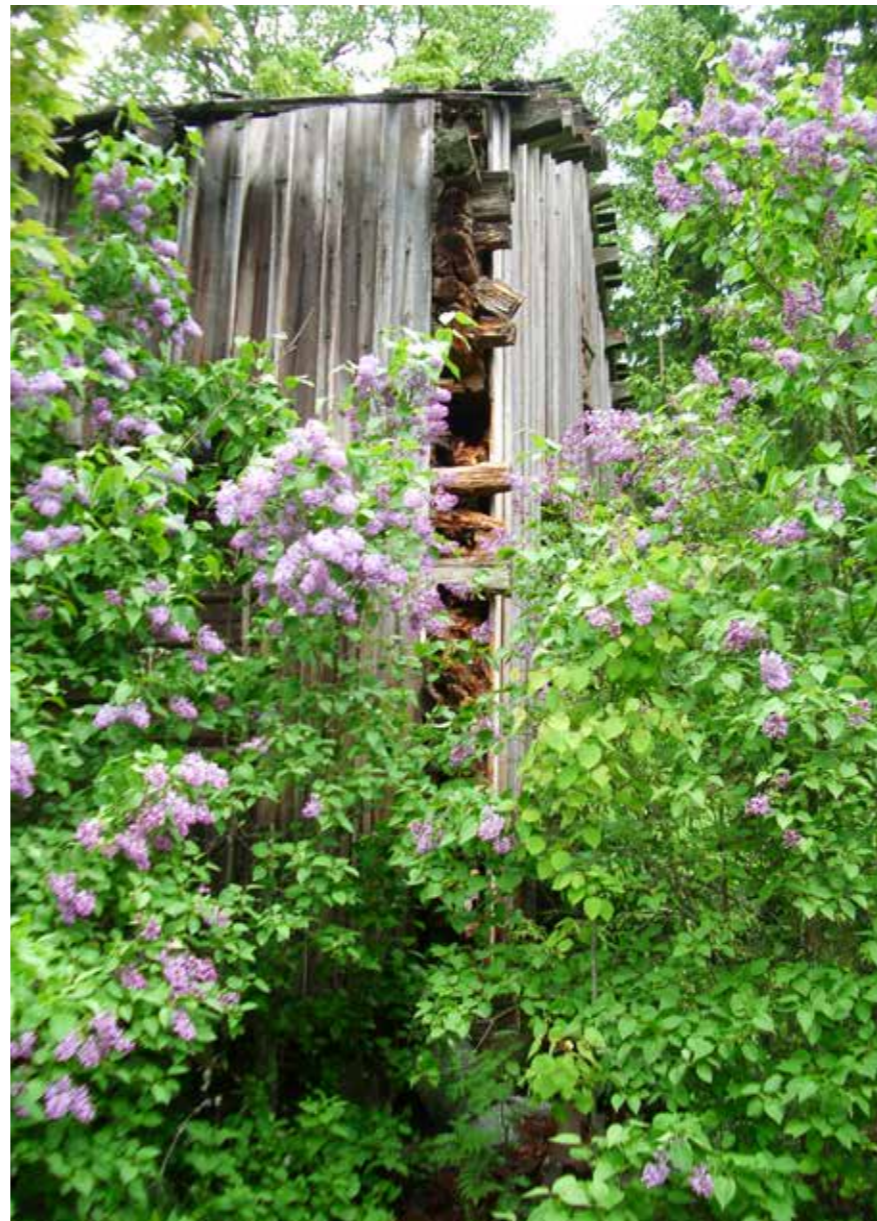
Nummi-Mattilaan rakennettiin Nummisuutarit- elokuvaa varten 1920-30-luvulla muutama valeikkuna. Talon pääovi oli ns. kaksiosainen susiovi ja avokuisti kannatti valkoiseksi maalatut, veistetyt pilarit. Kuisstin harjalla oli pieni kattoratsastaja.⁸² Nummi-Mattilan talonpaikka sijaitsee vanhasta kylämäestä koilliseen, maisemallisesti erittäin kauniilla paikalla peltoalueen laidalla. Tilalta avautuva näkymä etelään on myös upea.

Nummi-Mattilan pihan etelälaita.

Nummi_Mattilan asuinrakennus. PS.

Nummi_Mattilan asuinrakennus. PS.

Nummi_Mattilan pariluhti. PS.

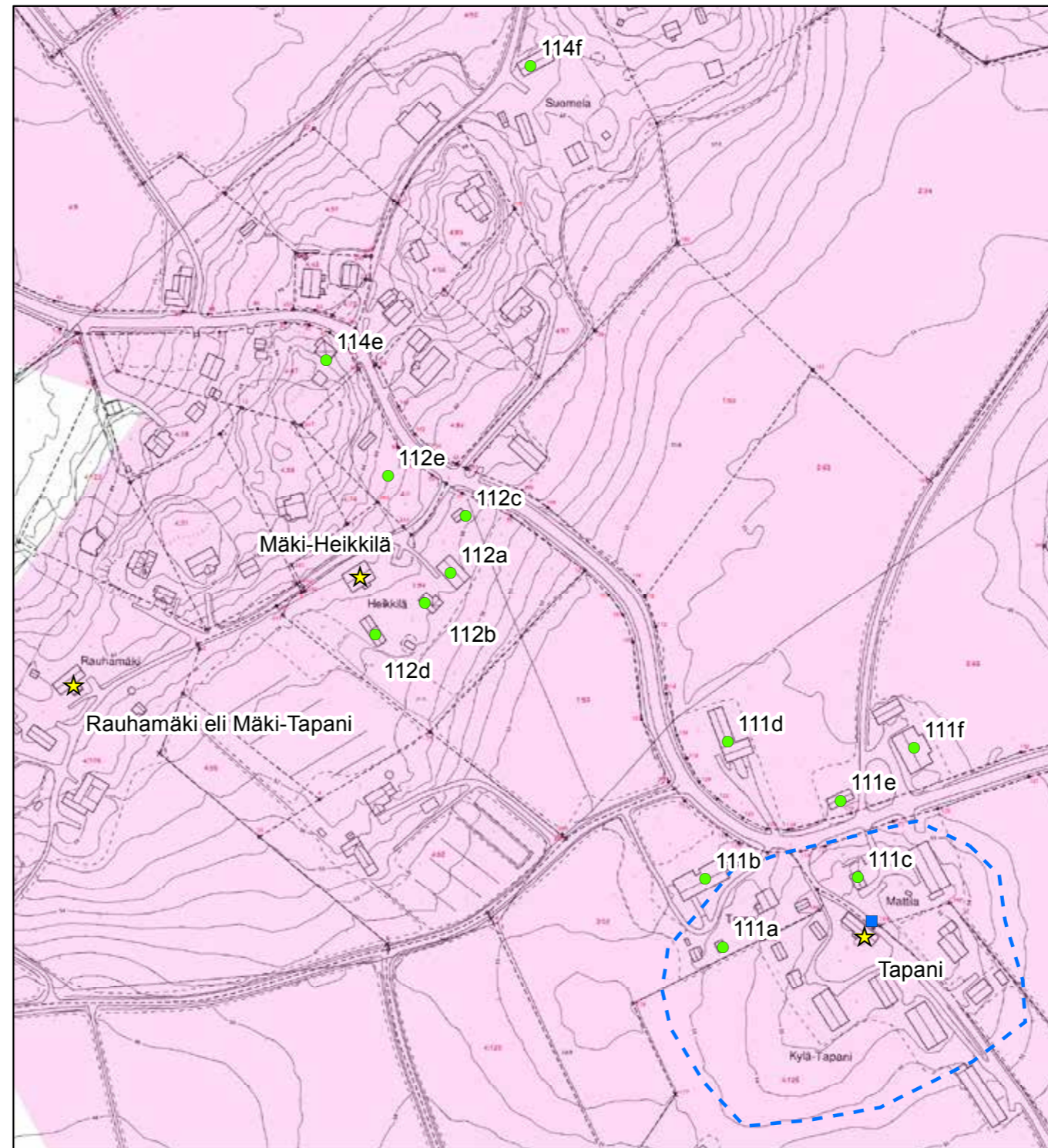
Nummi_Mattilan pariluhti ja asuinrakennus. PS.

81 Panu Savolainen, inventointikäynti 6.6.2005.

82 Anneli Vainio ja Raili Kuusjärvi, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 40-42. havainnot kuvista.

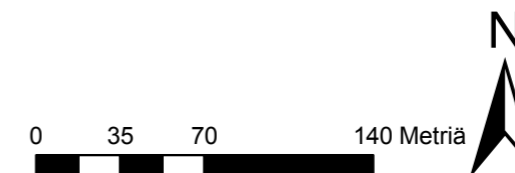
114. Nummikylä ja Mäkikylä

Isojaot 1700-luvun puolivälistä alkaen olivat yksi tekijöistä, jotka mahdollistivat torppien perustamisen myös tavallisten talonpoikaistalojen maille. Siipooissa ensimmäiset torpat, Ali-Mattilan Nummela ja Mäki-Tapanin Suomela eli Tavon perustettiin vuonna 1778.⁸³ Huomattavin pieneläjien ja pientilojen alue kehittyi Nummi-Mattilan pohjois- ja koillispuolelle sekä viereiseen Mäkikylään. Tuusulan varsinaiset torpparikylät ovat vaikeammin tunnistettavissa, koska ne eivät ole yhtä tiiviitä kuin Nummikylä. Nummikylän tiiveys johtuu Siipoon kylän alueellisesta pienuudesta ja toisaalta siitä, että varsinaisia kantatiloja on ollut neljä ja viljelykelpoinen maa on jo varhain tarkkaan käytetty. Kellokoskella ja Vanhassakylässä maita on hallinnut yksi kartano ja viljelyskelpoisia maita on ollut laajalti paljon raivaamatta isojaon aikoihin ja jälkeen.⁸⁴

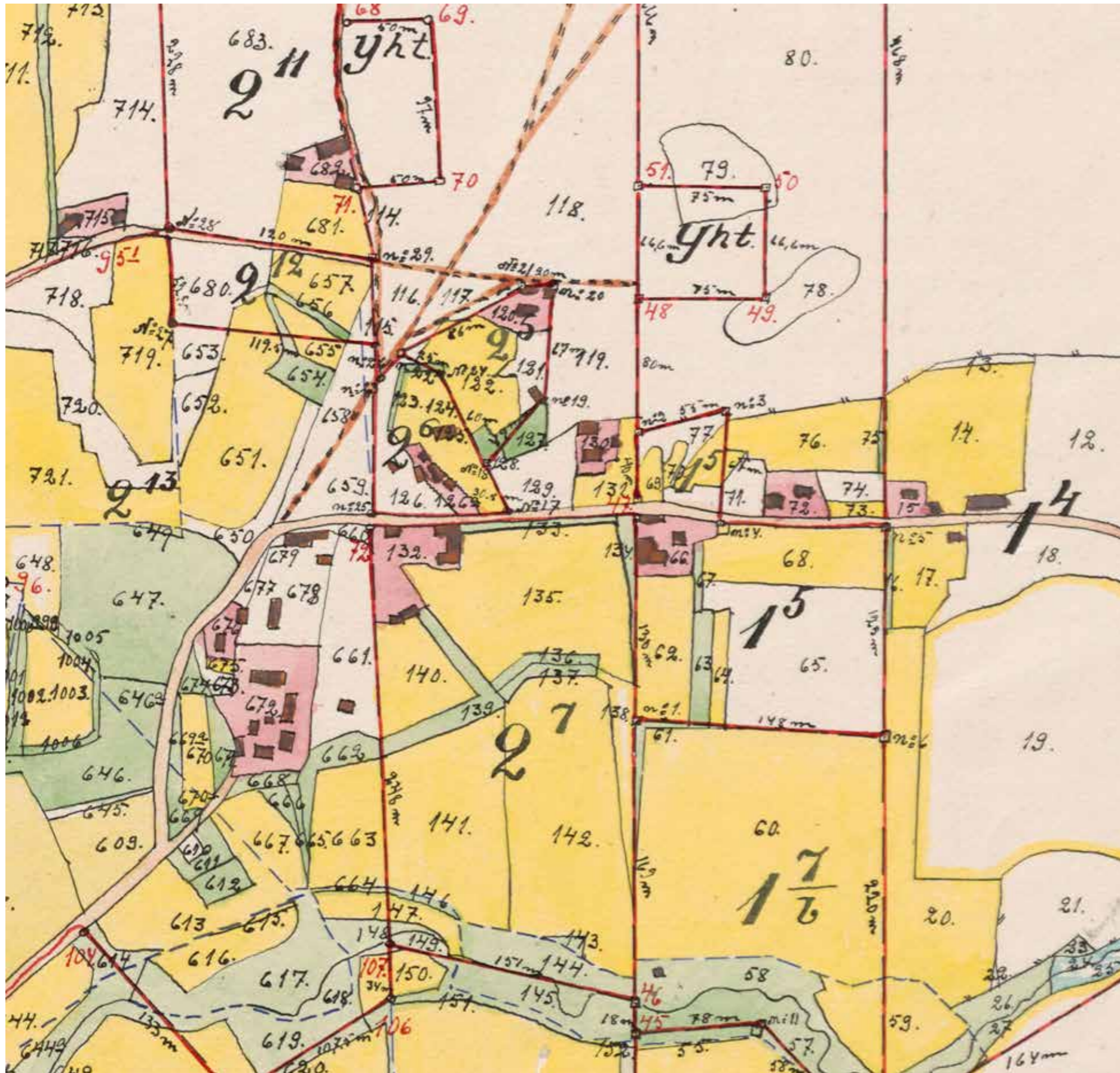
© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

⁸³ Päiviö Tommila, Nurmijärven historia I, s. 536.

⁸⁴ Kuninkaankartasto, isojakokartat, topografikartat 1870-71, 1898, pitäjänkartta 1930-luvulta vertailtuna.

Siipoon Nummikylä vuonna 1916. KA MH B33a:4/7-27.

Torpparikylän (Siippoon Nummitien) raittimainen rakenne kehittyi 1870-luvun jälkeen: vuosina 1870-71 laaditulla topografikartalla on vain 1830-luvulla perustettu Nummi-Mattilan Ahola ja Santalan torpat sekä Mäkikylän puolella jo itsenäistynyt Suomela (Tavon) ja Mäkikylän mäelle siirtyneet kantatilat kuten Mäki-Heikkilä. Kaikkiaan Nummikylään syntyi neljä torppaa, joista suurin osa itsenäistyi jo 1800-luvun aikana. Myöhemmin 1920-30-luvuilla perustettiin mäkitupiin verrattavissa olevia asuntotontteja ja pientiloja mm. Toivola, Niemelä, Männikkö, Mäntymäki, Kivikko, Uutela ja Ketola.⁸⁵ Näiden pientilojen rakennuskantaa on jäljellä jonkin verran jälleenrakennuskauden ja tuoreemman rakennuskannan välissä. Ne ovat muodoltaan pieniä yksinäistupia, pystyvuorattuja mökkejä, joista osaa on muokattu mm. jatkamalla nykyvaatimusten mukaisiksi.

Aholan neljän rakennuksen ja pihapiiri on ehein kokonaisuus; pihaa tiemaisemasta erottaa tiheä, leikattu kuusiaiata sekä asuinrakennuksen kohdalla syreeniaita. Aholan päärakennus (**114a, luokka 1**) on vuonna 1929 rakennettu tyyppillinen harjakattoinen, lyhytnurkkainen puolitoistakerroksinen pikkutalo, jossa on kaksi kamaria, tupa ja eteistilat käsittävä kokonaisuus sekä poikkipäätymainen umpikuisti. Tilan aiemman asuinrakennuksen hirsiiä on hyödynnetty uudessa talossa.⁸⁶ Pihapiiriä rajaa etelästä ja pohjoisesta pitkänomaiset piharakennukset, joista eteläisempi, pellon laidalla on vuonna 1923 valmistunut betonitiilinen navetta latoineen⁸⁷ ja tilan itäreunalla on L-muotoinen riihi- ja latorakennus (**114d; luokka 2**), joka on erittäin oleellinen osa raittinäkymää. Ilmeisesti 1890-luvulla rakennettu riihi on pitkänurkkainen ja lakallinen ja se on uudiskäytössä; riiehen liittyvä latorakennus on piirurakenteinen ja pystyvalkoisilla verhoiltu.

85 Tuusulan kiinteistörekisteri.

86 Kotiseutumme Tuusula, s. 246.

87 Suomen pienviljelijät IV, Uusimaa, s. 658.

114A Vanha-Aholan pihavaja Nummikylän raitin reunassa.

114A Vanha-Aholan pihavaja ja asuinrakennus Nummikylän raitilla.

Muut vanhat suoran raitin varressa ovat Nurmelan asuinrakennus (**114b; luokka 2**) vuodelta 1922, jota on jatkettu vanhan rakennuksen kokoisella ja näköisellä uudisosalla. Nuorempaa rakennuskantaa edustaa jälleenrakennuskaudelta periytyvä Uutelan asuinrakennus (114c; luokka 2), joka on säilyttänyt hyvin alkuperäisen ilmeensä. Uutelan kaksikerroksinen kuisti on poikkeuksellisesti toisessa päädyssä pidempää julkisivua ja siinä on 1930-luvun tyyliin nurkka-ikkuna.

Mäkikylän puolella raittinäkymä koostuu enimmäkseen mutkittelevan tien ja avonaisen pienipiirteisen peltomaiseman ja metsäisen/puustoisen alueen suhteesta sekä muutamista, näkymien kannalta tärkeistä rakennuksista. Yksi näistä kiintopisteistä on Suomelan kaksikerroksinen, punaiseksi maalattu ja puurakenteinen navetta/talouksrakennus (**114f; luokka 3**) vuodelta 1935, joka sijoittuu mutkaiseen tienäkymään lännestä lähestyttäessä oikealla jäävänä pääte- ja taitepisteenä. Toinen on Kalliolan funkisvaikutteinen taitekattoinen puutalo (**114e; luokka 3**) vuodelta 1935, joka sijaitsee mäen laella vastapäätä Siippoon Nummitien liittymää Siippontiehen.

114 Mäkikylän pientä peltoaukeaa kohti pohjoista.

114A Vanha-Aholan asuinrakennus.

114D Vanha-Aholan riihi ja lato Nummikylän raitilta.

114F Suomelan navetta Mäkikylässä.

Alueella on paljon sodan jälkeen syntyntä rakennuskantaa. Tästä huolimatta kyläkuva on säilynyt kohtuullisen eheänä. Kiemurteleva, aitojen ja muutaman vanhan ulkorakennuksen reunustama kapea raitti on säilyttänyt alkuperäisen luonteensa, ja muodostaa Nummikylän tunnelman luovan juonteen. Onnistunut, olemassa olevasta rakennuskannasta ammentavalla rakennustapaohjeistuksella täydennysrakentaminen voi tiivistää kyläkuva ja vahvistaa raittikylän luonnetta. Raitin varsi sietää hyvin sopusuhtaisen kokoisia uudisrakennuksia. **2 LUOKAN ALUE.**

114B Nurmelan talo Nummikylän raitilta.

114 Nummikylän raittia. PS.

114C Uutelan talo Nummikylän raitilta.

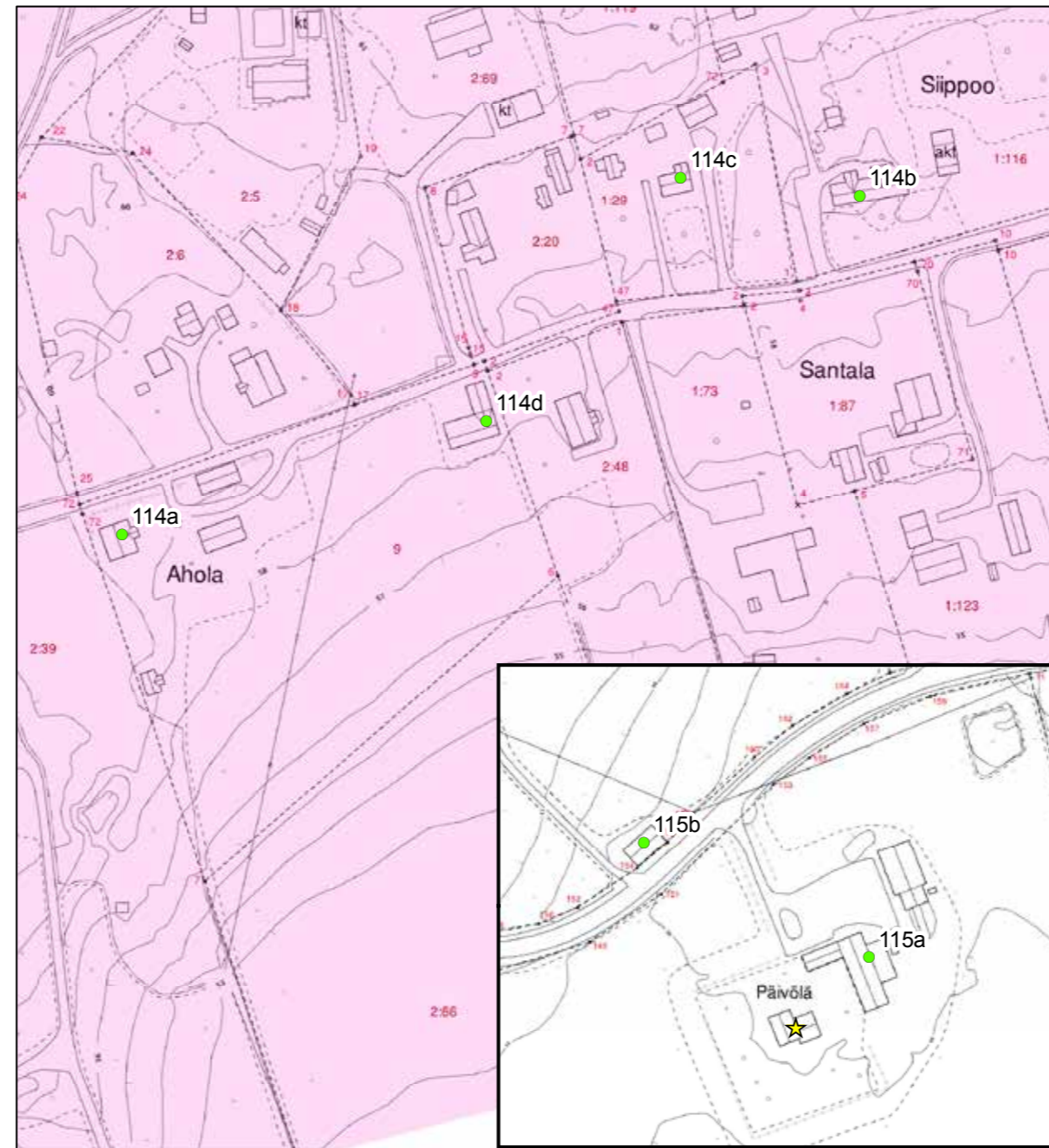
114 Suomelan vanha asuinrakennus.

114 Nummikylän raittia.

115. Päivölä

Mattilan ja Ali-Mattilan tilasta muodostettiin 1926 uudelleen jakamalla Mattila (2:14) ja Aurala (2:15); Mattilasta erotettiin Päivölän (2:30) tila vuonna 1935.⁸⁸ Päivölä on esimerkki sotien välisten vuosikymmenten pyrkimyksestä kehittää maaseudun rakentamista mallipiirustusten ja niihin liittyvän neuvonnan avulla. Kylätien varressa, peltoaukean reunalla sijaitsevan tilan rakennukset on pystytetty rakennusmestari Heikki Siikosen laatimien pienviljelijän mallitilan piirustusten mukaan.⁸⁹

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohte
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohte 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 15 30 60 Metriä

88 Tuusulan kiinteistörekisteri.

89 Härö, 1986.

Puolitoistakerroksinen, hirsinen päärakennus valmistui vuonna 1934 ja läpikäytävällä varustettu punatiilirakenteinen navetta (**115a; luokka 2**) puurakenteisine latoineen vuotta myöhemmin. Pystyllä rimalautoituksella verhoiltua päärakennusta on kunnostettu perusteellisesti 1954⁹⁰ ja jatkettu kuistin kohdalla matalalla lisäsiivellä vuonna 1974.⁹¹ Betonitiilikattoisessa asuinrakennuksessa on vielä jäljellä alkuperäisen tyyppiset kuusiruutuiset, koristeellisin vuorilistoin varustetut ikkunat pääkerroksessa; ullakon ikkunat ovat neliruutuiset ja hyvin kapeilla vuorilautoilla varustettu. Talon yleisväritys on varsin poikkeava: vaalean kellanvihreä nurkkalautojen ollessa tummanvihreät ja ikkunoiden vuorilaudat hieman vaaleamman vihreät kuin nurkkalaudat.

Punatiilinen navettarakennus ei näy kylätielle muualta kuin puurakenteisen vajarakennuksen puolikaaren muotoiselta läpikäytävältä. Navetan vintille vievä ajosilta on sijoitettu vajarivin jatkeeksi ja ajosillan pääty on puurakenteinen sekä vintin pariovien päälle sijoitetun lunetti-ikkunan valaisema. Vajarakennuksen asuinrakennuksen puoleisessa päädyssä on aittaosa, johon on sijoitettu luhtimainen avoin kaksikerroksinen osuus. Kolmas rakennus on sr-t merkinnällä varustetun Siippoon tien varrella oleva piirurakenteinen, lautavuorattu heinälato (**115b, luokka 3**) vuodelta 1935-6, jonka merkitys perustuu sen sijoitukseen maisemassa: aivan kylätiessä kiinni oleva ja tien suuntainen rakennus.

Tieltä pihamaalle johtaa koivukuja. Päivölän tontti on Siippoon kylämäkeä korkeammalla, ja sen tienoilta avautuu hieno näkymä vanhalta kylämäelle ja mäkikylää kohti. Pihapiiri on osayleiskaavassa rajattu sr(3)-alueeksi. **2 LUOKAN KOHDE.**

115. Päivölän päärakennus. PS.

90 Suuri maatilakirja III, s. 1328.

91 Kotiseutumme Tuusula, s. 433.

115 Päivölän koivukuja ja aitta.

115A Päivölän aitta. PS.

115A Päivölän navetta ja aitta läpiajattava vaja.

115A Päivölän navetta ja aittarakennus.

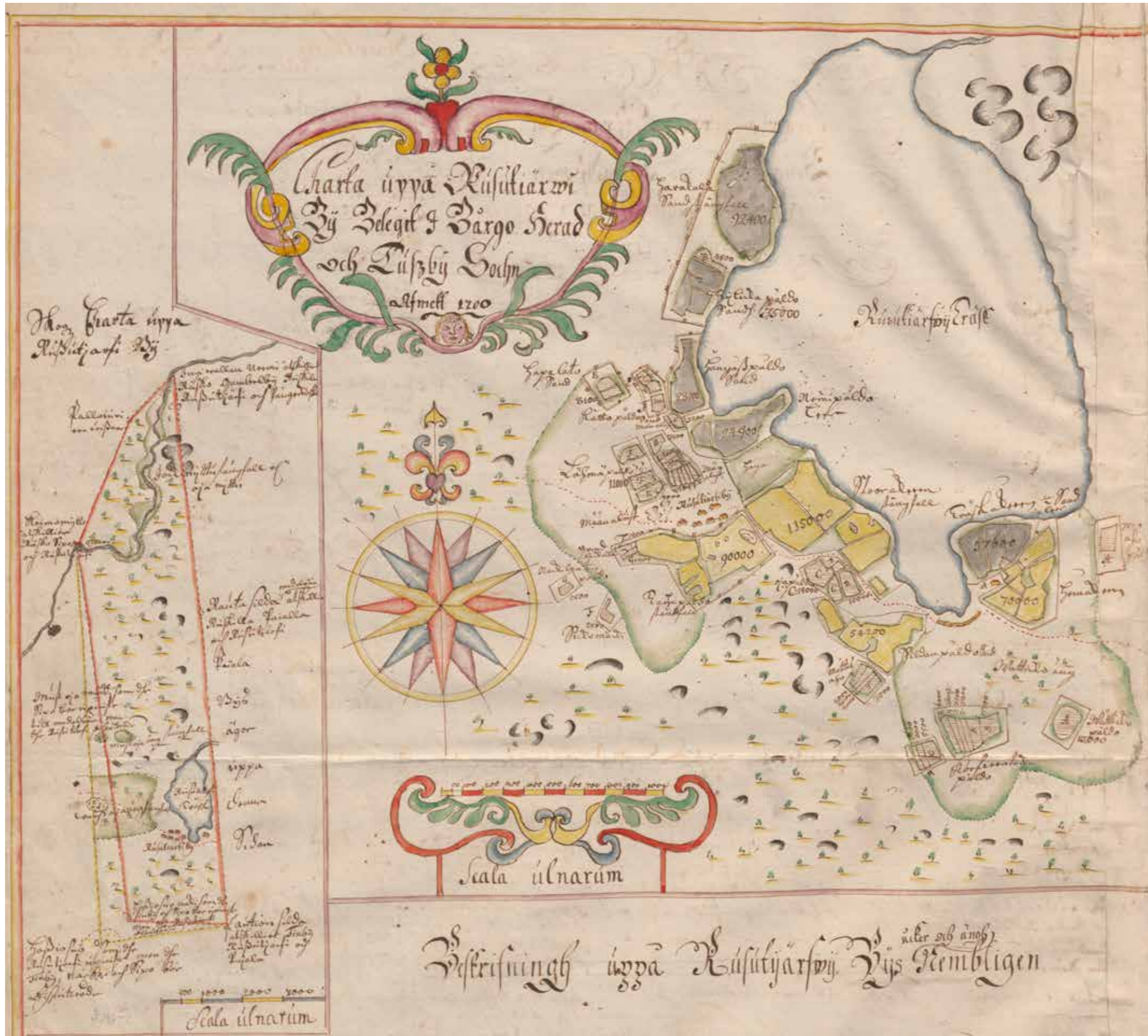

115A Päivölän navetta pihan puolelta. PS.

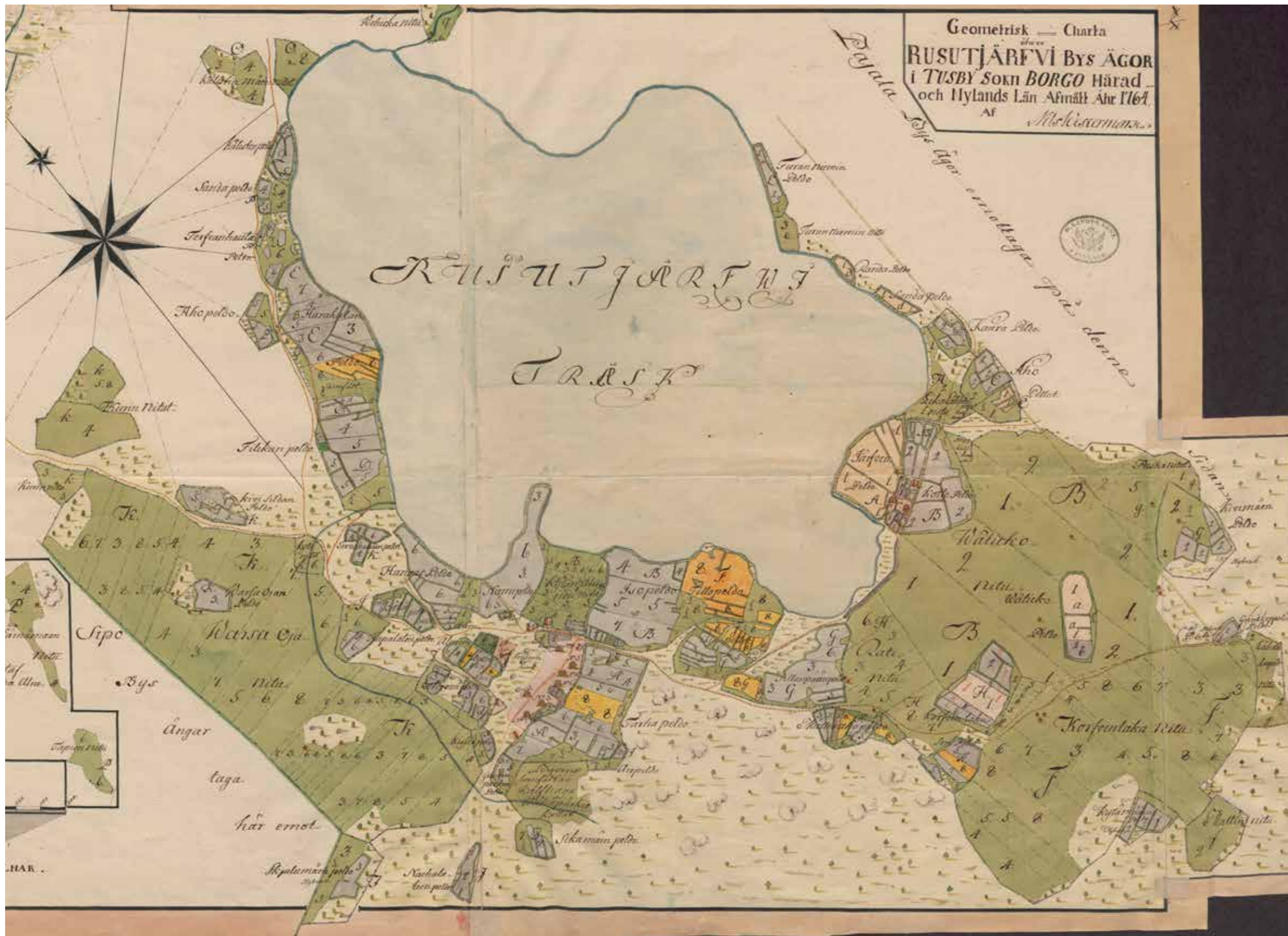

115B Päivölän lato maamerkinä Siippoontien varressa.

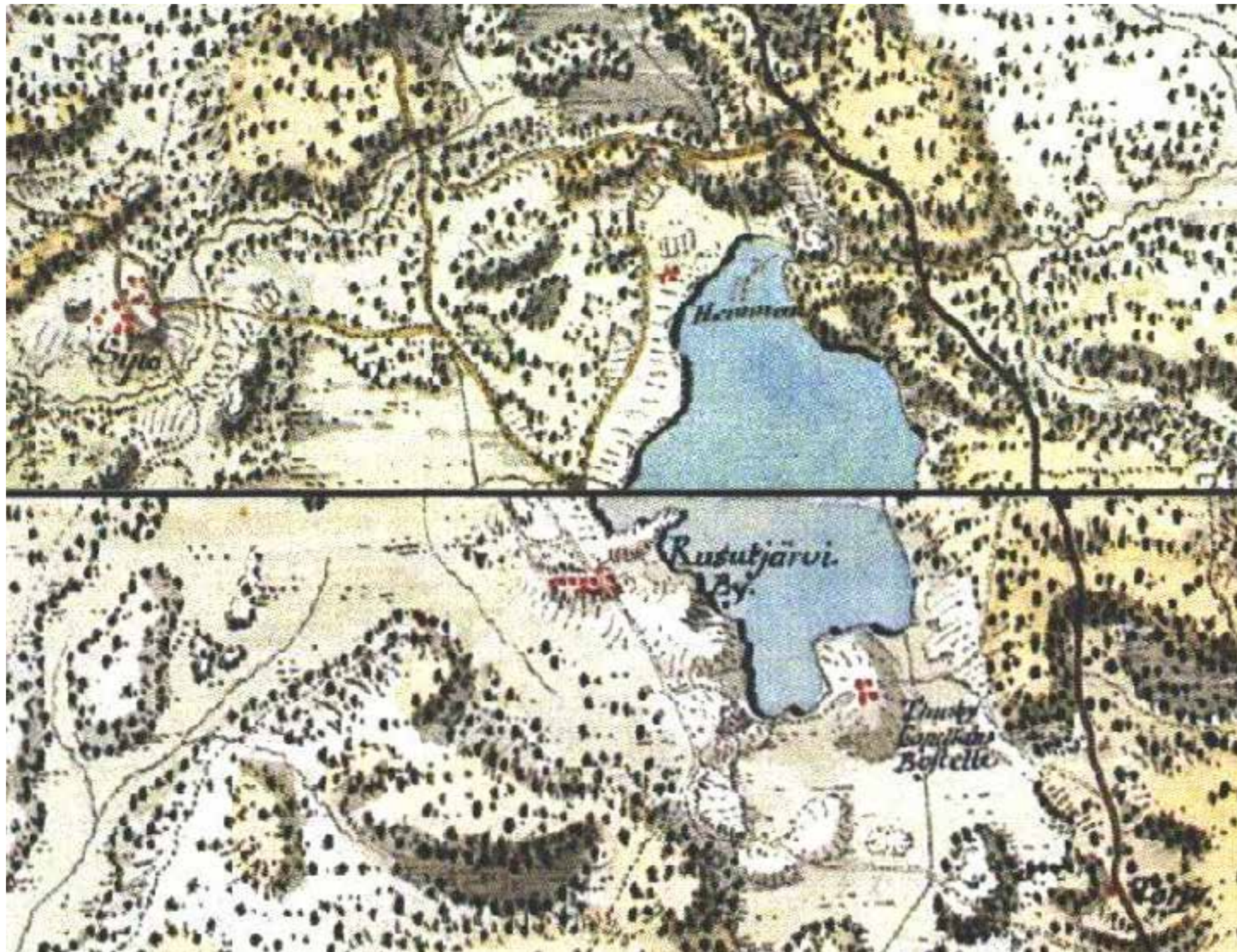
RUSUTJÄRVI

Rusutjärven kylämäellä on vuonna 1700 vain kuusi taloa. Rusutjärvi; Rusutjärvi, Paijala, Nahkela i denna och samt Siippo by i Nurmi-järvi socken: Egokarta med beskrifning 1700-1700 (B49i:8/1-4). KA.

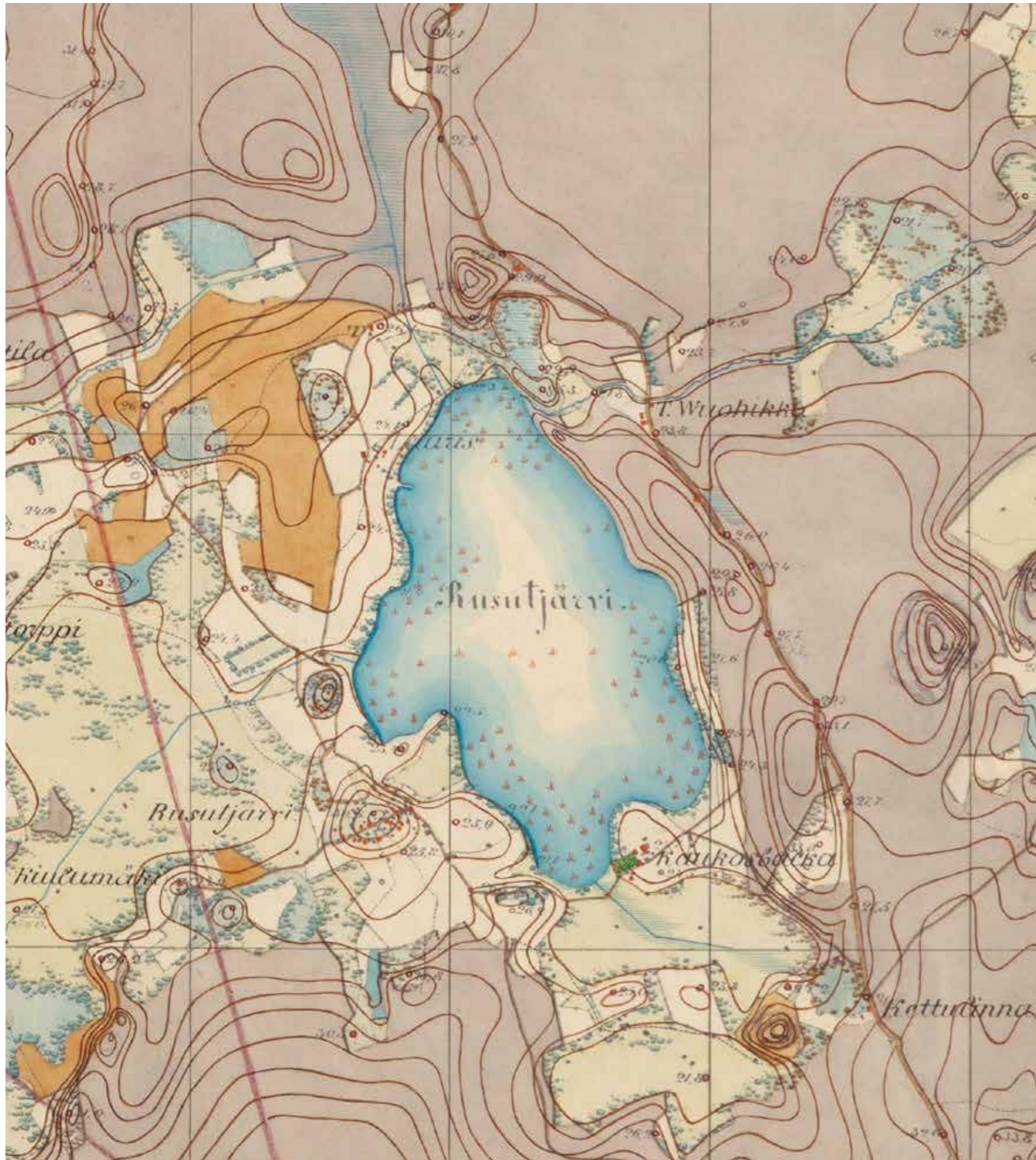
Westermark on kuvannut kyläkeskukseen vuonna 1764 kaikki muut talot paitsi erillään sijaitsevan Kaukon (RN:o 2).
 KA. Karta öfver åker och äng med beskrifning 1764-1764 (B49i:8/6-8).

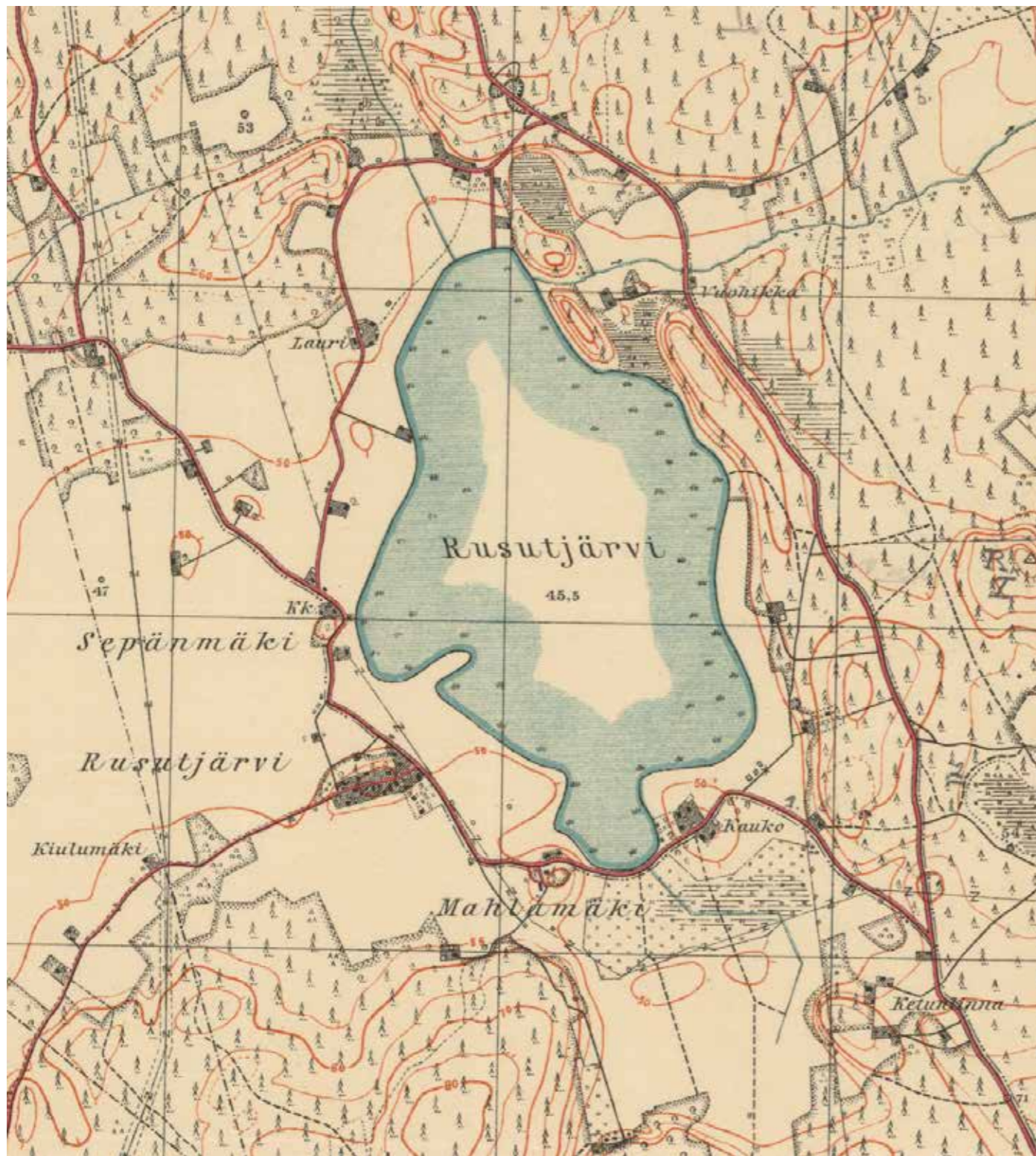
Rusutjärven ja Siipoon maisema-alue. <http://koti.kapsi.fi/~timomeriluoto/KAR-TAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4%201776-1805/>

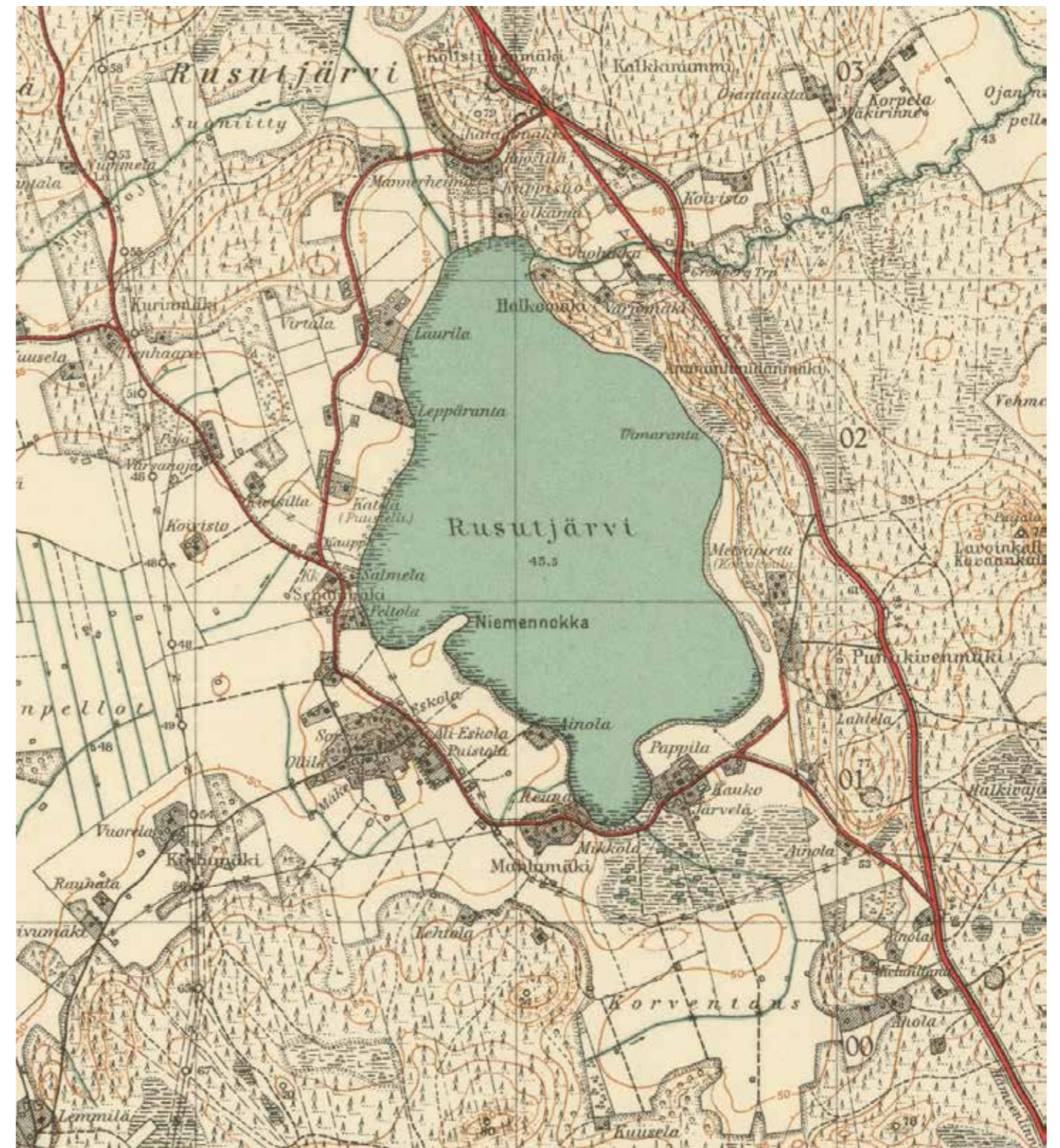
Rusutjärven maisema-alue vuonna 1779 osoittaa pääasiallisen kulkureitin kylään olleen Kaukon ja Envaldsin eteläpuolella Ketunlinnan kautta. Kartan laati Carl Hagström. Tuusula > Rusutjärvi; Egokarta och delningsbeskrifning 1779-1779 (B49i:8/12-17)

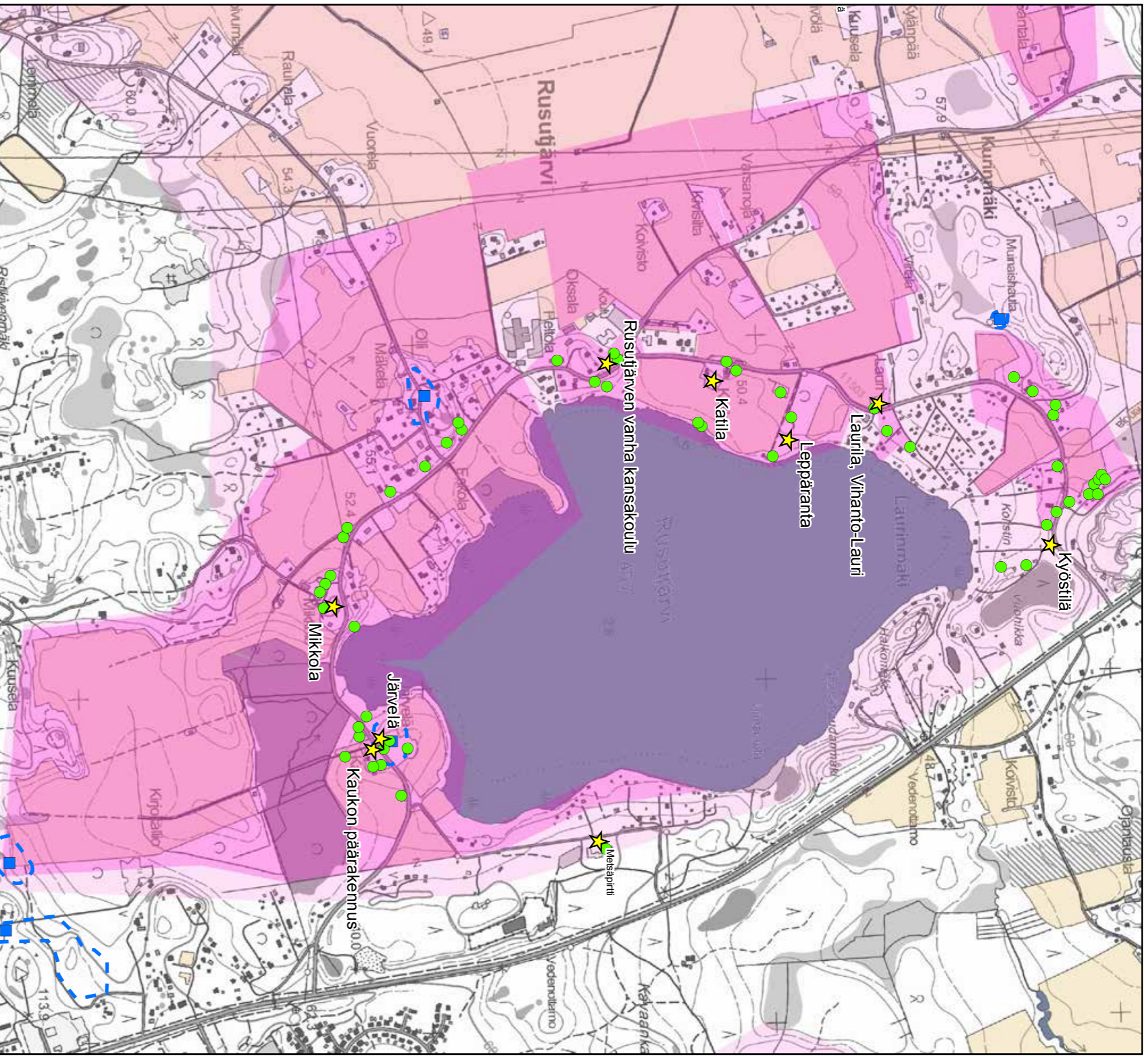
Rusutjärvi 1870-luvulla senaatin kartastolla. Karttalehti IX 30. KA.

Kartta 0204306 1928 Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

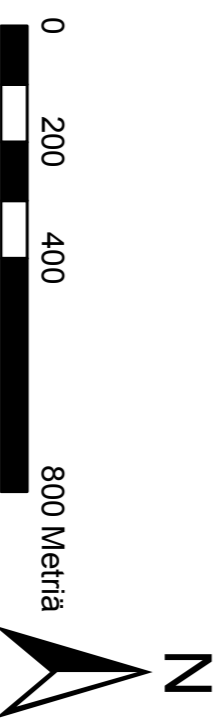

Kartta 0204306 1945 Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat.

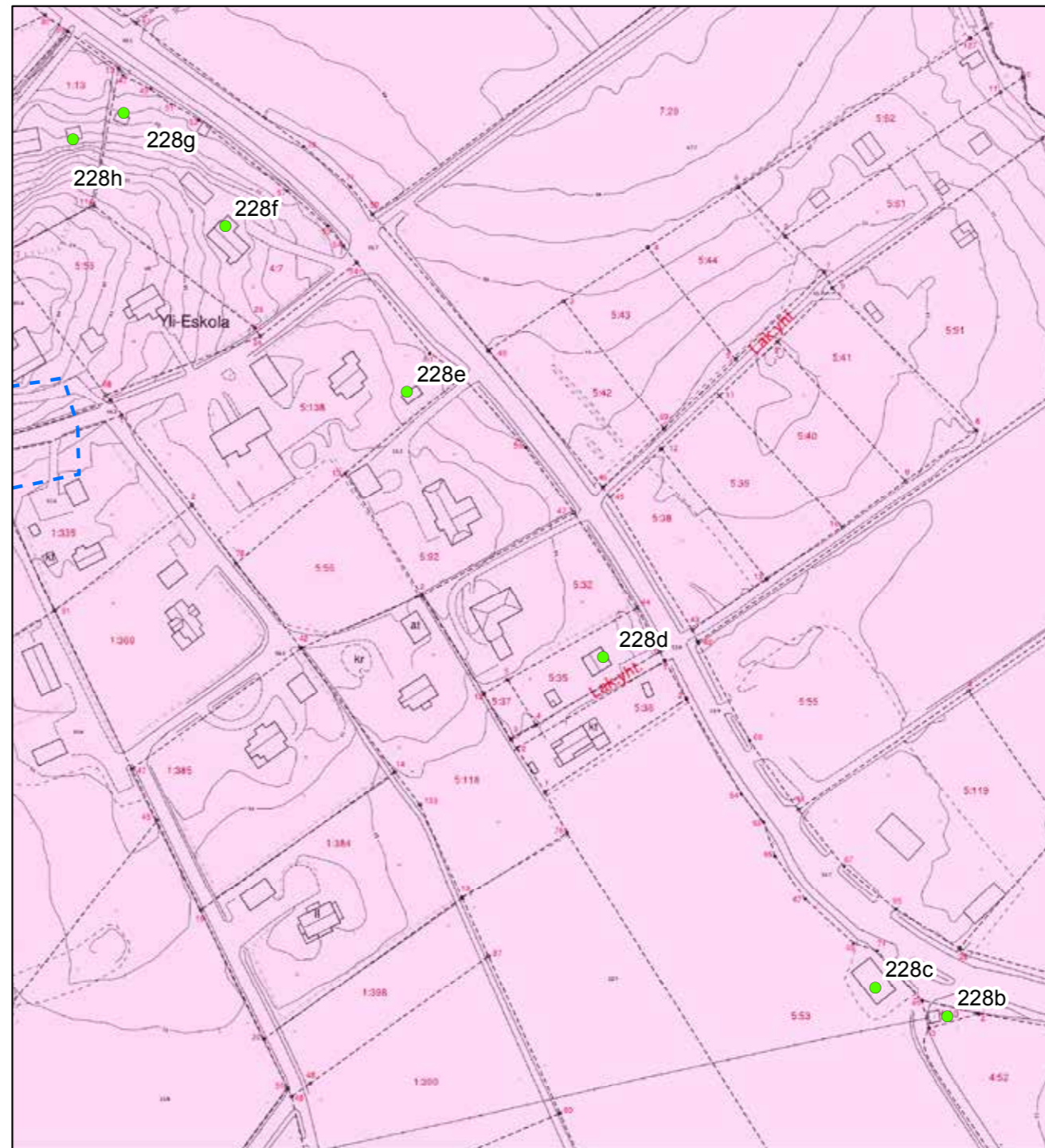
© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

- ★ Rakennuskulttuurikohte
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännekohteet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännealueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohte 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue
- ▭ Maaseudun kulttuurimaisema-alue

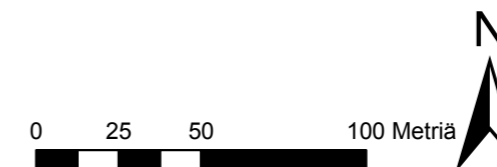
Rusutjärven kylä - 228

Rusutjärvi mainitaan ensi kerran veroluettelossa 1543; 1600-luvun alussa kylässä oli keskimäärin kymmenen tilaa.⁹² Siippoon kahden talon kylä kuului Rusutjärveen 1550-luvun puoliväliin asti. Vuonna 1634 mainitaan ratsutiloina Sorsa ja Kauko. Muita tiloja olivat Mikkola (Kaivo), Katila, Envalds, Ollila, Eskola ja Laurila (Käpy). Tilat sijaitsivat Kaukoa lukuun ottamatta tiiviinä ryhmänä Rusutjärven kylänmäellä. Samuel Broteruksen vuonna 1700 laatimalla kartalla Rusutjärvellä on kuitenkin vain seitsemän taloa: yksinään seisova Kauko (A) sekä kylärykelmänä olevat Mickola (B), Eskola (C), Kattilla (D), Käpy (E), Sorsa (F) ja Ollila (G). Maanmittari N. Westermarckin suorittamissa Isojaon järjestelyissä 1764 siirrettiin nykyiselle paikalleen Mikkolan talo.⁹³ Näihin aikoihin Lauri oli siirretty omin luvuin Rusutjärven kylän pohjoispäähän nykyisen Kolistimentien ja Järvi-Laurin kujan risteykseen, sillä asiasta käytiin oikeutta 1776 ja asiakirjoissa mainitaan jo uusi asuinrakennus rakennetuksi.⁹⁴ Uusjaossa 1900-luvun vaihteen molemmin puolin siirrettiin ryhmäkylästä nykyisille paikoilleen Katila ja Järvelä.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

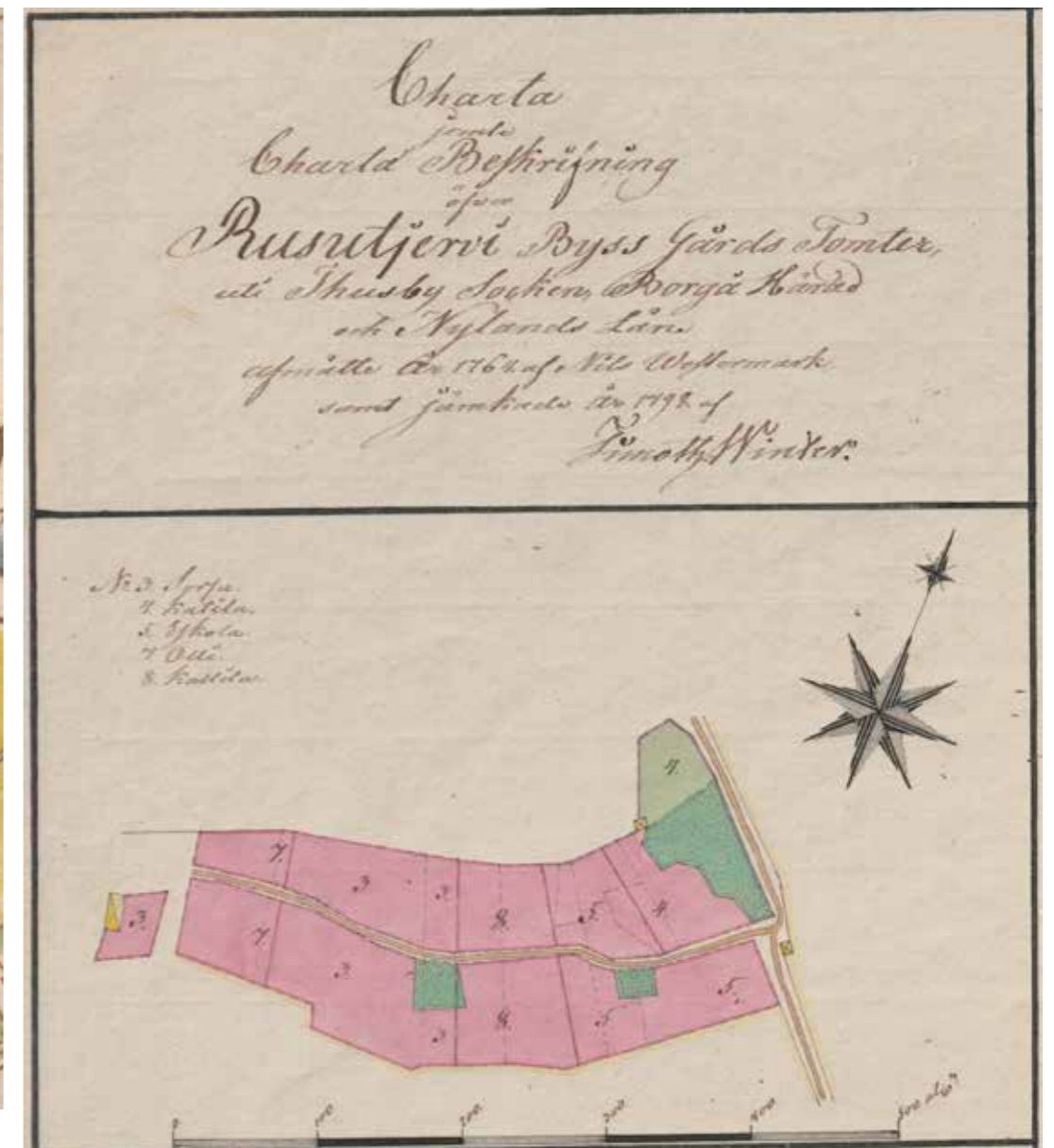
92 Sirkka Holma, Tuusulan aikakirjat XIII s. 25.

93 Sirkka Holma, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 29-30.

94 Suur-Tuusulan historia II, s. sekä kopio kärjäkirjasta

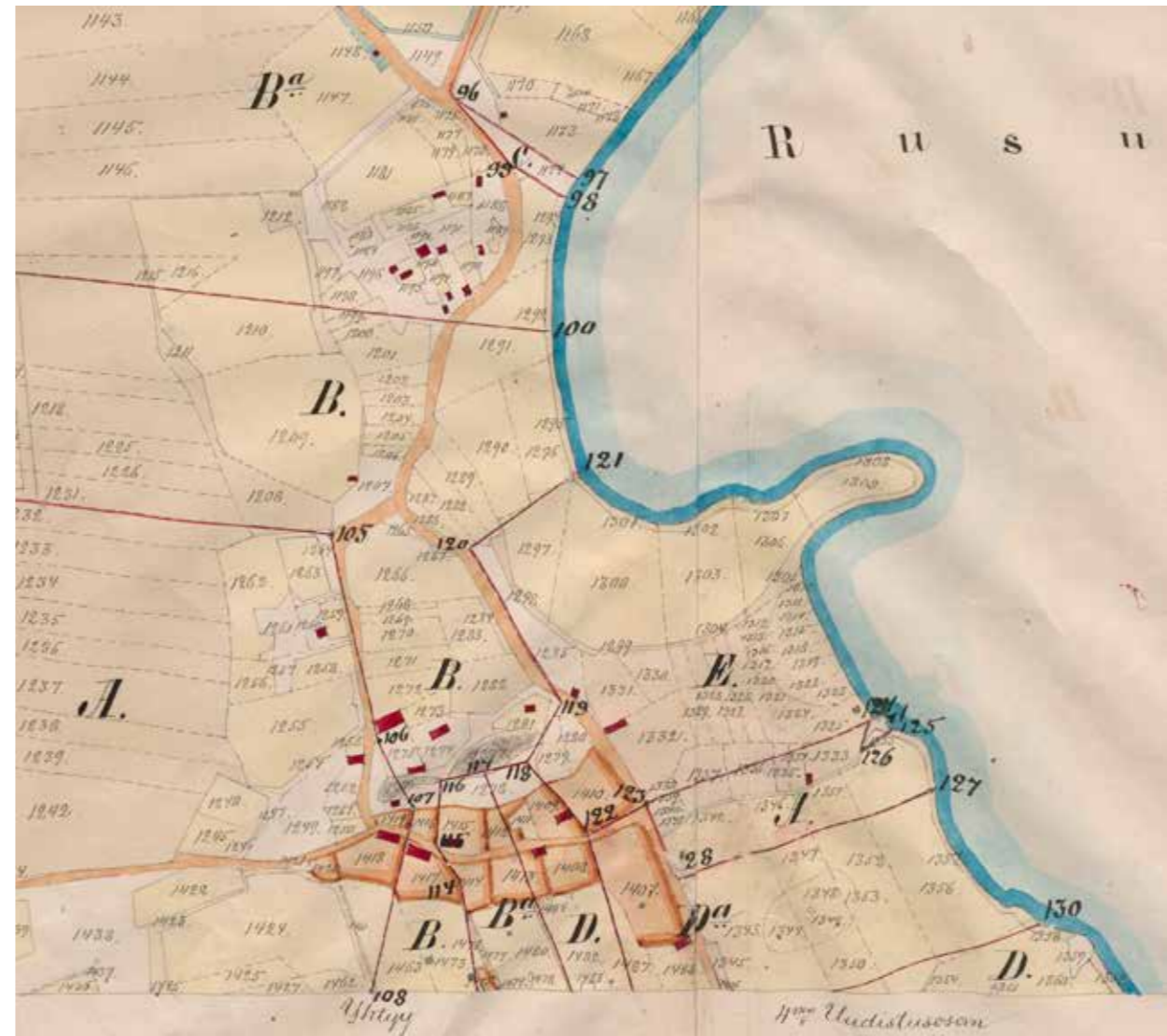
Rusutjärven kylämäellä on vuonna 1700 vain kuusi taloa. Rusutjärvi; Rusutjärvi, Pajjala, Nahkela i denna och samt Siippo by i Nurmijärvi socken: Egokarta med beskrifning 1700-1700 (B49i:8/1-4). KA.

Rusutjärven kyläkeskuksen tonttikarttaan on merkitty vain taloa: Sorsa, Katila, Eskola, Olli ja Kallila; talojen numerot eivät vastaa nykyistä numerointia. KA. Tuusula > Rusutjärvi; Tomt karta med beskrifning 1798-1798 (B49i:8/18)

Westermark on kuvannut kyläkeskukseen vuonna 1764 kaikki muut talot paitsi erillään sijaitsevan Kaukon (RN:o 2). KA. Karta öfver åker och äng med beskrifning 1764-1764 (B49i:8/6-8).

Rusutjärven kyläkeskus vuonna 1884 isonjaon loppuunsaattamisen aikoihin. KA. Tuusula > Rusutjärvi; Storskipts regleringskarta och handlingar 1884-1886 (B49i:8/31-54)

Kylän taloista kaksi on nykyisin vähemmän näkyviä kyläkuvassa. **Sorsa (RN:o 1)** oli vuoteen 1690 asti ratsutila, sittemmin se oli rakuunarykmentin majurin palkkatila. 1750-luvulla tila halottiin ja toisesta puoliskosta tuli Mäkelä.⁹⁵ Sorsan ja sen naapurissa sijaitsevan Ollilan pihapiirien alue on historiallinen muinaisjäännösalue 1300-1400-luvulta alkavan asutushistorian takia. Vanhoilla talonpaikoilla kasvaa nykyisin puutarhat.

Envalds (RN:o3) eli Einola tuli asutuksi vasta isonvihan jälkeen (1721) ja päätyi kappalaisen virkataloksi, mistä johtui nimitys kappalaisen pappila. Myöhemmin Envaldsista tuli Rusutjärven pappila.

Rusutjärven kylä säilyi poismuutettuja taloja lukuunottamatta tiiviinä rakenteena, kunnes vuonna 1945 toukokuun kolmantena tulipalo tuhosi koko vanhan ryhmäkylän, joka käsitti 32 rakennusta - vain hammaslääkäri Nummen omistama Toivola (**228f; luokka 1**) pienine, samanikäisine savusaunoineen (**228g; luokka 2**) ja navettoineen säästy.⁹⁶ Toivolan rakennus on 1900-luvun alusta ja se on perusteellisesti kunnostettu 2000-luvun alussa; kunnostuksen yhteydessä taloa jatkettiin 6 metrin verran luoteeseen.⁹⁷ Huvila on hillittyä nikkarityyliä ja talossa on mm. T-ikkunat ja ylemmän kerroksen 6-ruutuiset ikkunat ja vaaka- ja pystyaukkojen jäsenneilyt julkisivut: värtys on hillitty siniharmaan ja vaalean pastellinvihreän väliltä. Toivolan naapurissa on Muistolan tontti, jonka vanha pihasauna (**228h; luokka 1**) on noppamainen, telttakatolla ja 6-ruutuisilla ikkunoilla varustettu pieni mökki. Vastaavia löytyy Rusutjärveltä toinenkin sekä Jäniksenlinnasta suojeltu, mutta romahtamispisteessä oleva Vanhankylän koulutien varrelta. Piharakennuksen ikä on arvoitus: se voi olla 1920-luvulta mutta myös huomattavasti vanhempi, mahdollisesti jopa olla pitkälti 1800-luvun puolelta. Nykyinen kylämäki on sekoitus rakennuksia jälleenrakennuskauden ajalta nykypäiviin. Säästyneitä rakennuksia on myös muutama muu: Väli-Eskolan pieni, korkea ja kapea piharakennus (**228e; luokka 3**) haavikon ja sammaloituneiden kivijalkojen keskellä on jääne entisajan rakennustavasta. Myöhempää, mutta vanhaan rakentamiseen sopeutuvaa rakennuskantaa edustaa Hilkkalan (**228d; luokka 3**) pieni taitekattoinen, pitkän julkisivun pituisella umpikuistilla, pienellä parvekella ja lapeikkunalla varustettu pikku mökki. Laajennuksen ja muutokset ovat ilmeisiä, mutta sopeutuneet erinomaisesti mökin alkuperäiseen henkeen. Kauempana palaneesta kylästä on samassa maiseman ja teiden solmukohtassa kaksi erityyppistä rakennusta: Ala-Eskolan suuri, harmaantunut heinälaato (**228c; luokka 3**) ja Tuusulanseudun sähkölaitoksen tyypimuunto (**228b; luokka 1**) vuodelta 1934; poikkeuksellisesti rakennusvuosi on näkyvillä tornissa. Poikkeuksellisen kaunis ja erinomaisesti rannan puustoon piiloutuva on uusklassistinen Reunan rantasauna (**228s; luokka 2**) Mikkolan mäen järvenpuoleisella rinteellä tien ja järven välissä.

228B Rusutjärven muuntamo.

228A Reunan rantasauna Rusutjärven eteläpäässä.

228C Ala-Eskolan lato Rusutjärven muuntamon vieressä. Solmukohta maisemassa.

228D Hilkkala ja huomaamaton laajennusosa.

228E Väli-Eskolan piharakennus ja palaneiden rakennusten kivijalkoja.

95 Sirkka Holma, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 29.

96 Anneli Grannenfelt, Tuusula-seuran aikakirja VII s.39-40

97 Anne Melart, rakennuksen omistaja vuodesta 2000 lähtien, syksy 2014. Suojelun 1-luokka koskee vanhinta osaa, nuoremmissa osissa 2.

228 Eskolan rantapeltoa.

228G Toivolan vanha sauna ja 228H Muistolan piharakennus.

228F Toivolaa on laajennettu sopeutuvasti.

228 Ylä-Eskolan navetta vanhassa kyläkeskuksessa.

228H Muistolan noppamainen, telttakattoinen piharakennus.

228 Mikkolanmäki vanhan kyläkeskuksen suunnalta.

Rusutjärven koulun ja vanhan kylänmäen välinen alue on vielä suhteellisen väljästi rakennettu ja uudisrakentaminen tarvitisi ohjausta ja opastusta, jotta kaunis kylänraitti peltoaukean takaa pilkkottavan järvimaiseman kera säilyisi viehättävänä. Peltolan aivan tielinjassa kiinni oleva navetta (228i; luokka 3), josta on muokattu ja laajennettu talli, on tärkeä osa raitinäkymää. Navetan eteläpäättyyn rakennettu myöhäisempi kuivuriosa olisi kuitenkin tarpeen sopeuttaa muun rakennuskannan tyylliseksi ulkonäöltään. Tämä kohta, jossa vanha tielinja Rusutjärveltä Siippooseen on vaihtanut kiertopuolta suhteessa koulunmäkeen (sisämaanpuolelta rannan puolelle), on maisemallinen tihentymä, jota suuret ja vanhat männyt sekä jalopuut (etupäässä lehmuksia) korostavat. Tärkeää maisemakohtaa valitettavasti hajanaistaa jäsentymätön alue Peltolan maneesin ja varastojen sekä hevosaitausten ja tielinjan välillä.

228 Rusutjärven vanha kylänraitti nykyisin.

228 Rusutjärven vanha kyläkeskus nykyisin.

228 Rusutjärventie Peltolan navetta etelästä

228 Rusutjärven vanha kyläkeskus vasemmalla.

228 Rusutjärven vanhassa kyläkeskuksessa oleva Ollilan navetta.

228 Rusutjärventie, Peltolan mutka ja talli pohjoisesta.

228 Rusutjärventie koulun mutka kohti etelää.

228 Rusutjärventien tärkeimpiä solmukohtia on koulun ja Salmelan välissä oleva mutka ja siltä avautuvat näkymät.

Seuraava kiintopiste on Salmelan rantatontti. Erityisen huomion saa osakseen päärakennus (228j; luokka 2), jossa on nähtävillä tyypillinen 1890-luvun pienhuvilaarkkitehtuuri: nikkarityyliset koristeet räystäisen alusissa ja koristeellinen ullakonikkuna. Kuistin ja asuinkerroksen ikkunat ovat vaihtuneet moderneihin ja koristeelliset vuorilistat kadonneet. Pihapiiriin kuuluu myös rantasauna sekä aivan tiessä kiinni oleva ulkorakennus (228k; luokka 3), joka rajaa raitinäkymää. Huonokuntoinen rakennus olisi korjattava tai korvattava uudella samankokoisella ja mallisella. Oma erityinen kohteensa on Metsäpirtti, kahdesta Koukun palstasta muodostettu Tuusulan metsästysseuran metsästysmaja pihapiiriin.

Osayleiskaavassa Rusutjärventie on varustettu sr-t merkinnällä ja suuri osa kylän alueesta on varustettu sr-m-merkinnällä: Siippoo-Rusutjärvi-Nahkela viljelysmaisema. **2 LUOKAN MAISEMA-ALUE.**

228 Salmelan talo Rusutjärventiellä.

228 Rusutjärventien reunalla on Salmelan talo koulun ja järven välissä.

228 Salmelan ulkorakennus ja rantasauna Rusutjärventieltä; järvi pilkottaa taustalla.

228 Rusutjärventiessä kiinni oleva Salmelan ulkorakennus.

228 Peltoaukeaa Koivumäentieltä kohti Siippoota.

228 Peltoaukeaa Siippoontien alusta kohti Nahkelaa.

228 Rusutjärven aukeaa Kivisillan ja Koiviston välistä.

228 Peltoaukeaa Koivumäentieltä kohti Peltolan talleja.

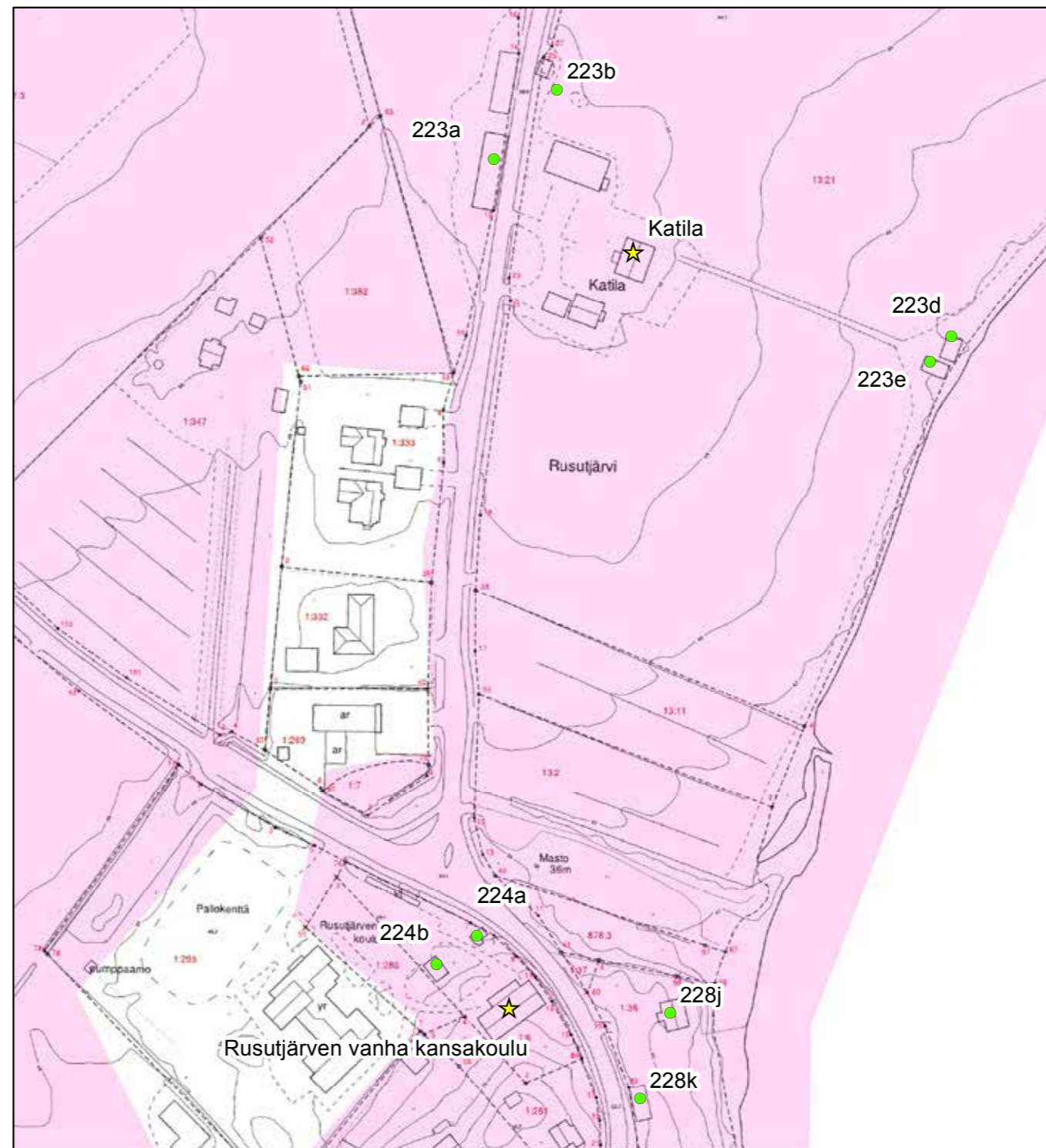

228 Rusutjärven aukeaa Kivisillan kohdalta kohti koulua.

223. Katila

Katila (RN:o 8) oli 1640-luvulla autiona ja joutui sitten Schildtin rälssin korviketilaksi. Tilasta tuli jalkaväkirykmentin kersantin virkatalo 1690-luvulta lähtien⁹⁸ ja ainoa jalkaväen virkatalo Tuusulassa, sillä muut olivat ratsuväen virkataloja. Maanviljelijä Emil Mäkelä osti tilan valtiolta vuonna 1912. Vanha, vuonna 1892 valmistunut päärakennus on säilyttänyt yllättävän hyvin alkuperäisen ulkonäkönsä. Aikaisemmin rakennuksessa oli yksi sisäänkäynti, mutta 1960-luvun laajennuksessa eteläpäätyyn on lisätty avokuisti ja uusi uloskäynti. Talossa on edelleen 1800-luvun lopun tavan mukaan käytetyt T-ikkunat; pääsisäänkäynti edelleen samanlaisella ikkunajajaolla ja kapeilla pariovilla. Julkisivun laudoitusta on uusittu ja jäsentely hieman poikkeaa alkuperäisestä, mutta talo on hämmästyttävän hyvin säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä.⁹⁹ Pihapiiriin suuri luhtiaitta paloi 1967.¹⁰⁰ Pihapiiriin kuuluu myös maantiessä kiinni olevat kaksi talousrakennusriviä: navetta, talli, kalustovaja vuodelta 1917 (223a; luokka 2) ja kivimuurien ja betoniholvin kattama maakellari (223b; luokka 2) tien toisella puolen on puolestaan tiivis osa raitinäkymää. Maamerkinä järvenpuoleisella peltoaukealla on suuri L-muotoinen puimala/heinälato, joka on todennäköisesti 1900-luvun alkuvuosilta. (223c; luokka 2).

Rannassa on punamullattu, pitkänurkkainen ja kaksihuoneinen suurehko rakennus, joka todennäköisesti on riihi, joka muutettu kesäasumukseksi tai huvihuoneeksi tai kenties savusaunaksi (rakennuksessa ei ole piippua). (223d; luokka 1). Rannassa on myös pieni hirsirunkoinen lyhyt-nurkkainen saunarakennus vuodelta 1958 (223e; luokka 2), joka muodostaa isomman rakennuksen ja rantapuuston (lehtikuusia, tervaleppiä, kuusia) kanssa kauniin kokonaisuuden.¹⁰¹ Katilan päärakennus (223; luokka 2) 2 LUOKAN KOHDE.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

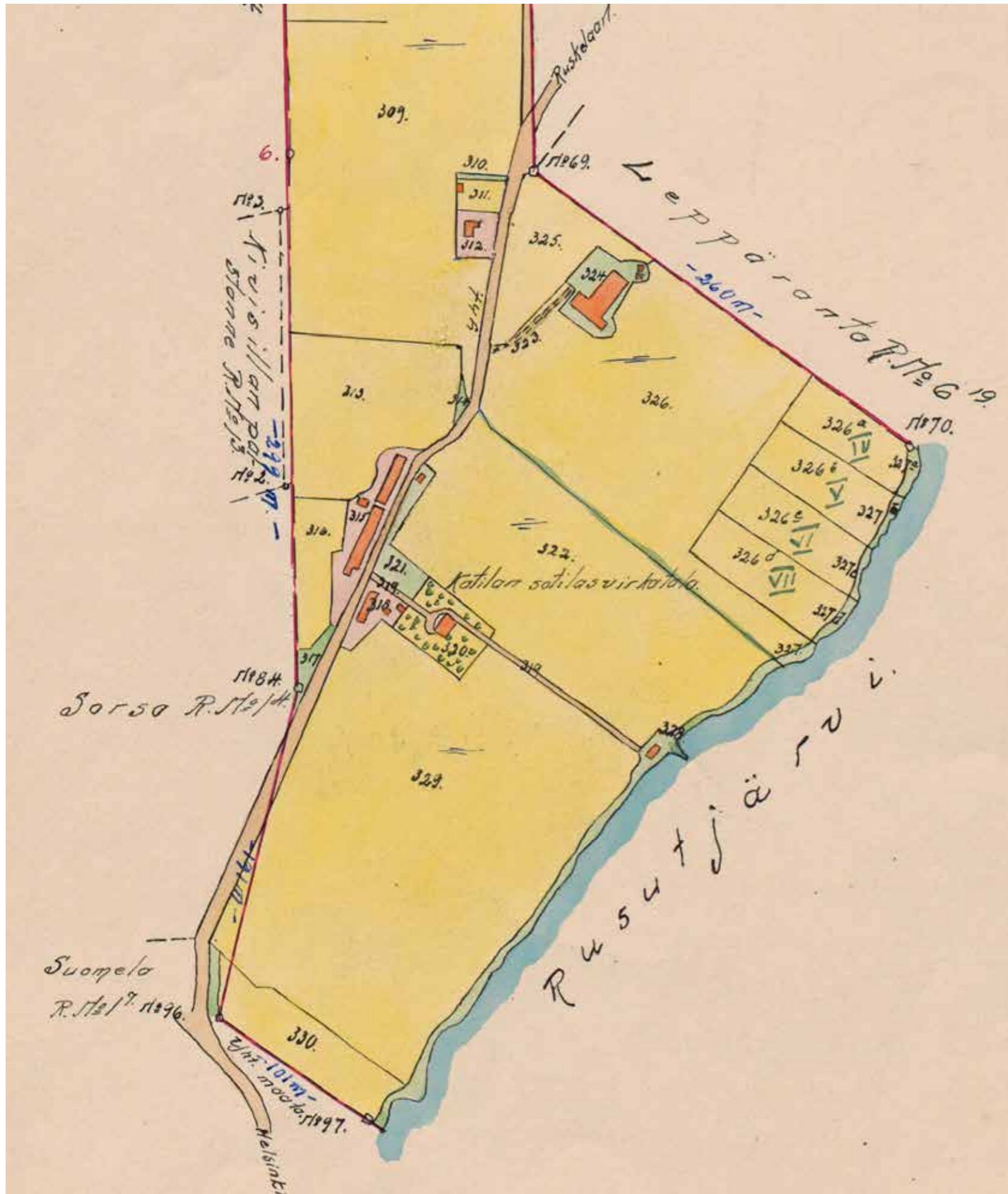

98 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 28.

99 Suuri maatilakirja III, s. 1313.

100 Heikki Simola, Tuusula-seuran aikakirja XIX, s. 25.

101 Suuri maatilakirja III, s. 1313.

Rusutjärven Katilan tilakeskus vuonna 1937, kartan laatinut Håkan Wikberg. KA MH B49a:10/1-5.

223A Katilan talousrakennusrivi tien vieressä.

223B Katilan kivrakenteinen perunakellari.

223D Katilan riihi uudiskäytössä ja 223E Katilan rantsauna.

223 Katilan päärakennus kylän rannasta nähtynä.

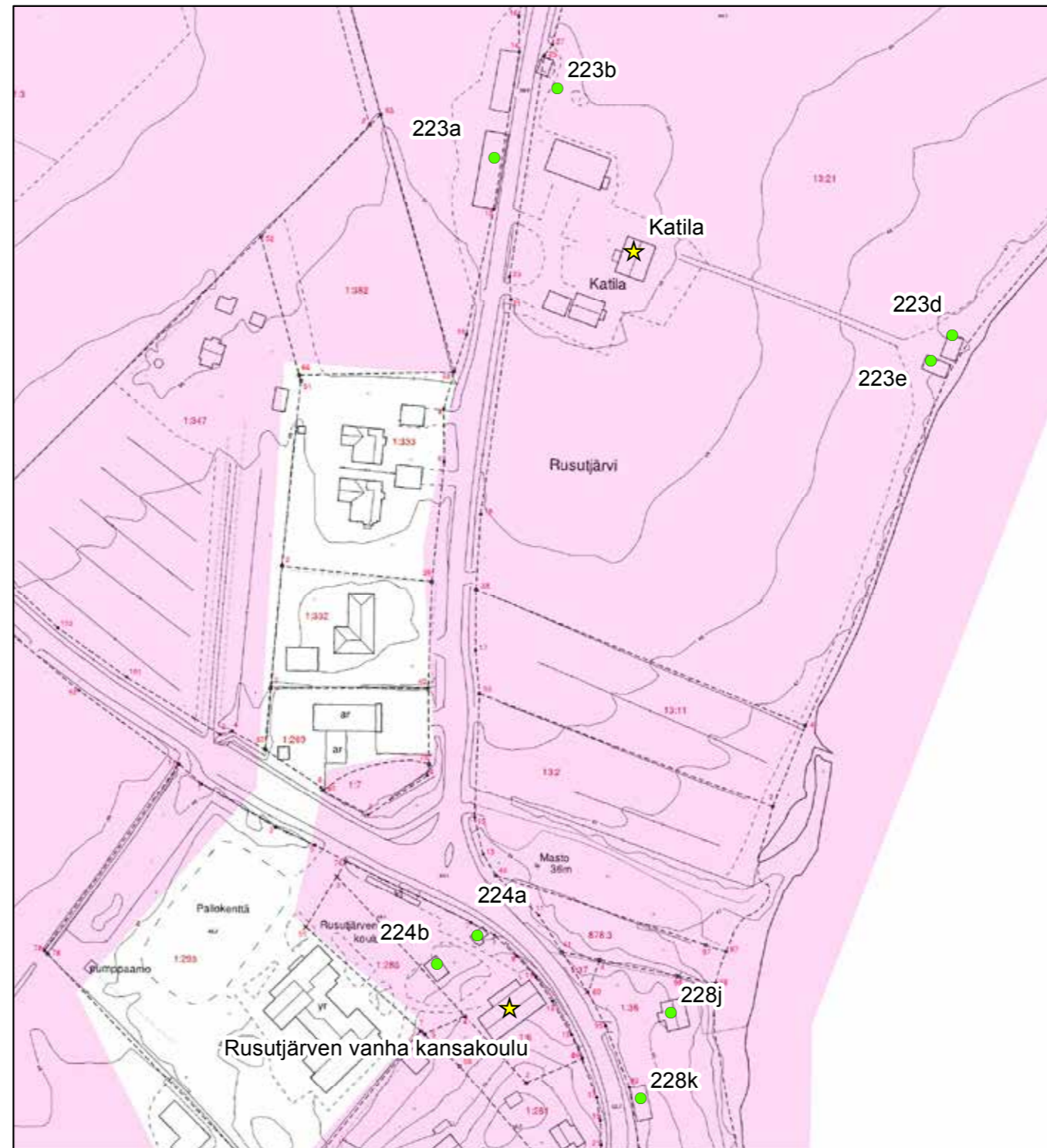
223 Katilan päärakennus pihatien päästä nähtynä. Pieni umpikuisti noudattaa vanhaa jäsentelyä: ikkunat oven päällä.

Katilan tilakeskusta kylän rannasta nähtynä.

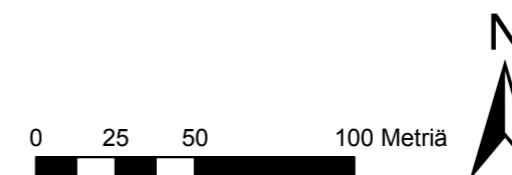
224. Rusutjärven koulu

Rusutjärven koulupiirin piirikokous päätti 20.3.1904 rakennuttaa kyläkoulun kouluhallituksen mallipiirustus 7 pohjalta Sorsan perintötilasta lohkaistulle Sepänmäen palstalle ja muutosten suunnittelijaksi palkattiin ratavahti Karl Lindholmin Korsosta. Koulu rakennettiin osaksi kyläläisten urakoimana ja kustantamana lähiseudun puista ja kivistä.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

Koulusalin, veistosalin, 3 huonetta ja keittiön opettajia varten käsittänyt koulu oli valmis syksyllä 1905. Pihalle nousi myös ulkorakennus, jossa oli varasto ja käymälät. Alkuvuosina koulu oli hirsipinnalla ja sai myöhemmin punamullatun vaakalaudoituksen valkoisilla vuorilaudoilla ja koristelijoilla. Julkisivun koristelu oli ja on edelleen lievästi kansallisromanttinen. Alkujaan koulussa oli pärekatto. Nykyisin koulu on värikkään keltainen ja vanhat pienet umpikuistit muutettu, ja korkeita ikkunoita madallettu samoin kuin julkisivun jäsentelyä laudoituksella muutettu oleellisesti kömpelömpään suuntaan. Alkuvuosien elegantti ilme on palautettavissa.

Koulun tontille rakennettiin sauna 1905, joka rakennettiin uusiksi 1934. Koulun tonttia laajennettiin 1946 ja viipalekoulu rakennettiin 1968 - tätä uudisosaa laajennettiin 1982 Paavo Sollamon suunnitelmien mukaan liikuntasalilla, luokkahuoneella ja toimistotiloilla.¹⁰² Koulun pariaksi piti rakentaa 1957 tiilirakenteinen koulurakennus Elantoa vastapäätä Järvenrantatontille, mutta muut kouluhankkeet Tuusulassa veivät suunnitelmalta pohjan.¹⁰³ Koulu luokka 2; pihasauna (**224a luokka 2**) ja piharakennus (**224b; luokka 2**). **2 LUOKAN KOHDE.**

224 Rusutjärven koulu sekä ulkorakennus 224B.

224 Rusutjärven koulun itäpäätty.

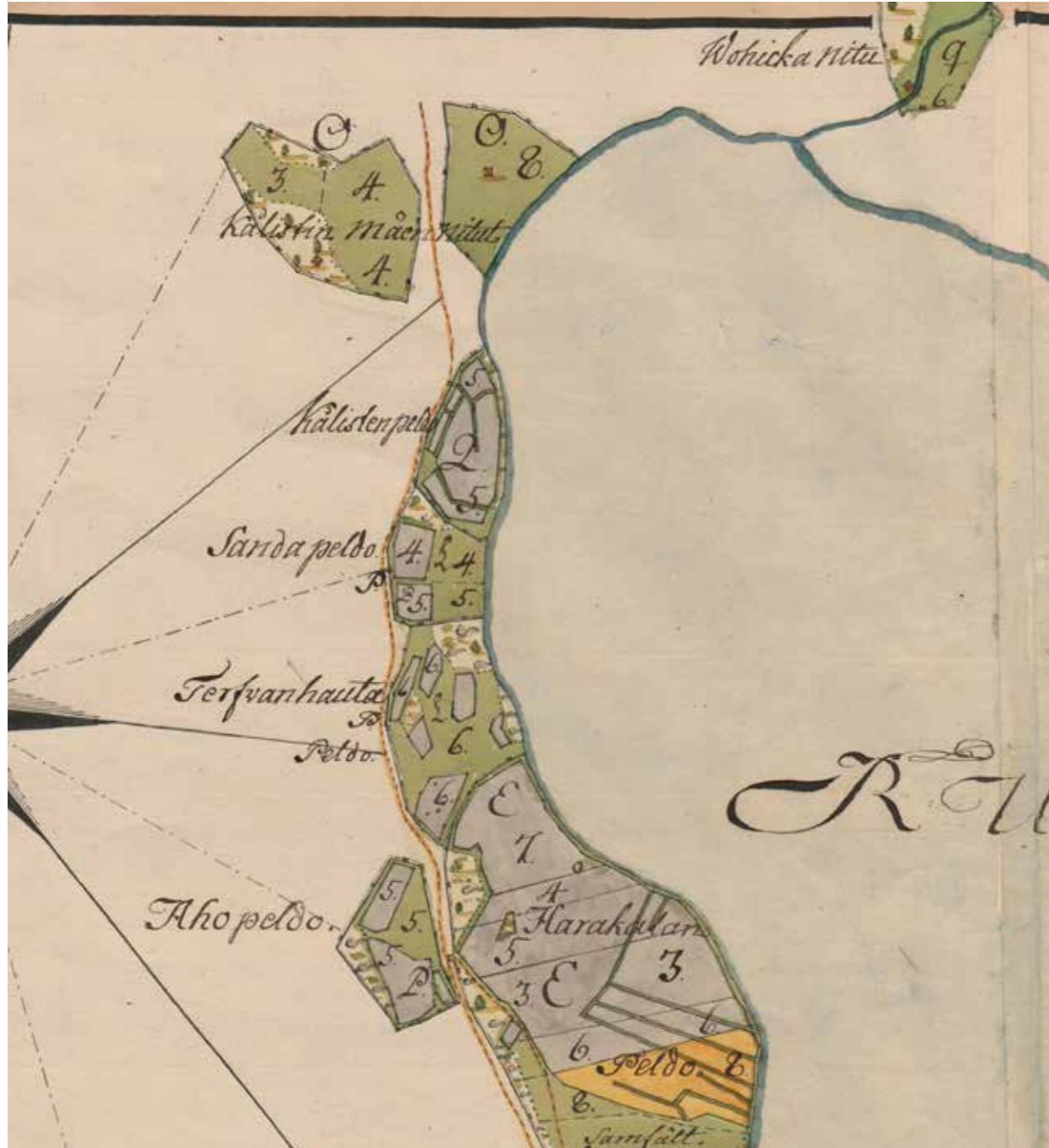
224A Rusutjärven koulun pihasauna ja ulkorakennus 224B, taustalla koulu.

¹⁰² Matias Korkiavuori, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s.54-59. Koulun kuva vuodelta 1920 s.56.

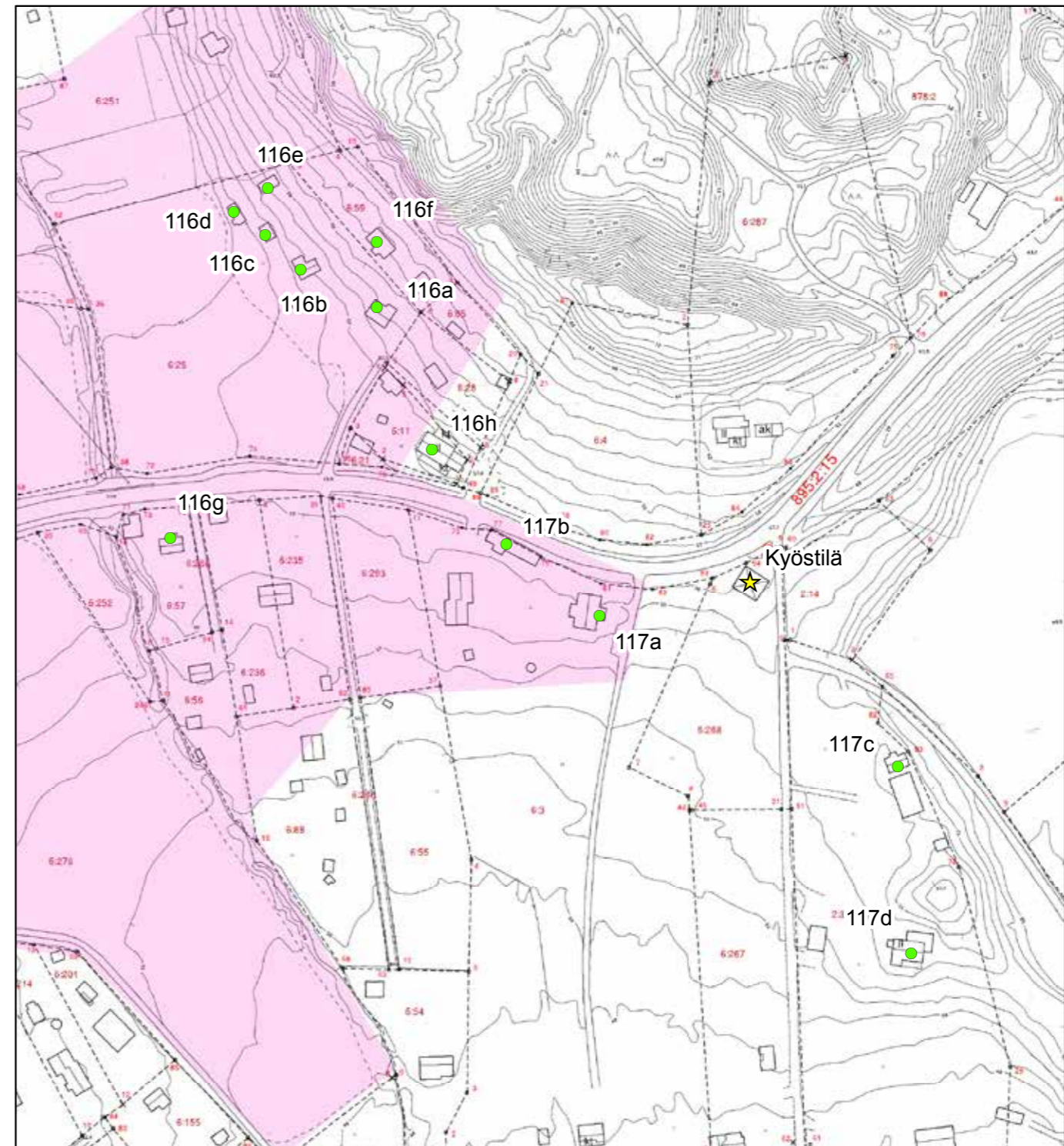
¹⁰³ Leena Sorsa, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 60-61.

116. Palstatilojen mökit, kesämökit ja kesähuvilat

Rusutjärven luoteispuolella on säilynyt muutaman vaatimattoman mökin kokonaisuus, jotka ovat säilyneet lähes alkuperäisessä asussaan. Rakennukset liittyvät historialtaan 1910-luvulla alkaneeseen vilkkaaseen maiden palstoitukseen mutta pääasiassa ne ovat 1930-luvun jälkeen nousseita vapaa-ajanasumuksia. Ne muodostavat jossain määrin yhtenäisen 1900-luvun alkupuolen pieneläjien asuin ympäristöjen sarjan. Mökeistä kolmella on lisäksi maisemallista merkitystä tieltä näkyvinä maamerkkeinä.

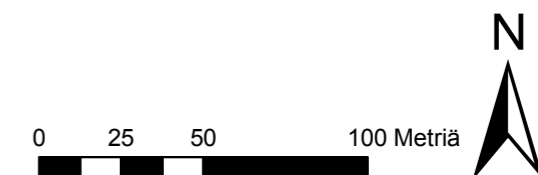

Vuonna 1764 Rusutjärven pohjoispuolella on peltoja ja niittyalueita sekä muutamia niittylato. Yksi latoista on nykyisen Laurilan tienoilla, tuolloin vielä Envaldsin niittymaalla "Kolistinmäenniittu". Rusutjärvi; Karta öfver åker och äng med beskrifning 1764-1764 (B49i:8/6-8). KA MH.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohte
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäänösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohte 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

Mökeistä nuorin, **Niemelä (Kalliomaa¹⁰⁴)** uusi tupa (**116a; luokka 2**) on rakennettu vuonna 1934, muut lienevät 1910- tai 20-luvulta. Niemelä on säilyttänyt pihapiirin jäänteitä: vanhan tuvan (**116b; luokka 1**) 6- ja T-ruutuisine ikkunoineen ja kivijalkoineen; merkillisen, harmaalla lauta- ja betonitiili pinnalla olevan saunan (**116c; luokka 3**), pienen, harmaantunen puuliiterin (**116d; luokka 3**) ja korkean, mutta pienehkön kaksikerroksisen navetta/latorakennuksen (**116e; luokka 3**). Niemelän takaa pilkottaa **Niemelä II:n** siniharmaa vapaa-ajan asuinrakennukseksi luokiteltu vanha pihuvila, (**116f; luokka 1**) joka on rakennustietojen mukaan vuodelta 1901. Näiden eteläpuolella, hieman vinottain on **Tuomioja (116g; luokka 3)**, joka sekini on vapaa-ajan asumus ja rakennustietojen mukaan valmistunut piharakennuksineen 1940-luvun alussa, mutta todennäköisesti jo ennen tätä. Aivan tien reunassa on **Katajamäki (116h; luokka 2)**, jonka paikkeilla on 1898 kartalla ollut jo tuolloin asuinrakennus. Kiinteistötietokanta ei anna selvää vastausta rakennuksen iästä, mutta paikan päällä talolla näyttäisi olevan ikää keskeneräisistä rakennustöistä huolimatta.

116A Niemelän uusi tupa.

116C Niemelän sauna.

116B Niemelän vanha torpparitupa.

116G Tuomiojan kesähuvi.

104 Niemelän eli Kalliomaan asukkaista vaiheineen on Maija Kajander kertonut Tuusula-seuran aikakirjassa XXII, s. 12-25.

116L Suorannan pikkuhuvi ja puutarha aitoineen.

116B Niemelän vanha tupa, taustalla Niemelä II:n huvi 116F sekä Niemelän uusi tupa 116A.

116H Katajamäen pikkutupa.

Alueen länsireunalla on **Kotimäki**, jonka vanha asuinrakennus on vuodelta 1934. (**116i; luokka 2**) Nykyisin talousrakennus eli ilmeisesti pihasauna, sivuasunto. Muut pihapiirin uudemmat rakennukset sopeutuvat hyvin ympäristöönsä, vaikka ovatkin hieman suurempaa kokoa. Ylemmänä samalla mäellä on **Suonranta** noin vuodelta 1920 periytyvä puolitakerroksinen ja idyllinen keltainen talo (**116l; luokka 2**), kauniin puutarhan keskellä. Asuinrakennus on vapaa-ajanasunto, mutta ilmeisesti ympäri vuoden asuttu ja ulkoisilta puitteiltaan jossain määrin muodistettu mutta talon perusmuoto ja ulkokuoritus on säilynyt pitkälti rakennusaikaisessa tyyliässä. Pihapiirissä on myös vanhempi talousrakennus ja uusi saunarakennus. **Irmalan** pihapiirissä komeiden mäntyjen keskellä on pieni 1930-40-luvun vaihteen mökki (**116j; luokka 3**), joka on kunnostettu 1950-luvulle tyypilliseen asuun murretulla vaaleanruskealla ja tummanharmaalla värityksellä. Pihapiirin suurempi asumus on vuodelta 1955 ja kunnostettu nykyisin (irtoristikot, muotopelti) imitoimaan 1950-luvun romanttista ruotsalaissävytteistä suuntausta. Naapuri **Lehtola** (**116; luokka 2**) edustaa kauniisti säilytettyä 1950-luvun romanttista puurakentamista avonaisine kuisteineen ja kermankeltaisella ja petrolin sinisellä tehosteväriyksellään. Rusutjärventie on merkitty sr-t. **3 LUOKAN ALUE.**

116K Kotimäen vanha asuinrakennus on vasemmalla; asutus on vanhalla peltomaalla.

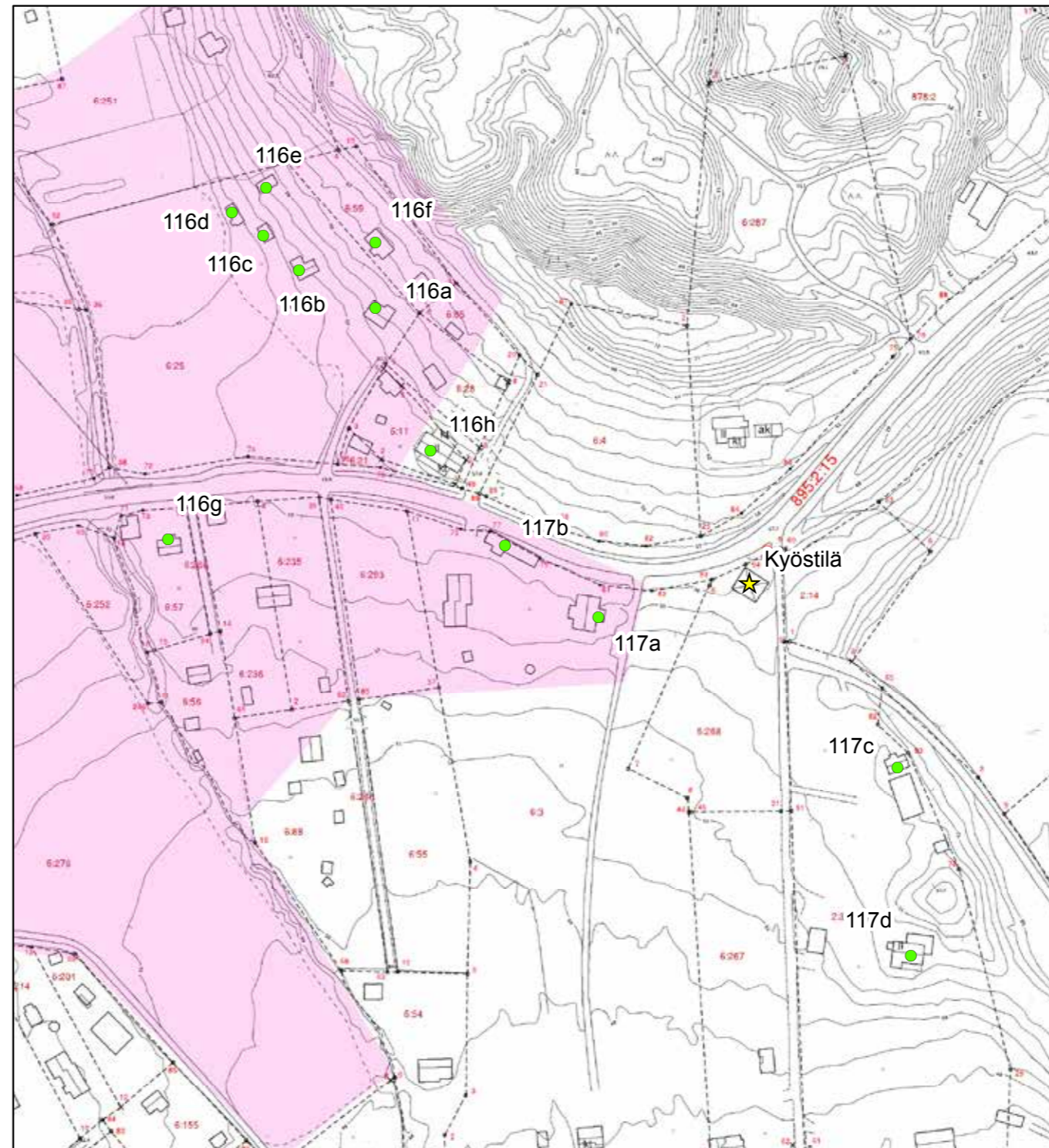
116M Irmalan rakennukset.

116N Lehtolan 1950-luvun huvila.

117. Kyöstilä, Kaunisranta ja Valkama

Hieman pohjoisempana on Laurilasta vuonna 1919 lohkaistu Kyöstilä-niminen palstatila.¹⁰⁵ Palstatilan huonokuntoinen asuinrakennus on kaksikerroksinen, telttakattoinen huvila 1920-luvun alusta. Huvilan kuutiomainen muoto, klassistiset aiheet: 8-ruutuiset ikkunat, pyöreät ullakonikkunat ja pilareiden reunustamat kuistit, joista toisen sivut on verhottu pieniruutuisilla ikkunoilla tekevät huvilasta poikkeuksellisen viehättävän.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

¹⁰⁵ Tuusulan kiinteistörekisteri.

117 Kyöstilä ja Kaunisranta 117a päättävät mökkikylänraitin

Kyöstilän on mahdollisesti suunnitellut paikan ensimmäinen omistaja, rakennusmestari K. A. Himanka.¹⁰⁶ Kyöstilän pihapiirissä on ollut kevyt-rakenteisia talousrakennuksia ja jonkinasteinen, aikakaudelle tyypillinen puutarha, josta on vielä muutamia jäänteitä nähtävillä: mm. ilmeisesti huvimajan perustukset.

Kyöstilään kuului myös 1940-50-lukujen vaihteessa rakennettu rantahu-vila rantasaunoineen ja vajoineen. Nykyisinä nämä on erotettu omaksi palstakseen. Osayleiskaavassa Kyöstilä on varustettu sr(10)-merkinnäl-lä. **2 LUOKAN KOHDE.**

117 Kyöstilä tieltä katsottuna.

117 Kyöstilä pihan puolelta.

117 Kyöstilän kuisti vuonna 2005. PS.

106 Härö 1986.

117A Kaunistranta

Kyöstilän naapurina Kaunistranta, jonka tontti on erotettu vuonna 1906 Laurista¹⁰⁷. Tilan vanhimmat rakennukset ovat aivan tienlinjassa kiinni oleva 1900-luvun ulkorakennusrivi (117b; luokka 2), jossa on sijainnut kesähuvilan talonmiehen asunto¹⁰⁸ sekä oletettavasti 1920-luvulta oleva taitekattoinen, kahdella kuistilla varustettu huvila (117a; luokka1). Todennäköisesti asuinrakennus on tontin erottamisvuodelta.

107 Tuusulan kiinteistörekisteri

108 Tieto talonmiehen asunnosta Tuusulan museo, Jaana Koskenranta.

117B Kaunistrannan piharakennus.

117B Kaunistrannan piharakennus ja 117A päärakennus lännestä.

117A Kaunistrannan itäinen lasikuisti.

117C Valkaman vanha ja uusi huvila 117D

Kyöstilän itäpuolella on Kaukosta vuonna 1905 murrettu Valkama¹⁰⁹, jonka vanhin rakennus on rakennustietojen perusteella 1901 rakennettu pieni punainen, harjakattoinen asuinrakennus (117c, luokka 2).¹¹⁰

Tämä rakennus on mahdollisesti palvellut Helsingin sokeainkoulun kesäsiirtolana vuosina 1909-1920. Tätä ennen huvilan omisti maisteri Juho Koivistoinen, jolta tila lunastettiin. Helsingin sokeainkoulun opettajakunnan 25.5.1909 pidetyssä kokouksessa myönnettiin Helsingin sokeainkoulun johtaja Kyösti Sipilälle oikeus korvauksetta asua ”kesämajalla” tilojen sallimissa puitteissa. Opettajakunnan kokouksessa 12.6.1919 Sipilä ilmaisi halunsa lunastaa Valkaman tilan itselleen perustellen tarjousta sillä, että tilan rakennukset ovat kunnostuksen tarpeessa ja sitoisivat liikaa lahjoitusvaroja, joilla on muutakin käyttöä. Johtaja Kyösti Sipilän puolesta arviomiehenä toimi rakennusmestari K. A. Himanka¹¹¹, joka on ilmeisesti sama henkilö kuin Kyöstilän huvilan omistaja ja rakentaja.

Rannassa nykyisin oleva funkisvaikutteinen ja monimuotoinen huvila (117d; luokka 2) on rakennustietojen mukaan vuosilta 1997-2008; paikalla on ollut komea Jalmari Ahlströmin itselleen rakennuttama pystyhirsistä rakennettu funkishuvila kesäkäyttöön. Nykyinen huvila on rakennettu uudelleen alkuperäisten, arkkitehti Erkki Huttusen vuonna 1936-37 laatimien suunnitelmien mukaan.¹¹² Huvilan funkissommitelman täydennykseksi laati Paul Olsson vuonna 1937 puutarhasuunnitelman. Tämä rakennusryhmä on selkeästi kesähuviloiden sarjaa jo kokonsa puolesta, ei varsinaisia palstatiloja. Erikokoisten ja pääasiassa ympärivuotiseen käyttöön otettujen kesähuviloiden sarja jatkuu järven itäranalla.

117C Valkaman vanha huvila.

117D Valkaman uudelleenrakennettu funkishuvila.

109 Tuusulan kiinteistörekisteri

110 Tuusulan rakennusrekisteri.

111 Aatu Moilanen, ”OTETAAN VASTUU OMISTA ASIOISTA.” Suomen sokeainkoulut kansakoululaitoksen rinnalla vuosina 1865–1939” väitöskirja (Joensuun Yliopisto), s. 170. Kyösti Sipilä, Helsingin sokeainkoulun johtaja 1904-1926. Kesävirikistötoiminnasta 1908 opettajakunnan kokoukspöytäkirjoissa ei ole mainintaa. Seuraavan kerran kesäsiirtola-asia oli esillä opettajakunnan kokouksessa 31.3.1909. Asian käsittelyä varten oli hankittu tarjouksia kesävirikistötoimintaa varten sopivista kohteista, jollaiseksi hyväksyttiin maisteri Juho Koivistoinen omistama Valkama-niminen palstatila Tuusulan Rusutjärvellä. Tila sijaitsi mäntymetsää kasvavan harjanteen laidassa järven rannalla noin 11–12 kilometrin etäisyydellä Keravan asemalta. Tämä tila päätettiin ostaa Emilia Olivia Gustavssonin lahjoitusvaroilla. Rahoituksen järjestelyt ja kaupan sopiminen jätettiin johtaja Sipilän tehtäväksi.

112 Kotiseutumme Tuusula, s. 347. Huvilan uudelleenrakennuttaja Rauno Korhonen.

118. Laurila

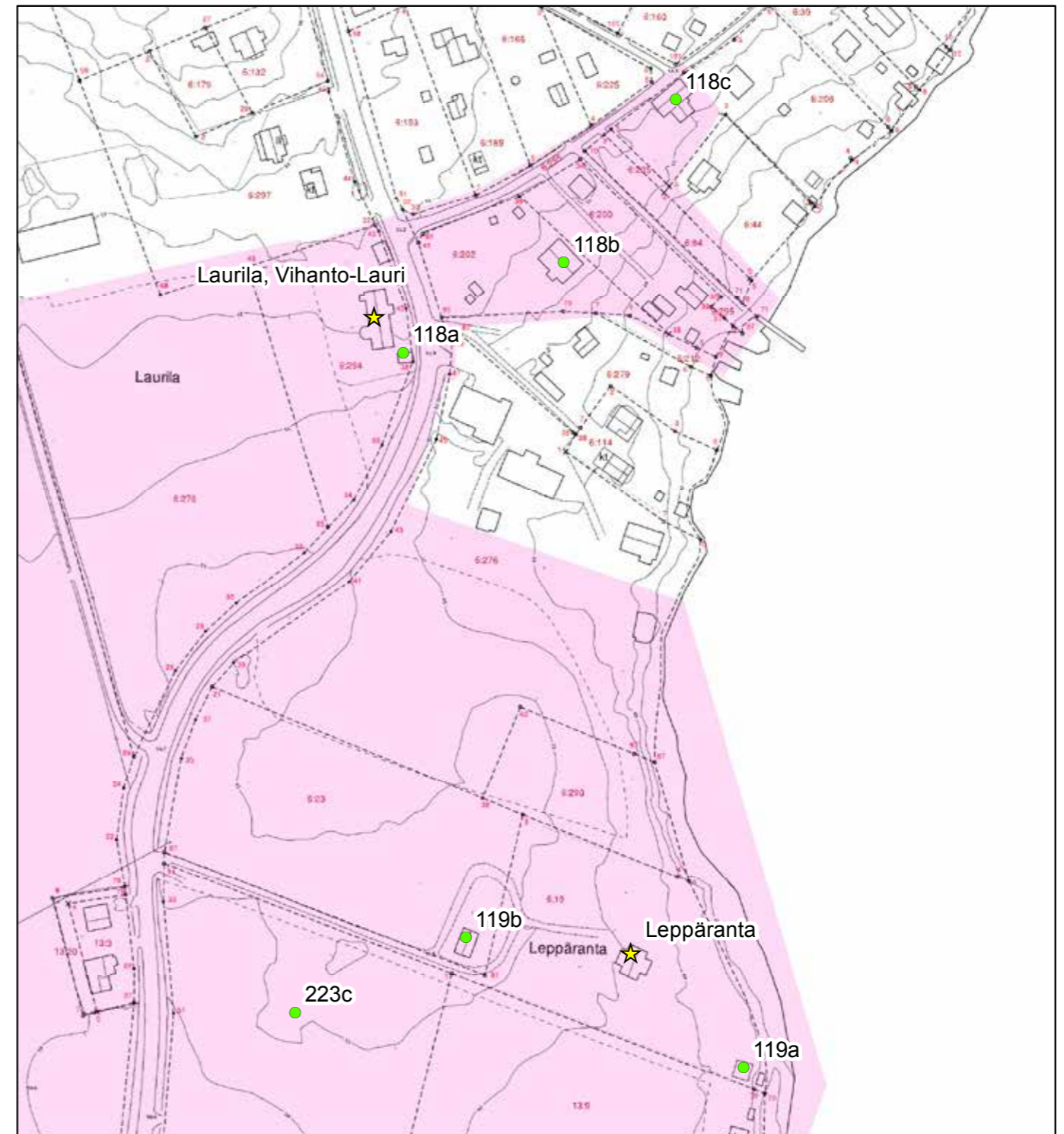
Laurila (ent. Käpy/Käpi RN:o 6) on yksi Rusutjärven kylän kanta-tiloista. Se sijaitsi aikaisemmin kylän vanhassa keskustassa, nykyisessä Rusutjärventien ja Kolistimentien risteyksessä Katilan (RN:o 8) ja Envaldsin (RN:o 3) välissä.¹¹³ Laurilan talonpaikka siirrettiin nykyiselle paikalleen Rusutjärven luoteispuolelle kylätontin ahtauden takia vuonna 1776, mikä ei naapuruston isännille käynyt ja he haastoivat Laurilan isännän käräjille. Haasteessa todettiin mm. uuden talon rakennustöiden aloitetun tilan ulkotiluksille.¹¹⁴

113 Rusutjärven isojakokartta vuodelta 1764.

114 Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. Porvoon ja Kymin tuomiokirjat KO a:30 §55.

Laurin pihapiirissä on kaksi rakennusta tai rakennuskehikkoa pohjoiseen johtavan tien molemmin puolin. Rakennusten koko on huomattava ja molemmat ovat peltojen reunalla. Tuusula > Rusutjärvi; Egokarta och delningsbeskrifning 1779-1779 (B49i:8/12-17)

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 25 50 100 Metriä

Rusutjärven kylän vuonna 1764 laadittu isojakokartta osoittaa selvästi, että varsinaisella kylänmaalla on ollut tuolloin kaikkiaan 11 asuintaloa, vaikka kylässä oli kaikkiaan 8 tilaa, joista Kauko oli omana erillisenä asutuspaikkana nykyisellä paikallaan. Asuintalojen yhteydessä ovat olleet ainakin karjasuojat, aitat ja kalustusuojat sekä puuvarastot, joten kylänmaalla on todellakin ollut ahdasta.

Vuonna 1779 laaditulla Rusutjärvenkylän metsät ja kylän takamailla sijaitsevat pellot ja niityt sisältävällä isojakokartalla näkyy Laurin kohdalla kaksi väriltään valkoiseksi jätettyä suurehkoa rakennusmerkintää, mikä ei voi tarkoittaa kuin yhtä asiaa: Laurin eli Kävyin talo on todellakin kylän pohjoispuolella. Kartan on laatinut Carl Hagström, joka on mittannut myös Nahkelan tilukset.

Kirjallisissa lähteissä talon rakennusvuodeksi on mainittu 1832¹¹⁵, jolloin tilalla on ollut menossa halkomisprosessi.¹¹⁶ Todennäköistä on, että tuolloin on molemmilla puolikkailla ollut oma talo. Vihanto-Laurina tunnettiin pitkään nykyinen Vanha Lauri ja Järvi-Laurina Koivurannan nimellä oleva jäänne Laurin tilan Järvi-Laurina tunnetusta puolikkaasta.¹¹⁷ On hyvin mahdollista, että nykyisellä paikallaan olevan Laurin talo on tuon talonpaikan siirron yhteydessä rakennettu: ullakkokerros on alunperin rakennettu tuoreimman porvarismuodin mukaan taitekattona, joka on myöhemmin suoristettu tavalliseksi harjakatoksi pitkiä sivuseiniä korottamalla. Alkuperäinen kattomuoto oli erinomaisen hyvin havaittavissa rakennuksen korjaustoimenpiteiden yhteydessä. Taitekatto oli muodissa eteläisen Suomen kaupungeissa 1750-luvulta lähtien ja eteläisen Suomen talonpojat mieluusti matkivat kaupunkimatkoillaan näkemänsä porvaristalojen uusimpia tuulia. Rakennuksen eteläpäädyssä oli kesällä 2012 nähtävissä ajalle tyypilliset pienet pyöreät ikkuna-aukot ullakkovarastojen hirsiseinissä ja pohjoispääty oli tehty samalla tekniikalla ilman pyöreikkunoiden aukkoja.¹¹⁸ Samassa yhteydessä saattoi havaita, että taitekatossa on alkujaan ollut erittäin leveästä laudasta (noin 25.30 cm) tehty kaksikertainen lautakatto, sillä vanhat vesikattolaudat on käytetty seinien korotusosan verhoiluun - samanlainen välipölkky ja parrukorotus on nähtävissä useammassakin Tuusulassa 1910-20-luvulla tehdyissä vanhan rakennuskannan muutostöissä ja toisaalta myös samankäisten puolitoistakerroksisten maalaistalojen ullakkorakenteissa.

Ullakkokerroksesta ja lohkoituista luonnonkivistä tehdystä sokkelista voi päätellä, että rakennus tehty kerralla koko pituuteensa ja pääkerroksesta voi havaita, että talossa on käytetty kahta eri kehikkoa. Eteisen itäkuistille vievän oviaukon ja eteiskamarin aukkojen kohdalla pääkerroksen kehikko on ”poikki” ja pohjoispäädyn salin ja eteisosan välinen seinä on pitkänurkkainen: talon eteläosan nurkat ja väliseinien salvokset on sinkkanurkkia, mutta pohjoispäädyn nurkat on sahattu poikki. Talon pohjaratkaisu on yhdistelmä paritupaa ja karoliinista keskeistupaa. Talon eteläpäädyssä on kamarit, keskellä tupa, josta päästään eteiseen ja

eteiskamariin, pohjoispäädyssä on sali: piippuja talossa neljä.¹¹⁹ Keskellä olevan tuvan seinät on lastuttu kirveellä ja rapattu savella 1700-luvun lopun kustavilaisen edistyksen ja valistuksen mukaisen uuden muodin innoittamana. Tuvassa on myös tyypillinen suora palkkikatto, jossa palkkien reunat on viistottu ja kattolaudat on ladottu lomittain palkkien päälle. Kokonaan näkyvien kattolautojen särmät on viimeistelty jo barokista tutulla, mutta myös kustavilaisen muodin mukaisella kovera-kupe-ra-profiililla. Vaaleaksi maalatun katon alta paistaa miltei musta pohjaväri. Ullakolla suuren tuvan kattoa kannattelee harjansuuntainen ansas. Pohjoispäädyn suuressa huoneessa on suora lankkukatto, samoin muissa huoneissa. Ullakolla päädyissä on ollut huoneet, välitila on ollut kylmää varastotilaa. Väliovissa on edustettuna useita eri aikakausia; mm. eteiskamarin 1800-luvun alun peiliovessa on rokokooaranat.

Vuoraus on peräisin 1930-luvulta, sitä ennen rakennus oli vuoraamaton, mikä näkyi erittäin hyvin korjausvaiheessa: julkisivut olivat harmaantuneet ja paikoin erittäin varistuneet. Kaksi ikkunaa on sotien jälkeen vaihdettu¹²⁰ ja eteläpäähän on tehty rakennuksen korkuinen umpikuisti 1960-luvulla.¹²¹ Pääosin kaikki huoneiden ikkunat ovat T-ikkunoita, mikä viittaa myöhempään muutokseen. Yksi kunnostetuista ikkunoista on kuitenkin perinteinen 6-ruutuinen ja keskipuulla varustettu ikkuna. Pääkuistin eli länsikuistin ikkunat ovat tyypillisiä 1910-20-luvuilla käytettyjä hillityllä koristelulla varustettuja yksinkertaisia kuistinikkunoita.

Metsittynyttä pihaa on raivattu hieman vuodesta 2012 lähtien, kun pitkään autiona ollut pihapiiri rakennuksineen vaihtoi omistajaa ja uusi omistaja aloitti päärakennuksen kunnostustyöt. Pihapiiriin kuuluu komeita mäntyjä, runsas syreenikasvusto ja tyypilliset, avoimet alueet valanneet aluspuukasvustot (pihlajat, lepät, koivut), minkä vuoksi rakennuksen asema maamerkinä ei hahmotu. Tien varressa, talon eteläpuolella on pitkänurkkainen, hirsinen pikkuaitta ilmeisesti noin 1850-luvulta (118a; luokka 1). Aitan nurkissa ylimmät hirret on muita pidemmät konsolimaisena koristeena. Talon pohjoispuolella on piirurunkoinen liiteri, joka heikohkon kuntosaa puolesta uusittaneen uudella, samankokoisella ja tyypillisellä piharakennuksella. Osayleiskaavassa merkitty sr(12)-merkinnällä. **1 LUOKAN KOHDE.**

115 Suuri maatilakirja III, s. 1320.

116 Sakari Oksanen on tutkinut Laurin talon historiaa ja olettaa jaon tapahtuneen 1828-33. (9.10.2011, Tuomistolta saatu paperi). Kiinteistörekisterissä halkomisen ajankohdaksi on merkitty 1844.

117 Järvi-Lauri eli 6:1 Tm F/A:sta on muodostunut pääosa Rusutjärven luoteisrannan pienistä asutus- ja kesämökkitoiteista.

118 Vierailu korjaustyömaalla 2012 ja ARS 2, S. 153. Mansardi- ja taitekattojen rakentaminen yritettiin kieltää ensimmäisen kerran 1795 Yleisen palovakuutusrahaston toimesta ja Turussa vuonna 1805 annettu ensimmäinen palojärjestys kielsi yksiselitteisesti Turun kaupungin alueella mansardi- ja taitekattojen rakentamisen - kiello levisi autonomian aikana vähitellen kaikkiin kaupunkeihin.

119 Vierailu korjaustyömaalla 2.8.2012.

120 Härö 1986.

121 Suuri maatilakirja III, s. 1320.

118 Laurin ullakko kesällä 2012. Taitekattoa on korotettu räystäältä viimeistään 1900-luvun alussa harjakatoksi. Huomaa päädyn hirsiseinän pyöreä ikkuna ja päätyseinän pyöreähkö profiili

118 Laurin sisäpihanpuolta hirsipaikkauksia tehty.

118 Lauri on pitkään ollut verhoilematta.

118 Laurin eteläpäädyn kaksikerroksista porrashuonekuistia on purettu rankaan asti.

118A Laurin aitta 2012 kesken kunnostustöiden.

118 Laurin kuisti on vielä kesken mutta talossa on uusi saumattu peltikatto.

118 Laurin kuisti ennen kunnostusta vuonna 2005. PS.

118A Laurin pieni aitta on kengitetty ja aanut uuden katon 2013.

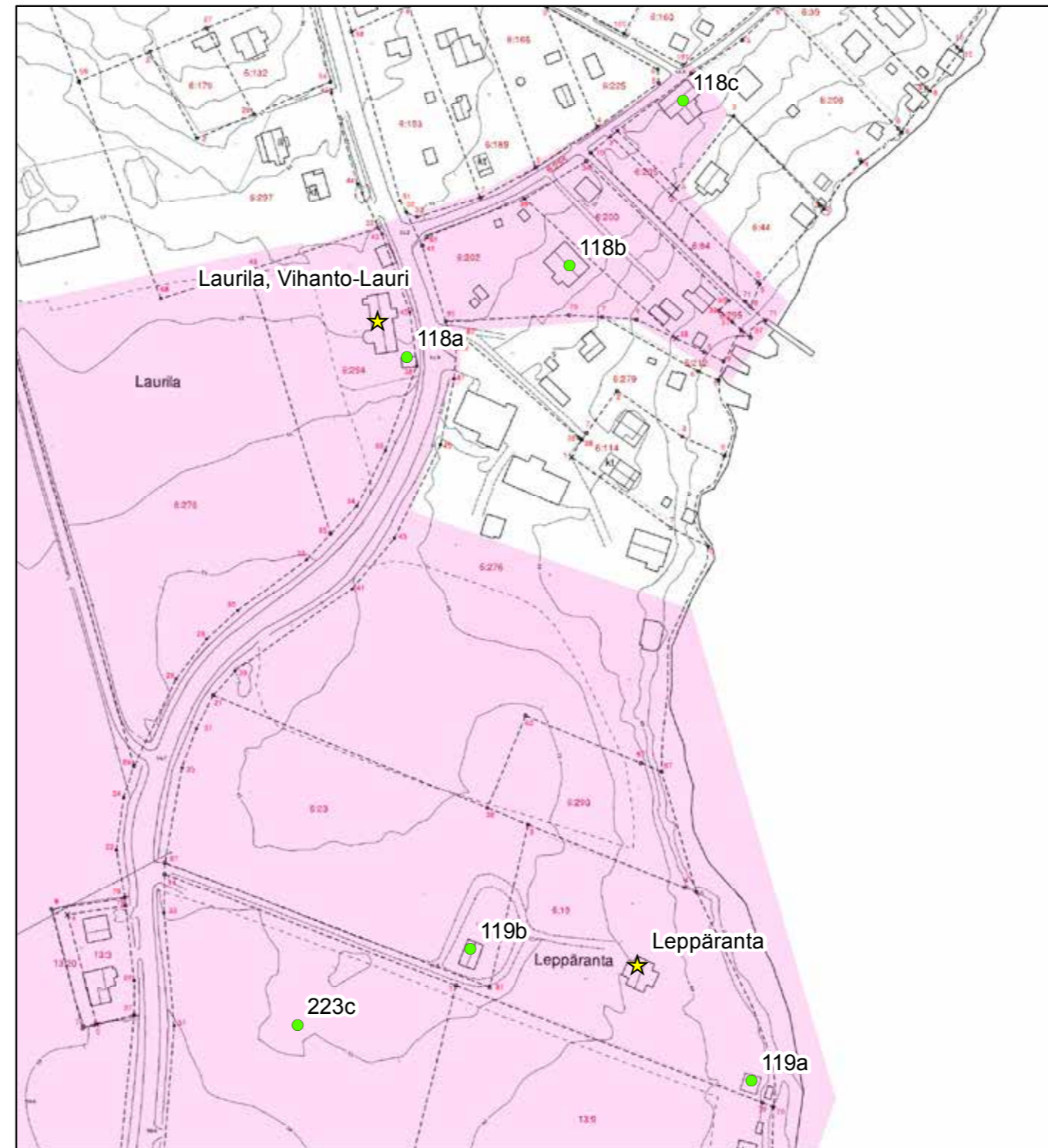
118 Laurin eteläpääty 2005. PS.

118 Laurin julkisivu ennen kunnostustöitä vuonna 2005. PS.

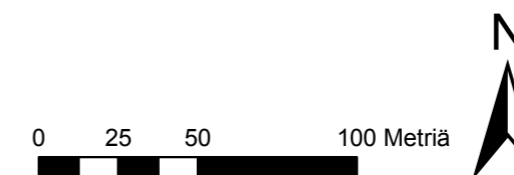
118B Järvi-Lauri eli Koivuranta

Tien toisella puolen sijaitsevan Järvi-Laurin pihapiiriin on kuulunut runsaasti rakennuksia, joista suurin osa on purettu ja myös korvautunut uudemmilla. Järvi-Laurin päärakennus on nykyisin Koivurannan rantapalstan asuinrakennuksena. Se on syvärunkoinen puolitoistakerroksinen hirsirunkoinen T-ikkunainen ja pystyllä rimautavuorauksella verhoiltu suuri maalaistalo joko 1870-luvulta tai vuodelta 1832¹²² - talon arkkitehtoninen sukulaisuussuhde Katilan päärakennukseen on ilmiselvää (118b; luokka 2). Järvi-Laurin riihi/talli (118c; luokka 3) on muutettu kesäasunnoksi vuonna 1958¹²³ ja se sijaitsee Tuomiranta II - nimisellä palstalla vanhalla paikallaan.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohte
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäänösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohte 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

122 Tarkka vuosiluku Suuri maatilakirja III, s. 1320 ja vuosikymmen oletama arvio rakennuksen mitasuhteiden perusteella. Maatilakirjan vuosiluku liittyy Vihanto-Lauriin, mutta ei välttämättä pidä paikkaansa koska kyseessä on muistitieto.

123 Tuusulan rakennusrekisteri.

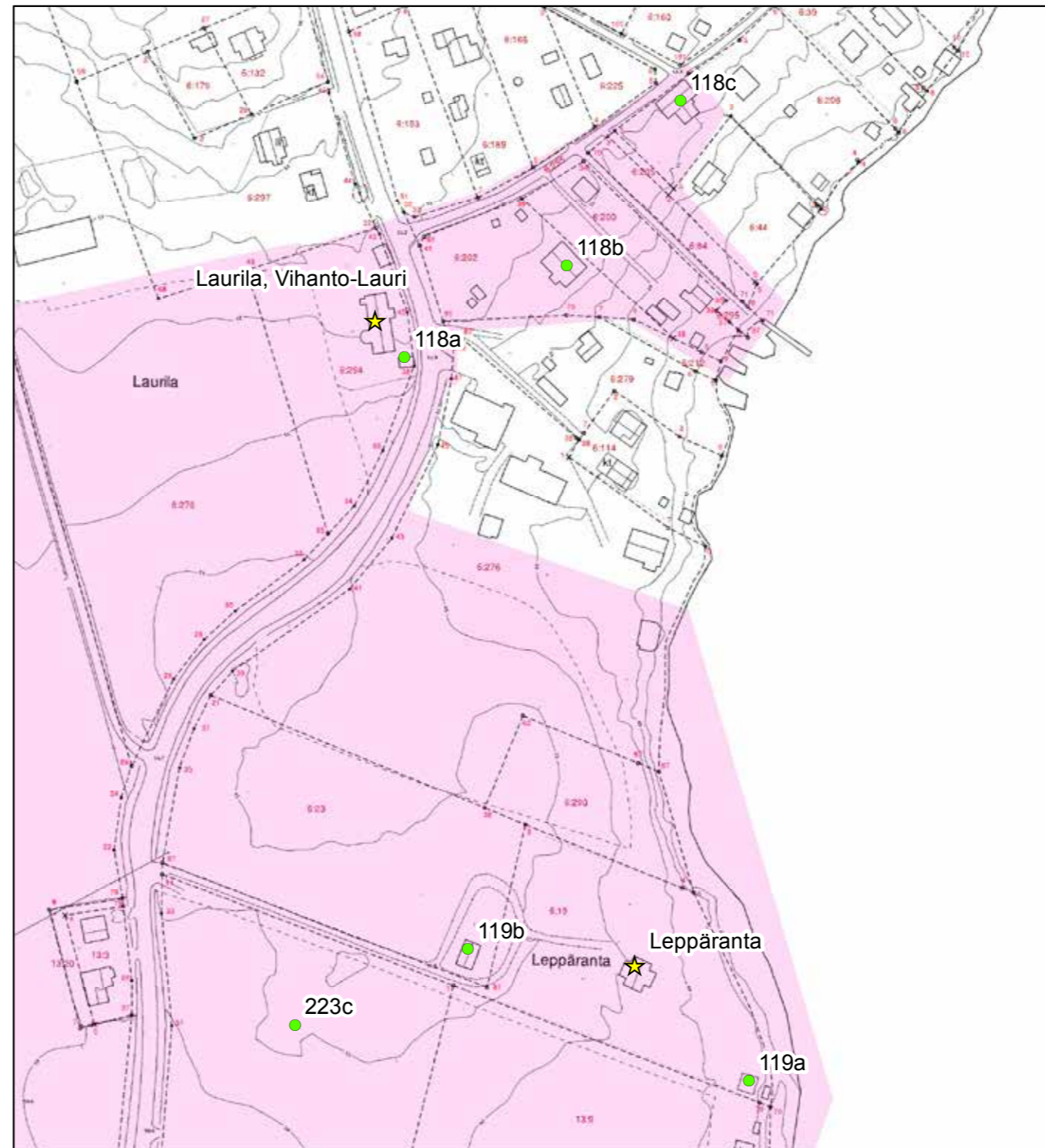
118B Järvi-Lauri eli Koivuranta on rakennettu 1800-luvun lopulla.

118C Laurilan entinen riihi kuului pitkään Koivurantaan ja on muutettu kesäasunnoksi.

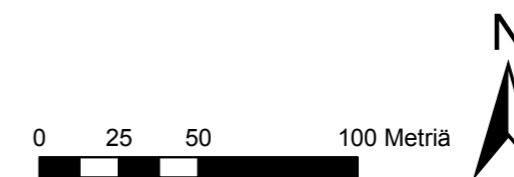
119. Leppäranta

Leppäranta on Rusutjärven länsirannalla sijaitseva, Vihanto-Laurilan tilasta vuonna 1924 lohkottu huvilapalsta. Sen ensimmäinen omistaja oli rakennusmestari Emil Salin. Salin työskenteli etupäässä tienrakentajana, mutta hänen mainitaan urakoineen huviloita Tuusulaan ja Marjaniemeen juuri vuonna 1924. Tuolloin pihapiiri käsitti Salinin rakennuttaman huvilan, pienemmän asuinrakennuksen hänen vanhemmilleen ja talousrakennuksia.¹²⁴ Palstan rakennukset on mahdollisesti suunnitellut arkkitehti Sigurd Schultz.¹²⁵ Huvila siirtyi Salinin kuoleman ja konkurssin jälkeen huutokaupassa Oy Renlund Ab:lle ja edelleen Kriminaalihoitoyhdistykselle vuonna 1938.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

¹²⁴ Sirkka Holma, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 44-45. Tuulikki Knuutilan os. Leppäranta haastattelu.

¹²⁵ Härö 1986.

Yhdistys siirsi tänne aikaisemmin Helsingissä toimineen suojakoti Elsa-lan. Rusutjärvellä toiminnan luonne muuttui jonkin verran. Paikasta tuli ajan mittaan kotikoulu, jossa työskenteli ja asui alle 20-vuotiaita vankilasta päässeitä ja ehdollisen tuomion saaneita tyttöjä. Kotikoulussa valmistettiin käsitöitä, harjoitettiin puutarhanhoitoa ja pidettiin pienkarjaa. Vähälle käytölle jääneeseen kotikouluun ryhdyttiin myös ottamaan sosiaalisin syin tai suojakasvatusta tarvitsevia tyttöjä. Leppärannasta kehittyi näin eränläinen lastensuojelulaitos, josta tytöt siirtyivät takaisin koteihinsa, töihin tai koulukoteihin. Kalliiksi käynyt toiminta jouduttiin lopettamaan vuonna 1969. Rakennus oli vuodesta 1969 Tuusulan kunnan neuvonta-asemana ja perhekotina 1993-2005.¹²⁶ Nykyään se on yksityiskäytössä.¹²⁷

Järvenrantatontille johtaa Kolistimentieltä kaunis koivukuja. Tontti on puistomainen ja sen molempia sivuja reunustaa kuusi- ja koivuisia. Tontin keskellä sijaitsee puolitoistakerroksinen, jyrkällä satulakaton varustettu klassistinen päärakennus. Rakennus näyttää olleen pitkään vuoraamaton, nykyisin hirsirunko on laudoitettu vaakapontilla. Pihan puolella on kaunis pylväiden kannattama avokuisti, järven puolella puolestaan myöhemmin, mahdollisesti 1950-luvulla, lisätty umpikuisti. Rakennus on menettänyt alkuperäistä asuaan, kun ikkunoita on vaihdettu. Sisätiloissa on edelleen alkuperäiset väliovet ja ruskea, Palmqvist-Sjöström arkkitehtitoimiston Andsténin kaakelitehtaalle suunnittelema kaakeliuuni.¹²⁸ Pihan länsilaidassa on pienempi ja yksinkertaisempi omalla tontillaan oleva asuinrakennus (**119b; luokka 2**), jonka Emil Salin rakennutti äidilleen. Myöhemmin talossa kotikoulun aikana asui laitoksen johtaja-tar. Sivurakennuksessa on puna-vihreä takkauuni, joka on arkkitehtitoimisto Usko Nyström-Petreljus-Penttilä käsialaa; suunnittelija on mahdollisesti Vilho Penttilä.¹²⁹ Tiilinen talousrakennus (navetta) on purettu, klassistinen, pohjakaavaltaan neliön muotoinen telttakattoinen klassistinen sauna (**119a; luokka 2**) on sen sijaan olemassa. Puisto- ja puutarhasommitelmat muistuttavat niin huvila- kuin kotikouluvaiheista. Merkitty osayleiskaavassa sr(4)-merkinnällä. **1 LUOKAN KOHDE.**

119 Leppärannan koivukuja ja Katilan lato 223C.

119B Leppärannan sivurakennus.

119 Leppärannan huvila.

126 Muistio 16.4.2009 Tuusulan kunta ja Keski-Uudenmaan maakuntamuseo

127 Sirkka Holma, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 44-45.

128 Muistio 16.4.2009 Tuusulan kunta ja Keski-Uudenmaan maakuntamuseo. Andsténin luettelossa nro 172 (Turun kaakelitehtaan luettelossa vuodelta 1925 sama uuni on nro 107).

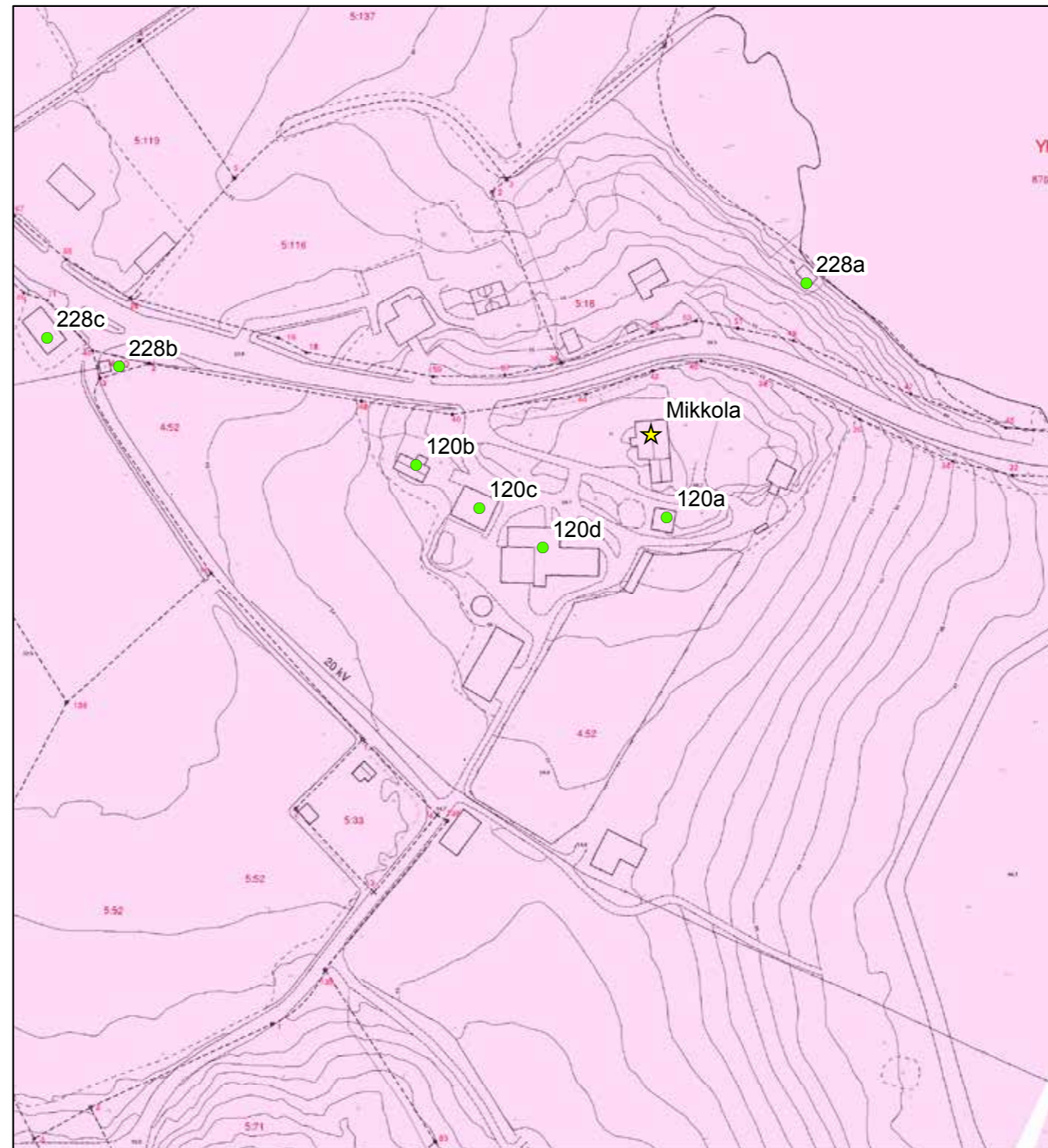
129 Muistio 16.4.2009 Tuusulan kunta ja Keski-Uudenmaan maakuntamuseo. Takkauunia on valmistaneet Tampereen (nro 86, vuonna 1909), Turun (nro 218 1910-20-luvulla) ja Ruoholahden kaakelitehtaat.

120. Mikkola

Mikkola (RN:o 4) eli Kaivo on siirretty nykyiselle paikalleen 1800-luvun alussa, isojaon jälkeen; aiemmin talo oli muun kylän yhteydessä nykyisen Koivumäntien ja Rusutjärventien risteyksessä silloisen tielinjauksen pohjoispuolella kyläraitin päätteenä ja hieman erillään muista.¹³⁰

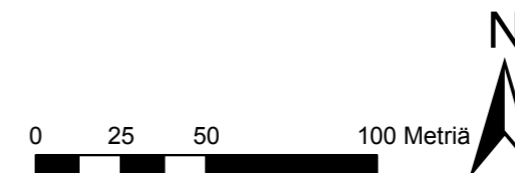
Nykyinen päärakennus on rakennettu vuosina 1918-20 ja siinä on käytetty aikaisemman päärakennuksen hirsä, jotka nekin oli alunalkaen kierrätettyjä eli mahdollisesti isojaon siirron aikaisia.¹³¹ Kaksikerroksinen, syvärunkoinen viisihuoneinen talo, jossa on sali ja tupa sekä kamarit. Talossa on taitekatto ja lapeikkunat sekä T-malliset kaksijakoiset ikkunat lukuunottamatta takasivulla olevaa huonetta, jossa ikkuna on rakennusajalle tyypilliseen tapaan kolmejakoinen (useimmiten tällainen huonetila on tupa tai sali) sekä telttakattoinen umpikuisti ja pulpettikattoinen päätykuisti, jollainen talossa on ollut jo 1950-luvulla ja jota on jatkettu matalalla autotalli-saunasiivellä. Pihapiirissä on myös ulkorakennuksia.

Pihapiirissä oleva lyhytnurkkainen pariaitta (120a; luokka 2) on vuodelta 1920 ja vuonna 1948 syytinkituvaksi rakennettu kaksihuoneinen harjakattoinen, rankarakenteinen asuin-rakennus, jossa on jälleenrakennuskaudelle tyypillisiä piirteitä. Syytinkitalon vieressä on piirurakenteinen, lautaverhoiltu pitkänmallinen kärryvaja (120c; luokka 2) rajaamassa pihapiiriä 1920-luvulta. Betonitiilestä muurattu L-muotoinen navetta (120d; luokka) on vuodelta 1929 ja sitä on muutaman kerran laajennettu jatkamalla itäpäästä.¹³² Tilakeskus sijaitsee kauniisti mäen harjanteella Rusutjärventien varressa. Merkitty osayleiskaavassa sr (5)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE.**

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

130 Isojakokartta vuodelta 1764.

131 Raija Niemelä, Tuusula-seuran aikakirja XIX s. 50-54.

132 Suuri Maatilakirja III, s. 1323-1324.

120A Mikkolan aitta sekä maitolaituri.

120C Mikkolan kalustovaja.

120 Mikkolanmäki rakennuksineen.

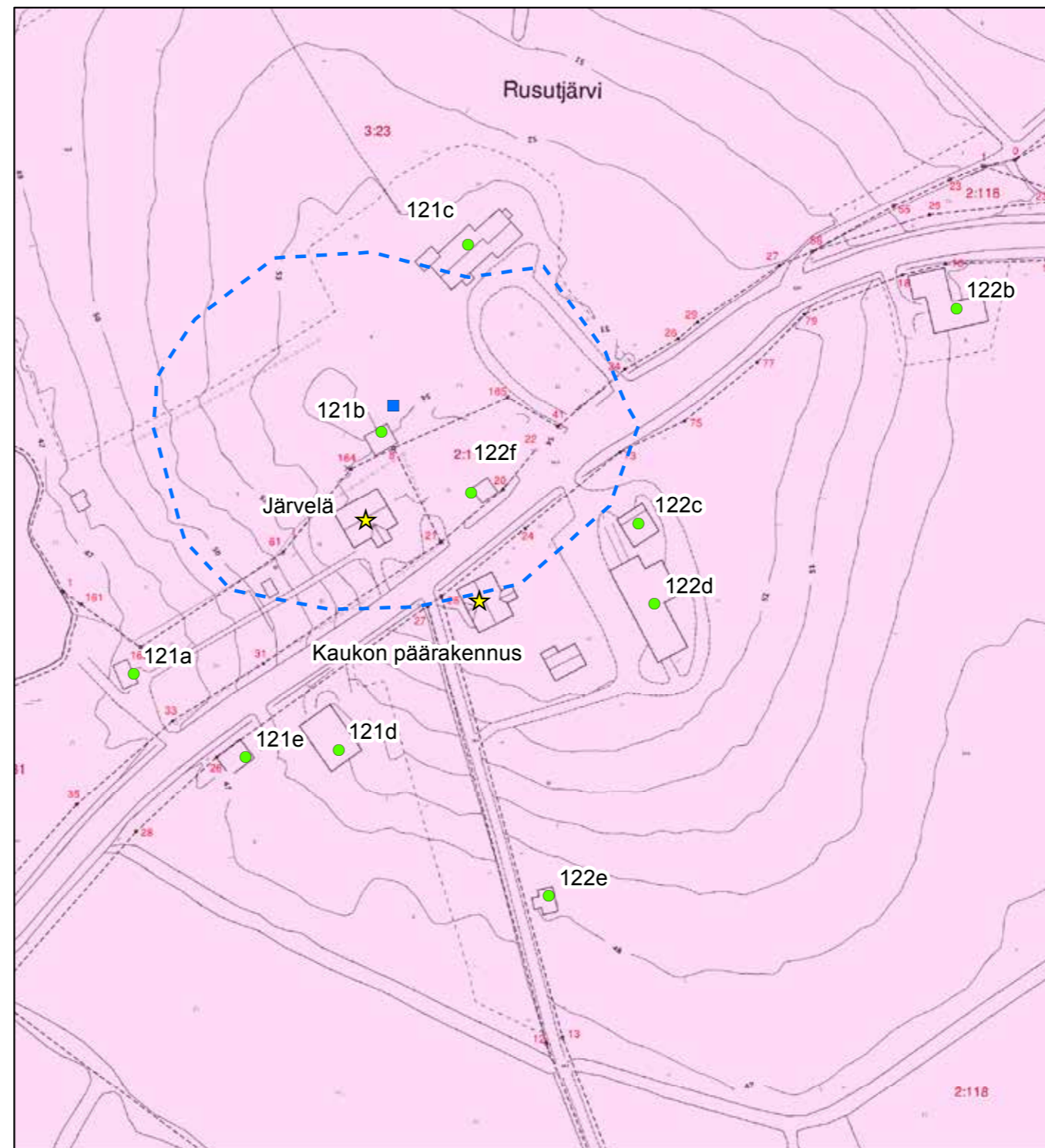
Näkymä Mikkolan mäelle etelästä 120B Mikkolan syytinkimökki, 120C kalustoja ja 120D navetta. Päärakennus pilkistää välistä.

120 Mikkolan talo pohjoisesta.

121. Järvelä

Järvelän on halottu Kaukon (RN:o2) kantatilasta ensimmäisen ker-
ran väliaikaisesti vuonna 1855 ja lopullisesti vuonna 1901, jolloin
Järvelästä tuli itsenäinen, puolet Kaukon tilasta saanut 74 hehtaa-
rin kantatila. Järvelän talo on sijainnut nykyisellä sijallaan tilan
alusta alkaen, mutta tilan maat ovat huvonneet vuosikymmenten
saatossa noin kymmenesosaan alkuperäisestä. Pääosa Rusutjärven
itärannan huvilatonteista on lohkottu Järvelän tilasta. Järvelän ja
Kaukon eteläisistä metsäalueista on muodostunut Vaunukankaan
asutusalue.¹³³

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- Rakennettu kulttuurialue

0 15 30 60 Metriä

Järvelän syvärunkoinen, lyhytnurkkainen hirsinen päärakennus on vuodelta 1914¹³⁴, tilan muut talous- ja ulkorakennukset ovat 1900-luvulta. Päärakennusta on 2000-luvun alussa uusittu ikkunoiden ja kuistin osalta. Se on kuitenkin säilyttänyt alkuperäiset piirteensä, kuten ikkunoiden koristeelliset vuorilaudat, varsin hyvin. Osayleiskaavassa Järvelässä on sr(5)-merkintä.

Järvelän pieni harmaa sauna (121a; luokka 3) istuu kauniisti tien ja rannan välissä. Raittimaisemaa rajaa näyttävästi Järvelän betonitiilistä muurattu, yläosaltaan punaiseksi maalatussa laudasta tehty navetta (121d; luokka 2), jonka miltei maantielle tuleva vintin ajosilta on lähestulkoon tielinjassa kiinni. Karttatietojen ja rakenteiden perusteella sauna ja navetta ovat todennäköisesti 1930-luvulta. Navetasta länteen on pieni lato (121e; luokka 3), joka todennäköisesti on 1950-luvulta. Järvelän talousrakennukset ovat tärkeä osa Rusutjärven kylänraittia.

Järvelä ja Kauko sekä 1954 valmistunut uusi pappilarakennus¹³⁵ (121c; luokka 2) sekä pappilan vanha lyhytnurkkainen pikkuaitta (121b; luokka 1) 1800-luvulta muodostavat maisemallisesti tärkeän rakennusryhmän Hyrylästä päin tultaessa. Pappilan pihapiiriin kuului alkujaan useita ulkorakennuksia riihi mukaan lukien, mutta nämä tuli purettua 1950-luvun alussa. Osayleiskaavassa varustettu sr(5)-merkinnällä. **2 LUOKAN KOHDE, maisema-alueena 1 luokka: Järvelä sr(6) ja Kauko sr(5) ja alueena SL-1(11).**

121 Järvelän päärakennus.

121 Järvelän vanhanmallinen portti.

134 Tuusulan rakennusrekisteri.

135 Hannu Hartala, Tuusula-seuran aikakirja XIII, s. 34-35.

121A Järvelän rantasauna.

121E Järvelän lato ja Kaukon mäki lännestä entisen kapulatie kohdalla.

121D Järvelän navetta.

121C Rusutjärven pappila.

121B Pappilan aitta.

122. Kauko

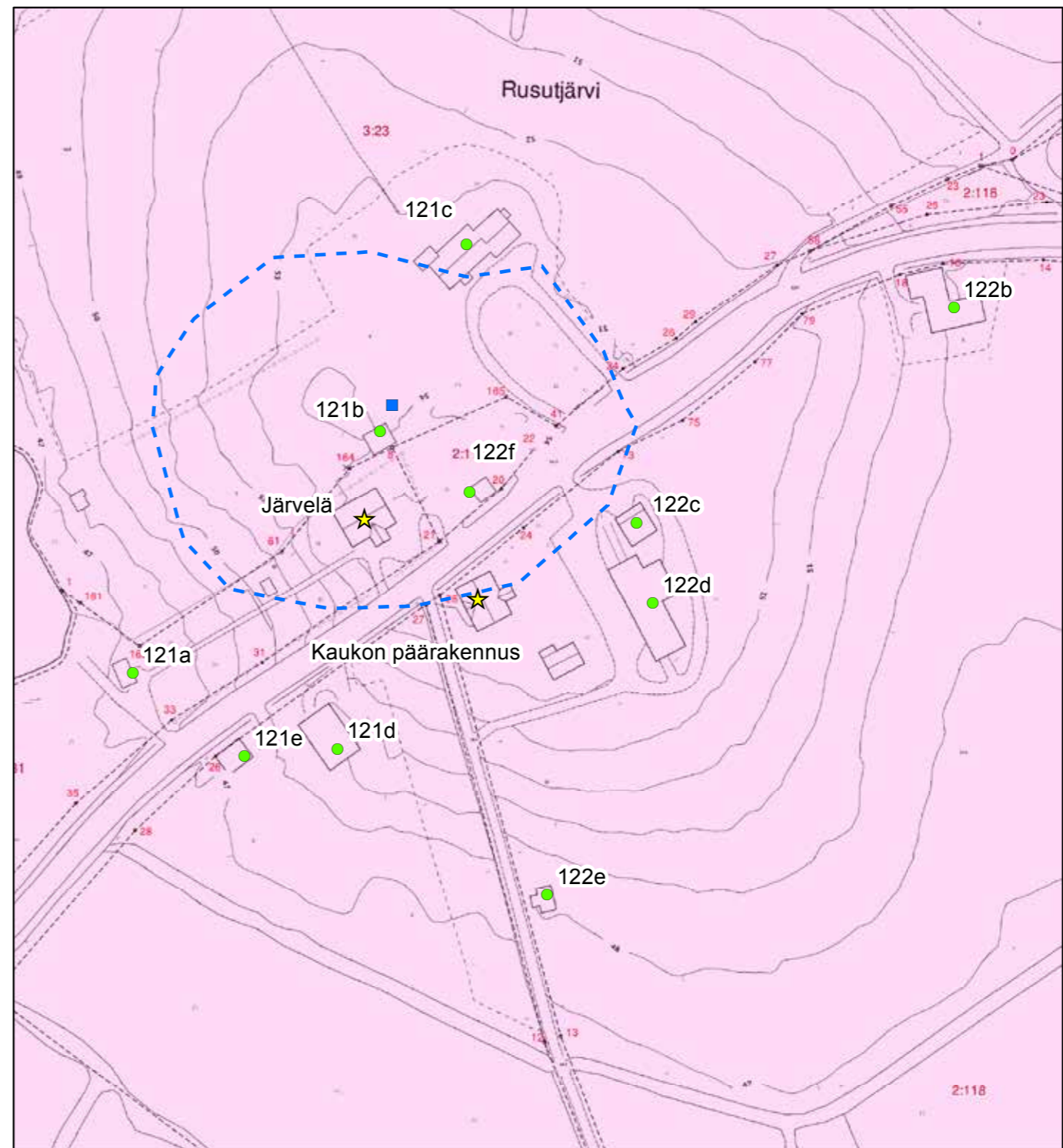
Kauko (RN:o 2) on Rusutjärven vanhoja keskiaikaisperäisiä kanta-tiloja. Kauko on ollut jatkuvasti viljelyksessä ja siihen sulautui yhdysviljelyksessä ollut Martti Erkinpojan maakirjatalo 1600-luvulla. Myös samalla mäellä sijaitseva Envalds (RN:o 3) oli autiona 1600-luvulla ja siten Kaukon kanssa yhdysviljelyksessä. Aputiloja Kauko sai sillä perusteella, että se varusti vuoteen 1694 ratsumiestä kruunun palvelukseen.¹³⁶ Kauko on alun perinkin sijainnut erillään Rusutjärven vanhasta kylämäestä, mikä on ollut omiaan aiheuttamaan närää käräjöinnin muodossa muiden kylän talojen kanssa - erityisen harmillinen oli Kaukosta Mikkolan pohjoispuolelle johtanut kapulasilta kunnostuksineen järven rannassa suon ylitse.¹³⁷ Varsinainen maantie sijaisi etelämpänä kantavalla maalla; nykyisin vanha tie on osittain kadonnut mutta edelleen tunnistettavissa peltotienä.

¹³⁶ Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 27. Poikkeuksellisesti vuoden 1764 isojakokartalla Envalds Kaukon naapurissa on saanut rekisterinumeron 1, mikä muutoin kuuluu Sorsalle. Envaldsin rekisterinnumero on 3.

¹³⁷ Risto O. Peltovuori, Suur-Tuusulan historia II, s. 199. Kapulasilta näkyy vuoden 1764 isojakokartalla ja samaisella kartalla on nähtävissä myös eteläisempi tielinja, joka kulkee suoalueen eteläpuolella. Sama eteläinen tie on nähtävissä myös kuninkaankartastossa..

Envalds (1) on rakennettu Kaukon seuraksi samalle mäelle. Humalatarhat sijaitsevat vierekkäin; Kaukolla on kaksi suurta talousrakennusta ja aittaa, Envaldsilla kaksi aittaa. Rannassa on myös pieni rakennus. KA. Karta öfver åker och äng med beskrifning 1764-1764 (B49i:8/6-8).

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännosalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 15 30 60 Metriä

Kaukon päärakennus on vuodelta 1911.¹³⁸ Se on kookas, frontonillinen syvärunkoinen maalaistalo. Ikkunat ovat T-malliset, lukuun ottamatta kuistin ja ullakon kuusiruutuisia ikkunoita. Ikkunoiden vuorilaudoissa on pitkänomaiset koristeaiheet. Talossa on leveä rimalaudoitus ja ullakkokerros on kapeaa pystypanelia: julkisivulaudoitus on uusittu vanhan mallin mukaan 2010-luvun alussa. Kuisti on kunnostettu, mutta vanhantyyppinen väliovi eteishalliin on edelleen olemassa ja alkuperäiset kuistinikkunat kunnostettu. Talon sokkeli on suurista porakivistä.

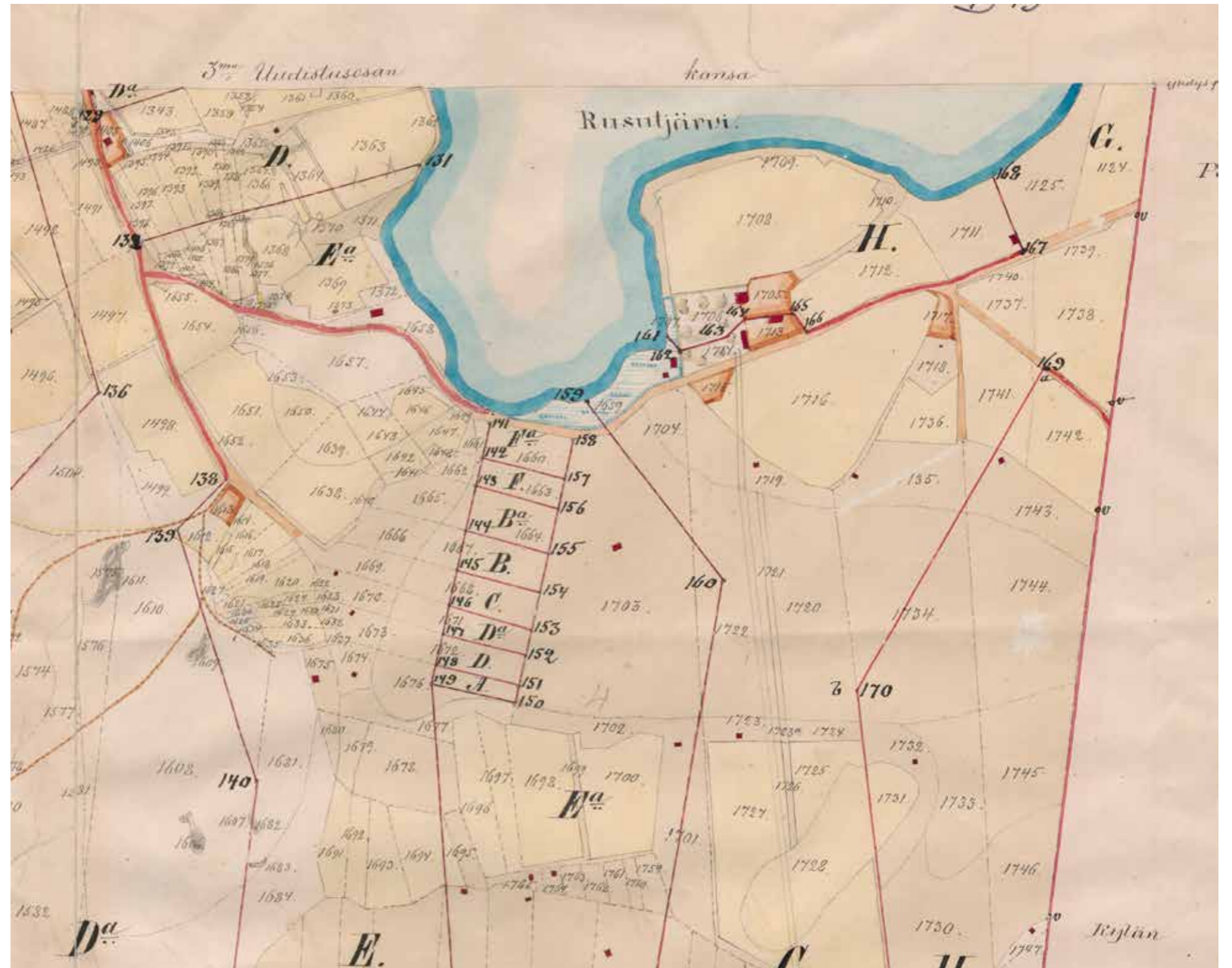
Järvelän ja Kaukon omistajat ovat taloja tutkiessa tulleet sellaiseen johdopäätelmään, että rakennuksilla on mahdollisesti yhteinen historia ja kyseessä olisi kahtia jaettu suurempi rakennus.¹³⁹ Ulkorakennuksista ovat jäljellä pihapiirissä sijaitsevat uusi (122d; luokka 2) vuodelta 1952¹⁴⁰ ja vanha hirsirakenteinen navetta (122c; luokka 3). Vanha pitkänurkkainen navetta 1800-luvun lopulta on huonokuntoinen ja toimii lähinnä varastona. Uudempi navetta on muurattu betonitiilistä ja navetan vintti on puurakenteinen; vintin ikkunat ovat pyöreät. Maisemallisesti tärkeä on tilakeskuksen itäpuolella tien mutkassa sijaitsevat pitkänurkkainen riihi (122b; luokka 2) 1800-luvun jälkipuoliskolta myöhempine latorakennelmineen ja vuoraamaton, harmaa sauna (122e, luokka 2) keskellä etelärinteen mansikkaviljelyksiä sekä tien toisella puolen sijaitseva kakikerroksinen pitkänurkkainen luhtiaitta vuodelta 1818¹⁴¹ (122f; luokka 1). Pihapiiriin kuuluu myös vuonna 1959 valmistunut uusi asuinrakennus. Osayleiskaavassa Kaukossa on sr(6)-merkintä. **2 LUOKAN KOHDE**

138 Suuri Maatilakirja III, s. 1313-1314.

139 Eero Mattila Jari Fallströmin tarkasteluiden perusteella. kevät 2011.

140 Suuri Maatilakirja III, s. 1313-1314.

141 Aitan rakennusvuosi Mikko Härö 1986.

Vuonna 1884 Kaukon ja Järvelän talo ovat ilmeisesti yhtä ja samaa rakennusta nykyisen tien pohjoispuolella aivan pappilan tontin rajalla (nykyisin paikalla ei ole rakennusta). Pappilan rakennus tontin pohjoispuolella oleva suuri neliömäinen massa. Tontin pyykitys Kaukon ja pappilan välillä on pysynyt samana, vaikka Kauko on jaettukin kahtia. KA. Tuusula > Rusutjärvi; Storskipts regleringskarta och handlingar 1884-1886 (B49i:8/31-54)

122 Kaukon päärakennus kunnostuksen jälkeen lännestä.

122 Kaukon pohjoispääty.

122B Kaukon riihi lännestä katsottuna.

122 Kaukon mäki idästä kohti länttä katsottuna.

122 Kaukon saunarakennus.

122C Kaukon vanha hirsinavetta.

122F Kaukon pariluhti.

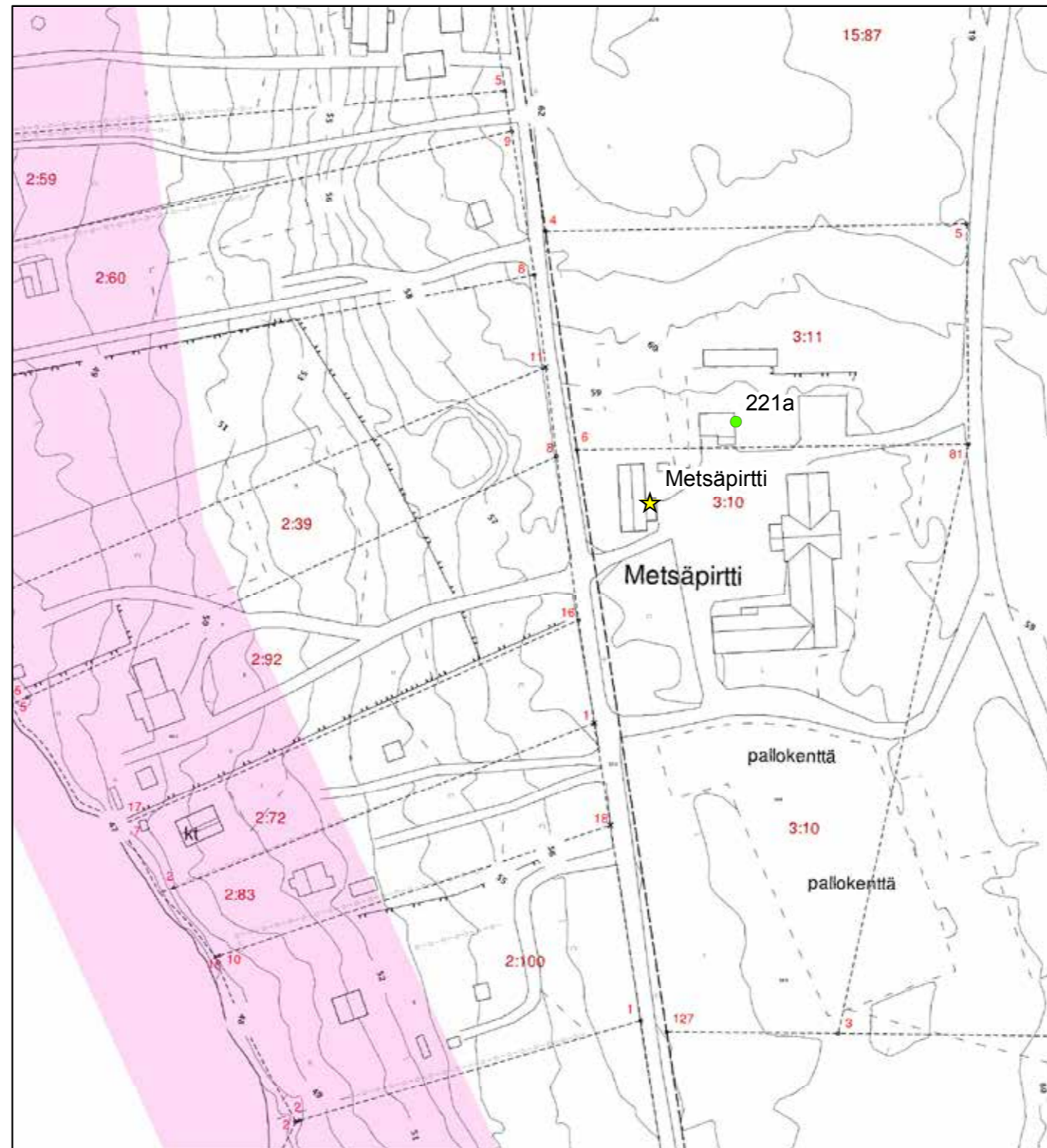
122B Kaukon riihi latoineen.

122B Kaukon riihi on näkyvä maamerkki.

221. Metsäpirtti - vanha metsästysmaja

Tuusulan metsästyksenhoitoyhdistys (Thusby Jaktvårdsförening) perustettiin yhdistämällä kaksi erillistä seuraa: Tuusulan metsästyshdistys ja Palojoen metsästysklubi - taustalla oli helsinkiläinen liikemiesjoukkue vuonna 1898.

© Tuusulan pohjakartta 2016

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäännökset 2012 (Museovirasto)
- ▭ Muinaisjäännösalueet 2012 (Museovirasto)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde 2009 (Museovirasto)
- ▭ Rakennettu kulttuurialue

0 15 30 60 Metriä

Seuralla oli syntyessään käytössään n 8500 hehtaaria metsästysmaita. Metsästysmajaksi ja riistanvartijan sekä metsästyskoirien sijoituspaikaksi hankittiin Paijalan Koukun pari pientä palstaa Rusutjärven itäranalta: Metsäpirtti (0,94) ja Skogstorp (0,54), joilla sijaitsi jo valmiiksi muutamia rakennuksia. Näistä alkuperäisistä on jäljellä metsästäjien hirsirakenteinen, lyhytnurkkainen ja porakiville perustettu paviljonki, joka toimi metsästäjien asumuksena metsästysretkillä. Lisäksi pihapiirissä oli koiratarha, riistanvartijan asumus talousrakennuksineen (navetta, sauna, liiterit).¹⁴² Paviljonki on edelleen olemassa ja se tulisi mitä pikimmiten kunnostaa alkuperäisiä rakennusosia kunnioittaen ja unohtaen nykysäädökset.

Paviljongin parina on pienempi samaa tyyliä edustava pitkänurkkainen rimautaverhoiltu asuinrakennus, joka ilmeisesti on riistanvartijan asumus (221a; luokka). I LUOKAN KOHDE.

142 Matti Numminen, Tuusula-seuran aikakirja V, s. 62-67.

221A Metsäpirtti riistanvartijan talo.

221A Metsäpirtin riistanvartijan talo on pitkänurkkainen pieni.

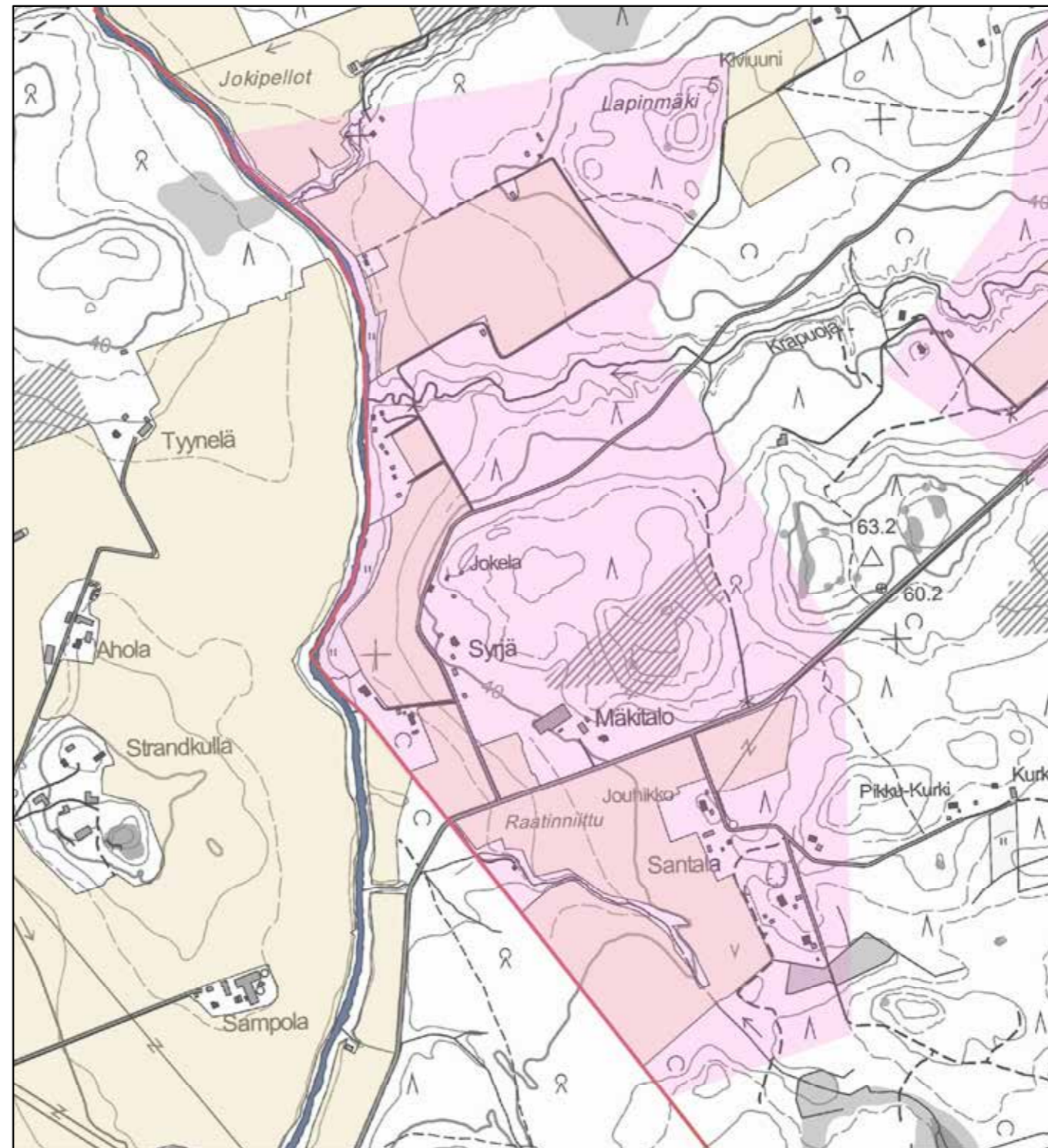
221 Vanha Metsäpirtti idästä.

221 Vanha Metsäpirtti lännestä ja etelästä.

254. Vantaanjoen peltomaisema-alue

(Vantaanjokilaakso) maakunnallinen kohde. Osittain keskiajalta periytyvä niitty- ja kaskiviljelysalue, kulttuurimaisema. luokka 2.

- ★ Rakennuskulttuurikohde
- Rakennettua kulttuurialuetta täydentävä rakennus tai rakennelma
- Muinaisjäänös (Museovirasto 2012)
- ▭ Muinaisjäänösalue (Museovirasto 2012)
- ▭ Valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde (Museovirasto 2009)
- Rakennettu kulttuurialue
- Maaseudun kulttuurimaisema-alue

© Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 2016
CC BY 4.0

0 150 300 600 Metriä

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET

Tuusulan kirkonkirjat, lastenkirjat 1809-1826. TK319

Tuusulan kunnan kiinteistörekisteri ja rakennusrekisteri.

Helsingin yliopiston ylioppilasmatrikkeli 1640-1852

Helsingin yliopiston ylioppilasmatrikkeli 1853-1899

Museoviraston matkaraportit ja tarkastuskertomukset Tuusulassa.

Lauri Putkonen, Klaavolan päärakennuksen kulttuurihistoriallinen inventointi syyskuu 1981

Teppo Korhonen, tarkastuskertomus matkasta Tuusulaan 19.11.1987, Museovirasto matkaraportin liitekartta. kirjoitettu 3.12.1987.

Tuusulan museon arkistot

Tuusulan museo, asiakirja 608. Jäljennös vuonna 1931 heinäkuun 28. päivänä laaditusta katselmusasiakirjasta.

Toivo Mäkisen haastattelu 9.4.1983, nauha 2. Kauko Holma haastattelijana.

Lääninhallituksen kehoitus rakennuskaavan laatimiseksi, kirjelmä 3.8.1960

Koskenranta, esitelmä vuodelta 1995 Riihikallio-päivältä.

Varpu-Liisa Kristiina Tapissier-Määttänen, 2005.

Muistio 16.4.2009 Tuusulan kunta ja Keski-Uudenmaan maakuntamuseo

KARTAT

Kuninkaankartaston karttalehdet vuosilta 1766-1805.

Isojaon järjestelykartta 1888-1892 (4144), Tuusulan kunnan mittausarkisto.

1600-luvun maakirjakartat (<http://www.virtuaaliyliopisto.fi/maakirjakartat>)

Maanmittaushallituksen arkisto.

Isojakokartat ja niiden konseptit.

Kalmbergin kartta vuodelta 1855.

Kansallisarkisto - digitoitu aineisto

Topografikunnan ja Senaatin kartat 1870-1890-luku

Pitäjänkartat

Kellokosken kartanon jakokartta

Vanhankylän kartanon isojakokartat 1784-86

Karttapaikka (<http://www.kartta.nls.fi>)

Topografikartat ja peruskartat 1920-80-luku

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Arela, Kari 1980. Tuusulan kulttuurihistoriallinen inventointi. Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto.

Donner, Julia 2005. Hyrylän kasarmialue. Rakennusinventointi. Senaatti-kiinteistöt.

Helasvuo, Olli, 1999. Kellokosken ruukin historia. Kellokosken ruukinalueen ja sen rakennusten kehitys. Kaksiosainen diplomityö, TKK arkkitehtiosasto.

Härö, Mikko 1986. Tuusulan Kulttuurimaisema ja rakennettu ympäristö. Tuusulan kunta.

Nieminen, Matti, 1991/1992, Nybergin koulun historia. Keravan museo. (Tuusulan pääkirjaston kotiseutukokoelma)-

Niinikoski, Annikka, 1999. Tuusulan rantatie. Rakennus- ja ympäristöarviointi ja suosituksia

alueen detaljikaavan kehittämiseksi. Diplomityö, TKK arkkitehtiosasto.

Putkonen, Lauri. Rakennettu Uusimaa. Uudenmaan kulttuuriympäristön inventointi. Keskenäinen luonnos.

Ropponen, Pirkko 1988. Wiklundin talo. valokopioitu tutkielma. Jokelan kirjasto.

Vuoristo, Katja 2009. Tuusulan historiallisen ajan muinaisjäännösinventointi 4.-15.5.09. Museovirasto. Rakennushistorian osasto.

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Ahto, Sampo, Multanen, Pentti ja Rusama, Sakari, 1977. Taistelukoulu 1927-1977

Hiltunen, Petri, 1988. Tuusulan rantatie Ruotsin vallan aikana. Tielaitos, Uudenmaanpiiri, 1988.

Hjelt-Cajanus, Esther, 1944. Moster Anni berättar. Söderström.

Hjelt-Cajanus, Esther, 1950. Vanhankylän kapteenska ja Anni-täti. WSOY

Holma, Sirkka, 1991. Tuusulan rantatie Pekka Halosen aikaan. Tuusulan rantatieyhdistys. Pieksämäki 1991.

Honkanen, Erkki (toim), 2002. Kellokosken kyläkirja. Itämerikeskussäätiö.

Hovi, Antti (toim.), 2005. Matka Etelä-Suomen perinnemaisemiin ja historiaan. Hollola 2005.

Iisakkila, Leena, 1977. Perustietoa maisemaan vaikuttavista luonnontekijöistä.

Jokelan tiilitehdasperinneyhdistys. Tehdasalueen kartta 1920-50-luku.

Jutikkala, Eino ja Nikander, Gabriel. Suomen kartanot ja suurtilat. SKS ja Kustannusosakeyhtiö Kivi, 1939.

Kotiseutumme Tuusula. 2009. Tuuri, Pohjoismainen kirjatuotanto 2009.

Lehtonen, Timo, 1991. Pyhän Nikolaoksen kirkko. Tuusula-seura ry 1991.

Lilius, Henrik, 1985. Suomalainen puukaupunki. Anders Nyborg ja Akateeminen kirjakauppa.

Manneri, Raimo (koonnut), 2004. Tarinaa Nahkelan kylästä ja sen ihmisistä. Tuusula 2004.

Meri, Veijo, 1981. Tuusulan rantatie. Otava, Porvoo 1981.

Peltovuori, Risto O. 1975. Suur-Tuusulan historia II. Tuusulan kunta ja Keravan ja Järvenpään kaupungit. Vammala 1975.

Perkiönmäki, Rainer 1970. Ilmatorjuntamuseon opas 1 (1970)

Putkonen, Lauri, Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat teollisuusympäristöt. Ympäristöministeriö, Kaavoitus- ja rakennusosasto. Tutkimus 4/1988. Helsinki 1989.

Putkonen, Lauri (toim.) 1998. Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16. Helsinki 1993. 2. painos 1998

Rakennuskulttuuri Vantaalla. Inventointi 1981. Vantaan kaupunki 1981.

Rakennusperintömme, kulttuuriympäristön lukukirja. Toim. Irma Lounatvuori ja Lauri Putkonen. Julkaisijat ympäristöministeriö ja Museovirasto. Rakennustieto Oy. Hämeenlinna 2001.

Rosenberg, Antti ja Selin, Rauno. Suur-Tuusulan historia III. Tuusulan kunta, 1995.

Rosenberg, Antti 1998. Tuusulan historia 1920-1985. Omakustanne, Jyväskylä 1998.

Seuna, Heikki 1961. Tuusulan maamiesseura 1901-1961. Järvenpää. Lehtikarin Kirjapaino. 1961

Siikonen, Heikki. 1928. Pientilojen rakennuspiirustusten valintaopas. Pienviljelijäin keskusliitto. Helsinki 1928.

Siikonen, Heikki: Pienviljelijän rakennusopas. Maatalousseurojen keskusliitto, Helsinki 1926.

Siiriäinen, Ari ja Sarkamo, Jaakko, 1983, Suur-Tuusulan historia I. Tuusula-Kerava-Järvenpää, Lehtikari Järvenpää.

Soiri-Snellman, Helena, 1985. Ruissalon huvilat. Turun maakuntamuseo.

Spoof, Sanna Kaisa 1997. Savikkojen 155 valtias. Jokelan Tiilitehtaan sosiaalinen ja fyysinen miljö. Kansatieteellinen arkisto 43. Helsinki.

Suomen maatilat I. Uudenmaan lääni. Toim. F. Jansson, A Kivialho ja K. Kivialho. Porvoo 1931.

Suomen pienviljelijät IV, Uusimaa. Turku : Turunmaan kirjankustantajat 1968.

Suuri maatilakirja III Uusimaa. Helsinki, Kustannustuote. 1965.

Tenkanen, Marjaana, 2005. Kellokosken ruukki, Mariefors bruk. Teollisuusalue rakennusmuistomerkkinä. Like, Helsinki 2005.

Tommila, Päiviö, 1958-59. Nurmijärven pitäjän historia I-II. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Tuovinen, Sirkka Liisa, 1990. Kellokosken sairaala 1915-1990. Gummerus, Jyväskylä 1990.

Totta ja tarinaa Jokelasta, 2004. Jokelaseura ry 2004.

Tuusula-Seuran aikakirjat 1-25 (1989-2014). Tuusula-Seura ry.

Valkeapää, Risto, 1993. Egyptin pimeydestä järjen valoon, Tuusulan seudun sähkölaitoksen 75-vuotiselta taipaleelta. Porvoo 1993.

Viertola Juhani, 1984. Suomen teiden historia I, Pakanuuden ajalta Suomen itsenäistymiseen. Tie- ja vesirakennusten ylihallitus, Helsinki 1984.

Artikkelit kokoomateoksissa

Korhonen, Teppo, 1989. Kansanomaiset rakennustaide keskialjalta 1800-luvun lopulle. Teoksessa Salme Sarajas-Korte (toim.) ARS, Suomen taide 2. Otava, Keuruu, 18-48.

Härö, Elias 1989. Kartanoarkkitehtuuri . Teoksessa Salme Sarajas-Korte (toim.) ARS, Suomen taide 2. Otava, Keuruu, 214-236.

Petterson, Lars, 1989. Ristikirkot. Teoksessa Salme Sarajas-Korte (toim.) ARS, Suomen taide 3. Otava, Keuruu, 243-255.

Anttila, Veikko, 1986. Kansanelämä 1700-luvulla. Teoksessa Paula Avikainen ja Erkki Pärssinen (toim). Suomen historia 4, Amer yhtymä, Espoo, 387.

VERKKOLÄHTEET

Aikalaiskirja 1934. <http://runeberg.org/aikalais/1934/0229.html> (kuka kukin on 1934)

Metsävaltio - Metsähallitus ja Suomi 1859-2009. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp021.pdf>

<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/esittely/luonnonvarakeskus.LUKE>.

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp021.pdf>

Jokela, Kauhanen. Artikkelit Metlan asiakaslehti 4/2007.

www.maasalo.fi - teolistaus

Majatalo Onnelan nettisivut kesällä 2015

Sokeain Lomaliitto ry, nykyinen Näkövammaisten Loma ry Sokeain Ystävät ry.

<http://89.66.1.16/hansen/index.htm>

Laki metsätieteellisen tutkimuslaitoksen saattamisesta välittömästi maatalousministeriön alaiseksi 449/1929.

Finna-järjestelmä; Tuusulan taidemuseo, Halosenniemen taidekokoelma Inventaarionumero Tla TM T 34

Aatu Moilanen, "OTETAAN VASTUU OMISTA ASIOISTA." Suomen sokeainkoulut kansakoululaitoksen rinnalla vuosina 1865–1939" väitöskirja (Joensuun Yliopisto), s. 170.

SANOMALEHDET

Arkkitehti-lehti 11/1955

Arkkitehti 1961

Arkkitehti 1969

Matti K. Mäkinen "Oma tupa - oma lupa" Arkkitehti-lehti 7/1970

Arkkitehti 1982

Maarit Malisen kirjoitus Taiteentutkija 1/2000 lehdessä Toivo Jäntin arkkitehtuurista Kellokoskella.

Tuusulanjärven Viikkouutiset 22.10.1989.

Keski-Uusimaa 19.12.1981.

Kuva vanhasta päärakennuksesta Keski-Uusimaa 12.5.1982.

Keski-Uusimaa 17.12.1985

Keski-Uusimaa 12.1.1986

Keski-Uusimaa 13.4.1986.

Keski-Uusimaa 18.5.1986.

Keski-Uusimaa 14.4.1995

Keski-Uusimaa 10.12.2000

Keski-Uusimaa joulukuu.2009

Keski-Uusimaa 21.3.2013

Keski-Uusimaa 7.8.2015

Keski-Uusimaa lehti, Jouko Miettisen haastattelu.

Kotikeskari 18.12.1983

Anne Tarsalainen, Kodin kuvalehti 3/2003 Villa Rosan omistaja Eija Reinikainen haastateltavana.

Projektiutiset 4/2004.

SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Anne Melart

Riitta Nybäck.

Arne Deckwirth, syksy 2014

Mikko Lamminpää ja Lasse Lovén.

Reija Lappalainen

Taru Penttilä.

Anna-Leena Alivirta, haastattelu 11.7.2010

Haastattelu, Miikka Hanhilahti 12.7.2010.

Laila Malisen haastattelu heinäkuu 2010.

Keskustelu Jaakko Holman kanssa 9.8.2010.

Arne Deckwirth, haastattelu elokuu 2011.

Leena Väyrynen, haastattelu elokuu 2011.

21.10.2013, Jarno Salmisen haastattelu.

Keskustelu Hans ja Maija Malmlundin kanssa 5.5.2014, AV.

Matti Turtolan muistelu entisen lapsuudenkotinsa taustoista. 16.8.2014.

Matias Korkiavuoren haastattelu 20.9.2014.

Monica Erlander-Heinon haastattelu 29.11.2014.

sähköposti Jaakko Holma 19.1.2015.

Kirsti ja Lars Winqvist 2.3.2015.

Reija Lappalainen, sähköposti 11.9.2015.

Antti ja Hannele Vainio, haastattelu.

Keskustelu Marttilan pihalla; Sonja Mantere 9.10.2016.

Tuusula

www.tuusula.fi